T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇ DÖNEM ÇAĞATAY TÜRKÇESİ İLE YAZILMIŞ ŞEHZADE BEHRAM VE MELİKE HUNRÎZ HİKÂYESİ (METİN-TERCÜME-GRAMER-DİZİN)

GÜLŞAH ALTIN

2501180139

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ASLI ZENGİN

İSTANBUL-2021

ÖZ

GEÇ DÖNEM ÇAĞATAY TÜRKÇESİ İLE YAZILMIŞ BİR ŞEHZADE BEHRAM VE MELİKE HUNRÎZ HİKÂYESİ (METİN-TERCÜME-GRAMER-DİZİN)

GÜLŞAH ALTIN

Şehzade Behram ve Melike Hunriz Hikâyesi 19. yüzyıla ait bir halk hikâyesidir. Nazım kısımları olmakla birlikte daha çok mensur olarak yazıya geçirilen bu hikâyenin müstensihi belli değildir. Hikâyenin Uygur, Türkmen, Azerî, Özbek, Balkan, Karakalpak, Kabardin, Ermeni, Gürcü ve Karaim varyantları da mevcuttur. Elimizdeki metin, hikâyenin geç dönem Çağatay Türkçesi varyantıdır.

Çalışmada Staatsbibliothek zu Berlin Kütüphanesi, İslami El Yazmaları bölümünde Ms. or. oct. 1666 numara ile kayıtlı olan nüsha kullanılmıştır. Metnin transkripsiyonu, Türkiye Türkçesi'ne tercümesi, ses-şekil özellikleri ve dizini hazırlanmış; bu şekilde eser dört ana bölümden oluşmuştur. Hem transkripsiyon hem de dil özellikleri takibinin yapılabilmesi için *Ekler* bölümünde metnin Arap harfli nüshasına yer verilmiştir.Çalışmanın hem Çağatay Türkçesi çalışmalarına hem de Halk bilimine katkı sunması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Geç Dönem Çağatay Türkçesi, Halk hikâyesi, Uygur halk destanları, Uygur Türkçesi

ABSTRACT

A STORY OF SEHZADE BEHRAM AND MELIKE HUNRİZ Written in LATE CHAGATAİ TURKISH (TEXT-TRANSLATION-GRAMMAR-INDEX)

GULSAH ALTIN

The Story of Şehzade Behram and Melike Hunriz is a folktale from the 19th century. Although there are verse parts, the copyist of this story, which is mostly written in prose, is not clear. There are also Uighur, Turkmen, Azeri Uzbek, Balkan, Karakalpak, Kabardin, Armenian, Georgian and Karaim variants of the story. The text we have is the past period Chagatai Turkish version of the story.

In the study, the copy in the Islamic Manuscripts section of the Staatsbibliothek zu Berlin Library was used. Transcription of the text, Turkish translation, phonetic-morphological features and index were prepared; In this way, the work has four main extensions. For the appearance that has both transcription and language features, the suffixes are placed in accordance with the view. It is aimed to present the study to both Chagatai Turkish and Folklore.

Keywords: Chagatai Turkish, Late Period Chagatai Turkish, Folk tale, Uyghur folk epics, Uyghur Turkish

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Çağatay Türkçesinin son dönemlerine tekabül eden, 19. yüzyıla ait bir halk hikâyesi incelenmiştir. Metnin transkripsiyonu ve tercümesi yapılmış, kelimelerin ses ve biçim özellikleri sınıflandırılarak verilmiş ve dizini ortaya konmuştur. Çalışmayı hazırlarken döneme ait sözlükleri incelemenin yanı sıra Eski Türkçe döneminden itibaren hazırlanmış sözlüklerden, metinlerin dizinlerinden ve alanın temel kaynaklarından faydalanılmıştır.

Giriş bölümünde eserin dış yapısına ve tarihlendirilmesine ilişkin bilgi verilmiş ve Uygurca varyantı ile karşılaştırma yapılmıştır.

Metin bölümünde eserin transkripsiyonu yapılmış, yazım ve imladaki aslına uygun olmayan yazılışlar transkripsiyonda gösterilmemiştir. Yanlış anlamlandırmaya sebep olabilecek kelimeler dipnotta gösterilmiş ancak imladaki farklı yazımlar fazla olduğundan *Yazım ve İmla* başlığı altında sadece birkaç örnek verilmiştir.

Tercüme bölümünde metnin Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır.

Gramer bölümünde eserdeki kelime ve eklerin ses ve biçim özellikleri verilmiştir.

Dizin bölümünde Arapça ve Farsça şiirlerdeki kelimeler dışında tüm kelimeler dizine eklenmiştir.

Sonuç bölümünde, çalışma neticesinde elde edilen bilgiler verilmiştir.

Son olarak eserin tıpkıbasımı eklenmiştir.

Tezin her aşamasında yanımda olan, fikirlerimi önemseyip beni her zaman teşvik eden, metnin her satırını birlikte okuduğumuz sevgili danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Aslı Zengin'e; aynı odada metnimize maruz kalan ve özellikle dizinde çok büyük emeği olan sevgili hocam Arş. Gör. Dr. Ümran Erdoğan'a öncelikle teşekkür etmek isterim. Metnin varyantları hususunda bana yol gösteren Prof. Dr. Abdülkadir Emeksiz'e; metindeki şiirler hakkında bana yardımcı olan ve benimle bilgilerini paylaşan Eski Türk Edebiyatı doktora öğrencisi Yunus Emre Varol'a; kaynaklarından ve fikirlerinden faydalandığım, yaptıklarımı kontrol edip hatalarımı düzelten ve hep yanımda olan dostlarım Şule Kömürcü, Gülşah Ecem Perçin, Muhammed Demirtaş, Burcu Meşe ve Mahsun Atsız'a; tez dönemi boyunca kahrımı çeken İrem ve Gizem Altın'a; maddi-manevi yanımda olan aileme ve son olarak Kubbealtı Vakfına teşekkür ederim.

İstanbul, 2021

Gülşah Altın

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖN SÖZ ..... **iv**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **iix**

İŞARETLER LİSTESİ ..... **x**

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ ..... **xi**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

METİN

İKİNCİ BÖLÜM

TERCÜME

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GRAMER

3.1. SES VE ŞEKİL BİLGİSİ **69**

3.1.1. Yazım ve İmla 69

3.1.1.1. Ünlülerin Yazımı 69

3.1.1.2. Ünsüzlerin Yazımı 73

3.1.1.3. Eklerin Yazımı 77

3.1.1.3.1. Hâl Eklerinin Yazımı 77

3.1.1.3.1.1. Bulunma Hâl Ekinin Yazımı 77

3.1.1.3.1.2. Ayrılma Hâl Ekinin Yazımı 77

3.1.1.3.1.3. Yönelme Hâl Ekinin Yazımı 77

3.1.1.3.1.4. Belirtme Hâl Ekinin Yazımı 77

3.1.1.3.1.5. İlgi Hâli Ekinin Yazımı 77

3.1.1.3.2. Bildirme Ekinin Yazımı 77

3.1.1.4. Türkçeleştirme Yapılan Kelimeler 78

3.1.2. Ses Bilgisi 78

3.1.2.1. Ünlü Değişmeleri 78

3.1.2.1.1. Kapalı e (ė) 78

3.1.2.2. Ünlü Uyumu 78

3.1.2.2.1. Kalınlık-İncelik (Damak) Uyumu 78
3.1.2.2.1.1. Türkçe Kelimelerdeki Uyumsuzluk 79
3.1.2.2.1.1.1. Yönelme Hâli Eki: 79
3.1.2.2.1.1.2. II. Teklik Şahıs Emir Kuvvetlendirme Eki: 79
3.1.2.2.1.1.3. Sıfat-Fiil Eki: 79
3.1.2.2.1.2. Alıntı Kelimelerdeki Uyumsuzluk 79
3.1.2.2.1.2.1. Yönelme Hâli Eki: 79
3.1.2.2.1.2.2. Belirtme Hâli Eki: 79
3.1.2.2.1.2.3 Bulunma Hâli Eki: 79
3.1.2.2.1.2.4. +lıġ İsimden İsim Yapım Eki: 79
3.1.2.2.1.2.5. +kı Aitlik Eki 79
3.1.2.2.1.2.6. +ġına Küçültme Eki: 79
3.1.2.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu 79
3.1.2.2.2.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler 79
3.1.2.2.2.1.1. -DUr- Fiilden Fiil Yapma Eki: 79
3.1.2.2.2.1.2. +DUr Bildirme Eki: 79
3.1.2.2.2.1.3. -dük 1. Çokluk Şahıs Görülen Geçmiş Zaman Eki: 79
3.1.2.2.2.1.4. +ġu Fiilden İsim Yapma Eki: 79
3.1.2.2.2.1.5. -günçe Zarf-Fiil Eki: 80
3.1.2.2.2.1.6. -ġur- Fiilden Fiil Yapma Eki: 80
3.1.2.2.2.1.7. -ġuz- Fiilden Fiil Yapma Eki: 80
3.1.2.2.2.1.8. mU Soru Eki: 80
3.1.2.2.2.1.9. -sun 3. Teklik Şahıs Emir Eki: 80
3.1.2.2.2.1.10. -sUnlAr 3. Çokluk Şahıs Emir Eki: 80
3.1.2.2.2.1.11. -Ur Geniş Zaman Eki: 80
3.1.2.2.2.1.12. -(I-U)pdUr Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: 80
3.1.2.2.2.1.13. -Up Zarf-Fiil Eki: 80
3.1.2.2.2.1.14. -UncA/-GUnçA Zarf-Fiil Eki: 80
3.1.2.2.2.2. Düz Ünlülü Ekler 80
3.1.2.2.2.2.1.+dIn Ayrılma Hâli Eki: 80
3.1.2.2.2.2.2. -GIl 2. Teklik Şahıs Emir Eki: 80
3.1.2.2.2.2.3. +nI Belirtme Hâli Eki: 81
3.1.2.2.2.2.4. -DI Görülen Geçmiş Zaman Eki: 81
3.1.2.2.2.2.5. -(X)n͡gIz 2. Çokluk Şahıs Eki: 81
3.1.2.2.2.2.6. +(X)n͡gIz 2. Çokluk Şahıs İyelik Eki: 81
3.1.2.2.2.2.7. +I Teklik 3. Şahıs İyelik Eki: 81
3.1.2.2.2.2.8. +lI İsimden İsim Yapma Eki: 81
3.1.2.2.2.2.9. +nIn͡g İlgi Hâli Eki: 81
3.1.2.3. Ünlü Olayları 81
3.1.2.3.1. Ünlü Düşmesi 81
3.1.2.3.2. Ünlü Yuvarlaklaşması 81
3.1.2.3.2.1. Gerileyici Benzeşme 82
3.1.2.3.2.2. İlerleyici Benzeşme 82
3.1.2.3.2.3. Dudak Ünsüzlerinin Etkisiyle Benzeşme 82
3.1.2.3.3. Ünlü Düzleşmesi 82
3.1.2.4. Ünsüz Değişmeleri 82
3.1.2.4.1. b- > m- Değişimi 82

3.1.2.4.2. Kelime Başı /b/ Sesi 83
3.1.2.4.3. -b- > -w- > -v- Değişimi 83
3.1.2.4.4. -b > -w > -v > -y Değişimi 83
3.1.2.4.5. -d-/ -d > - d̲- / -d̲ > -y-/-y Değişimi 83
3.1.2.4.6. t- > d- Değişimi 84
3.1.2.4.7. -G > -K Değişimi 84
3.1.2.4.8. -k̲ > -ġ Değişimi 84
3.1.2.4.9. -k̲-/-k̲ > -h̲-/ -h̲ Değişimi 85
3.1.2.4.10. -z > -s Değişimi 85
3.1.2.4.11. p- / -p- / -p > f- /-f- / -f Değişimi 85
3.1.2.5. Ünsüz Olayları 86
3.1.2.5.1. Ünsüz Düşmesi 86
3.1.2.5.1.1. Kelime Başında /b/ Düşmesi 86
3.1.2.5.1.2. Kelime sonunda /b/ Düşmesi 86
3.1.2.5.1.3. /G/ Düşmesi 86
3.1.2.5.1.4. /r/ Düşmesi 86
3.1.2.5.2. Ünsüz Türemesi 87
3.1.2.5.2.1. /y/ Türemesi 87
3.1.2.5.3. Ünsüz Benzeşmesi 87
3.1.2.5.4. /n͡g / Nöbetleşmesi 87
3.1.3. Biçim Bilgisi 87
3.1.3.1. İsim Çekim Ekleri 87
3.1.3.1.1. Çokluk Ekleri 87
3.1.3.1.1.1. Farsça Çokluk Eki 87
3.1.3.1.2. İyelik Ekleri 87
3.1.3.1.2.1. I. Teklik Şahıs [+m, + (X)m] 87
3.1.3.1.2.2. II. Teklik Şahıs [+n͡g, +(X)n͡g] 88
3.1.3.1.2.3. III. Teklik Şahıs [+I, +sI] 88
3.1.3.1.2.4. Çokluk Şahıs [+mIz, +ımız] 88
3.1.3.1.2.5. III. Çokluk Şahıs [+lArI] 88
3.1.3.1.3. Hâl Ekleri 88
3.1.3.1.3.1. Yalın Hâl: 88
3.1.3.1.3.2. Yükleme Hâli Eki: 88
3.1.3.1.3.3. Yönelme Hâli Eki: 88
3.1.3.1.3.4. Bulunma Hâli Eki: 88
3.1.3.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki: 88
3.1.3.1.3.6. İlgi Hâli Eki: 89
3.1.3.1.3.7. Yön Hâli Eki: 89
3.1.3.1.3.8. Vasıta Hâli Eki: 89
3.1.3.1.3.9. Eşitlik Eki: 89
3.1.3.1.3.10. Aitlik Eki: 89
3.1.3.1.4. Soru Eki: 89
3.1.3.2. Fiil Çekim Ekleri 89
3.1.3.2.1. Şahıs Ekleri 89
3.1.3.2.1.1. 1. Teklik Şahıs 89
3.1.3.2.1.2. 2. Teklik Şahıs: 89
3.1.3.2.1.3. 3. Teklik Şahıs: 89

3.1.3.2.1.4. 1. Çokluk Şahıs: ... 90
3.1.3.2.1.5. 2. Çokluk Şahıs: ... 90
3.1.3.2.1.6. 3. Çokluk Şahıs: ... 90
3.1.3.2.2. Bildirme Kipleri ... 90
3.1.3.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman: ... 90
3.1.3.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman: ... 90
3.1.3.2.2.3. Geniş Zaman: ... 91
3.1.3.2.2.4. Şimdiki Zaman: ... 91
3.1.3.2.2.5. Gelecek Zaman: ... 91
3.1.3.2.3. Tasarlama (Dilek) Kipleri ... 91
3.1.3.2.3.1. Emir Kipi: ... 91
3.1.3.2.3.2. Şart Kipi: ... 92
3.1.3.2.3.3. İstek Kipi: ... 92
3.1.3.2.3.4. Gereklilik Kipi: ... 93
3.1.3.3. Birleşik Çekim ... 93
3.1.3.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi ... 93
3.1.3.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi ... 93
3.1.3.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi ... 93
3.1.3.3.2. Rivayet Birleşik Çekim ... 94
3.1.3.3.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti ... 94
3.1.3.4. Ek-Fiiller ... 94
3.1.3.4.1. Ër- ... 94
3.1.3.4.2. Ë- ... 94
3.1.3.4.3. +turur, +dUr ... 95
3.1.3.5. Birleşik Fiiller ... 95
3.1.3.5.1. İsim ve Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller ... 95
3.1.3.5.2. Sıfat-fiil ve Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller ... 95
3.1.3.5.3. İki Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller ... 95
3.1.3.5.3.1. Süreklilik Fiili ... 95
3.1.3.5.3.2. Yeterlilik Fiili ... 96
3.1.3.6. Fiilimsiler ... 96
3.1.3.6.1. İsim-fiiller: ... 96
3.1.3.6.2. Sıfat-fiiller: ... 96
3.1.3.6.3. Zarf-fiiller: ... 96
3.1.4. Metin İçinde Yeni Anlam Kazanan Kelimeler ... 96
3.1.5. Metinde Ulaşılan Yeni Kelimeler ... 97

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

SONUÇ ... 191

KAYNAKÇA ... 192

TIPKIBASIM ... 201

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar. : Arapça

a : Yazma nüshadaki yaprağın ön yüzü

a.g.e : Adı geçen eser

b : Yazma nüshadaki yaprağın arka yüzü

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

Far. : Farsça

Mo. : Moğolca

ö.a. : Özel ad

S. : Sayı

s. : Sayfa

Sogd. : Soğdca

y.a. : Yer adı

İŞARETLER LİSTESİ

> : Değişmiş şekli gösterir.

~ : Değişik iki şekli gösterir.

< > : Metin tamiri yapılan kelimeyi gösterir.

[: Metinde düşmüş kısımlardaki onarımı gösterir.

..... : Metinde okunamayan yerleri gösterir.

(?) : Kelimenin, şahıs veya yer adlarının anlamlandırılamadığını gösterir.

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

ا	a, ā, e	ط	ṭ
ء	’	ظ	ẓ
ب	b, p	ع	‘
پ	p	غ	ġ
ت	t	ف	f
ث	s̱	ق	ḳ
ج	c, ç	ك	g, k
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ẕ	نك	n͡g
ر	r	و	o, ö, u, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	ı, i, ī, y
ص	ṣ		
ض	ż		

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1..... 74
Tablo 2..... 75
Tablo 3..... 75
Tablo 4..... 76
Tablo 5..... 76

GİRİŞ

Geç dönem Çağatay Türkçesine ait olan elimizdeki metin, manzum-mensur karışık bir halk hikâyesidir. Eser; Staatsbibliothek zu Berlin Kütüphanesi, İslami El Yazmaları bölümünde Ms. or. Oct. 1666 numarada kayıtlıdır. 50 yaprak olan eserin yazılı kısmı 81 sayfadır. Her sayfada yaklaşık 10-13 arası satır vardır.

Metin; Hicri 1311 yılı, Recep ayının otuzunda, Salı[1] günü (6 Şubat 1894) tamamlanmıştır. Eserin ön kapağında "Ḫıżır ʻAleyhiʻs-selām Bile Melīke" yazılıdır. Kütüphane kaydında "Şehzāde Behrām ve Melīke Ḫūnrīz" olarak geçer. Müstakil bir eserdir. Dijital kaynaktan alındığı için metnin kağıt özellikleri ve boyutu hakkında bilgimiz yoktur.

Metinde Çin hakanının oğlu Şehzade Behram ve Adil Şah adlı padişahın kızı olan Melike Hunriz'in arasında vuku bulan aşkın, Hızır'ın vasıtasıyla bir kavuşma hikâyesine dönüşü anlatılır. Hikâyenin konusu, Behram ve Melike arasındaki ilişkiden ziyade Hızır ve Melike arasında şekillenir.

Metin çeşitli varyantlarda; *"Aşık Garip ve Şah Sine'nin Türküsü ve Meseli, Aşık Garip, Garip ve Sanem Kitabı, Şoh Sanem ve Garib, Hikâye-i Âşık Garip"* gibi adlarla karşımıza çıkar. Fikret Türkmen'in *Âşık Garip Hikâyesi İnceleme - Metin* kitabında bahsedildiğine göre bu hikâyelerin yazma, matbu ve sözlü şekilleri mevcuttur.[2] Matbu yayınların ilkini Radloff, Proben serisinin VII. ve VIII. cildinde neşretmiştir.[3]

Türkiye'de Fikret Türkmen, İlhan Başgöz, Besim Atalay, M. Zeki Korgunal, Ahmet Caferoğlu, S.Tevfik Zorluoğlu, Nerin Köse, Alimcan İnayet gibi araştırmacılar, bu hikâyeyi değişik adlarla neşretmiş; Selâmi Münir Yurdatap, Eflatun Cem Güney, Daniş Remzi Kerok gibi yazarlar ise hikâyeyi masalsı unsurlarla derleyerek yayına hazırlamışlardır.

Türkiye'de yapılan en kapsamlı çalışma Fikret Türkmen'in 1974 yılında yazdığı *Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı doktora tezidir. Türkmen bu tezinde, hikâyenin çeşitli varyantlarının yanı sıra sözlü kayıtlara da yer vermiş ve bunların mukayesesini yapmıştır.[4]

---

[1] Müstensih, metnin çarşamba günü tamamlandığını yazmıştır fakat hesaplamalarımıza göre tarih salı gününe denk gelmektedir.
[2] Fikret Türkmen, **Âşık Garip Hikâyesi İnceleme-Metin**, Akçağ Yayınları, 3. Baskı Ankara, 2018
[3] **a.g.e.**
[4] Fikret Türkmen, **Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Ankara, 1974

1996 yılında Nerin Köse ve Alimcan İnayet, *Aşık Garib'in Türkmen ve Uygur Varyantları Üzerine* adlı makalede hikâyenin bir Türkmen, 2 Uygur varyantını epizotlar bakımından değerlendirmiştir. 2004 yılında Alimcan İnayet *Uygur Halk Destanları II*[5] adlı çalışmasında *Şahzade Behram ve Melike Dilriz* adıyla metni hem Uygur Türkçesi hem de Türkiye Türkçesi ile birlikte vermiştir.

2017 yılında Ümit Eker, Gunnar Jarring'in *Literary Texts From Kashgar* eserinde ele aldığı, hikâyenin Çağatay Türkçesi varyantı olan *Gharip Sannam Shah* metnini, *Çağatay Türkçesi Eserlerinden Garip Senem Şah (Dil İncelemesi- Metin- Aktarım)* adıyla transkripsiyon, tercüme ve dil özellikleriyle birlikte yayınlamıştır.[6]

Hikâyenin Türkmen, Uygur, Çağatay varyantlarının yanı sıra Azerî, Özbek, Karakalpak, Gürcü, Kabardin, Ermeni, Balkan, Karaim, varyantları da mevcuttur. Bunlardan Azerî, Türkmen, Özbek, Karakalpak, Gürcü, Kabardin varyantları Safura Yakubova'nın *Azerbaidjanskoe Narodnoe Skazanie "Âşık Garib"*[7] adlı eserinde incelenmiştir. Hikâyenin özeti şöyledir:

Âdil Şah adlı bir padişahın Melike Hunriz adında bir kızı vardır. Çok akıllı, bilgili ve aynı zamanda şair olan Melike'ye çeşitli şehirlerden birçok şehzade talip olur. Melike, kendisiyle şiir okumada yarışabilen her kim olursa onunla evleneceğini, şiir okuyamayanların ise başlarının kesileceğini söyleyerek diğer vilayetlere haber uçurur. Haberi işiten Çin hakanının oğlu Şehzade Behram, babasından izin alarak Melike'nin yurduna gelir. Behram, Melike'nin isteğine göre altmış dört basamaklı merdivenle çıkılan minarenin tepesine çıkarak davul çalar. Melike hizmetçilerine, gelen kişiye mal-mülk verip göndermelerini ister. Hizmetçiler Behram'ı gönderemeyince Melike dört yüz tane hizmetçiyi arkasına alarak Behram'ın karşısına gelir. Behram, Rum dilini bilmeyince kendi ana dili olan Çince konuşmaya başlar fakat Melike onun söylediklerinden bir şey anlamaz. Bunun üzerine Behram, bir köşeye çekilerek ağlamaya, Allah'a yalvarmaya başlar. O anda duası kabul olan Behram Rum dilinde konuşmaya başlar. Karşılıklı şiir okuduktan sonra Melike yüzünden örtüsünü çıkarır. Melike'nin yüzünü gören Behram baygınlık geçirir. Melike cellatlara emir vererek Behram'ın başının kesilmesini buyurur. Yolda cellatların kolunda Behram'ı gören Melike'nin süt annesi, Melike'den onun bağışlanmasını ister ve bu kabul edilir. Behram bir nehir kenarına gidip, kırk

[5] Alimcan İnayet, **Uygur Halk Destanları II**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004
[6] Ümit Eker, "Çağatay Türkçesi Eserlerinden Garip Senem Şah (Dil İncelemesi – Metin- Aktarım)", **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 6(4), (2017), 2080-2113.
[7] Safura Yakubova, **Azerbaidjanskoe Narodnoe Skazanie "Âşık Garib"**, Bakû, 1968

gün kırk gece Allah'a yalvarır. Behram'ın duasını kabul eden Allah, Melike ile şiir okuyup ikisini evlendirmesi için Hızır'ı gönderir. Hızır; başı kel, beli kambur yaşlı bir dede kılığında Melike'nin bahçesine gelerek davul çalar. Melike'nin hizmetçisi olan Gülendam, Hızır'ı göndermeye çalışırsa da başarılı olamaz ve durumu Melike'ye açar. Melike, yaşlı bir kimseyle birlikte olamayacağını ancak yaşlılara hürmet edilmesi gerektiğini söyleyip ona mücevherler gönderir. Hızır, altın ve gümüşleri istemediğini, buraya Melike'yi almak için geldiğini söyler. Melike Gülendam'a, dedenin ertesi gün gelmesini söylerse de yaşlı dede ikna olmaz. *"Melike zamanını ne iş yaparak geçirir? Dört yüz kırk dört şehzadeyi neden öldürdü? Melike'nin zalimliğini herkes anladı. 'Melike'yi alacağım.' diyen yiğitlerin yolu kapandı. Yaşlı olsam da gidip bakayım diye müşteri olarak geldim… İki sebeple Melike'ye müşteri olarak geldim. Birincisi şu ki…bir evlat sahibi olsam, ben öldükten sonra geride kalıp, benim için bir kandil gibi olup, kandilin ışığını yakıp, ruhuma dua eder düşüncesiyle buraya geldim. İkincisi şu ki öleceğimi bilsem de Melike'ye hiç müşteri gelmediğini anladım. Bu duruma içim acıdığı için buraya geldim."* der.

Gülendam tekrar Melike'nin yanına gider. Onun kibirli olduğu için hiç kimsenin şairliğini beğenmediğini, onca yiğidin başını kestiği için ailelerinin ahının tuttuğunu, bu yüzden Allah'ın onu cezalandırmak için bu dedeyi gönderdiğini söyler. Melike giyinip, süslenip dışarıya meydanın ortasına bir altın bir de gümüş kürsü koydurur. Altın kürsünün üzerine çıkarak yaşlı dedeye seslenir. Yaşlı dede minareden atlayıp Melike'ye saygısını sunar. Gümüş kürsüye oturur. Yaşlı bir dedenin Melike'ye talip olduğunu duyan şehir halkı, Melike'nin bahçesine gelir.

Melike, dedenin Hindistan dilini bilemeyeceğini düşünüp Hint diliyle yazılmış bir şiir okur. Yaşlı dedeyle Melike Hint dilinde karşılıklı şiir okurlar. Ardından Arapça, Türkçe ve Farsça şiirler okurlar. Melike yaşlı dedeyi yenemeyince ona, kendi adını kullanarak şiir okumasını söyler. Yaşlı dede bu defa Melike'nin adını kullanarak şiir okur:

"*Cārıng͡ uluġ āstāne boldı,*

Kong͡ül mestān, dōst tutar bühtān,

Ebābekr(i), 'Ömer, 'Osmān hem-çü 'Alīyiz dāne,

Közleri çolfan Ṣanem'im.

…

Melike yaşlı dedeyle başa çıkamayınca onu gidip yatması için yukarı gönderir. Yaşlı dede şiir okumaya devam eder. Bütün şehir halkı dedeye hayran kalır.

Melike dedenin Kuran'ı bilemeyeceğini düşünerek çareyi *elif*in, *be*nin anlamını sormakta bulur. Ancak yaşlı dede bunları da bilir. Sonunda Melike, *"Bu dedeye yüzümü göstereyim, o buna dayanamaz, yere yığılır."* diyerek yüzünden örtüsünü çıkarır. Yaşlı dede dilini çıkarınca Melike onun Hızır olduğunu anlar. Hızır'ın ayaklarına kapanarak ondan af diler. Hızır Melike'ye, "Çin hakanının oğlu şehzadeyi kabul et." diyerek ortadan kaybolur. Behramla birlikte çöle gelirler. Behram'a kelime-i şahâdet söyleterek onu Müslüman yaparlar ve Melike ile nikâhlarını kıyarlar.

Uygurca *Şehzade Behram ve Melike Dilriz* metni ile Geç Dönem Çağatay Türkçesi ile yazılmış *Şehzade Behram ve Melike Hunriz* metninin olay örgüsü bakımından karşılaştırılması:

1. Çeşitli vilayetlerdeki padişah ve şehzadelerin Melike'ye aşık olması.

2. Bu padişah ve şehzadelerin elçilerinin, durumu Melike'nin babası Adil Şah'a arz etmeleri.

3. Adil Şah'ın, Emlak adlı vezirine çare bulmasını söylemesi (Çağatay Türkçesi varyantında vezir yoktur.)

4. Vezir Emlak'ın, durumu Melike'ye anlatıp ondan fikir istemesi.

5. Melike'nin, elçileri yanına çağırması.

6. Melike'nin, elçilere babasından yapmasını isteyeceği, içinde bir çift altın, bir çift gümüş çubuk ve etrafında has bahçesi olan bir minare yapılmasını isteyeceğini ve ona aşık olanların o minarenin tepesine çıkıp kendisiyle şiir söylemede yarışacağını, yarışamazsa başlarını vücudundan ayırıp Aşıklar Tepesi'ne astıracağını söylemesi.

7. Elçilerin, Melike'nin sözlerini efendilerine iletmek için kendi şehirlerine dönmesi.

8. Vezir Emlak'ın, yapılacak olan köşk ve minare için şehir halkına yardım fermanı çıkarması.

9. Köşkün, minarenin ve has bahçenin yapımının tamamlanması.

10. Tellalın, halka duyuru yapıp ister genç ister yaşlı, ister zengin ister fakir Melike'ye aşık olan kim varsa şiir söylemede Melike ile yarışabilen bir kişinin damatlığa kabul edileceğini söylemesi. (Çağatay Türkçesi varyantında elçilere Melike cevap verir, tellaldan bahsedilmez.)

11. Has bahçeye "Bağ-ı İrem" (Cennet bahçesi) adının verilmesi.

12. Pek çok şehzadenin Melike ile şiir yarıştırmaya gelmesi ve hiçbirinin başarılı olamaması.

13. Bunun üzerine Melike'nin dört yüz seksen altı şehzadenin başını vurdurup Aşıklar Minaresi'ne astırması. (Çağatay Türkçesi varyantında dört yüz seksen dört şehzade olarak geçer.)

14. Melike'nin adının duyulması ve bunun sonucunda yaşı yetmişi geçkin Kubeys Dede'nin gıyabında Melike'ye aşık olması. (Çağatay Türkçesi varyantında Kubeys Dede hiç yoktur.)

15. Kubeys Dede'nin Melike ile yarışmak için minarenin önüne gelmesi.

16. Melike'nin yaşlı olduğu için istemeyerek de olsa Kubeys Dede ile şiir yarıştırması ve Kubeys Dede'nin başarılı olması.

17. Ondan kurtulamayacağını anlayan Melike'nin, Kubeys Dede'ye gözdağı vermek için cellatlarını çağırması ve cellatları gören Kubeys Dede'nin oradan kaçarak canını kurtardığına sevinmesi.

18. Yedi ay sonra Kubeys Dede'nin Melike'yi rüyasında görüp tekrar minarenin önüne gelmesi.

19. Melike'nin cariyesi olan Gülendam'ın dedeyi görüp ona neden ağladığını sorması.

20. Gülendam'ın dedeye, yaşlı olduğu için artık aşıklık davasından vazgeçip geçmiş günlerine tevbe etmesi gerektiğini söylemesi. (Çağatay Türkçesi varyantında bu ifadeler Hızır için söylenir.)

21. Kubeys Dede'nin Gülendam'a, Melike'nin yüzünü tek bir kez daha görse bile ona yeteceğini söylemesi.

22. Gülendam'ın olup bitenleri Melike'ye anlatması.

23. Melike'nin, bir tahtaya kendi resmini çizerek Kubeys Dede'ye verilmesini istemesi ve yine de gitmezse onu öldüreceğini söylemesi.

24. Kubeys Dede'nin resmi görünce sevinerek evine dönmesi.

25. Kubeys Dede'nin Melike'ye olan aşkından her gün ağlaması ve onu gören oğlunun babasının delirdiğini düşünmesi.

26. Kubeys Dede'nin, oğlunun söylediklerinden utanarak evi terk edip çöle gitmesi.

27. Çin hakanının oğlu olan Behram'ın ava çıkması ve bir mağaradan kulağına ses gelmesi.

28. Behram'ın mağaranın önüne gelerek tahtaya bakıp ağlayan Kubeys Dede'yi görmesi.

29. Behram'ın Kubeys Dede'ye neden ağladığını sorması.

30. Kubeys Dede'nin, tahtada resmi olan Melike'yi göstererek ona aşık olduğunu söylemesi.

31. Melike'nin yüzünü gören Behram'ın ah çekerek bayılması ve Melike'ye aşık olması. (Çağatay Türkçesi varyantında Behram, şehre gelen elçiler aracılığıyla Melike'den haberdar olur.)

32. Behram'ın Kubeys Dede'ye acıyarak onu kendi şehrine götürmesi ve ona orada bir ev tahsis etmesi.

33. Behram'ın, gıyabında Melike'ye aşık olması.

34. Behram'ın durumunu gören hizmetçilerin durumu Çin hakanına bildirmesi. (Çağatay Türkçesi varyantında Behram'ın ailesinden bahsedilmez. Yalnızca Çin hakanının oğlu olduğu belirtilir.)

35. Çin hakanının oğlunun yanına gelerek ona derdini sorması.

36. Behram'ın, Rum şehrinin padişahı Adil Şah'ın kızı Melike'ye aşık olduğunu söylemesi.

37. Çin hakanının, oğluna beş on gün sabretmesini söylemesi.

38. Bu sürede dayanamayan Behram'ın babasından izin alması.

39. Çin hakanının, oğluna izin vererek ona beş yüz deveye süslü taş, inci mercan, değerli taş, zümrüt taşı, mücevher ve yerli kumaşlarından hazırlayıp yanına da bin beş yüz asker vermesi.

40. Şehzade Behram ve askerlerinin altı gün yol yürüyüp bir yerde konaklamaları.

41. Ailelerini düşünen askerlerin feryatlarını işiten Behram'ın, onlara izin vererek geri dönmelerini söylemesi.

42. Yoluna yalnız devam eden Behram'ın birkaç gün çöllerde dolaştıktan sonra Melike'nin has bahçesine ulaşması.

43. Şehzade Behram'ın, minarenin tepesinde asılı duran dört yüz seksen altı şehzadenin başını görüp kendi hayatından ümidi kesmesi.

44. Şehzadenin, minarenin üzerine çıkarak altın davula gümüş çubukla vurarak kendini göstermesi.

45. Behram ve Melike'nin karşılaşmaları.

46. Melike'nin Behram'dan, Senem Ağıça ismini kullanarak beyit okumasını istemesi.

47. Şehzade Behram ve Melike'nin şiirde yarışmaları ve Melike'nin Behram'ı beğenmesi.

48. Behram'ın şiir okuyuşunu beğenen Melike'nin, yüzündeki perdeyi çıkarması.

49. Melike'nin yüzünü gören Behram'ın ah çekerek bayılması.

50. Melike'nin, şuurunu kaybeden Behram'ı cellatlara teslim etmesi.

51. Behram'ı asmaya götüren cellatların, yolda Melike'nin sütannesiyle karşılaşmaları

52. Sütannenin cellatlara, biraz beklemelerini, Melike'den af dileyeceğini, eğer affetmezse ona sütünü helal etmeyeceğini söylemesi.

53. Sütannesinin sözleri üzerine Melike'nin Behram'ı bağışlaması.

54. Behram'ın ölümden kurtulduğu için Allah'a şükrederek gusül abdesti alması ve şükür namazı kılması.

55. Behram'ın kırk gün boyunca Allah'a yalvarıp dua etmesi.

56. Kırk gün sonra Allahüteala'nın Hızır Aleyhisselam'a, Rum şehrindeki Melike ile şiir okumada yarışıp onu yenmesini ve Behram ile Melike'yi evlendirmesini istemesi.

57. Hızır Aleyhisselam'ın Behram'ın karşısına çıkması.

58. Bir göz açıp kapamayla Behram'ın kendini Melike'nin has bahçesinde bulması.

59. Hızır Aleyhisselam'ın Behram'a, has bahçede kalıp oradaki meyvelerden yemesini söylemesi.

60. Hızır Aleyhisselam'ın İsm-i A'zam duası okuduktan sonra yüz elli yaşında kamburu çıkmış bir dede kılığına girmesi ve minarenin tepesine çıkması.

61. Hızır Aleyhisselam'ın gümüş çubuk ile altın davula vurarak geldiğini haber vermesi.

62. Gülendam'dan, minarenin tepesine çıkan kişinin yaşlı biri olduğunu öğrenen Melike'nin onunla şiir yarıştırmak istememesi ve yaşlı dededen kurtulmak için hazinedeki mücevherlerinin dedeye verilip gönlünün hoş edilmesini istemesi.

63. Gülendam'ın, Melike'nin sözlerini ve mücevherlerini Hızır Aleyhisselam'a iletmesi ve Hızır'ın bunu kabul etmemesi.

64. Gülendam'ın, Melike'nin yanına gelerek öldürttüğü insanlar yüzünden Allah'ın onu cezalandırdığını söylemesi.

65. Melike'nin, minarede bekleyen dedeyi yanına çağırarak ona nasihat etmek istemesi.

66. Melike'nin, dedeyle başa çıkamayacağını anlayınca ondan Hindistan dilinde beyit okumasını isteyerek onu yeneceğini ve ondan kurtulacağını düşünmesi.

67. Hızır Aleyhisselam'ın Hintçe, Arapça, Türkçe, İbranice ve Farsça beyitler okuması. (Çağatay Türkçesi varyantında İbranice şiir okunmaz.)

68. Onu yenemeyeceğini anlayan Melike'nin sinirlenmesi ve ondan Senem Ağıça adını başındaki gevher taşlı taç saçağıyla birleştirerek beyit okumasını istemesi.

69. Hızır Aleyhisselam'ın, Melike'nin isteğini yerine getirerek halkı kendine hayran bırakması.

70. Melike'nin, yüzünü açınca dedenin düşüp bayılacağını düşünmesi.

71. Hızır Aleyhisselam'ın, Melike'nin yüzünü gördükten sonra dilini çıkarması.

72. Bunun üzerine Melike'nin, dedenin Hızır Aleyhisselam olduğunu anlaması ve rubai söylemesi.

73. Hızır Aleyhisselam'ın kendini tanıtması.

74. Dedenin Hızır Aleyhisselam olduğunu anlayan Melike'nin ağlayıp tahtından inerek Hızır Aleyhisselam'dan af dilemesi.

75. Hızır Aleyhisselam'ın Melike'yi affedip onu şehzade Behram ile evlendireceğini söylemesi.

76. Melike'nin, şehzade Behram ile evlenmeyi kabul etmesi.

77. Adil Şah'ın, Hızır Aleyhisselam ile görüşüp Behram'ı çağırtması.

78. İlyas Aleyhisselam'ın sağdıç olması. (Çağatay Türkçesi varyantında İlyas Aleyhisselam geçmez.)

79. Adil Şah'ın, kırk gün düğün yaparak Melike'yi Behram'a vermesi.

80. Düğünden sonra Hızır Aleyhisselam ile Hazreti İlyas'ın gözden kaybolması.

81. Adil Şah'ın, Melike ve Behram için saray içinde bir oda hazırlatması.

82. Kalan ömürlerini padişahlık yaparak geçirmeleri.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. METİN

[1b]

Bismillāhi'r-raḥmani'r-raḥ[ī]m

(1) Ḥikāyet ėtmek kėrek. ‘Ādil Şāh dėp bir pādşāh-nıng͡

(2) ‘işmet perdesi içre bir ḳızı bar ėrdi.

(3) Andaġ āftāb-ı ṭal‘at, müşterī-i sa‘ādet, saç-

(4) ları fetīle fetīle, zülüfhāları çīn çīn, ḥalḳa

(5) ḥalḳa. Ol Melīkening͡ aṭını Melīke Ḫūnrīz dėr

(6) ėrdiler. Andaġ ḫōş-rūy u ṣāḥib-cemāl

(7) ü ḫōş-ṭab‘, ‘āḳil ü dānā ḫōş, fehm ü hem şā‘ir

(8) ėrdi. Ve her şehrlerde yana pādşāh-zādelerdin:

(9) “Ol Melīke kişi iberdi-ler kim özini bizge

[2a]

(1) ḳabūl ḳılsun.” dėp ėrdiler. Melīke ol

(2) ėlçilerge andaġ cevāb bėrdi kim: “Bir kişi mėning͡

(3) alġalı kėlse mėning͡ birle berāber beyt oḳuşsa

(4) ḫāh şāh ḫāh gedā bolsun. Mėn öz demni ḳabūl

(5) ḳılur mėn. Eger berāber beyt oḳuşulmasa başını kėsip ‘āşıḳ-

(6) lıḳ menārġa asturur mėn.” dėp münādī ḳıldur-

(7) dı. El-ḳıṣṣa; Tört yüz seksėn tört

(8) pādşāh-zādeler kėlip berāber beyt oḳuşal-

(9) madı. Beyt oḳuşalmay başını tenidin cüdā

(10) ḳıldı. Bu söz barça ‘ālemge meşhūr boldı.

[2b]

(1) Munı ėşitip ḫāḳān-ı Çīn-ning͡ bir oġlı

(2) bar ėrdi. Şeh-zāde Behrām aṭlıġ ol şeh-zāde

(3) atasıdın ruḫṣat alıp, Ḫocend menzil ü

(4) merāḥil-lerni ṭayy ḳılıp, Melïkening͡ orunıġa

(5) kėldi. Ol Melīke-ning͡ resmī ḳā‘idesi ol

(6) ėrdi ki atmış tört pāy-zede-pāy birlen

(7) çıḳadurġan bir revāḳ bar ėrdi. Her kişi

(8) bu Melīke birlen şi‘r aytışġalı kėlse ol

(9) naḳāreni ḳaḳar ėrdi. El- ḳıṣṣa; Şeh-zāde Behrām

(10) menārnıng̃ töfesi-ge çıḳıp ṭabl bezni

[3a]

(1) andaġ ḳaḳtı kim Melīke-ning̃ ong̃ ḳulaḳıdın

(2) kirip çep ḳulaḳıdın her ān ötti. Kenīzek-

(3) lerge ayttı ki: “Çıḳıp baḳġıl. Ḳayı ecel tilegen,

(4) cāndın toyġan kişi kėlip-dür.” dėdi.

(5) Kenīzek-leri çıḳıp kördi ki bir yigit

(6) kėlip ṭabl bezni ḳaḳıp turadur. Ḥüsn-i

(7) cemāli ay birle künge ġalebe ḳıladur. Kenīzek-lerni

(8) kirip Melīkedin sėvünçi aladur miz.

(9) Birbiridin aldaraşıp Melīke ḳaşıġa

[3b]

(1) kirdi. Aydı kim: “Ėy Melīke! Bir yigit kėlip-

(2) dür. Evvelḳı kėlgen-leridin ḥüsn-i cemāli

(3) yüz ḥişşe çirāylıḳ başıġa çıġ-dın tomaḳ kėyipdür.

(4) Letedin ötük kėyip-dür. Uzun ḳısḳa ėgin-

(5) lerni kėyip-dür.”dėdi. Melīke aydı ki: “Ėy

(6) bī-edeb kündeler! Mėni mesḫare ḳılarsın[8].

(7) Uzun ḳısḳa ėgin kėygen adam man̄ga

(8) ḫarīdār bolġan bolsa an̄ga en‘ām iḥsān

(9) ḳılıp man̄ga an̄glatmay, yandurursan̄gız bolaydur.”

(10) dėdi. Kenīzek-ler aydı ki: “Her ḳaçan her ḳança

[4a]

(1) söz aytsaḳ aṣlā ḳabūl ḳılmaydur.”

(2) dėdi. Melīke darġanıp bolup, ėgin

(3) ayaġ-larını kėyip, ufa ėn̄g-lik-ni yüz

(4) közige sürtüp, çeke çeke munca ḳollarnı

(5) salıp, özini tavsıp, Fireng çėriki

(6) yasap, kenīzek-lerini özütḳa bėlire

(7) istep, tört yüz ḳızını arḳasıġa

(8) salıp, bāġ-ı çėrike kėlip, altun taḫt üstige

[8] Metinde ḳılamsın

(9) çıḳıp olturdı. Ḳız reng-ge ėgin-lerni

(10) kėyip bāġlarda açılġan gül oḫşatay-ġa,

[4b]

(1) andırmaġa ḳol baġlaşıp turdı. El- ḳıṣṣa;

(2) Behrām munı körüp, menārdın tüşüp,

(3) Melīke-nin͡g aldıġa kėlip, ta‘ẓīm-i şāhāne vü tebessüm

(4) mülūk-āne ḳılıp, kümüş kürsīġa tüngni

(5) ḳoyup olturdı. Melīke, şehr-de Behrām(m)ġa

(6) baḳıp, ḥayrān bolup, ṭūṭī dėk sözge

(7) kirdi. Aydı ki: “Ėy yigit! Ḳaysı bāġ-nın͡g

(8) güli sėn ve ḳaysı bāġ-nın͡g ve ḳaysı çemen-nin͡g bülbüli

(9) sėn ve ḳaysı ḫazīnenin͡g gevheri sėn? Bu yėrge

(10) kėlip sėn, nām-ı nesebin͡gni man͡ga beyān ḳılġıl.” dėp

[5a]

(1) aydı. Behrām, Rūm-nın͡g Türkī zebānını bilmes

(2) ėrdi. Çīn zebānını Rūm şehride kişi

(3) bilmes ėrdi. Behrām öz zebānıda Melīke-ge

(4) baḳıp ayttı ki: “……

(5) ……..” dėdi.

(6) Melīke aydı ki: “Bu söz ḳaydaġ söz-

(7) dür. Munı uḳuydurġan kişi bar mu?”

(8) dėp tört ṭaraf-ge baḳıp olturdı.

(9) Hīç kişi oḳımadı. Behrām ornıdın

(10) ḳofup turup ḳutını yėrge urup

[**5b**]

(1) ayttı ki: “ ایتیکه ده الوزایجین دامولا مونلا

(2) شانک انانیکزا فرخوجین و دامینکز ابهرام ” Behrām

(3) ḫāḳān.” dėdi. El-ḳıṣṣa; birle birbiri-

(4) nin͡g sözini uḳuyalmay turġanda

(5) Behrām, ḫalḳ arasıda tola ḫafā’ bolup,

(6) başı-dın merzesini alıp, taşlap,

(7) özün͡ge olturup andaġ yıġladı kim

(8) öz zebānıda sözlep, münācāt

(9) ḳılıp ayttı ki: “

(10)

[6a]

(1) 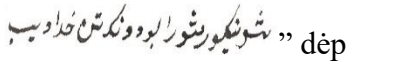 ” dėp

(2) başını yėrge ḳoyup nāle-i zārlār ḳıldı.

(3) Rūm ḫalḳı be-yek-bār raḥmesi kėlip Behrām-

(4) nıng̃ ḫāliġa yıġlap ėrdi. Ḫüdāy Te‘ālānıng̃

(5) raḥmet deryāsı mevc urup Behrām-nıng̃

(6) ḳulaḳıġa andaġ āvāz[9] ėşitildi kim: “Ėy Behrām!

(7) Her nė ṭalebing bolsa bėrdim. Başıng̃nı köter.” dėp

(8) ḫāḳān-dın āvāz kėldi. Behrām başını

(9) köterişi birle köng̃li ėmes bolup bāriḳa

(10) yandı. Aġzıdın bir acıġ tütün

[6b]

(1) çıḳıp īmānġa uladı. Köng̃li çerāġ dėk

(2) bir rūşenālıḳ fāyide boldı. Zebān-ı Rūm

(3) tiliġa gūyā boldı. Ḫüdāy Te‘ālāġa şükr-i ṣenā’

(4) aytıp, ḫōş vaḳt bolup şeh-i ṭūṭī dėk

(5) sözge kirdi. Aydı kim: “Ėy Melīkem! Mėni sor-

(6) sang̃ ḫāḳān-ı Çīn-ning̃ ḳulu şāhı-nıng̃

(7) oġlı bolur mėn. Atım Şeh-zāde Behrām-dur. Sėning̃

(8) ta‘rif, tavṣīfing̃ni anġlāp, özümni

(9) Rüstem[10] dėk çaġlap, bėlimni ėki yėrdin muḥkem

(10) baġlap, ōt-ı firāḳında yürekim-ni dāġlap

[7a]

(1) Çīn vilāyeti-din kėldim.” dėdi. Melïke

(2) aydı: “Andaġ bolsa mėning̃ atım Ṣanem Aġıça-

(3) dur. Ṣanem atım-nı ḳoşup tört mıṣrā‘ beyt

(4) oḳuġıl. Mang̃a rāst ‘āşıḳ ėkening̃ni

[9] Metinde āvvāz

[10] İranlı meşhur pehlivan bkz. Suat Ünlü, **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Eğitim Kitabevi, Konya, 2013

(5) mėn biley.” dėdi. Behrām Şāh toḫtamay bu
(6) bu beyt-ni:

“Ėy Ṣanem, la‘l-i lebiṅg bisyār meygūndur bu kün,
(7) *Közleriṅg faġfūr-i Çīn yā tāze pür-ḫūndur bu kün,*
Yā mėniṅg ḫāṣṣiyyetim-dür (8) *yā ki ‘aksī ‘āriżiṅg ,*
Gülşen gülüyüm miṅg cennetdin efzūndur bu kün.” Melīke:

(9)*”Ay yüzüm süzüklüki serv-i mevzūndur bu kün,*
Barça ‘ālem iştiyāḳı (10) *cigeri ḳandur bu kün,*
Bu ḳızıl kiygen tamām ḳızıl kenīzek-ler mėniṅg ,
(11) *Cilve cilve her ṭaraf sedd-i bāġ gül-gündur bu kün.”* Behrām:

“*Ārī ‘ārifiṅg* **[7b]** (1) *tīġı nümāyāndur bu kün,*
Vaḥşetiṅgdin deşt-i ṣaḥrā’ ḳıpḳızıl ḳandur (2) *bu kün,*
Köp kişini nihāyet ḫūn-ı nā-ḥaḳḳ ėyleḍiṅg ,
(3) *bu sėniṅg ẓulmüṅgġa yüz Haccac*[11] *ḫayrāndur bu kün*.” Melīke:

(4) “*Bu yigit-niṅg çehresi kim ṭurfe külgündur bu kün,*
Yā ḫumārī şürb-dür (5) *yā mest-i efyūndur bu kün,*
*Yā ölüm-niṅg vehmidin (*6) *her sözni bilmey aytadur,*
Yā meger dīvāne mu[12] *ver zāde mecnūndur* (7) *bu kün.”* Behrām:

“Dilberim ḳaddi reşk-i serv-ü mevzūndur bu kün,
(8) *Yārnıṅg la‘l-i lebiṅg gūyā ki meygūndur bu kün,*
Kėldi yüz miṅg (9) *ādemi-niṅg başını kėsgen kişi,*
Ėy köngül! Merdāne bol ‘āşıḳ ö- (10) *ler kündür bu kün.”* Melīke:

[11] Metinde Ḫaccār. Tam adı Ebû Muhammed el-Haccâc b. Yûsuf b. El-Hakem es-Sekafî’dir. Emevilere bağlılığıyla bilindiği için kendisine “Küleyb” (Köpek yavrusu) lakabı verilmiştir. 20 yıllık valiliği sırasında Emevilere karşı olan tüm isyanları sert bir biçimde bastırmış, bu yüzden zalimliğiyle tanınmıştır. bkz. İrfan Aycan, Haccāc b. Yûsuf es- Sekafî, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1996, C.14, s.427-428 (çevrimiçi) https://islamansiklopedisi.org.tr/ , 21.06.2021.
[12] Metinde mā

“Tāc u taḫtım devletim ki barça **[8a]** (1) *ḥayrāndur bu kün,*

Ẕerre luṭf devletim ki (2) *yāriġa iḥsāndur bu kün,*

(3) *Bu sözüng͡ni taşla aḫīr ḳılaġıl fāḫir-i ḥāl,*

(4) *Bed zebānlıḳ ḳılġānıng͡ ṣa‘ālīk-i neḳābetdür bu kün.”* [Behrām]

(5) *“Ėy Ṣanem! Açġıl yüzüng͡ni ėmdi ki cemāling͡ni körey,*

(6) *Ḫūrşīd nūrung͡ bile ḳadd-i nihāling͡-ni körey,*

(7) *Bu sėning͡ ḥüsn-i cemāling͡-ni ḥayrān-dur bu kün.”*

(8) dėp aydı. Melīke aydı ki: “Bu oġul mėni toḫta-

(9) durġan ḫayāli bar.” dėp ḳorḳtı. Melīke-

(10) ning͡ ‘ādeti ol ėrdi ki her kim beyt-ni

[8b]

(1) ziyāde oḳusa yüzidin niḳābını köte-

(2) rür ėrdi. Her ḳaydaġ şā‘ir yigitler,

(3) Melīke-ning͡ yüzni körüp ṭāḳat tutalmay

(4) ‘aḳlı hīç yėrge yėtmes ėrdi ve ba‘żı yigit-

(5) ler hūşıdın kėtip yıḳılur ėrdi.

(6) Melīke yüzidin niḳābını aldı. Behrām Melīke-ni

(7) Körüp, aḳlıdın azıp, bī-hūş bolup

(8) yıḳıldı. Melīke: “Cellād” dėp ḳıçḳırdı.

(9) Şol zamān toḳuz cellād kirip kėldi.

(10) Aydı kim: “Ėy Melīke! Kim-ning͡ eceli āḫir bolupdur?

(11) Tīġımız teprer vü yanmaz, gūyā bāzūmız pür ḳuvvet

[9a]

(1) ḳısmın-ġa emri ḳılur sėn. Anıng͡ rişte-i ‘ömri-ni

(2) dünyādın münḳaṭi‘ ḳılġay miz.” dėdi. Melīke aydı kim:

(3) “Kim-dür mėning͡ bilen ‘āşıḳlıḳ da‘vāsını

(4) ḳılġan bu yigit? Alıp çıḳıp, başını

(5) kėsip, ‘āşıḳlar menārıġa ḳan saçıp

(6) başını dārġa assıng͡lar.” dėdi. Cellādlar,

(7) Behrām-nıng͡ ḳolını bağlap alıp yörüdi. Behrām

(8) kördi kim ādemlerning͡ ḳulaḳ burnını kėsip tesbīḥ

(9) ḳılıp bu tīġa asıp-dur. Tīġ-larıdın çeke

(10) çeke ḳan tamıp turadur. Ḳorḳup her köze

(11) ḳıyalca bolup arḳasıġa baḳar ėrdi. Cellādlar

[9b]

(1) aldıġa salıp alıp kėtip barur ėrdi.

(2) El- ḳıṣṣa; Melīkeni emtip baḳġan bir inek

(3) anası bar ėrdi. İnek, cellādlar ḳolıda

(4) Şeh-zāde Behrām-nı kördi kim bir zībā yigit-

(5) ni cellādlar öltürgen alıp kėtip barur.

(6) Raḥmesi kėldi. Ayttı ki: “Ėy cellādlar! Bir sā‘at

(7) toḫtanglar.” dėp ḳızlar Melīkening

(8) ḳaşıġa kirdiler. Aydı kim: “Ėy ḳızım! Cellādlar

(9) ḳolıda bir yigit kördüm. Henūz ol yigi-

(10) ting on gül-nüng biri açılmab-dur. Şol

(11) yigiting günāhını tileyin.” dėdi. Melīke

[10a]

(1) ayttı ki: “Ėy ana! Hīç iş, bėrgen süt-din

(2) uluġ bolmas, günāhını öttüm. Nėme

(3) ḳılsang ḳılġıl.” dėdi. Anası ḫuşūnet

(4) bolup, derḥāl çıḳıp, cellādlar ḳolıdın Şeh-zāde

(5) Behrām-nı uçratıp, alıp, ḳoyup bėrdi. Aydı: “Ėy

(6) oġlum! Öz yurtunggа yanġıl. Bu ḳızım ėrkek ….. dėk

(7) çıḳıp ḳaldı. Ėrke tėgmeydür.” dėdi. Şeh-zāde

(8) Behrām bu maẓlūm bile ḫūblaşıp, ölüm-din ḳutul-

(9) ġanıġa ḫuşūnet bolup, Allāh’u Te‘ālāġa şükr-i

(10) ṣenā’lar ėtip yolġa revān boldı. Nice fersen yol

[10b]

(1) yörüp Rūm deryāsınıng yolı-ġa yėtti.

(2) Cellādlar aldıġa salıp çıḳanı-nı ölütti.

(3) Aşḳ otı ḳayta başdın tutaştı.

(4) Behrām ofranıp, deryāġa taşlap, ġusl-ı ṭahāret

(5) ḳılıp, başını keçege ḳoyup, yıġlap, andaġ

(6) münācāt ḳılıp aydı kim: “Ėy ḫubūr-ı bī-melāl,

(7) dānında gül-nihāl açar ber-kemāl. Ėy ḳāḏī-yi ẕü’-l celāl!
(8) Ėy bī-çārelerning çāresi! Ėy mungluġ-
(9) larnıng ėşitdin, bu mėn dėk ġarīb-ni
(10) ḥācetni revā ḳılıp feryādınġa yėtkil!” dėp

[11a]

(1) beyābān içide ḳırḳ kün kėçesi birle yıġlap
(2) andaġ yıġlap ṭaleb ḳıldı kim Ḫüdāy Te‘ālā-
(3) nıng raḥmet deryāsı mevc urup
(4) du‘ā’sı-nı iṣābet ḳıldı. Şol zamān Allāh-u
(5) Te‘ālā-dın Ḫażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa
(6) andaġ fermān boldı kim: “Ėy Ḫıżır bendem! Ol
(7)ża‘īf bendem birle dünyā yüzide hīç
(8) bendem, berāber şi‘r oḳusmas hīç sėndin

[11b]

(1) özge. Ol ḳız birle beyt oḳuşup Ḫāḳān-ı
(2) Çīn-ning oġlı Behrām-ġa alıp bėrgil.” dėp
(3) fermān alıp boldı. Ḫażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām
(4) fermān birle köz yumup açġunça Rūm şehri-
(5) ge kėlip Behrām-nıng ḳaşıġa ḥāżır boldı.
(6) “Ėy Behrām! Başıngnı kötergil!” dėp aydılar.
(7) Başını köterip kördi kim bir aḳ saḳalı nūrānī
(8) kişi olturadur. Ornıdın saçrap

[12a]

(1) ḳofup selām ḳıldı. Aydı kim: “Ėy büzürgvār
(2) ḥażretleri! Kim boldılar kim mėning dėk
(3) ġarīb-ni yādlatıp, aṭım-nı tutup
(4) ḳıçḳırdılar.” dėdi. Ḫażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām
(5) aydı kim: “Ėy Behrām! Mėni tanumasang ėmdi
(6) tanuġıl! Ḫıżır peyġāmber turur mėn.” dėdi. Behrām āh
(7) tartıp, yıġlap özini Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-
(8) nıng ayaġlarıġa taşladı. Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām
(9) Behrām-nıng ḳolını tutup: “Yörügil!

[12b]

(1) Melīkeni sanga alıp bėregeli kėldim.” dėp
(2) yutalap köz yumup açġunça baġ-ı çėrike
(3) alıp kėldi. “Ėy Behrām! Sėn uşbu bāġda
(4) elma, nār, encīr yėp turġıl. Mėn Melīkeni
(5) beyt oḳuşup sanga alıp kėley.”
(6) dėp özlerige İsm-i ‘Aẓam oḳup demīde
(7) ḳıldı. Andaġ bir ḳūḫluḳ hest, bir heybet
(8) buba boldı kim ṣan‘at-ger-i dest-i gül-gūn
(9) bir dük buba bolup, menārınıng töfesige
(10) çıḳıp, kümüş cögeni ḳolıġa alıp, ṭabl bezni

[13a]

(1) andaġ ḳaḳtı kim gūyā gūş İskender āvāzı dėk.
(2) Melīke uyḳuda ėrdi, pāy-dār boldı. …….
(3) ḳofup ḳıçḳırdı kim: “Ėy Gülendām! Taşġarı çıḳ,
(4) ḫaber alġıl. Ḳaydaġ eceli tolġan kėlip-dür? Ol
(5) kėlgen yigitler dumbaḳ-nıng āvāzı-nı
(6) çıḳar ėmes ėrür bu kün nėme boldı? ‘Acāyib
(7) āvāz birle çaldı, ṭabl bezni yırtıp aytadur.”
(8) dėdi. Gülendām ḫōş bolġay dėp aldarap
(9) çıḳıp kördi kim menārınıng töfeside bir dük
(10) buba turadur. Gülendām andaġ naẓar ḳıldı kim pür
(11) heybet, pür ṣūret, ḳūḫluḳ hest, saḳalı

[13b]

(1) kāfūr dėk aḳarġan, başı taz, bėli dük,
(2) közleri çıḳan, yüzi çuġur, közi çuġur, özi
(3) uruḳ, a‘żā’ları ḳuruḳ, dümbesi dük
(4) aldıġa mung bubadur ki başıġa öngre bolġan
(5) destārnı bürkep-dür. Bir cul yamaġ cübbeni
(6) kėyip-dür. Ötük, tarturını bilgeni bolmaydur.
(7) Ayaġıġa içkü tereside çoruḳ kėyip-dür. Tüg-
(8) leri südrelip turadur. Bėlige kös
(9) sanġan ḳafaḳ-nı asıp-dur. Ḳolıġa bir ėgrü

(10) tayaḳnı tayatıp-dur. Ėgrü çomaḳ tayaḳ

(11) birle ṭabl bezni andaġ urdı kim güldürlep

[14a]

(1) āvāzı ‘ālem-ni tutadur. Gülendām munı körüp sözlemegil ‘aḳldın

(2) azıp yene aḳlıġa kėlip aydı kim: “Ėy buba! Nėmeḳa kėldiṉg ?

(3) Nėme ḥācetigiz bar, aytıṉg. Mėn revā ḳılay.” dėdi. Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām

(4) aydı kim: “Ėy kenīzek! Mėniṉg hīç nėmege ḥācetim yoḳ ama bu künlerde

(5) aṉgladım ki ‘ālem ḫalḳı Melīke Ṣanem Aġıçanıṉg ‘ālem-i şāh u

(6) dānā, ḫōş-ḫūy zībālıḳ-nı vü ṣāḥib-cemāl-lıḳ-nı aṉglap,

(7) her şehr ü her vilāyetlerniṉg yėg şeh-zādeleri

(8) kėlip, Melīke birle şi‘r aytışma vü ‘āşıḳlıḳ temennāsını

(9) ḳılıp, başıdın ayırıp kėsip-dür. Mėn Melīke Ṣanem

(10) Aġıça aṭını uçurup, Melīke Ḫūnrīzni aṭı tamām ‘ālem-ge

[14b]

(1) aṉglatıp, Melīkege ḫarīdār bolup alġalı hīç

(2) kimse kėlmepdürmiş dėp aṉgladım. Melīke-niṉg

(3) ‘ömri beyhūde olup, kėtgenin raḥm-ı ṭayyib

(4) alġalı, yaş yigitler kėlmes ḳarı bolsam mu ḫarīdār

(5) bolup, barıp, körüp, köṉglüm-ge arzıp

(6) alay. Beyt oḳuşı, ḥüsn-i cemāli, maṉgış

(7) turuşı, olturup u ḳofuşı köṉglümge arzımda

(8) pāk- rūḫluḳ bolsa yanıp kėtey dėp kėldim.

(9) Ėy kenīzek! Aġıçanıṉg-ġa aytġıl, obdān yasınıp

(10) körünüş ḳılsun, derḥāl kirgil.” dėp aydılar.

(11) Gülendām bu sözlerni ėşitip “heyhāt heyhāt” dėp

[15a]

(1) Mundaġ mucuṉg sözlüg lāfa ḫōr ṭarīḳ

(2) “Ėy buba! Bolur mu? Ölüm-ni ārzū ḳılıp tapalmay.”

(3) Yörgen buba ma‘lūm boladur. Muṉga bir söz ḳılıp

(4) baḳay. Şāyed ki yanıp kėtkey dėdi. Aydı ki:

(5) “Ėy buba! Melīkeni ala mėn dėp mundaġ fāsid ḫayāl-ni

(6) ḳılma. Her bir pādşāhlarnı nėçesi nev-civān yigit-

(7) ler, Melīke birle berāber beyt oḳuşalmay başını

(8) bėrdi. Sėn ġavvāṣla berāber kėle ėmes sėn.” dėdi.

(9) Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām aydı ki: “Ėy kenīzek! Melīke bile

(10) der-üftād bolġan ḳaşımda birle turġıl. Berāber

[15b]

(1) kėlermiş mü yā yoḳ mu dėdiler? Gülendām ayttı ki:

(2) **“**Ėy buba! İş-ning asanraḳı ol kim ‘āşıḳ-

(3) lıḳ lafını taşlap, ötken künlering̀ga tevbe

(4) ḳılıp, kūşeġa kirip yansang bu kāmdur.

(5) Bubanıng sözi cöng bolur ėken: “Ėy

(6) buba! Ḥüsn ḳıla.” dėdi. Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām ayttı ki:

(7) “Melīkeni almaġunça kėtmey mėn. Yildem bol, Melīkeni

(8) alıp çıḳa.” dėdi. Gülendām çāre tapalmay Melīke

(9) ḳaşıġa kirdi. Melīke Gülendām-ġa ayttı ki: “Ėy kivürürde,

(10) nėçe ḫayāl boldung naḳāra-nı çalġan yigit?” dėp

[16a]

(1) aydı.

(2) Gülendām ayttı ki: “Ėy Ḫanım! Bu iş-din ḫabering

(3) yoḳ, tehī mang̀a acıġlay siz. Bir ḳarı fertūt, dilingni[13] yėr tut.

(4) Bir yüz ėllig yaşḳa kirgen bir çaġan dük buba

(5) kėlip-dür. Andaġ şi‘r sunmaḳ ber-mücāz ḳudret-

(6) luġ bubanı ‘ömrüm içide körgenim yoḳ. Köz-

(7) leri çuḳur, yüzi çuḳur, nişānesi berī

(8) aġzı burnıdın ġayblı ayaġıda coruḳ,

(9) közleri ḳuruḳ, ḳolları yavruḳ, özi

(10) nihāyeti uruḳ, heybeti ḳuruḳluḳ, taz

[16b]

(1) taz buba ėken nėme melā’ik yigit közlerni

(2) ḳılsam badır bolmay-dur. Melīkeni mėning

(3) ḳaşımġa ḳat. Alıp çaḳıl bir yėrde

(4) olturup, beyt oḳuşup baḳa mėn.

(5) Mang̀a yaraşsa ala mėn, yaradış(ma)sa yanıp kėte mėn dėp bek

(6) turadur.” dėdi. Melīke, Gülendāmdın

[13] Metinde ‘dilimni’

(7) bu sözlerni ėşitip hūşı kellesidin

(8) kėtti. Mest ėrdi, hoşyār boldı; uyḳuluḳ

(9) ėdi bīdār boldı. Melīke ötken

[17a]

(1) ‘ömridin bīzār boldı. Acıġı kėlip aydı kim: “Ėy Gü-

(2) lendām! Mėning a’lem şā‘irlıḳımnı tamām ‘ālemge üngleyip her şehr-din

(3) her bir ṣāḥib-cemāl pādşāh yigitler mėni dėp

(4) kėlip, ata anasıdın kėçip, manga ġaybāne

(5) kėten muḥabbetim-ni anglap, aşḳ muḥīṭi-de

(6) mėning birle beyt oḳuşup ala mėn dėp

(7) kėlip, berāber beyt oḳusa almay başını

(8) ölümge bėrdi. Hīç başı tėgmedim. Ḥālā mėning

(9) nėme bolup-dur ki ḳarı bubaġa kėtgeli.” dėdi.

(10) Gülendām aydı kim: “Ėy Ḫanım! Ol bubanı körmes,

[17b]

(1) munda olturup bu sözlerni ayta siz.

(2) Mundaġ ḥesāb anda rāst kėlmeydür.

(3) Gümān ḳıla mėn. Ölgen yigitlerning

(4) ata anasının̄g ḳarġaşı birle ervāḥ-

(5) lar cem‘ bolup buba ṣūreti-de bolup

(6) kėldigüm kėledür.” dėdi. Melīke aydı ki:

(7) “Andaġ dėme ādem ḳarısı dünyāġa amraḳ

(8) boladur. Bir ḫunda altun, kümüş la‘l-i

(9) cevāhirāt-larnı alıp çıḳıp bėrgil.

(10) Melīkem çıḳardı dėp aldıda ḳoyup şīrīn sözlerni

[18a]

(1) aytıp yandurġıl. Aḳsaḳal kişige ‘izzet ḳılmaḳ

(2) sünnet-dür. Hergiz yėrge söz ḳılmaġıl.

(3) Manga nā-ḫōş ėmes mü ḳarı ādem birle sözleşgeli?”

(4) dėp aydı. Gülendām ḫōş bolġay dėp

(5) bir ḫunda altun, kümüş birle cevāhirāt-

(6) larnı köterip, alıp çıḳıp aydı kim: “Ėy buba!

(7) Beri ḳoşsunlar. Melīkem özlerige tola

(8) en‘ām iḥsān ḳıldı. Bu altun, kümüş-

(9) ni alsunlar, her kün kim bir ḳız alsalar mu?

[18b]

(1) Hem bu dünyā balalarıdın balalarıġa ḳalur.

(2) Melīkem aytadur kim bu nez̲rni aldıda ḳoyġıl,

(3) du‘ā’ ḳılsunlar. Mėn ala mėn dėp mundaġ

(4) beyhūde sözlerni ḳılmasun. Mėn her bir

(5) pādşāh-zādelerġa tėgmedim. Ėmdi ḳarı

(6) kişilerge tėgmey mėn dėdür.” dėdi. Ḫażret-i

(7) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām an͡ga: “Altun, kümüş-lerni

(8) ėmes Melīke-ni alsam altun, kümüş-

(9) leri ḳapan baradur. Kirgil, Melīkeni yasap

(10) alıp çıḳġıl. Mėni tola ḫayāl ḳılmasun.

[19a]

(1) Melīkeni nėme ‘aybı bar? Mėn körey yarasa alur mėn. Yaramasa

(2) kėlgen yol, özüm yana yanıp kėter mėn.” dėp

(3) aydılar. Gülendām-ın͡g ‘ażā’larıġa lerze

(4) tüşti. Gülendām bizgek bolġan kişi dėk

(5) titrep Melīke ḳaşıġa kirdi. Melīke kördi kim

(6) Gülendām-ın͡g çirāyı her nė titrep ḫundaḳı

(7) cevāhirāt-larnı yol-ġa töküp kėledür.

(8) Melīke ḫafā’ bolup sordı kim:”Bu nėrse-lerni

(9) nėmege bėrmedin͡g?” dėdi. Gülendām aydı kim:”Almaġan

(10) kişige zorlap bėre mėn mü?” Melīke ayttı ki:”Nėmege

[19b]

(1) almaydur. Gülendām ayttı ki: “Mėn kenīzek alġalı kėlmedim,

(2) Melīke alġalı kėldim, dėdür. Ėy Melīkem! Ol bubaġa

(3) nėçesi sözge ḳalmaydur. Özleri çıḳıp

(4) bubanın͡g aġzını açurmasa, başını kėseler.

(5) Her ḳança vebāli bolsa man͡ga bolsun.” dėdi.

(6) Melīke aydı ki: “Bėrgen-ni buyıġa ḳoymay. Nėçük

(7) olturur sėn[14]? Yana bir mertebe çıḳıp aytġıl[15].

(8) Melīkem közi uyḳuġa barıp-dur, tan͡gla

(9) kėlin͡g dėp yandurġıl.” dėdi. Yana aydı kim

[20a]

(1) ḥīle yanıp kėtip şāyed ki kėlmegey.” dėdi. Gü-

(2) lendām-nı ‘ilāc bulup yana çıḳtı. Aydı kim:

(3) “Ėy buba! Gām <urma> Melīkenin͡g közi uyḳuġa barıp ėken

(4) oyġatamadım. Hele yanıp kėtsünler, ėrtence

(5) kėlsünler.” dėdi. Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām aydı kim:”Kenīzek,

(6) man͡ga nėme bahāne ḳılasın? Kirip Melīkege aytġıl, sizni[16] alġalı

(7) ḫarīdār kėlip an͡ga yana dėp oyġatġıl. Tan͡gla kėlin͡g, ėrte

(8) kėlin͡g dėgenge ma‘ḳūl bolmaydur.” dėp aytın͡g. Tā Melīkeni

(9) ėmdi almay hergiz kėtmes mėn. Yana evvelde ḳarnın͡gnı ḳamıp,

(10) tenaḥḥī yörüse, berāber kėtkip ṭahāretige su bėrse

(11) bolmas mu? Özi va‘de ḳılıp aydı:”Va‘desin͡g

[20b]

(1) nėme işiġa turmaydur. Tört yüz ḳırḳ tört fādişāhzādeni

(2) nėme işġa öltürdi. Melīkenin͡g ẓālim-lıḳı tamam-ı ‘ālemge

(3) an͡glandı. ‘Melīkeni ala miz’ dėdürġan yigitlerin͡g

(4) yolı baġlandı. Ḳarı hem bolsam bir iş ḳılıp baḳay

(5) dėp ḫarīdār bolup kėldim. ‘Ömrüm yüz ėllig altı

(6) yaşıġa yėtip-dür. …… ėvlengenim yoḳ. Ėki vechdin

(7) Melīkege ḫarīdār bolup turdum: Biri ol ki dünyāda

(8) hīç kişi-nin͡g ḳarılası ėrmedi. Melīke, şā‘ir-i ‘āḳil

(9) dėp an͡gladım. Özi toḫluḳ hem bolsa keff sürüp

(10) özüm ġamīn bolsam alsam ala mėn[17]. ‘Bir ferzende

(11) tafsam, mundın kėyin ḳalsa, man͡ga bir çerāġ bolup,

(12) çerāġnı yandurup, rūḥumġa du‘ā’ ḳılur mu?’

[21a]

(1) dėp işbu emr[18] birle kėldim. Yana biri ol ki

[14] Metinde mėn
[15] Metinde atġıl
[16] Metinde bizni
[17] Metinde meŋ
[18] Metinde emīr

(2) an͡glasam ‘Melīkege hīç kişi ḫarīdār bolup kėlmes
(3) ėmiş.’ dėp an͡gladım. İçim aġrıp kėldim. Melīkem kėçe bolsa
(4) öyde yalġuz yatıp kön͡gül ḫafā’ bolup ḳalġandur. ‘……..
(5) bolsam Melīkem-ge hemrāh bolay. Melīkem-ge vebāl bolupdur.’
(6) dėp kėldim.” dėp orunlarıdın[19] saçrap, ḳofup,
(7) kümüş cögeni çevirüp taşladı. Çevirüp, taşlap,
(8) aytıp ḳollarıdaḳı egrü çida birle andaġ ṭabl
(9) bezni ḳaḳtı kim yėti ḳat yėr tėpredi. Köhne tamlar yıḳıl-
(10) ġalı turdı. Gülendām aydı ki: “Ėy buba! Ṭabl
(11) bezni tėpretip atar siz. Buş[u]raḳ uru͡ng.” dėdi.
(12) Ḫızır ‘aleyhi‘s-selām aydı kim: “Ėy bendī! Sėn bu dumbaḳ-nı

[21b]

(1) yarıp alġalı kėlgen kişi kirgil, alıp
(2) çıḳġıl. Mėni ḫayāl ḳılma.” dėp aydılar. Gülendām nā-çār
(3) ḳaşıġa kirdi. Aydı: “Yigit-lerni͡ng ḫūnı
(4) tutupdur. Şundaġ çirāylıġ yigit-lerni ve yaḫşı
(5) nev-civān şeh-zādelerġa raḥm ḳılmay. Başını kėstürüp
(6) ‘āşıḳlıḳ menārġa asturun͡gız. Şunca yigit-lerni͡ng
(7) arasıdın çirāylıġ ḫiẕmetin͡gizge obdān yėr ayururġan
(8) bir yigit-ke tėgmedin͡giz. Hem özün͡gizni dānā şā‘ir çaġlap
(9) hīç kişi-ni ādem ornıda körmedin͡giz. Tekebbürlıġ ḳılıp
(10) ḫūn-ı nā-ḥaḳḳ ḳılġanın͡gız dergāh-ı ḥaḳḳġa nāḳışdı
(11) kėlip-dür. Anın͡g üçün şundaġ ḳarı dük bubanı Allāh-u
(12) Te‘ālānı bizge ibergen-ge oḫşaydur.” dėdi.
(13) Bu sözlerni ėşitip, başı aylatıp bir ‘aḳldın

[22a]

(1) kīn başını köterip aydı kim: “Sėnin͡g dėgen-lerin͡g
(2) ornı bar. Līkin mėnin͡g ẕikrüm ol ėrdi ki bir kişi mėnin͡g bile
(3) berāber kėlse şundaġ kişige özüm-ni ḳabūl ḳılsam.” dėp
(4) aydım. Hīç ḳaysı berāberlik ḳılamadı. Ḫudāy-nın͡g irādesi
(5) ḳaydaġ bolsa anı tarmahlıḳ-ġa çārem yoḳ dėp
(6) bu beyt-ni oḳudı:

[19] Metinde oranlarıdın

“(Melīke) mėni mü az dėgen öz ṣoḥbetige

(7) *raḥm ėtmes? (Melīke) mėni az dėr kişilerni mėning̑ köng̑lüm pes ėtmes.*

(8) dėp, (Melīke) ornıdın ḳofup, īlācınıng̑ bu ḳaydın

(9) özige zīb zīnetler bėrip, ufa …….

(10) ėng̑lik-lerni yüzige sürtüp, çeke çeke munca ḳollarını tola

(11) ġamıġa salıp, zībā, nefīs metā‘lardın ėgin kėyip,

(12) başıġa tāc kėyüp, şimşād dėk yasanıp, ṭābūs-ı

[22b]

(1) mest dėk yasanıp, ṭāvūs-ı mest dėk

(2) reftār ḳılıp, kėyik dėk cilve ḳılıp, özi-ni

(3) ḳızartıp, yüz ming̑ nāze kirişmeler birle ėki

(4) yanıġa ırġanap ü cırġanap …….

(5) perīleri, albastı, cin dėk bolup kenīzek-

(6) lerige ḳızıl u yeşil ėgin-lerge kėydürüp,

(7) arḳasıġa salıp, yüzlerige niḳāb[20] tartıp,

(8) taşḳarı meydān-nıng̑ ortasıda

(9) bir altun kürsī, bir kümüş kürsī ḳoyup

(10) ėrdi. Melīke altun kürsīġa çıḳıp,

(11) ḳafaḳını süzüp, māye-i dıraḫşān dėk

(12) bolup olturdı. Andın el-ḳıṣṣa;

[23a]

(1) Ādemü’l-ḳıṣṣa; söz èşitmek kėrek. Ādem pādşāhı-

(2) dın aydı kim: “Ėy erkān-ı devlet! Bu vaḳtiġa kėlgen

(3) yigitler, ṭabl bezning̑ ünini çıḳaralmas ėrdi. Bu

(4) bu kün nėme boldı ki ‘acīb āvāz ḳıladur. Yörüng̑ler çıḳıp,

(5) biz hem temāşā köreli dėp aṭlanıp, çıḳıp, yėtip

(6) kėldi. Baġ-ı iremge kėlip tüşti. Közige

(7) yaruḳ cihān ḳaranġuluḳ <o>ldı. Ġażabıdın

(8) ḳan yutup emr ḳıldı kim “Ḳıçḳırang̑lar ölümni ārzū

(9) ḳılıp tafalmaġan, ölüm artuḳı bubanı.” dėp

(10) aydı. Kenīzek-ler, derḥāl menārning̑ töpege[21] kėlip

[20] Metinde niḳāḳ
[21] Metinde töpi

(11) aydı: “Ėy buba! Melīkem carlaydur.” dėdi. Ḫızır

(12) ‘aleyhi‘s-selām ‘ażā’-larını tayatıp, bir segirip,

[23b]

(1) ėki segirip, menārdın tüşüp meydānġa kėldi.

(2) On tört yaşar yigit dėk çıḳḳanlıḳ birle

(3) aldıġa kėlip bu beyt-ni oḳudılar:

(4) *“Ėy nigārım, şeh-süvārım! Kėlse meydān sarıdın*

(5) *Ger ḥükm bile soġursam gerdini ruḫsārıdın.”*

(6) dėp, ta‘ẓīm ḳılıp turdı. Melīkem-ning acıġı kėlip ġażap

(7) bile ḳaradı. Kördi kim bir ḳūḫluḳ hest buba köz-

(8) lerini çėkitip, çilelerni munca yėtip, ėşitigraḳ,

(9) şimāl çıḳsa yıḳılġu dėk bolup, titrep tura-

(10) dur. Futıġa bir ėçkü teresi çoruḳ

(11) kėyip-dür. Ḳaydaḳ pā yėtmes bir ġulaç yėrde

(12) südrelip kėledür. Melīke munı

[24a]

(1) körüp nāmūs ḳılıp yan bėlige

(2) baḳtı. Ḳaçarġa yėr tafmaldı. Çıḳġanıġa ming

(3) feşīmān ḳıldırır, fāyide bėrmedi. Ġażap başıġa

(4) urladı. ‘Aḳl zā’il bolup aydı kim: “Ėy buba!

(5) Sėn ḳaysı ḳabīledin bolur sėn? Nėme işiġa kėlding?

(6) Tenglik-te tartıp, kününg-ning ḳatıġ-lıḳıdın

(7) kėlgen bolsang tola en‘ām ḳılay. Bu baġlıng-

(8) dın yanġıl. Bir ḥāceting bolup aytġıl, devā’ ḳılay.”

(9) dėdi. Ḥażret-i Ḫızır ‘aleyhi‘s-selām

(10) aydılar kim: “Ėy Melīke! Mėn ‘Arab ḳabīle-sidin

(11) bolur mėn. Yüz ėllig altı yaşġa kirdim, henūz

[24b]

(1) ėvlengenim yoḳ. Sėning ta‘rifingni anglap, özümni

(2) yėg yėg çaġlap, bėlim-ni şu yanda baġlap, sėning otung-

(3) da yürekim-ni dāġlap, sėni ala mėn dėp

(4) kėldim.” dėdi. Melīke aydı: “Vay tövbe! Mundaġ mu?

(5) Şūr-engīz buba bolur mu?” dėp ġażap birle:

(6) “Olturġıl.” dėp aydı. Ḥażret-i Ḫızır ‘aleyhi‘s-selām

(7) bir segirip, kümüş kürsīġa çıḳıp

(8) olturdı. Ṭabl beznin͡g āvāzı on beş

(9) taş yėrge kėtip aldım. Kint kint her olardın

(10) teferrüc köre miz dėp, Melīkem-ge ḫarīdār bolġan

(11) yigitler birle beyt oḳuşġanını ėşitir miz

[25a]

(1) dėp, bir ṭarafdın <Melike> nin͡g çehār bāġıġa ḫalāyıḳ-

(2) lar kėlip başladı. (Şehr) şehrdin a’lem müftī, ḳāżī ḳużāt;

(3) Aḳ Saraydın müneccim birle naḳīb; Deve Saray’dın muḥtesib

(4) bile mütevellî; Ala Ḳum’dın ḳoş begi, orunun͡g ḫanı ;

(5) ustalardın tülfün͡g-cü bile ṣayfun͡g <cu>; cevāzcı bile

(6) miḥancı; zer-ger bile otunçı; üzümci bile ḳavġunçı;

(7) cevāzcı bile suçdār, ehl-i dūz bile müze-dūz;

(8) nān-bāy bile aş farż; ḳaṣṣāb bile ‘aṭṭār;

(9) tuzcı birle buzcı; ḳazancı birle tėmürçi;

(10) ar celeb birle gūh celeb; ḳoycı birle fotacı;

(11) ……. birle çileger; Gül ‘Azīz birle ḫām ṣūfī;

[25b]

(1) baylardın aş-bāy, taş-bāy;

(2) ḳozı bile māş-bāy; tatlıġ bāy bile acıġ bāy,

(3) ḳuṣūr bāy bile tegrü[22] bāy; ‘āzim[23] bāy bile ḫāẕır bāy;

(4) toḫta met bile yoldaş met[24]; sulṭān met bile ḳuldaş met,

(5) rūzī met bile ḳozı met; ‘işve-nāz bile ṣūfī-nāz;

(6) …….coruḳ bile ḫāzim ……..; rūzī boḫaḳ, …….;

(7) ……..; Aḥmet <te>kür bile Memet tekür; niyāzının͡g bile toḫta-

(8) dın͡g, toḫta ṣūfī ……molla ṣūfī; maymaḳ …….

(9) bile …… iḫlāṣ; sürdün͡g bile törüdün͡g; Memet yār

(10) ……. bāş bile Memet …….. bāş; İlyās

[22] Metinde tegür

[23] Metinde ‘aẕīm

[24]Moğolca kökenli olduğu düşünülen mat/met ek-edatı hem isimlerden hem de fiillerden sonra gelebilmektedir. İsimlerden sonra geldiğinde kelimeye pekiştirme, kuvvetlendirme anlamı katarak de-da bağlacı ya da Orhun Türkçesindeki erinç edatı görevi kazanmıştır. bkz. Bilge Özkan Nalbant, Moğolca-Türkçe Bir Enklitik (Ek-Edat): magat > mAt, **International Journal of Central Asian Studies**, C.11, S.1, s.37-51, 2007.

(11) furāḳ bile ġıyāṣ çolaḳ; Ḫōca Maḥmūd bile Nāsūr Ḫōca

[26a]

(1) tekürler kėle başladı. Cevvāl …….-

(2) din başlap Aġıça ……. bile yıġac ……. Rāvī

(3) bile ……..; aysek bile māysek; zebīrig bile

(4) zaġarig; ṣūfīg bile sovta; Ḥalīm Beg bile Ḥamīm Beg;

(5) …… bile leylek; rāżīg bile māżīg; Ḥalīm Bėg bile

(6) Melīḥ Bėg; selimig bile ḥanīfig; laṭīfig bile ḥaḳīrig;

(7) emīnig bile …….; anaṣ bile manāṣ; Aymaḳ

(8) aymaḳları bile kėle başladı. Kördi kim

(9) bāġ-ı irem-ge uluġ, uşaḳ ayru maẓlūmlar

(10) şākkda bėrilüpdür. Tam dūzaḫlar adam-larnıng͡

(11) tola-lıḳı-nı Ḫudādın özge bilmeydür. Melīke

[26b]

(1) nāmūslu ḳadın nėçe ḳısm fikr-i ḫayāl-lerni ḳılıp,

(2) bubadın bir nėme ḳılıp ḳutulurnıng͡ ‘ilācını ḳılay.

(3) “‘Arab ḫalḳ Hindūstān zebānıġa ‘āciz kėlür.

(4) Evvel munıng͡dın, Ḥażret-i Sulṭān Şeyḫ Şeh Ṣanem

(5) yazı-nıng͡ beyt-leridin beyt oḳup

(6) baḳay.” dėp Melīke bu beyt-ni oḳudı. Beyt:

“Be şebistān mi reved dilber dili bā nāz geh geh

Kereş gehgeh roheş muhim lebeş çun ser u kel kel leh leh

Ḫarābān der kef kef dili der nem nemi şeb şeb

Guşādem der-i ṭaleb leb leb dili ba naz deh deh.”

(7) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(8) “*Ėy to şeh-i ġafil ġol ġol yaft tevekkul kul*

(9) *Kerde to tezelzul zul, vaḳt-i seḥer ḳum ḳum ḳum,*

(10) *Şeker şeker riz mėnem, mu‘cize-i Tebrīz mėnem.”*

(11) Melīke bu beyt-ni oḳudı:

(12) “*Mėn nė mėnim nė mėn mėnim,*

‘Āşıḳ-i Ḫūnrīz vaḳt-i seḥer mėnim,

[27a]

(1) *Goft ki tem tem temi tem, vaḳt seher ḳum ḳum ḳum,*

(2) *Faruğ ez ġam ġam ġam, vaḳt-i seḥer ḳum ḳum ḳum,*

(3) *Dos zedem dem dem, ‘aşḳ zedem zedem zem zem,*

(4) *Ḫāce-i cem cem cem, vaḳt-i seher ḳum ḳum ḳum.”*

(5) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(6) *Nur-ı şafaḳ faḳ faḳ rā, ki ḥaḳḳ ḥaḳḳ ḥaḳḳ,*

(7) *Ḳavli evfaḳ faḳ faḳ, vaḳt-i seher ḳum ḳum ḳum,*

(8) *Ḫāce zened ḥaḳḳ ḥaḳḳ ḥaḳḳ, ‘aşḳ-ı muṭlaḳ laḳ laḳ.”*

(9) Melīke bu beyt-ni oḳudı:

(10) *“Oy tu çun rik rik rik, huy tu çun rik rik rik,*

(11) *Goft me rā ḥaḳḳ ḥaḳḳ ḥaḳḳ, vaḳt- seher ḳum ḳum ḳum,*

[27b]

(1) *Mėn ki ‘aṭā’ ‘aṭā’ ‘aṭā’ dād, ‘aṭā’ ṭā’ ṭā’ ṭā’*

(2) *Zülf-i ru ṭā’ ṭā’ ṭā’, vaḳt-i seher ḳum ḳum ḳum.”*

(3) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(4) “*Ḫāce-i girān cu cu cu, aḳt-i ter u ter u ter u,*

(5) *Āmed ez nov nov nov, aḳt-i ter u ter u ter u,*

(6) *……. baḳr zenem baḳr, aḳt-i ter u ter u ter u,*

(7) *Ki güher ki resīd me rā, aḳt-i ter u ter u ter u.”*

(8) Melīke bu beyt-ni oḳudı:

(9) *“Cem cem cem celā celā, tem tem tem telā telā,*

(10) *Yem yeme yem yelā yelā, aḳt-i ter u ter u ter u,*

(11) *Zem zeme zem zelā zelā, dem deme dem yelā yelā.”*

[28a]

(1) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(2)*“Ẓāhir çi, bāṭın çi, Evvel çi āḫir çi?*

(3) *Leyle to çi meyle to çi? Aḳt-i ter u ter u ter u,*

(4) *Evvel hüve, āḫir hüve; ẓāhir hüve, bāṭın hüve,*

(5) *Hemi hemi hemi, begu begu, aḳt-i ter u ter u ter u.”*

(6) Melīke bu beyt-ni oḳudı:

(7) *“Dem deme dem ve mim, fezā em eme em konem fezā,*

(8) *Dil-i meyl-i ‘aşḳ to mėn ferā, aḳt teru teru ter u,*

(9) *Şıḳḳ u şıḳḳ u şıḳḳ u, baḳra baḳr baḳr baḳr,*

(10) *Ḳum ḳum ḳum, bā in ki baḳr baḳr, aḳt-i ter u ter u ter u.”*

(11) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-(ni) oḳudı:

[28b]

(1) *“Ėy ḫar-u ḫūbān ……..*

(2) *Şod memleketi ḥiss-i tora muṭlaḳ.”*

(3) Melīke bu beyt-ni oḳudı:

(4) *“Ez tereleyli tereleyli, tenni tenni tene kiki,*

(5) *Ez tene ten ten terenā zede āmed ‘ilm-i ḥaḳīḳī,*

(6) *Pāk yeki der roḫ yeke bī- çāre nevāzed,*

(7) *Ter rā ter rā ten hem rā ……..*

(8) *Ḥaḳḳan ḥaḳiḳan ḥaḳḳa ḥaḳḳān ḥaḳḳ eḥaḳḳu ḥaḳīḳī,*

(9) *Deḳḳan deḳḳan deḳḳa deḳḳan deḳḳan daḳīḳī,*

(10) *Laḳḳan laḳḳan laḳ laḳḳā laḳḳan laḳīḳī,*

[29a]

(1) *Der rengi raḫn mubini ……,*

(2) dėp aydılar. Melīke seçildi kim …… Kön͡glide

(3) kördi kim mėn bu bubanı azġuralmaydur. “Mėn azġu-

(4) ralmaydurġan çağım bar. ‘Arab lafẓ birle beyt oḳup,

(5) yıḳa.” dėp bu beyt-ni oḳudı:

“Āh mine’l-‘aşḳ u ḥālātihī,

(6) *Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarā-rātihī.*

Mā naẓara ‘aynī ilā-ġayrikum,

(7) *Bi’llāhi uḳsimu bi-āyātihi.*[25]” “Ėy buba! Türk ḳāfiye

(8) aytġıl.” dėp aydı. “Melīke atıma bol her nė dėseler

(9) ḳabūl.” dėp kümüş kürsīdin yėrge tüşüp, ta‘ẓīm

(10) ḳılıp bu beyt-ni oḳudı:

“*Āh nė‘tey ‘aşḳ-nın͡g ḥāletidin,*

(11) *Köydi yürekim ‘aşḳ-nın͡g ḥarāretidin,*

(12) *Baḳsa közüm sėndin bölek özge-ge,*

[29b]

(1) *Ān içeyin Ten͡gri-nin͡g āyātıdın.”* Melīke

(2) (Melīke) ẕevḳ ḳıldı kön͡glide. Dėdi kim: “Ata bu buba ḳarıp

(3) ėken, fehm, ferāsetin bā-naẓar ėken aydı. Ḳaydaġ

(4) ḳutulur mėn? Türk beyt oḳuy.” dėp bu beyt-ni

(5) oḳudı.

[25] Bu kıta ilk olarak Beste-i Kadîm adıyla bilinen ve ilk üç Mevlevi ayininden biri olan *Hüseynî* ayininde okunmuş ve bestesi Mevlana’ya atfedilmiştir. bkz. Mustafa İzzet Uzun, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, C.4, s.20-21 (çevrimiçi) https://islamansiklopedisi.org.tr/, 21.06.2021

”Dem-dārnın͡g mėn lāġ lāġ,

Yıġıldı cān buġ buġ,

(6) *Tende o ten͡giz çoġ çoġ,*

Aḳ saḳalım toġ toġ.”

(7) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(8) *“Köydi tenim luh luh ,*

Melīke Ṣanem Ḫan cū cū.

(9) *Tėgse baġ baġ,*

Bolsa kön͡gül taġ taġ.”

(10) dėp aydılar. Rūm ḫalḳı ḥayrān ḳaldı. Melīke bu ḥissiyyet-ke

(11) tüşti. “Ėy buba! ‘Aceb …… ḥüsn-ü rāz ėken sėn

[30a]

(1) ėmdi Fārisī beyt oḳuy dėp bu beyt-ni oḳudı:

(2) “Ėy ‘Arab! ای فرعرب تو از کجا آمده پیرانه بصد تشنه نما آمده

(3) ”هر حرف که در خاطری ما گفت مراد معلوم شود بمن چرا آمده

(4) Ḥıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(5) *“Men por gedā ber deri şoma amede em,*

(6) *Ender talebem ruy şoma amede em,*

(7) *Evsafa çemide-i şoma ra şinidem,*

(8) *Ez behri men be dide ruberu amede em.”*

(9) dėp aydılar. Melīkenin͡g yaraşmas

(10) tamurları tartġalı turdı kön͡glide.

(11) Dėdi kim: “Bu ḳarı bubaġa tutulsam nek ata bubam-nın͡g

(12) rūḥı mėni ur. Ėmdi Türk lafẓ birle turay .

[30b]

(1) Bir yėrde ‘āciz ḳılur mėn. Toḫtaġan yėrde

(2) amān bėrmey. Başını kėsmesem ḳutulurnıng͡

(3) ‘ilācı yoḳ.” dėp özige özi himmet

(4) bėrip bu beyt-ni oḳudı:

(5) “*Ėy buba! Mėning͡ bilen ėylegil*[26] *‘ayş ṭaleb,*

(6) *Bu kūşede yatġıl, ėylegil ḥaḳḳ-nı ṭaleb*

(7) *Fārisīni ėzip, içip sėn ėy buba!*

(8) *Tilin͡g tutulur Türkīge ėy pīr-i ‘Arab.”*

(9) Ḫızır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(10) “*Hīç tilġa mėning͡ tilim tutulmasın hergīz,*

(11) *Her kim man͡ga dūçār bolsa ḳutulmas hergīz,*

[31a]

(1) *Bir būse eger la‘li lebin͡g-din tatsam,*

(2) *Tā devr-i ḳıyāmetġıça unutulmas hergiz.”*

(3) dėp aydılar. Melīke der-ġażab bolup Ḫızır ‘aleyhi‘s-selām-ġa

(4) bu beyt-ni oḳudı:

“*Kėtkil buba! Ḳaşımdın alarsın ėmdi,*

(5) *Öltürmek üçün atın͡g-nı tutar mėn ėmdi,*

(6) *Sėn man͡ga ‘ayş-ı hezl ḳılıp sözlersen,*

(7) *Ėy ḳarı! Müşaḫḫaş öltürür mėn sėni ėmdi.”*

(8) Ḥażret-i Ḫızır ‘aleyhi‘s-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

[26] Metinde ėylemgil

(9) “*Ėy ḳız! Sanga hezl ḳılmaḳ lāzım,*

(10) *Cennet almalarıngga ḳol uzatmaḳ lāzım,*

(11) *Lebim-ni lebing-ge ḳoyup bir yėrde,*

Sīnem-ni sīneng-ge ḳoyup yatmaḳ lāzım

[31b]

(1) *Bir yėrde ḳuçaġlap yatmaḳ lāzım*.” Melīke bu sözni ėşidip

(2) nāmūs ḳılġandın dünyā közige ḳaranġuluḳ boldı. Ola-

(3) nıng ‘ilācı yoḳ. Ölgeli boldı[27]. Atası ‘Ādīl Şāh rūyı

(4) ḫacālet bolup, bī- ḳarār yaramas ėken dėp, ḳofup

(5) şehrge yandı. Melīke terikip Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa

(6) bu beyt-ni oḳudı:

“*Kögsüngge nişāne ḳoyup oḳ atmaḳ lāzım,*

(7) *Ḳolungnı taş astıda ḳoyup uşatmaḳ lāzım,*

(8) *Sėn kim mėning bile ḳuçaḳlaşıp yatmaḳ lāzım,*

(9) *Burungnı tėşip ḳozaḳġa satmaḳ lāzım.”*

(10) Melīke bu beyt-ni oḳudı:

(11) “*Yoḳtur bu cihānda mėn kibi lāle-zār,*

(12) *Şimşād ḳaddi ḳāmetim gül ruḫsār,*

[32a]

(1) *Āsānlıḳ birle mėn sanga müyesser bolmas mėn,*

(2) *Kögsümdeki bu iḳlīm baḫāsı ḳoş enār.”*

(3) Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

(4) *“Kögsüngdeki ḳoş enārıngdın encīr ḫūb,*

(5) *Zülfüngdin ayaġ baġlaġalı zencīr ḫūb,*

[27] Metinde bolmadı

(6) *Uçamnı ḳaşlap özümge ḳaymaḳ lāzım bėredür,*

(7) *Sėndin ėy ḳız, yüz yaşaġan maẓlūm ḫūb.”*

(8) Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı:

(9) “*Köpler ‘Arab kön͡gül pür-ġam-dur,*

(10) *‘Ālem naẓarımge ḫāne-i mātem-dür,*

(11) *Azıp sėn buba sözün͡gni bulmay aytur sėn,*

(12) *Başın͡gnı kėsip tėrin͡gni soysam kem-dür.”*

[32b]

(1) Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(2) *“Bir cāndın kėçip özge min͡g cānım yoḳ,*

(3) *Yėr çehresi reng alġu dėk ḳanım yoḳ,*

(4) *Boynun͡ggа ḳolumnı salıp ḳarıġan çaġda,*

(5) *Bir bolsa la‘l-i lebin͡gdin söyüp olsam ārmānım yoḳ.”*

(6) Melīkenin͡g tanı hem açıġı [kelip] Ḫıżır(ı) ‘aleyhi‘s-selāmġa bu beyt-ni

(7) oḳudı: “*Ėy ḳarı gedāy! Tan͡gla kėlip nān tilegil,*

(8) *Encām-ı seḥer ṭab‘ı ferīşān tilegil,*

(9) *Kör, aġzıġa yėtip-dür ayaġın͡g ḳarı çal,*

(10) *Ḳıl tövbe, yāḳan͡g tut, Allāhdın īmān tilegil.”*

[33a]

(1) dėdi. Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

(2) *“Ėy ay! Ḳılma mėni bu kün nāmaḥrem,*

Ġam tīġı bilen tutulġa bu kön͡glüm,

(3) *Saḳal aḳarıp özüm ḳarı hem bolsam,*

(4) *Kėlgil kėteni on tört yaşar yigit-dür köng͡lüm.”*

(5) Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selāmġa bu beyt-ni oḳudı:

(6) “*Dervāze-i merg sėning͡ sarı açıladur,*

(7) *Mundın sėning͡ sarı açıladur,*

(8) *Mundın sėning͡ saḳ kėtering͡ni kim biledür?*

(9) *Kėlgil ki mėn yaş yigit dėrsen sėning͡ yaşıng͡ aġırlıḳ ḳıladur.”*

(10) Ḥażret-i Ḫıżır(ı) ‘aleyhi‘s-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

[33b]

(1) *“Ġam tīġı bile mėni özüm tile mėn,*

(2) *Yolung͡da ölerimni ėy ḳız, ḫūb bilen,*

(3) *Sen la‘l-i lebing͡gge bir su bėrürsėng͡,*

(4) *Ba’llāh cānımı sang͡a taṣadduḳ ḳılam.”*

(5) dėdi. Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı:

(6) “*Ėy pīr-i gedā! Yıġla yaşıng͡ köl bolsun,*

(7) *Da‘vā-yı muḥabbet bu kün höl bolsun,*

(8) *Nė yaḫşıġına yigitler mėni körelmey öldi,*

(9) *Sening͡ dėk ḳarı bubaġa köng͡ül yol bolsun.”*

(10) dėdi. Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

[34a]

(1) *Ėy ḳızġına! Ġam bile mėni toldurdung͡,*

Gül dėk açılıp ėdim mėni soldurdung͡,

(2) *Başım-nı kėsmes ėdin͡g ėy ra'nā,*
Tīġın nigāhı bile mėni urup öltürdün͡g."

(3) dėdi. Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır 'aleyhi's-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı:

(4) "*Ġam taġı için͡g-ge tüşse hem bolmaydur,*
(5) *Ėy pīr-i 'Arab! San͡ga ḳaralap bolmaydur,*

(6) *Ölüm sėnin͡g ṭarafın͡g-ge ḳarap turadur,*
(7) *Hergiz mü senin͡g dėk yaman bolmaydur.*"

(8) dėdi. Ḥażret-i Ḫıżır 'aleyhi's-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

(9) "*Her çend vaṣlın͡gġa mėn toymas mėn,*
(10) *Bu tileġanın͡g-nı bir ẕerre 'ār almas mėn,*

(11) *Açıġlap ėy pīr-i 'Arab! 'Kėtkil' dėrsėn,*
(12) *Tā mėn sėni almaġunça kėtmes mėn."* dėdi.

[34b]

(1) Melīke açıġlap bu beyt-ni oḳudı:,

(2) "*Tereg sėn, bedī 'ni bilmey sėn,*
(3) *Çöllerde yörüp ḳā'ideni bilmey sėn,*

(4) *Mektep yüzini körmegen ol pīr-i 'Arab sėn,*
(5) *Oḳumap sėn hīç nėmeni bilmey sėn.*"

(6) Ḫıżır 'aleyhi's-selām, bu beyt-ni oḳudı:

(7) "*Molla mėn, kelām zebānı bile mėn,*
Şerḥ-i molla ma'nīsi Ḳur'ān bile mėn,

(8) *Köngülde köçürme bu ‘Arab ‘amiy dėp,*

‘Bostān’[28]*, ‘Şebistān’*[29]*, ‘Muemmān’*[30] *bile mėn.*”

(9) dėdi. Melīke bu beyt-ni oḳudı:

“*Farḳ ėylemegil, ḥaḳḳını zening-ge,*

Zinhār aṣınmagil bir kün dōstungġa,

(10) *Dervāze-i Beḥār …… asmaḳ lāzım,*

Teringni soyup hemān taḳar mėn bu ḫāṭrıngġa.”

(11) dėdi. Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

[35a]

(1) “*Ėy reşk-i perï-i māh-veşim, mümtāzım*

(2) *Mėn ġamze-i dil u lahẓ istegil rāżīyim,*

(3) *Bildim ki sanga tamām ‘ālem ḳul-dur,*

(4) *Ming ḳul arasıda manga oḫşay ḳul lāzım.*”

(5) dėdi. Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selāmġa bu beyt-ni oḳudı:

(6) “*Hergiz bu sözüngni ḳabūl ėtmes mėn,*

(7) *Aṣl nesebing-ni ėy pīr-i ‘Arab! Bilmes mėn!*

(8) *Mening ėşikimde sanga oḫşa yüz ming ḳul bardur,*

(9) *Sening dėk ḳarı ḳulnı bir pulġa hem almas mėn.*”

[28] Sa‘dî-yi Şîrâzî’nin 1257’de tamamladığı; adalet, ihsan, aşk, tevazu, rızâ, kanaat, terbiye, şükür, tövbe münâcât ve hatm-i kitâb adlı on bölümden oluşan eseridir.

[29] 15. yüzyılın İranlı şairlerinden Fettâhî mahlaslı Muhammed b. Yahyâ Sîbek’in Şebistan adını içeren iki eseri vardır. Bunlardan ilki *Şebistân-ı Nikât ve Gülistân-ı Lugat* adlı sembolik bir eserdir. Diğeri ise *Şebistân-ı Hayâl* adlı, hayalinde kurduğu Şebistânıhayal şehrinde yaşadıklarını anlattığı eseridir.

[30] Araştırmalarımızda Muemmān’ adlı bir esere rastlamadık. Bu isme en yakın, Fuzûlî’nin muammalar hakkında bilgi verdiği *Risâle-i Mu‘ammeyat* adlı eseridir.

(10) Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı:

(11) “*Ėy pīr-i ‘Arab! Setr leb boyı derāz,*

[35b]

(1) *Burnung͡nı tėşip ḳoyar mėn üstüng͡ge cāz,*

(2) *Ḳayda ėrdim bu belāġa mėn, uçrap mėn,*

(3) *Közüng͡ çuḳur, yüzüng͡ çuḳur, başıng͡ taz.*”

(4) Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

(5) “*Ėy ḳızġına! Köp sözleme, ḥayrān bola sėn,*

(6) *Şermendeliking͡din tola giryān bola sėn,*

(7) *Mėn pīr-i ‘Arab-ge tola bī-edeplik ḳıl,*

(8) *Bir āh mėn ura önümde giryān bola sėn.*”

(9) dėdi. Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı:

(10) “*Dergāhımġa kėldi, ḫalḳ-ı ‘ālemi seçer,*

(11) *Dervīşġına zāhid taḳvāyı seçer,*

[36a]

(1) *Bu sözümge tap Allāh bes kėtti bārī,*

(2) *Sening͡ dėk ḳarı bubaġa ecel yaḳın-dur seçer.*”

(3) dėdi. Ḥażret-i Ḫıżır(ı) ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni oḳudı:

(4) *“Mėn pīr-i ‘Arab bī-kes mėn cānım genc,*

(5) *Beting͡-ge beyt ḳoydum ……*

(6) *Biz ėkimiz*[31] *bir yėrde bolup turġanda,*

(7) *Aḳ-dur saḳalım, ḳara saçıng ḫūb öltürmes kirünce.*”

(8) dėdi. Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı:

(9) “*Ėy pīr-i ‘Arab! Ḥaddin aşmaḳ ḫūb ėmes,*

(10) *Zer taḫtge çıḳıp köp sözlemek ḫūb ėmes,*

(11) *Ėy pīr-i ‘Arab! Ḳarı kişi yaş bolmas,*

(12) *Tüşining muṣliḥi yoḳ, manṭ uḳlu (b)ir iş bolmas.”*

[36b]

(1) dėdi. Ḥażret-i < Ḫıżır> ‘aleyhi‘s-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

(2) “*Ėy ḳızġına! Tende muḥtāc ėyler sėn,*

Bizlerni gedā, özüngni tāc ėyler sėn,

(3) *Ḥālā ki manga ‘ėrkek ėrmes’ dėmegil,*

Aldıng ḳaçuranda nėçük ėyler sėn.”

(4) Melīkening açıġı kėlip Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı:

(5) *Ėrning manga kėrek yoḳdur sėning …… mėn,*

Līkin kişi yoḳtur mėning könglüm tilegen,

(6) *Alsam dėgen yigitlerning aṣlı hani bolmas?*

Ölsem ölü mėn hīç kişige tėgmes mėn.”

(7) Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām, Melīkege bu beyt-ni oḳudı:

(8) “*Ėy reşk-i perī-i māhveş, ebrū ṭāḳ,*

[31] Metinde *ėkilemiz*

Yüzüng͡ni körerge dilim cānım müştāḳ,

(9) *Ėr aṭını nėme dėp yādıng͡ġa almas sėn,*
Bu ḫaltalarnıng͡ içinde bar mu, bu nev‘ ḳonaḳ?”

(10) dėp ėrdi. Ḳız ḥayrān ḳaldı. Anıng͡ üçün kim yançuḳda
[37a]
(1) bir altun …….. bar ėdi. Bes Melīke dėdi ki:
(2) “Ėy buba! Andaġ bolsa aṭım Melīke Ḫanım Aġıça’dur.
(3) Aṭım-nı ḳoşup tört mīre beyt oḳuġıl!”
(4) dėp ėrdi. Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām, bu
(5) beyt-ni oḳudı:

“*Cārıng͡ uluġ āstāne* (6) *boldı,*
Köng͡ül mestān, dōst tutar bühtān,

(7) *Ebābekr(i), ‘Ömer, ‘Oṣmān hem-çü ‘Alīyiz dāne,*
Közleri çolfan Ṣanem’im.

(8) *Yār yüzi bir gül-dür,*
Tofraġı hem bülbül-dür,

Tüşse ḳafes ……,
(9) *Közleri çolfan Ṣanem’im.*

Aşḳ otı ḳıldı ḫarāb,
(10) *İçmesin türli şarāb,*

Lebidin çıḳtı ayġanı, (11) *çıḳmadı yāri ḫumārı,*
Közleri çolfan Ṣanem’im.
[37b]
(1) *Bir tig içre özüng͡üz*

Mėn buba dādur közüng͡iz,

(2) *Mėn pīr-i ʻArab'da sözüng͡iz,*
Közleri çolfan Ṣanem'im."

(3) dėdi. Melīke başlıḳ heme ḳızlar ḥayrān ḳaldı. Melīkem ayttı ki:
(4) "Ėy buba! ʻArab lafẓ bilür mü sėn?" dėp ėrdi. "Bile mėn."
(5) dėp bu beyt-ni oḳudı:

"*Medārın͡g mėn lāġ lāġ lāġ,*
Yıġladı(6) *cān buġ buġ buġ,*

Tende öltüng͡iz çoġ çoġ çoġ,
Aḳtur (7) *saḳalım toġ toġ toġ,*
Başdaki közlük otāġa[32] *sürdi*

(8) *Köydi tenimde levʻ levʻ levʻ,*
Melīke Ṣanem Ḫan cüre cüre cüre

(9) *Tek man͡ga baġ baġ baġ,*
Bolsa köng͡ül[33] *taġ taġ taġ,*
Vaḳt-i (10) *seher ḳum ḳum ḳum.*" dėp ėrdi. Heme ḫalḳ ḥayrān ḳaldı.

(11) Melīke aydı ki: "Ėy pīr-i ʻArab buba! Ṣaḥn-u rāz ėken." dėp
(12) sordı ki: "Ėy buba! Kėç vaḳt namāz hest mü yā nīst mü?"
(13) dėp aydı. "Ḫayāt nihān." dėdi. Melīke aydı ki:
[38a]
(1) "Ėy buba! On sekiz min͡g ʻālem-nin͡g kündeki nė yėrde turur?"
(2) dėdi. Ḥażret-i Ḫıżır ʻaleyhiʻs-selām aydı ki: "Ḫāne-i Kaʻbe'de
(3) turur. Her kişi tevfīḳ (tevfīḳ) hīç ṭavāf ḳılsa gele saʻādet-

[32] Metinde otāġat
[33] Metinde köŋgel

(4) dür. Ol bende olsa zāce-keş ḳalmasınlar.” dėdi.
(5) Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām aydı ki: “Ėy Melīke! Maẓlūm
(6) kişi-ning tamām ‘ażā’sı ‘avret boladur. Anga ḳaramaḳ
(7) ḳatıġ günāh-dur. Anga yavmaḳ farż-dur. Eger maẓlūm
(8) kişining yürekidin pāklikidin saç-nıng tört ḥiṣṣesi-
(9) din bir ḥiṣṣesi açuḳ ḳalsa namāz ötep bolmas.”
(10) dėp ėrdi. Melīke aydı ki: “Ėy buba! Barġan sėn
(11) çıḳıp yat.” dėp ėrdi. Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām
(12) bu beyt-ni oḳudı:

“*Sėn mėni aldırap ḳofuralmas sėn,*
(13) Her *ġayblar ki buyurup olturalmas sėn,*
[38b]
(1) *Mėn sėni almaġunça ḳofmas mėn,*
Ġayblardın bir zerre ḳorḳmas.”

(2) dėp Ḥażret-i Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām, bu beyt-ni oḳudı:

(3) “*Yaḫşı çėçek bāġlarda,*
Ni‘met ėrür bāġlarda,

(4) *Biz körüşür çaġlarda,*
Mėn ḳarıġan vaḳtlarda,
(5) *Başdaḳı közlük otāġa.*

Ėylemegil bizge cefā’,
(6) *Sėn ki Ṣanem manga devā’,*

Ṣoḥbeting bolsa revā,
(7) *Başdaḳı közlük otāġa.*

Mėn bubaġa bir baḳangız,

(8) *Cüft-i enār bir baḳan͡gız,*

Ferde açıp bir baḳan͡gız,
(9) *Başdaḳı közlük otāġa.*

Merhem ėtip baġrım yaḳ,
(10) *Çīnī tutup bėrgil ʻaraḳ,*
Āh Ṣanem āh firāḳ.

(11) *Munçaḳı altun aġanaḳ,*
Ėki yüzi sütdin aḳ,

(12) *Aldıdın çıḳtı ……..,*
Kı̇nidin çıḳtı buġanaḳ,
(13) *Közleri çolfan Ṣanem.*

Yüzi ḳızıl ėn͡glik-dür,
[39a]
(1) *Biz ʻaceb ten͡glik-dür,*

Yol yörüşi[34] *keklik-dür,*
(2) *Közleri çolfan Ṣanem.*

Tamām ḳızın͡g turuşı[35]*,*
Yėn͡gi yumġaḳ (3) *uruşı,*
Yipni ḳomuşġa türüşi[36]*,*
Közleri (4) *çolfan Ṣanem.*” dėp aydı. Başlıġ hem
(5) ‘Ulemā’-yı Rūm ḫalḳı bu yürege ḫayrān ḳaldı:
(6) “‘Ulema’-yı Rūm ḫalḳı bu bubaġa birni desem on-nı

[34] Metinde yöreşi
[35] Metinde turaşı
[36] Metinde türeşi

(7) dėdür.” dėp ėrdi. Aydı: “Kelāmu’llāhdın

(8) bir söz sorsalar ‘āciz[37] kėlip çıḳıp kėter.” dėp

(9) aydı. Ayttı ki: “*Külli-i nefsūn ẕaiḳat’ül- mevt*

(10) *mevti summe ileyna turceun, aḫīr hem yevm’ül- ḳıyāme*.”[38] dėp

(11) ėrdi. Ḫıżır ‘aleyhi‘s-selām aydı ki: “*İzā cāe*

(12) *ḳaẓai raḥmi emrü’l-rabbi’s-semāvātı rıżāe.*”

[39b]

(1) dėp ėrdi. Heme ḫalḳı ḥayrān ḳaldı. Yana Melīke aydı ki:

(2) “Ėy buba! Elif’ning, be’ning ma‘nāsı nėme?” dėdi.

(3) Ḥażret-i Ḫıżır(ı) ‘aleyhi‘s-selām ayttı ki: “Elif’ning

(4) be’ning ma‘nāsı, Ḫudā bir dėgen’ boladur.

(5) Be’ning ma’nāsı ḥabībim Ḥażret-i Muḥammed Resūlullah ṣalla’al-

(6) lāhu ‘aleyhi ve sellem dėgen’ boladur. Eger munga una-

(7) masang Melīkeni uşbu bubaġa bėrgil, ḳutul-

(8) ġıl dėgen boladur.” dėdi. Açıġlap

(9) dėdi ki: “Yüzümni bir körsetey ṭāḳat tutal-

(10) mas. Özü buba kėrü yıġ.” dėp yüzidin

(11) niḳābını köterdi. Ḥażret-i Ḫıżır(ı) ‘aleyhi‘s-selām

(12) tillerni çıḳarıp ėrdi. Melīke, Ḥażret-i Ḫıżır(ı)

(13) ‘aleyhi‘s-selāmnı bildi. Bu Ḫıżır peyġāmber ėkenini

[40a]

(1) bolup köp ḫacālet boldı. Bir söz dėgenini

(2) taşlap zeynī taḫt-dın oḳıldı …….

(3) yıġlap yüzige ṣūret-ni, peyġāmber ayaġını bu Melīke āh

(4) tarıp aydı ki: “Peyġāmber-i ber-ḥaḳ, ber-güzīde-i muṭlaḳ,

(5) mėn sen-ni bilmedim, ḫaṭā’ ḳılıp-dur mėn, tövbe.” dėp

(6) tażarru‘ ḳıldılar. Ḥażret-i Ḫıżır(ı) ‘aleyhi‘s-selām aydı-

(7) lar ki: “Bārek‘allāh ėy ḳız! Ḫudā Te‘ālā bu ata anangġa

(8) ve üstüngġa, özüngge raḥmet ḳılsun. Bu kün mening

(9) bilen berāber beyt oḳuşup sözleşting,

[37] Metinde ‘āçiz
[38] Ankebut Suresi 57. ayet

(10) murādın͡gġa yėtkey sėn.” dėdi. Ve yana ayttılar ki:

(11) “Ėy ḳız! Sėn ḫāḳān-ı Çinnin͡g oġlı Şeh-zāde özün͡gni

[40b]

(1) ḳabūl tutġıl.” dėp ġayb boldı. Ol maḥallde

(2) beyābānġa bir sā‘atde kėldiler. “Ėy Behrām!

(3) Murādın͡gġa yėtkey sėn.” dėp du‘ā’ ḳılıp,

(4) dürr-i cānın͡g başdın īmān ėdip,

(5) erkānlarnı bir bir te‘allüm bėrip, müslümān

(6) ehli ḳılıp, altun miḥaffege saldurup,

(7) her iygelerni bir meclisde olturġuzup

(8) ḫuṭbe-i nikāḥ oḳudılar. Ḥażret-i Ḫıżır(ı) ‘aleyhi‘s-selām

(9) yigit ḳoldaş boldılar. Birbirlerini

(10) mübārek-bādlıḳ ḳılıp ġayb boldılar.

[41a]

(1) Ki öylen kām-ı dil ḥāṣıl ḳılıp bir ḳaydaġ

(2) müşkil mes’elelerge cevāb bėrdiler:

(3) Va’llāhu ‘ālem bi’ṣ- ṣevābü’l- kitāb.

(4) Ėy müslümānlar! Bu dünyānı eski bolupdur.”

(5) dėdiler. Aṣlā ḫaberin͡gizler yoḳ. Yüz tāne vaḳār

(6) ḫātūnnı ufaḳ i‘lām[39] dėdür. Uzun ḫātūn-

(7) nı i‘lām dėdür. Hemān ḫātūn-nı yavaş i‘lām

(8) ḫātūn dėdür. …… ḫātūn-nı ḥalīm i‘lām dėdür.

(9) Ġıybet ġūy ḫātūn-nı mun͡gdaş Aġıça dėdiler.

(10) Acıġı siyāh ḫātūn-nı tatlıġ ḫātūn dėdür. Uruş-

(11) ḳaḳ ḫātūn-nı ‘asel i‘lām dėdür. Çıḳımcı

[41b]

(1) ḫātūn-nı nebāt i‘lām dėdür. Kėlte ḫātūn-nı

(2) yorġa i‘lām dėdür. ……. ḫātūn-nı ḫumār i‘lām

(3) dėdür. Ḳorḳaḳ ḫātūn-nı ra‘nā i‘lām dėdür.

(4) Yuġan ḫātūn-nı, çın ḫan dėdür. …… astur

[39] Metinde īlām

(5) ḫan dėdür. Nöker ödüren ḫātūn-nı hār ḫan

(6) dėdür. Yildem man͡gsalar …… …… dėdür. Aşta

(7) man͡gsalar yaġ yutġan dėdür. Tola köp ḳılsalar

(8) kec dėdür. Köp ḳılmas mu? Mėn zeng dėdür.

(9) Tolaya kėle dėdür. Az ise nān yėmesdür.

(10) İş ḳılsa niyāz sėn dėdür. İş ḳılsa burun

(11) dėdür. Tolaġıl ḫarclasa aġır dėdürġıl. Ḫarc

(12) ḳılmas, baḫīl dėdür. Va'llāhu'l- 'ālem bi'ṣ- ṣevāb.

(13) 1311 bā recebnin͡g otu(z)unçı çehārşenbih küni

(14) tamām bolġan.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TERCÜME

[1b]

(1) Hikâye etmeli: Adil Şah isimli bir padişahın (2) masumiyet perdesi içinde [yetişmiş] bir kızı vardı. (3) Yüzü güneş [gibi], saadet gezegeni [gibi], saç-(4)ları örgülü, zülüfleri alnında halka (5) halkaydı. Melike'nin adına Melike Hunriz der- (6) idiler. Güzel yüzlü, (7) iyi tabiatlı, akıllı, bilgili, aynı zamanda şair (8) idi. Çeşitli şehirlerden yine padişahzadeler (9) Melike'ye elçiler gönderip "kendisi bizi

[2a]

(1) kabul etsin" demişlerdi. Melike o (2) elçilere şöyle cevap verdi: "Her kim beni (3) almak için gelip, benimle beraber beyit okursa (4) -ister padişah ister köle olsun- ben o vakit [onu] kabul (5) ederim. Eğer [benimle] beraber beyit okuyamazsa başını kesip aşık (6) -lık minaresine astırırım." diye duyur (7)-du. Sözün kısası; dört yüz seksen dört (8) padişahzade gelip beyit okuya- (9) madı. [Melike] beyit okuyamayan [kişilerin] başını teninden ayır (10) -dı. Bu söz bütün aleme yayıldı.

[2b]

(1) [Çin hakanının oğlu Melike'nin sözünü işitti.] Çin hakanının bir oğlu (2) vardı. Adı Şehzade Behram olan o şehzade, (3) babasından izin alıp, Hocend diyarını (4) aşarak Melike'nin yurduna (5) geldi. Melike'nin resmi kuralı şu (6) idi: Altmış dört basamak ile (7) çıkılabilen bir çardak vardı. Her kim (8) Melike ile şiir atışmak için gelirse o (9) davulu vururdu. Sözün kısası; Şehzade Behram (10) minarenin tepesine çıkarak davulun derisine [yüzeyine]

[3a]

(1) öyle bir vurdu ki davulun sesi Melike'nin sağ kulağından (2) girip sol kulağından [çıkarak] bir süre yankılandı. Cariye (3)-lere söyledi ki: "Sen çıkıp bak. Hangi eceline susayan, (4) hayatına doymuş biri gelmiştir." dedi. (5) Cariyeleri çıkıp gördüler ki yiğit biri (6) gelip, davula vurup durmakta. [Bu yiğit] güzel, (7) ay [gibi] yüzü ile gün ışığından daha parlak görünmekte. Cariyeleri (8) [içeri] girip bu sevinçli haberi vermek için (9) heyecanla Melike'nin yanına

[3b]

(1) girdi. Söyledi[ler] ki: “Ey Melike! Yiğit bir delikanlı gelmiş (2)- tir. Önceki gelen taliplerinden (3) yüz kat daha güzeldir. Başına hasırdan örme bir başlık, (4) ayağına kumaştan bir çizme giymiştir. Uzun-kısa elbise (5)-lerini giymiştir.” dedi. Melike söyledi ki: (6)“Ey edepsiz, fena [kadın]lar! Beni maskara ettiniz. (7) Uzun-kısa elbise giyen adam bana (8) talip olduysa ona malk mülk bağışla- (9) yıp, onu fikrinden döndürürseniz [iyi] olur.” (10) dedi. Cariyeler söyledi ki: “Her ne zaman, hangimiz

[4a]

(1) [o yiğide] söz söylediysek asla kabul etmedi.” (2) dedi. Melike daralıp, üzerine elbisesini, (3) ayağına ayakkabılarını geçirip, pudrasını, allığını yüzüne ve (4) gözüne sürüp, kollarını çeke çeke (5) kendini süsleyip, Frenk asker[ler]ini (6) hazırlayıp, cariyelerini göstermek isteyip (7) isteyip, dört yüz tane kızı arkasına (8) alıp, asker[ler]in bahçesine geldi ve altın tahtın üzerine (9) oturdu. Yeşil-sarı renkli elbiselerini (10) giyip, bahçelerde açılan güller gibi

[4b]

(1) kollarını bağlayıp durdu. Sözün kısası; (2) Behram bunu görünce minareden atlayıp, (3) Melike’nin yanına gelip, şahlara has saygı ve tebessüm ile (4) [onu] hükümdar sayıp, gümüş kürsü üzerine testi (5) koyup oturdu. Melike, şehirde Behram’a (6) hayranlıkla bakıp tuti gibi söze (7) girdi. Söyledi ki: “Ey yiğit! Hangi bahçenin (8) gülü, hangi çimenin bülbülü- (9) sün ve hangi hazinenin cevherisin? Buraya (10) nereden geldin? Soyunu sopunu bana anlat.” diye

[5a]

(1) söyledi. Behram, Rum halkının Türk dilini bilmez- (2) di. Çin dilini Rum şehrinde Türk bir kişi (3) bilmezdi. Behram kendi ana dilinde Melike’ye (4) söyledi ki: “ ……..(5)..... (6) Melike söyledi ki: “Bu nasıl söz (7) dür? Bunu anlayan var mı?” (8) diyerek etrafına bakıp oturdu. (9) [Oradaki] hiç kimse [bu sözü] anlamadı. Behram yerinden (10) kalkıp, kutunu yere vurup

[5b]

(1) …… (2) ……....(3) …….. dedi. Sözün kısası; birbirleri (4)-nin sözlerini anlamadıkları için (5) Behram, halk arasında gizlenip, [bir köşeye çekilerek]

(6) başından örtüsünü çıkarıp, (7) kubbenin üzerine oturarak öyle bir ağladı ki (8) kendi ana dilinde Allah'a yakararak (9) şöyle söyledi: ……. (10) ……..

[6a]

(1) ……. deyip, (2) başını yere koyup inleyici feryatlar etti. (3) Rum halkı her birlikte merhamete gelerek Behram (4)-ın hâline ağladı. Allah-u Teala'nın (5) rahmeti coşunca Behram'ın (6) kulağında şöyle bir ses işitildi: Ey Behram! (7) her ne istediysen sana verdim. Başını kaldır!" diye (8) yaratıcıdan bir ses geldi. Behram'ın başını (9) kaldırması ile gönlü canlanıp gönlünde yıldırımlar (10) çaktı. Ağzından acı bir tütün

[6b]

(1) [çıkar gibi] ağlayarak Allah'a yalvardı. Gönlü mum gibi (2) [yanarak etrafa] aydınlık saçtı. Rum (3) dilinde konuştu. Allah-u Teala'ya övgüler (4)sunup, hoş zaman geçirip, tuti gibi (5) söze girdi. Söyledi ki: "Ey Melikem! Beni sorar (6)- san ben, Çin hakanının (7) oğluyum. Adım Şehzade Behram'dır. Senin (8) vasfını duyduktan sonra kendimi (9) Rüstem gibi düşünüp, belimi iki yerden (10) bağlayıp, ayrılık ateşinde yüreğimi dağlayıp

[**7a]**

Çin vilayetinden geldim." dedi. Melike (2) şöyle söyledi: "Benim adım Sanem Ağıça (3)-dır. Sanem adımı kullanarak bana dört mısra beyit (4) oku. Senin gerçek bir aşık olup olmadığını (5) bileyim." dedi. Behram Şah dinlenerek bu (6) beyti [okudu]: "*Ey Senem kırmızı dudakların şarap gibi kırmızıdır bugün,* (7) *Gözlerin Çin imparatoru gibi taze nurludur bugün, ya benim meziyetimdir* (8) *ya da aksi yanağının, gül bahçesini gördüm meğer cennetten daha güzel bugün.* (9) Melike: *Ay yüzümün berrraklığı, servi ağacı gibi ölçülüdür bugün, Benim aşkım yüzünden bütün alemin* (10) *ciğeri kanlıdır bugün, bu kızıl giyinen bütün kızlar benim cariyemdir, her taraf,* (11) *bahçenin duvarı cilve cilve [gül bahçesi gibi] kırmızıdır bugün."* Behram: "*Elbette arifin*

[7b]

(1) *kılıcı meydandadır bugün, vahşetinden ovalar ve çöller kıpkızıl kandır* (2) *bugün, birçok kişiyi haksız yere ölüme gönderdin*, (3) *Senin bu zulmüne yüz Haccac hayrandır bugün."* Melike: (4) *"Bu yiğidin yüzü yepyeni bir gül bahçesi [gibidir] bugün, Ya sarhoş* (5) *ya afyondan [dolayı] baygındır bugün, ya ölüm korkusundan* (6) *ne dediğini bilmeden konuşur, ya deli ya da mecnundur bugün."* (7) Behram: *"Dilberimin boyu, endamı servileri*

imrendirecek kadar ölçülüdür bugün. (8) *Yârin dudağı şarap gibi kırmızıdır bugün, geldi yüz bin [tane]* (9) *insanın başını kesen kişi. Ey gönül! Cesur ol! Aşığın* (10) *öleceği gündür bugün." Melike: Tacıma, tahtıma, devletime herkes*

[8a]

(1) hayrandır bugün, küçücük lütuf sahibi devletim (2) *yârime bağışlanmıştır bugün,* (3) *Bu sözünden cayarak o yüce [kendini üstün gören] hâline son ver!* (4) *Dilinde kötü söz barındıran (kişi), dilencilerin başıdır bugün.* (5) *Ey Senem! Yüzünü aç şimdi, yüzünün güzelliğini görelim.* (6) *Güneş ışığı ile vücudunun tazeliğini görelim***,** (7) *Senin güzel yüzüne bütün Çin (halkı) hayrandır bugün."* (8) diye söyledi. Melike: "Bu oğul beni kararımdan döndü- (9) recek, hayalperest biridir." diyerek korktu. Melike- (10) nin bir adeti vardı. Her kim beyti kendisinden

[8b]

(1) daha iyi okursa yüzünden örtüsünü çıkarır- (2) dı. Nice yiğit şairler (3) Melike'nin yüzünü görür görmez tâkatsiz kalıp, (4) akılları başlarından giderdi ve bazı yiğit- (5) ler akıllarını yitirip [oldukları yere] yığılırlardı. (6) Melike, yüzünden örtüsünü çekti. Behram, Melike'yi (7) görünce aklı başından giderek, sersemleşip (8) [yere] yığıldı. Melike, "Cellat" diyerek bağırdı. (9) O zaman dokuz cellat gelip içeri girdi. (10) Dedi[ler] ki: "Ey Melike! Kimin akıbeti ecel olmuştur? (11) Kılıcımız keskindir ve hedefini şaşırmaz, kuvvetlerimizin

[9a]

(1) hepsine emret, onun yaşam bağını (2) dünyadan keseriz." dedi[ler]. Melike: (3) "Benimle birlikte aşıklık davasını (4) güden bu yiğit kimdir? [O yiğidi] alıp, [onun] başını (5) kesip, aşıklar minaresine kanını saçıp, (6) başını darağacına assınlar." dedi. Cellatlar (7) Behram'ın kolunu bağlayıp, onu alıp yürüdüler. Behram (8) gördü ki [cellatlar] adamların kulak ve burunlarını kesip, tesbih (9) çekerek, [kesilen başları] kapının eşiğine asmıştır. Kılıçlarından çeke (10) çeke kanlarını akıtmıştır. Korkup, (11) geriye döner gibi olup, arkasına bakardı. Cellatlar

[9b]

(1) [Melike'nin] yanına gidip vardı[lar]. (2) Sözün kısası: Melike'yi emzirip ona bakan bir süt (3) annesi vardı. Süt anne, cellatların kolunda (4) güzel, yiğit bir delikanlı olan Şehzade Behram'ı gördü. (5) Cellatlar bu yiğidi alıp götürürken süt anne Behram'a (6) acıdı. [Cellatlara] şöyle söyledi: "Ey cellatlar! Beni bir saat (7) bekleyin." deyip kızlarla birlikte Melike'nin (8)

yanına girdiler. [Süt anne, Melike'ye]: "Ey kızım! Cellatların (9) kolunda bir yiğit gördüm. Henüz o yiği- (10) din on gülünden biri açılmamıştır. O (11) yiğitin günahını bağışlayın." dedi. Melike:

[10a]

(1) "Ey ana! Hiçbir şey, senin sütünden (2) daha kıymetli olamaz. [O yiğidin] günahını bağışladım. Ne (3) istersen öyle yap." dedi. Anası bir hışımla (4) çıkıp, cellatların kolundan Şehzade (5) Behram'ı kurtarıp yoluna gönderdi. Şöyle söyledi: "Ey (6) oğlum! Kendi yurduna dön. Kızım [Melike] erkeklere düşman (7) olup kaldı. [Bugüne kadar] hiçbir güce değmemiştir." dedi. Şehzade (8) Behram, bu masum [süt anne] ile helalleşip, ölümden kurtul- (9) duğuna sevinip, Allah'a övgü ile (10) şükürler ederek yoluna devam etti. Nice uzun yo

[10b]

(1) yürüyüp Rum şehrinin yoluna [doğru] gitti. (2) Karşısına çıkan cellatları öldürdü. (3) [Behram'ın] başındaki aşk ateşi yeniden alevlendi. (4) Behram üzüntüden perişan olup, nehir kenarına gidip, orada gusül abdesti (5) alıp, başını bir kilimin üzerine koyup ağlayarak (6) Allah'a yalvardı: "Ey dertsiz sevinç veren, (7) evinde [yeryüzünde] gül fidanı açtıran mükemmel [varlık]! Ey sonsuz büyüklük sahibi! (8) Ey çaresizlerin çaresi! Ey sıkıntılı olan- (9) ları işiten, benim gibi garibin (10) ihtiyacını görüp, feryadına karşılık veren!" deyip

[11a]

(1) çölün içinde kırk gün kırk gece ağlayıp (2) öyle bir dua etti ki Allah u Teala- (3) nın rahmeti bol olup (4) Behram'ın duasını kabul etti. O zaman Allah u (5) Teala, Hızır aleyhisselama (6) şöyle bir ferman sundu: "Ey Hızır kulum! (7) Yeryüzünde o aciz kulum ile senden başka kimse şiir okuyamaz.

[11b]

(1) O kız [Melike] ile beraber beyit okuyup Melike'yi Çin (2) hakanının oğlu Behram ile evlendir." deyip (3) ferman verdi. Hazreti Hızır aleyhisselam (4) bu fermanı [işittikten sonra] göz açıp kapayıncaya kadar Rum şehri- (5) ne gelip Behram'ın yanına vardı. (6) "Ey Behram! Başını kaldır!" dedi. (7) Behram, başını kaldırıp gördü ki karşısında ak sakallı, mübarek (8) bir kişi oturmuştur. Yerinden sıçrayıp,

[12a]

(1) kalkıp [Hızır aleyhisselam'a] selam verdi. Dedi ki: Ey saygıdeğer kişi! (2) O kimdir ki benim gibi (3) bir garibi tanıyıp, adımı söyleyip (4) [bana] seslenir?" Hazreti Hızır aleyhisselam (5) dedi ki: "Ey Behram! Beni tanımadıysan şimdi (6) tanı! Ben Hızır peygamberim." Behram "ah " (7) edip, ağlayarak Hızır aleyhisselam- (8) ın ayaklarına kapandı. Hızır aleyhisselam, (9) Behram'ın kolunu tutup:

[12b]

(1) "Melike'yi alıp sana vermek için geldim." diye (2) öksürüp, göz açıp kapayıncaya kadar [Melike'nin] asker bağına (3) geldi[ler]. "Ey Behram! Sen bu bahçede (4) elma, nar, incir yiyip [beni] bekle. Ben Melike [ile] (5) beyit okuyup, [onu] sana alıp geleyim." (6) deyip, onlara İsm-i Azam duasını bir solukta (7) okudu. Öyle dağ gibi heybetli (8) ve elleri sanatkâr eli gibi gül renkli (9) bir kambur dede olup, minarenin tepesine (10) çıkıp, gümüş çubuğu koluna alıp, davulun üzerine

[13a]

(1) öyle bir vurdu ki sanki bu ses İskender'in davulunun sesiydi. (2) [Bu sırada] Melike derin bir uykudaydı. Çadırından çıkıp (3) bağırdı: "Ey Gülendam! Dışarı çık! (4) [Bana] haber getir! Hangi eceli dolan [kişi] gelmiştir? (5) [Bu zamana kadar] gelen yiğitlerin davullarının sesi (6) çıkmazken bugün ne oldu? [Ne değişti?] Çok yüksek (7) sesle [sanki] davulu yırtacak gibi çalıyor."(8) dedi. Gülendam 'hayrola' deyip, heyecanlanıp, (9) dışarıya çıkıp gördü ki minarenin tepesinde bir kambur (10) dede duruyor. Gülendam, [yaşlı adama] şöyle bir baktı. Çok (11) heybetli ve sureti dağ [gibi], sakalı

[13b]

(1) bir kaynak gibi akan, başı kel, beli kambur, (2) gözleri çıban [gibi], yüzü çukur, gözü çukur, özü (3) zayıf, vücudu yaşlanmış, beli kambur, (4) dertli bir dede[ydi]. Önüne doğru gelen (5) sarığını kıvırmıştı. Eskimiş, yamalı bir cübbe (6) giymişti. Çizmesini ve başlığını unutmuştu. (7) Ayağına keçi derisinden ayakkabı giymişti. Saç- (8) ları uçup durmaktaydı. Beline davul (9) sandığı bir kapak asmıştı. Koluna eğri bir (10) asa almıştı. Eğri asa (11) ile davulun üzerine öyle bir vurdu ki [davul] gürleyerek

[14a]

(1) sesi bütün aleme yayıldı. Gülendam bunu görünce konuşamadı. [Bir an] aklını (2) kaçırıp, aklı yerine gelince: "Ey dede! [Buraya] niçin geldin? (3) Ne ihtiyacınız varsa söyleyin, çare bulayım." dedi. Hızır aleyhissselam: (4) "Ey cariye! Benim hiçbir şeye ihtiyacım yok. Ancak bu günlerde (5) anladım ki tüm halk, Melike Sanem Agıça'nın alemlerin (6) padişahı ve bilgini olduğunu, iyi huyunu, güzelliğini ve güzel yüzünü işitip, (7) tüm şehir ve vilayetlerin en iyi şehzadeleri (8) gelip, Melike ile şiir okuyup, aşklarına olan saygılarını (9) gösterdikten sonra başları kesilerek öldürülmüştür. Ben de Melike Sanem (10) Agıça adını [tüm aleme]

[14b]

(1) duyurup, Melike'ye [artık] hiç müşteri (2) gelmediğini anladım. Melike'nin (3) ömrü boşuna olup, onu iyi bir [evlilik] için himayesine (4) almaya genç oğullar gelmediğinden yaşlı olsam da müşteri (5) olup, [onu] görüp, gönlüme layıksa (6) [kendime] alayım. Beyit okuyuşu, güzel yüzü, yürüyüşü, (7) duruşu, oturuşu ve kalkışı [ile] gönlüme göre (8) iyi yürekli ise [onu alıp] dönüp gideyim diye geldim. (9) Ey cariye! Agıça'ya söyle, güzel[ce] süslenip (10) yüzünü göstersin, çabuk git! dedi. (11) Gülendam bu sözleri işitince "Eyvah" deyip

[15a]

(1) [kendisini] sıkan bu sözlere kötü bir üslup[la]: (2) "Ey dede! [Öyle şey] olur mu? Ölmek için bu kadar hevesli olma." [dedi.] (3) [Buraya doğru] yürüyen dede [durumu] anlar. Ona bir söz söyleyip (4) bakayım, belki [düşündüğü gibi olmayacağını anlayıp] dönüp gider, dedi. [Gülendam, Hızır aleyhisselama]: (5) "Ey dede! 'Melike'yi alacağım.' diye düşünüp boş yere hayal (6) kurma. Nice padişahların genç oğul- (7) ları, 'Melike'yle beyit okuyacağım.' diye [gelip] baş[lar]ını (8) verdi. Sen ne kadar uğraşsan da [Melike'nin yanına] gelemezsin." dedi. (9) Hz. Hızır aleyhisselam: "Ey cariye! Melike ile (10) [şiir] söylerken yanımda dur. [Seninle] birlikte

[15b]

(1) geldi mi yoksa gelmedi mi?" dedi. Gülendam: (2) "Ey dede! İşin özü şu ki aşık- (3) lık lafını [aklından] çıkarıp, geride bıraktığın günler için tövbe (4) edip, bir köşeye çekilip gitmen senin için daha iyidir. (5) İhtiyarların sözü değerliyken, ey (6) dede, iyilik yap." dedi. Hızır aleyhisselam: (7) "Melike'yi almadan gitmem. Çabuk ol, Melike'yi (8) alıp çıkayım." dedi. Gülendam çare bulamayınca Melike'nin (9) yanına girdi. Melike, Gülendam'a: "Ey içeriye aldığın, (10) davul çalan o yiğit nereye kayboldu?"

[16a]

(1) dedi. (2) Gülendam: “Ey Hanım! Olanlardan haberiniz (3) yok, bana boş yere öfkeleniyorsunuz. Yaşlı bir ihtiyar sizin sözünüzü hükümsüz kılmıştır. (4) Yüz elli yaşına gelen, ak [sakallı], kambur bir dede (5) gelmiştir. Böyle şiir okumaya yatkın, kudret- (6) li bir dedeyi ömrümde görmedim. Göz- (7) leri çukur, yüzü çukur, [yüzündeki] çizgiler belirgin, (8) ağzı-burnu saklı, ayak[ları] küçük, (9) gözleri donuk [bakışlı], kolları hayvan yavrusu [gibi], özü (10) zayıf, heybeti kuru, [başı] kel

[16b]

(1) bir dedeyken nice melek [gibi] yiğitlerin gözlerini (2) [dedenin gözlerinin yerine] koysam [yine de] yiğit [bir delikanlı] olamaz. ‘Melike’yi benim (3) yanıma getir. [Onu] alıp, [onunla] tepe bir yerde (4) oturup, beyit okuyup, bakayım. (5) [Eğer] bana layık olursa [onu] alayım, layık olmazsa dönüp gideyim.’ deyip kararlı (6) duruyor.” dedi. Melike, Gülendam’dan (7) bu sözleri işitince aklı başından (8) gitti. Sarhoştu, kendine geldi; uykuluy- (9) du, [uykusundan] uyandı. Melike yaşadığı

[17a]

(1) hayattan usandı. Öfkelenip: “Ey Gü- (2) lendam! Benim alim şairliğimi bütün alem duyup, her şehirden (3) güzel yüzlü padişah oğulları [beni istemek için] (4) gelip, anne ve baba[lar]ından vazgeçip, bana [karşı] hissetikleri o gizli (5) sevgiyi hissedip, aşk şehrinde (6) benimle beyit okuyup, ‘[Melike’yi] alayım.’ diye (7) gelip, benimle beyit okuyamayınca baş[lar]ını (8) ölüme verdi. Hiçbirine varmadım. (9) Nasıl olur da ihtiyar bir dedeye varırım?” dedi. (10) Gülendam: “Ey Hanım! O dedeyi görmeden

[17b]

(1) burada bu sözleri söylersiniz. (2) [Ancak] bu düşüncelerinizin orada geçerli olacağından (3) şüpheliyim. Ölen yiğitlerin (4) anne ve baba[lar]ının beddua etmleri sonucu, [ölen yiğitlerin] ruh- (5) ları toplanıp, bu dedenin kılığında (6) gelmiş olabilir.” dedi. Melike: (7) “Öyle konuşma, yaşlı insanlar bu dünyada kıymetli (8) olurlar. Bir kese altın, gümüş ve kırmızı renkli (9) mücevherler alıp [ihtiyar dedeye] ver. (10) ‘[Mücevherleri] Melike’m verdi.’ deyip, güzel sözler

[18a]

(1) söyleyip [onu] gönder. Ak sakallı kişilere hürmet etmek (2) sünnettir. Asla kötü söz söyleme! (3) Yaşlı bir kimseyle benim birlikte olmam yakışıksız olmaz mı?" (4) dedi. Gülendam 'Hayır olsun!' deyip (5) bir kese altın ve gümüş ile mücevher- (6) leri alıp [dışarı] çıktı. "Ey dede! (7) Buraya gelin! Melikem size bolca (8) mal-mülk bağışladı. Bu altın ve gümü- (9) şü kabul etsin, her güne bir kız alsa, olmaz mı?

[18b]

(1) Hem [mücevherler] bu dünyada çocuklarının çocuklarına bile kalır. (2) Melike'm, 'Bu mücevherleri [dedenin] yanına koy, (3) [dede bana] dua etsin, 'Melike'yi alayım.' deyip (4) beyhude sözler söylemesin. Ben hiçbir (5) şehzadeye varmadım, şimdi yaşlı (6) kişilere varamam." dedi. Hazreti (7) Hızır aleyhisselam: "Altın ve gümüşleri (8) istemem. [Ben] Melike'yi alayım, altın ve gümüş- (9) leri alan [biri] bulunur. Melike'yi süsleyip, (10) [yanıma] getir. [Benimle ilgili] çok fazla hayal kurmasın.

[19a]

(1) [Yoksa] Melike'nin bir kusuru mu var? Ben onu göreyim, [o] bana layık olursa [kendime] alırım, layık olmazsa (2) geldiğim yolu giderim." (3) dedi. Gülendam titremeye (4) başladı. Gülendam sıtmaya tutulan bir kişi gibi (5) titreyerek Melike'nin yanına girdi. Melike gördü ki (6) Gülendam'ın yüzü titreyip, kesedeki (7) mücevherleri yola döke döke gelmektedir. (8) Melike çekinerek: "Elindekileri (9) neden vermedin?" dedi. Gülendam: "Almayan (10) kişiye zorla mı vereyim?" [dedi.] Melike: "Neden

[19b]

(1) almadı? [dedi.] Gülendam: "Ben cariye almaya gelmedim, (2) Melike'yi almaya geldim." der. "Ey Melike'm! O dedeye (3) ne kadar söz söylersek söyleyelim işe yaramıyor. Siz çıkıp (4) dedenin ağzını kapatsanız, başını keserler. (5) Vebali benim üzerime olsun." dedi. (6) Melike: "Mücevherleri yüksek bir yere koyma. [Sen] niçin (7) oturuyorsun? Yüksek bir yere çıkıp söyle. (8) 'Melike'm uykudadır, sabahleyin (9) gelin.' deyip [dedeyi] gönder." dedi. Yine Melike:

[20a]

(1) [Bu şekilde] hile yapalım, belki [bir daha] gelmez." dedi. Gü- (2) lendam çareyi bulunca yine [dedenin yanına] gitti. [Dedeye]: (3) "Ey dede! Adım atma, Melike uyuduğu için

[onu] (4) uyandırmadım. Hele bugün bir gidin, sabahleyin (5) gelin." dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam: "[Ey] cariye! (6) Bana neden bahane üretiyorsun? Gidip Melike'ye söyle, 'sizi almak için (7) yine müşteri gelmiştir.' deyip [Melike'yi] uyandır. Sabah gelin, ertesi [gün] (8) gelin demek doğru değildir." diye söyledi. "Melike'yi (9) şimdi almadan gitmem. Yine önceki gibi karnını büzüştürüp, (10) [benden] uzak yürüse, beraber gidip taharetim için [bana] su getirse (11) olmaz mı?" Bir süre bekleyip tekrar söze girdi: "Zamanını

[20b]

(1) ne iş yaparak geçirir? Dört yüz kırk dört padişahzadeyi (2) neden öldürdü? Melike'nin zalimliğini bütün herkes (3) anladı. 'Melike'yi alacağım.' diyen yiğitlerin (4) yolu kapandı. Yaşlı olsam da bir gidip bakayım (5) diye müşteri olup geldim. Yüz elli altı (6) yaşına ulaştım. Bu zamana kadar hiç evlenmedim. İki sebeple (7) Melike'ye müşteri olarak geldim. Birincisi şu ki dünyada (8) hiç kimsenin olgunluğu [Melike'ye] erişemedi. Melike'nin akıllı bir şair (9) olduğunu anladım. [Aynı zamanda Melike] tok gözlü olduğu için ayağımı [buraya doğru] sürüp (10) gamla yüklü olsam da [onu] alayım, bir evlat (11) [sahibi] olsam, ben öldükten sonra geride kalıp, benim için bir kandil [gibi] olup, (12) [kandilin] ışığını yakıp, ruhuma dua eder mi?

[21a]

(1) düşüncesiyle [buraya] geldim. İkincisi [şu ki] öleceğimi (2) bilsem de Melike'ye hiç müşteri gelmediğini (3) anladım. [Bu duruma] içim acıdığı için [buraya] geldim. Melike'm gece olduğunda (4) evde yalnız yattığında yüreği sıkışıp kalır. [Yanında] ben (5) olsam Melike'ye yol arkadaşı olurum. Melike'm için zor bir durumdur, (6) diye geldim." deyip, yerinden sıçrayıp, kalkıp, (7) gümüş çubuğu [elinde] çevirip, fırlatıp, (8) söylenerek, kollarındaki eğri mızrak ile davulun (9) üzerine [öyle bir] vurdu ki yedi kat yer titredi. Eskimiş damlar yıkıl- (10) maya başladı. [Bunun üzerine] Gülendam: "Ey dede! Davulu (11) titretip atarsınız, [ona] daha yavaş vurun." dedi. (12) Hızır aleyhisselam: "Ey köle! Sen bu davulu

[21b]

(1) yarıp almak istediğim kişiyi alıp (2) getir. Beni hafife alma." diye söyledi. Gülendam çaresiz (3) [Melike'nin] yanına girdi. [Melike'ye]: "[Öldürdüğünüz] yiğitlerin ahı (4) tutmuştur. Böyle [güzel] yüzlü, (5) delikanlı şehzadelere merhamet etmediniz. Onca yiğidin başını kestirip (6) aşıklık minaresine astırdınız. O yiğitlerin (7) arasından hizmetiniz için iyi bir yer vereceğiniz (8) yiğide varmadınız. Kendinizdeki aklı ve şairlik [hünerini] (9) hiçbir yerde

görmediniz. Kibirli davranıp (10) haksız yere [yiğitlerin] kanını akıttınız. Allah'ın katında eksildiniz. (11) Bu yüzden o ihtiyar dedeyi Allah-u (12) Teala bize göndererek [bizi] cezalandırmıştır." dedi. (13) [Melike] bu sözleri işitince, başı dönüp, aklını

[22a]

(1) kötü düşüncelerden kurtarıp: "Senin dediklerin (2) doğrudur. Ancak benim söylemek istediğim şu ki bir kişi benimle (3) birlikte gelse, öyle bir kişi gelse de onu kabul etsem, diye (4) söyledim. Hiç kimse ile birlikte olamadım. Allah'ın takdiri (5) her ne olursa onu kabul etmekten başka çarem yok." deyip (6) bu beyti okudu: *Melike beni yetersiz mi bulur da sevgisine* (7) *layık görmez? Melike beni yetersiz bulur ama benim gönlüm pes etmez."* (8) deyip, Melike yerinden kalkıp, içeri aldığı bu kişiye (9) süs ve ziynet eşyası verip, yüzüne pudrasını …… (10) ve allığını sürüp, [elbisesinin] kollarını çekiştire çekiştire, (11) sıkıntı içinde, güzel, süslü kıyafetlerden giyip, (12) başına tacını takıp, şimşir ağacı gibi,

[22b]

(1) sarhoş bir tavus kuşu gibi süslenip, kendinden geçmiş gibi (2) yürüyüp, geyik gibi cilve yapıp, [heyecandan] yüzü (3) kızarıp, yüz bin [türlü] naz ve cilveyle iki (4) yana sallanıp, eğlenip, [onu] ……. (5) peri, albastı ve cin gibi olup, cariye- (6) lerine kızıl ve yeşil kıyafetler giydirip, (7) [onları] arkasına alıp, yüzlerini peçe ile örtüp, (8) dışarıya, meydanın ortasına (9) bir altın bir de gümüş kürsü koyu- (10) verdi. Melike altın kürsüye çıkıp, (11) peçesini aralayıp, parlak bir cevher gibi (12) [parlayarak] oturdu. Sözün kısası;

[23a]

(1) İnsanoğlunun hikâyesi; sözümü işitmeniz gerek. Halkın padişahı [olarak]: (2) Ey devletin ileri gelenleri! Bu zamana kadar gelen (3) yiğitler, [çaldıkları] davulun sesini [yeterince] çıkaramadı. (4) Bugün ne oldu da [davulun sesi] bu kadar yüksek çıkar? Yürüyenler çıkıp, (5) 'Biz de bir seyir görelim.' diye atlarına binip, yetişip (6) geldi[ler]. Cennet bağına gelip hayran kaldılar. [Melike'nin] gözüne (7) aydınlık cihan karanlık geldi. Öfkesinden (8) kan kusar [gibi] emir verdi: "[Ey] bağıranlar! Ölümü arzu- (9) layıp [henüz] bulamayan, ölüm artığı dede!" diye (10) söyledi. Cariyeler hemen minarenin tepesine kelip: (11) "Ey dede! Melike'm [size] sesleniyor." dedi. Hızır (12) aleyhisselam vücudunu [bir yere] dayayıp, bir

[23b]

(1) iki [defa] adım atıp, minareden atlayıp meydana geldi. (2) On dört yaşında yiğit [delikanlı] gibi ürkeklikle (3) [Melike'nin] yanına gelip bu beyti okudu: (4) "Ey güzel yüzlü

sevgilim, iyi at binicim! [Yanıma] gelsen meydan tarafından, (5) hükmün ile çıkarsam kederini yüzünden." (6) deyip saygısını gösterdi. Melike'nin tepesi atıp öfke (7) ile baktı. Gördü ki dağ gibi bir dede göz- (8) leri içine doğru çekilip, bunca çile çekip, [kulakları ağır] işitip, (9) rüzgar çıksa yıkılacak gibi olup, titreyip durmakta- (10) dır. Ayağına keçi derisinden ayakkabı giymiştir. (11) giymiştir. Bir ayağın sığmayacağı, bir kulaç[lık] yerde (12) gidip gelmektedir. Melike bunu görünce

[24a]

(1) utanıp yan tarafa (2) baktı. Kaçmak için yer bulamadı. [Geldiğine] bin (3) pişman oldu [ancak pişmanlığı] fayda etmedi. Öfkesi başına (4) çıktı. Aklı başından gidip: "Ey dede! (5) Sen hangi kabiledensin? [Buraya] ne iş için geldin? (6) Sıkıntı çekip, [geçirdiğin] günlerin zorluğundan [dolayı] (7) gelmiş olsan sana bolca mal mülk bağışlardım.. Bu inadın- (8) dan vazgeç. Bir derdin olursa söyle, [derdine] çare bulayım." (9) dedi. Hızır aleyhisselam: (10) "Ey Melike! Ben Arap kabilesinde- (11) nim. Yüz elli altı yaşına girdim, henüz

[24b]

(1) evlenmedim. Senin namını duyup, kendimi (2) güzel güzel hazırlayıp, kendimi çok iyi hissedip, senin [aşkının] ateşin- (3) de yüreğimi dağlayıp, seni alayım diye (4) geldim." dedi. Melike: "Vay tövbe[ler olsun]! Öyle mi? (5) Bu kadar gürültü çıkaran bir dede olur mu?" diye öfkelenip (6) "Otur." dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam (7) bir koşu gümüş kürsüye çıkıp (8) oturdu. Davulun sesi on beş (9) yere [kadar] ulaştı. Şehir şehir her yerden [insanlar]: (10) "Bir gidip bakalım, Melike'ye talip olan (11) yiğitlerle beyit okuyacağını işittik."

[25a]

(1) diyerek her taraftan [Melike'nin] bahçesine her yerden hizmetçi- (2) ler gelmeye başladı. Şehirden Alim Müfti [ve] kadılar; (3) Ak Saray'dan müneccim ile vekil; Deve Saray'dan belediye memuru (4) ile vakıf memuru; Ala Kum'dan saban beyi [ve] ve şehrin yöneticisi; (5) ustalardan işçi ile gezici; müsaade eden ile (6) sıkıntı veren; kuyumcu ile oduncu; üzümcü ile kavuncu; (7) yol gösterici ile suçlu; terzi ile ayakkabı tamircisi; (8) fırıncı ile aşçı; kasap ile aktar; (9) tuzcu ile buzcu; kazancı ile demirci; (10) ahlaklı celep ile ahlaksız celep; çoban ile hayvan satıcısı; (11) …… ile çile çeken; Gül Aziz ile olgunlaşmamış sofu;

[25b]

(1) baylardan aş beyi [ile] taş beyi; (2) kuzu ile kedi beyi; tatlı bey ile acı bey; (3) kusur bey ile doğru bey; üreten ile hazır bekleyen; (4) yerleşik ile yolcu[40]; sultan ile kul; (5) rızık ile kuzu; işveli [kişi] ile ağırbaşlı [kişi]; (6) …….. ile akıllı [kişi]; kader bağı, …….; (7) ……..; Ahmet tekfur ile Mehmet tekfur; yalvarışın ile dinle- (8) nişin (9) …….. (10)…… (11) …….. Mahmut Hoca ile Nasur Hoca

[26a]

(1) tekfurlar gelmeye başladı. …… (2) başlayıp Aġıça ……. Anlatıcı (3) ile ……..; …….. ile ……..; sıkıntı ile (4) neşe; tasavvuf ehli ile medrese öğrencisi; Halim Bey ile Hamim Bey; (5) ……. ile leylek; kabul eden ile ……; Halim Bey ile (6) Melih Bey; dürüst ile inançlı; değerli ile itibarsız; (7) güvenilir ile ……; …….. ile ……; Aymaḳ (8) kabileleri gelmeye başladı. Gördü ki (9) cennet bahçesine büyük[ler] ve küçük[ler], ayrıca mazlum [kişiler] (10) …… …….. Cehennemlik adamların (11) çoğunu Allah'tan başka kimse bilmez. Melike,

[26b]

(1) namuslu kadın [gibi] birçok hayal kurup (2) dededen kurtulmanın çaresini aradı. (3) Arap halkı Hindistan dilini bilemez [diye düşündü]. (4) Bundan önce Hazreti Sultan Şah Sanem, (5) "[Hindistan dilindeki] yazının beyitlerinden bir beyit okuyup (6) bakayım." deyip bu beyti okudu: *"Yatak odasına gider yar, nazlı kahkahayla, Bel kıvırması şen, yüzü mühim, dudakları biriyle konuşur gibi, Sarhoşlar yerlerde ey gönül! Gecenin çisesinin altında, Talep kapısını açtım onlarca nazla."* (7) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (8) "*Ey düş gören gafil! Tevekkül diye fokurdadı,* (9) *Üzüyor seni, Seher vakti kalk kalk kalk,* (10) *Şeker tanesi benim, Tebriz'in mucizesi benim*." (11) Melike bu beyti okudu: (12*) Ben ne benim ne de ben benim, Seher vakti zalim aşık benim,*

[27a]

(1) *Dedi ki gözlerime perde inmiştir ağlamaktan, seher vakti kalk kalk kalk,* (2) *Dertten, sıkıntıdan azade, seher vakti kalk kalk kalk,* (3) *Sevdim, aşık oldum,* (4) *Hükümdarlarların başı [hocası], seher vakti kalk kalk kalk."* (5) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (6) *"Şafak vaktinin nuru ki haktır,* (7) *Onun sözü en yeterli olandır, seher vakti kalk, kalk, kalk,* (8) *Hoca 'mutlak*

[40] Cümlede karşıt durumlar verildiği için *yoldaş, yol arkadaşı* yerine *yolcu* kelimesinin *yerleşik* kelimesini daha iyi karşılayacağını düşündük.

aşk haktır, hak!' dedi."(9) Melike bu beyti okudu: (10) "*O sana kul köle, onun hasleti sana kul köle,* (11*) Dedi bana hak, hak, hak, Seher vakti kalk, kalk, kalk,*

[27b]

(1) *Ben ki bahşoluyırum* (2) *yüzümün zülfüne kadar, Seher vakti kalk kalk kalk."* (3) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (4) *"Yeryüzünün büyük hükümdarı, ara ara ara, daha daha daha çok vakitler,* (5) *Geldi yeniden yeniden yeniden, daha daha daha çok vakitler,* (6) *Büyüye büyü yapıyorum, daha daha daha çok vakitler,* (7) *Ki sihir bana ulaşsın, daha daha daha çok vakitler."* (8) Melike bu beyti okudu: (9**)** …… (10)…… (11) ……..**.**

[28a]

(1) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (2) *"Görünen nedir, görünmeyen nedir? İlk nedir, son nedir?* (3) *Senin gecen nedir, meylin nedir?* (4) *Evvel odur, ahir odur; bilinen odur, bilinmeyen odur,* (5) *Tamamen söyle, daha daha daha çok vakitler."* (6) Melike bu beyti okudu: (7) "….. (8) *Benim kalbim sana aşık olmaya meyillidir, Daha daha daha çok vakitler*, (9)… (10) *Kalk kalk kalk, sihir yüzünden daha çok daha çok daha çok zaman."* (11) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu:

[28b]

(1) *"Ey akılsızlar ve iyiler!* (2) *Senin hissinle hükümdarlığım mutlak oldu."* **(3)** Melike bu beyti okudu: (4) *…….* (5) *Tene ten ten terena ederek hakiki ilim geldi*, (6) *Temiz bir yürek çaresiz olmayacak,* (7) …… (8) *……..* (9) *Yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş* (10) *Yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş,*

[29a]

(1) Arapça (2) diye söylediler. …….. Gönlünden (3) geçirdi ki: "Ben bu dedeyi yoldan çıkaramam. [Dede] yoldan çıkma- (4) dan [daha] zamanım var. Arap dili ile beyit okuyup, (5) [onu] yeneyim." deyip bu beyti okudu: "*Ah aşkın hallerinden,* (6) *kalbimi yakıp yıkan ateşinden, gözüm senden başkasını görmedi,* (7) *Allah'a ve ayetlerine and olsun ki*." [Melike]: "Ey dede! Türk kafiyesi ile [şiir] (8) oku. Melike adıma her ne [şiir] okursan (9) kabul [ederim]." [dedi]. [Hızır aleyhisselam] gümüş kürsüden yere inip, [Melike'ye] saygısını (10) gösterip bu beyti okudu: "*Ah ne edeyim aşkın hallerinden,* (11) *Yandı yüreğim aşkın ateşinden,* (12) *Gözüm senden başkasına bakarsa,*

[29b]

(1) *And içeyim Tanrı'nın ayetlerinden*." (2) Melike [şiirden] etkilendi ve dedeye: "Dede, ölmek (3) üzere [olsan da] akıl ve anlayışınla itibarlı bir [şiir] okudun. Şimdi [senden] nasıl (4) kurtulacağım? [Bana] Türkçe beyit oku!" deyince [Hızır aleyhisselam] bu beyti (5) okudu: "*Arkadaşınım ben şaka şaka, yıkıldı can duman duman* (6) *tende o deniz kor kor, ak sakalım toz toz."* (7) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (8) *"Yandı tenim alev alev, Melike Sanem Han su su,* (9) *Değse [bana] bağ bağ, olsa gönül dağ dağ."* (10) diye söyledi. Rum halkı [Hızır aleyhisselam'ın şiir okuyuşuna] hayran oldu. Melike de bu hisse (11) kapıldı. "Ey dede! Madem böyle gizli yeteneklerin var,

[30a]

(1) şimdi Farsça bir beyit oku." dedi. [Hızır aleyhisselam] bu beyti okudu: (2) "…….. (3) …….. (4) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (5)*"Ben pür dilenci bir hâlde kapınıza gelmişim,* (6) *Bu dileğimle sizin yüzünüze gelmişim,* (7) *Kıvrılan vasıflarınızı duydum,* (8) *Benim hatırım için yüz yüze görüşmeye geldim."* (9) dedi. Melike içinden boş yere (10) nefes tükettiğini [düşündü]. Dedi ki: "Bu yaşla dedeye varırsam atamın, babamın (12) ruhu bana rahat vermez. Şimdi Türk dili ile [şiir] okuyayım.

[30b]

(1) Bir yerde [onu] aciz bırakırım. Dinlendiği zaman (2) [ona] fırsat vermeyeyim. [Onun] başını kesmeden kurtulmanın (3) çaresi yok." deyip, kendine cesaret (4) verip bu beyti okudu: (5) *"Ey dede! Benimle [şiir] oku, yaşamını dile,* (6) *Bu köşede yat, hakkını dile,* (7) *Ey dede! Fars dilini yalayıp yutmuşsun,* (8) *Ey Arap piri! Türk diline gelince dilin tutulur*." (9) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (10) *"Hiçbir dilde benim dilim tutulmaz asla,* (11) *Her kim bana tutulsa kurtulmaz asla,*

[31a]

(1) *Kırmızı dudağına bir öpücük kondursam,* (2) *Ta kıyamet gününe kadar unutmam asla."* (3) diye söyledi. Melike, öfkeden deliye dönüp Hızır aleyhisselam'a (4) bu beyti okudu: *"Git dede yanımdan, [cezanı] çekersin şimdi,* (5) *Öldürmek üzere atını alıkoyarım şimdi,* (6) *Yaşamla ilgili benimle eğlenirsen,* (7) *Ey ihtiyar! Mutlaka öldürürüm seni şimdi."* (8) Hazreti Hızır aleyhisselam, Melike'ye bu beyti okudu: (9) *"Ey kız! Seninle eğlenmek lazım,* (10) *Cennet elmalarına el uzatmak lazım,* (11) *Dudağımı dudağına kondurup bir yerde, Göğsümü göğsüne koyup yatmak lazım,*

[31b]

(1) *Bir yerde kucaklaşıp yatmak lazım."* Melike bu söz[ler]i işitince (2) namusuna [laf edildiğini düşünerek] gözü kararmaya başladı. [Bu] olan- (3) ların çaresi yok. Ölecek gibi oldu. Babası Adil Şah'ın yüzü (4) utanç içinde olup, kararsızlık içindeyken, [yerinden] kalkıp (5) şehre döndü. Melike toparlanıp Hazreti Hızır aleyhisselama (6) bir beyit okudu: *"Göğsüne hedef alıp ok atmak lazım,* (7) *Elini taşın altına koyup parçalamak lazım,* (8) *Sen kimsin ki benimle kucaklaşıp yatmak istersin,* (9) *Burnunu deşip dokuyucuya satmak lazım."* (10) Melike bu beyti okudu: (11) *"Yoktur benim gibi lale behçesi,* (12) *Şimşir [ağacı gibi] boyum, gül [gibi] yüzüm,*

[32a]

(1) *Kolayca sana nasip olmam,* (2) *Göğsümdeki bu iklimin değeri bir çift nar."* (3) Hazreti Hızır aleyhisselam, Melike'ye bu beyti okudu: (4) *"Göğsündeki bir çift nardan[sa] incir [daha] iyi*, (5) *Saçından ayak bağlamak için zincir [daha] iyi*, (6) *Sırtımı kaşıyıp, bana kaymak verecek [biri] lazım,* (7) *Ey kız! Yüz [yıl] yaşayan mazlum senden [daha] iyi."* (8) Melike, Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: *"Birçok Arap'ın gönlü haraptır,* (10) *Bu dünya gözümde matem evidir,* (11) *İhtiyar sözünün [kıymetini] bilmeden [çok] ileri gidersin,* (12) *Başını kesip derini çıkarsam azdır."*

[32b]

(1) Hazreti Hızır alehisselam bu beyti okudu: (2) *"Bir candan geçmek için bin [tane] canım yok,* (3) *Yeryüzünü renklendirecek kadar kanım yok,* (4) *Boynuna kolumu bağlayıp ihtiyar çağımda,* (5) *Kırmızı dudağından bir kez sevecek olsam hasretim yok."* (6) Melike öfkelenip Hızır aleyhisselama bu beyti (7) okudu:*"Ey ihtiyar dilenci! Sabahleyin gelip ekmek iste*, (8) *Seher vaktinin sonunda perişan hâlini iste,* (9) *[Ey] ihtiyar, alaca [sakallı]! Bir ayağınının çukurda olduğunu gör,* (10) *Tövbe et, Allah'dan iman iste."*

[33a]

(1) dedi. Hızır aleyhisselam Melike'ye bu beyti okudu: (2) "*Ey ay [yüzlü]! Kılma beni bugün namahrem, Gam kılıcı ile delindi bu gönlüm,* (3) *Sakalım ağarıp kendim ihtiyarlasam da*, (4) *[Yanıma] gel, [hâlâ] on dört yaşında bir yiğittir gönlüm."* (5) Melike Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (6) *"Ölüm kapısı senin için açılıyor,* (7) *Buradan, senin için açılıyor,* (8) *Buradan senin sağ çıkacağını kim biliyor?* (9) *'Gel, ben genç delikanlıyım.'*

diyorsun [ama] senin yaşın ölüme yakın duruyor..” (10) Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu:

[33b]

(1) *“Gam kılıcı ile kendi kendimi keserim,* (2) *Ey kız! Senin yolunda sevgiyle ölürüm,* (3) *Sen o kırmızı dudağından bir su verirsen,* (4) *Vallahi senin için canımdan geçerim.”* (5) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (6) “*Ey dilencilerin piri! Ağla, gözyaşın göl [gibi] olsun,* (7) *Aşk derdi ile bugün yaş olsun,* (8) *Nice iyi yiğitler beni göremeden öldü,* (9) *Senin gibi ihtiyar dedenin gönlü yol olsun.”* (10) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu:

[34a]

(1) *“Ey kızcağız! Beni gam ile doldurdun, Gül gibi açılmış idim beni soldurdun,* (2) *Başımı kesmeyeydin ey güzel! Kılıcın ucu ile beni öldürdün.”* (3) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (4) *“Gam dağı içine düşse aynı olmaz?,* (5) *Ey Arap [kabilesinin] piri! Sana bakmak olmaz,* (6) *Ölüm senin tarafına bakıp duruyor,* (7) [*Ölüm bile] senin kadar kötü olmaz.”* (8) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu: (9) *“Ne kadar kavuşmuş olsam da sana doyamam ben,* (10) *[Benim için] söylediklerinden bir zerre utanmam ben,* (11) *Öfkelenip ‘Ey Arap [kabilesinin] piri, git!’ dersen,* (12) *Ben seni almadan [buradan] gitmem.”* dedi.

[34b]

(1) (dedi). Melike öfkelenip bu beyti okudu: (2) *“Cahilsin, güzel söz bilmiyorsun,* (3) *Çöllerde yürüyüp kanun bilmiyorsun,* (4) *Mektep yüzü görmeyen Arap pirisin,* (5) *Okumamışsın, hiçbir şey bilmiyorsun.”* (6) Hızır aleyhisselam, bu beyti okudu: (7) *“Ben mollayım, Kur’an dilini biliyorum, Mollayı anlatan Kur’an’ı biliyorum,* (8) *‘Bu Arap avam’ diye gönlünden geçirme, ‘Bostan’ı, ‘Şebistan’ı, ‘Muemman’ı biliyorum.”* (9) dedi. Melike bu beyti okudu: *“Ayırma hakkını eşinden, Asla uzak tutma bir gün dostunu,* (10) *[Başını] Behar’ın büyük kapısına asmak lazım, Derini yüzüp [bir yere] takarım [senin] hatrına.”* (11) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam bu beyti okudu:

[35a]

(1) *“Ey perileri kıskandıracak kadar güzel ay yüzlüm, sevdiğim,* (2) *Benden gönlüne doğru süzülen bakışlarımı iste, razıyım,* (3) *Evet, bütün alem sana kuldur,* (4) *Bin [tane] kul arasında bana benzeyen bir kul lazım.”* (5) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti

okudu: (6) *"Kesinlikle bu sözünü kabul edemem,* (7) *Ey Arap [kabilesinin] piri! Soyunu sopunu bilemem,* (8) *Benim huzurumda sana benzeyen yüz bin kul vardır,* (9) *Senin gibi ihtiyar kulu bir pula almam ben."* (10) Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (11) *"Ey Arap [kabilesinin] piri! Dudağın kapalı, boyun uzun,*

[35b]

(1) *Burnunu deşip saçın üstüne koyarım,* (2) *Nasıl rastladım bu belaya ben?* (3) *Gözün çukur [gibi], yüzün çukur [gibi], başın kel."* (4) Hazreti Hızır aleyhisselam Melike'ye bu beyti okudu: (5) *"Ey zavallı kız! Çok konuşma, [bana] hayran olasın*, (6) *[Bana söylediklerin için] utancından çok ağlayasın,* (7) *Arap [kabilesinin] pirine edepsizlik et[tiğin için],* (8) *Bir ah edeyim de önümde ağlayasın."* (9) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (10) "*Dergahıma geldi, alem halkını seçer,* (11) *Zavallı derviş, zahid takvayı seçer,*

[36a]

(1) *Bu sözüme Allah'ın kudreti yetişir hiç olmazsa,* (2) *Senin gibi ihtiyar dedeye ecel yakındır, [seni] seçer."* (3) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (4) *"Ben Arap [kabilesinin] piri! Kimsesizim [ama] ruhum genç,* (5) *Beytinin üzerine beyit söyledim …. olunca* (6) *İkimiz bir olup durunca,* (7) *Aktır sakalım, kara saçın [gibi] güzelliği yok etmez bir olunca."* (8) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (9) "*Ey Arap [kabilesinin] piri! Haddini aşman hoş değil,* (10) *Altın tahta çıkıp çok konuşman hoş değil,* (11) *Ey Arap [kabilesinin] piri! İhtiyar kişi genç olamaz,* (12) *[Gördüğün] hayalin izahı yok, [hayalinden] iyi bir şey olmaz."*

[36b]

(1) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam Melike'ye bu beyti okudu: (2) *"Ey zavallı kız! Beni kendine muhtaç edersin, Beni dilenci, kendini şah kabul edersin,* (3*) Bana hâlâ 'O erkek değil.' deme, Beni kaybettiğinde ne eylersin."* (4) Melike öfkelenip Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (5) *"Benim erkeğe ihtiyacım yoktur, ……., Ancak gönlümün istediği gibi [biri] yoktur,* (6) *'[Seni] alacağım.' diyen yiğitler nerede? Ölsem ölürüm hiç kimseye değmeden."* (7) Hızır aleyhisselam Melike'ye bu beyti okudu: (8) *"Ey perileri kıskandıracak kadar güzel ay yüzlüm, kemer kaşlım! Yüzünü görmek için gönlüm can atar,* (9) *Erkek adını neden aklına getirmezsin? Bu [mücevher] keselerinin içinde var mı bunun gibi konuk?* (10) dedi. Melike hayran oldu. Onun için kesesinde

[37a]

(1) bir dolu altın vardı. Melike: (2) "Ey dede! Madem öyle benim adım Melike Hanım Agıça'dır. (3) Adımı kullanıp dört peygambere beyit oku!" (4) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam bu (5) beyti okudu: *"Cariyen [senin yanında] yüce [bir kişi]* [6] *oldu, Gönül sarhoş [olunca] kötü [kişileri] dost tuttu,* (7) *Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman[ve] Hz. Ali gibi itaat etti, Gözleri yıldız [gibi] Sanem'im.* (8) *Yar[in] yüzü bir güldür, Toprağı bülbüldür, Düşse kafes ……,* (9) *Gözleri yıldız [gibi] Sanem'im. Aşk ateşi [beni] harap kıldı,* (10) *İçmesin türlü [türlü] şarabı, Dudağından döküldü laf[lar]ı,* (11) *Çıkmadı yarin sarhoşluğu, Gözleri yıldız [gibi] Sanem'im.*

[37b]

(1) *Bir kılıç üzerinde özünüz? Ben ihtiyarım, hastadır gözünüz,* (2) *Ben Arap [kabilesinin] pirinde sözünüz, Gözleri yıldız [gibi] Sanem'im.*" (3) dedi. Tıpkı Melike gibi tüm cariyeler [Hızır aleyhisselama] hayran oldu. Melikem: (4) "Ey dede! Arap dilini bilir misin? dedi. [Hızır aleyhisselam]: "Biliyorum." (5) deyip bu beyti okudu: *"[Her şeyin] başıyım ben, şaka şaka şaka, Ağladı* (6*) can duman duman duman, Tende öldünüz alev alev alev, Aktır* (7) *sakalım toz toz toz, Baştaki gözlü sorguç*, (8) *Yandı tenim alev alev alev, Melike Sanem Han dost dost dost*, (9) *Yalnızca bana bağ bağ bağ, Olsa gönül dağ dağ dağ, Seher* (10) *vakti parla parla parla."* dedi. Bütün halk hayran oldu. (11) Melike: "Ey Arap [kabilesinin] piri dede! Gizli bir yerdeyken…" deyip (12) sordu: "Ey dede! Gece namazlarını kılıyor musun yoksa kılmıyor musun?" (13) dedi. [Hızır aleyhisselam]: "Hayat[ım] gizlidir." dedi. Melike: "Ey

[38a]

(1) "Ey dede! On sekiz bin alemin yurdu nerededir? (2) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam: Ka'be'de (3) durur. Yapabilen her kişi [Ka'be'nin etrafında] tavaf yapsa [bu, o kişi için] mutluluk- (4) tur. O kişi hizmetkâr da olsa acı çekmeden yaşasın." dedi. (5) Hazreti Hızır aleyhisselam: "Ey Melike! Mazlum (6) kişinin tüm vücudu mahremdir. Ona yaklaşmak (7) çok günahtır. Ona yardımcı olmak [bizim] borcumuzdur. Eğer mazlum (8) kişinin yüreğinin temizliğinden, saçının dörtte (9) biri açık kalsa namazı kabul olmaz." (10) dedi. Melike: "Ey dede! Sen [yukarı] (11) çıkıp yat." dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam (12) bu beyti okudu: *"Sen beni [buradan] aldırıp kovamazsın,* (13) *Her gizli olanı buyur edip [onunla] oturamazsın,*

[38b]

(1) *Ben seni almadan [beni buradan] kovamazsın, Bilinmeyenden bir zerre korkmazsın."* (2) deyip Hazreti Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (3) *"Güzel çiçekli bağlarda, Nimet olur bağlarda,* (4) *Biz[im] görüştüğümüz çağlarda, Ben[im] yaşlandığım zamanlarda,* (5) *Baştaki gözlü sorguç. Eyleme bize cefa,* (6) *Sen[sin] Sanem bana deva, Sohbetine olsa reva,* (7) *Baştaki gözlü sorguç. Ben ihtiyara bir bakınız,* (8) *Bir çift nara bakınız, perde[yi] çıkarıp bakınız,* (9) *Baştaki gözlü sorguç. Merhem olup bağrımı yak,* (10) *Kadeh tutup ver bir rakı, Ah Sanem ah ayrılık.* (11) *Boncuğu altın küpe, İki yüzü sütten ak,* (12) *Yanından çıktı ……., Arkasından yağdı yağmur,* (13) *Gözleri yıldız [gibi] Sanem. Yüzü kırmızı allıklıdır,*

[39a]

(1) *Hayret ki biz dengiz. Yol[da] yürüyüşü keklik [gibi],* (2) *Gözleri yıldız [gibi] Sanem. Tüm kız[ların] duruşu, Yeni yumak [gibi]* (3) *vuruşu, İpi kamışa sarışı, Gözleri* (4) *yıldız [gibi] Sanem."* dedi. Hem Melike hem de (5) Rum alimleri ve halkı bu yüreğe hayran oldu. (6) Rum alimleri ve halkı, "Bu dedeye bir desek [o bize] on (7) söyler." dedi. [Melike]: "Kur'an'dan (8) bir söz söylersem aciz kalır, çıkıp gider." dedi. (9) [Melike]: "Her canlı ölümü tadacak (10) ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz, kıyamet gününün sonuna kadar. (11) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam: "……. (12) ……."

[39b]

(1) dedi. Tüm halk hayran oldu. Yine Melike: (2) "Ey dede! Elif'in, Be'nin anlamı nedir? dedi. (3) Hazreti Hızır aleyhisselam: "Elif'in, (4) Be'nin anlamı, 'Allah bir.' demektir. (5) Be'nin anlamı, 'Dostum Hazreti Muhammed Allah'ın elçisi, Allah'ın (6) selamı üzerine olsun.' demektir. Eğer buna inan- (7) mazsan benimle gel, kurtul." dedi. [Melike] öfkelenip: (9) "[Bu dedeye] yüzümü bir göstereyim, [o] buna dayana- (10) maz, [yere] yığılır." deyip yüzünden (11) örtüsünü çıkardı. Hazreti Hızır aleyhisselam (12) dillerini çıkarmıştı. Melike Hazreti Hızır (13) aleyhisselamı tanıdı. Dedenin Hızır peygamber olduğunu

[40a]

(1) [görünce] utandı. Bir söz söylemek için (2) fırlayıp, süslü tahtından çağrıldı. (3) Ağlayıp, yüzünü [Hızır] peygamberin ayağına sürüp, ah (4) edip: "Allah'ın gerçek, seçilmiş peygamberi üzerine [yemin ederim], (5) ben seni tanıyamadım, hata ettim, tövbe." deyip (6) yalvardı. Hazreti Hızır aleyhisselam: (7) "Mübarek olsun ey kız! Allah u Taâlâ babana, annene, (8) dedelerine ve sana merhamet etsin. Bugün benim- (9) le birlikte beyit okumak için

sözleşirsen (10) muradına ereceksin.” dedi. Ve yine [Hızır aleyhisselam]: (11) “Ey kız! Çin hakanının oğlu şehzadeyi

[40b]

(1) kabul et.” deyip kayboldu. Oradan (2) çöle bir saatte geldiler. “Ey Behram! Muradına ereceksin.” deyip, dua edip, (4) değerli cana kelime-i şahâdet söyletip, (5) peygamberleri bir bir öğretip, [onu] müslüman (6) yapıp, altın mahfede sarkıtıp, (7) onun gibi [yiğitleri] bir mecliste oturtup (8) nikâh hutbesi okudular. Hazreti Hızır aleyhisselam [ile] (9) yiğit [Behram] dost oldular. Birbirlerini kutlayıp, [ortadan] kayboldular.

[41a]

(1) Gitmiş olan gönül[ler]indeki mutluluk [tekrar] ortaya çıkıp (2) zor meselelere cevap verdiler: (3) “En doğrusunu Allah’ın kitabı [Kur’an] söyler. (4) Ey müslümanlar! Bu dünya eskidir.” (5) dediler. “Asla haberiniz yok. Yüz tane ağırbaşlı (6) hatunu ufak bilirler. Uzun hatu- (7) nu bilirler. Hızlı hatunu yavaş (8) hatun bilirler. …..hatunu sakin bilirler. (9) Gıybet yapan hatuna sıkıntılı Agıça dediler. (10) Öfkesi kötü hatuna tatlı hatun derler. Savaşçı (11) hatunu sakin bilirler. Çiftçi

[41b]

(1) hatunu ürün [olarak] bilirler. Kısa hatunu (2) yürüyen [hatun] bilirler. …… hatunu sarhoş bilirler. (3) Korkak hatunu güzel bilirler. (4) Temiz hatunu doğru bilirler. ….. (5) han bilirler. Hizmetçi seçen hatunu sert (6) bilirler. Hızlı yürüseler …. bilirler. Yemekte (7) yürüseler yağ yutar derler. Çok fazla yapsalar ? (8) yıkım derler. Çok olmaz mı? ‘Ben kirliyim.’ derler. (9) Dolaşmaya gelir. Az ise ekmek yememiştir. (10) İş yapsa ‘[Benim için] dua et.’ derler. ‘Önce iş bulsa.’ (11) derler. Çok harcama yaparsan ‘Bana ağır [gelir.]’ derler. Çok harcama (12) yapmazsan [buna] ‘cehalet’ derler. En doğrusunu Allah bilir. (13) 1311 yılı …. Recep ayının otuzuncu Çarşamba günü (14) tamam olan.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. SES VE ŞEKİL BİLGİSİ

3.1.1. Yazım ve İmla

Arap harfleriyle yazıya geçirilen metinde, yazım ve imla hataları çoktur. Müstensih, kelime uzunluklarına, *hemze* ve *ayın*ların yazımına dikkat etmemiş; bazı sesleri fazla, bazı sesleri ise eksik göstermiştir. Noktalı seslerin gelişigüzel yazılmış olması birçok kelimenin okunuşunu zorlaştırmıştır.

***dȳvāne* (7b/6):** İlk hecede olmaması gereken *elif* (ا) harfi yazılmıştır.

da'vāsını (9a/3) Kelimenin sonunda *ye* (ى) yerine *elif* (ا) yazılmıştır.

***z̲ü'-l celāl* (10b/7):** İlk kelimede olması gereken *vav* (و) harfi gösterilmemiştir.

***tavṣifi͡ngni* (6b/8):** Kelimenin ikinci hecesinde uzunluğu gösteren ye (ى) harfi yazılmamıştır.

***du'ā'* (18b/3)**: Kelime sonundaki *hemze* (ء) gösterilmemiştir.

***dānā* (21b/8)**: İlk heceden sonra uzunluğu gösteren *elif* (ا) yerine *ayn* (ع) kullanılmıştır.

***lāle-zār* (31b/11):** Kelime içinde olmaması gereken *ayn* (ع) harfi yazılmıştır.

***encȃr* (32a/4)**: İkinci hecedeki uzunluk gösterilmemiştir.

***kön͡gülde* (34b/8):** İkinci hecedeki *lam* (ل) harfi yazılmamıştır.

***nev'* (36b/9):** Kelimenin sonunda *ayn* (ع) yerine *ye* (ى) yazılmıştır.

Asıl metin-transkripsiyonlu metin takibinin yapılabilmesi ve metnin rahat okunabilmesi için imladaki hataları transkripsiyonda göstermemeyi uygun gördük. Yazımdaki ses hatalarına ve metin tamiri yapılan kelimelere ise dipnotta yer verdik.

3.1.1.1. Ünlülerin Yazımı

***a*:** a ünlüsü kelime başında elif (ا) ve zaman zaman medli elifle (آ) gösterilmiştir: *alġalı* 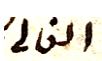 (2a/3), *andaġ* 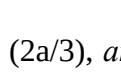 (3a/1), *aldıġa* (4b/3), *açıġ* 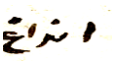 (6a/10), *ala mėn* (15a/5), *alıp* 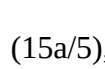 (16b/3), *an͡glap* (17a/5), *almay* (17a/7), *andın* (22b/12), *alġu* 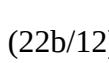 (32b/3).

Kelime içinde genellikle elifle (ا) gösterilen bu ünlü bazen hiç gösterilmemiştir: *berāber* (2a/3), *şehzāde* (2b/9), *ṭabl* (3a/6), *ḳaşıġa* (3a/9), *aḳsaḳal* (18a/1), *ḳaysı* (24a/5), *baḳay* (26b/6), *tutulmasın* (30b/10), *çıḳarıp* (39b/12), *ḳuldaş* (40b/9).

Kelime sonunda hem elif (ا) hem de he (ه) ile yazılmıştır: *oḳusa* (2a/8), *barça* (2a/10), *ḳulaḳıġa* (6a/6), *ḳolıda* (9b/3), *dünyā* (11a/7), *ayaġlarıġa* (12a/8), *munda* (17b/1), *yıḳa* (29a/5), *tutulġa* (33a/2), *alġunça* (38b/1).

***e*:** *e* ünlüsü kelime başında, kapalı e haricinde, daima elif (ا) ile yazılmıştır: *eger* (2a/5), *evvelḳı* (3b/2), *emtip* (9b/2), *elma* (12b/4), *eceli* (13a/4), *egrü* (13b/10), *emr* (23a/8), *evlengenim* (24b/1), *enār* (38b/8), *ehli* (40b/6).

Kelime içinde bazen elifle (ا) gösterilmiş bazen hiç gösterilmemiştir: *çep* (3a/2), *kėçege* (10b/5), *özlerige* (12b/6), *bezni* (13a/7), *kėtgenin* (14b/3), *iremge* (23a/6), *yürekim-ni* (24b/3), *yigitler* (24b/11), *beyt* (29a/4), *çehresi* (32b/3).

Kelime sonunda hem elif (ا) hem de he (ه) ile yazılmıştır: *ėlçilerge* (2a/2), *birle* (6a/9), *köze* (9a/10), *içide* (11a/1), *özge* (11b/1), *kėlse* (22a/3), *tėnde* (29b/6), *yėrde* (31a/11), *tüşse* (37a/8), *yürege* (39a/5).

***Kapalı e*:** Kapalı e (ė) sesi hem kelime başında hem de kelime içinde bazen elif+ye (ا+ی) ile yazılırken bazen yalnızca elif (ا) ile gösterilmiştir: *kėyipdür* 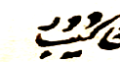 (3b/3), *dėk* (6b/4), (10a/7), *ėy* (14a/4), *tėgmedim* 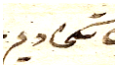 (17a/8), *ėrtence* 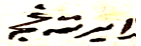 (20a/4), *ėrdi ki* (22a/2), *tėnde* (29b/6), *ėylemegil* 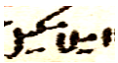 (34b/9), *kėtti* 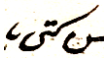 (36a/1), *ėrkek* .

***ı*:** *ı* ünlüsü kelime başında yalnızca iki defa geçmiştir. Birinde elif (ا) ile yazılırken diğerinde elif+ye (ا+ی) ile yazılmıştır: *ırġanap* (22b/4), *ıtlanıp* (23a/5).

Kelime içinde bazen ye (ی) ile yazılmış bazen hiç gösterilmemiştir. Bu farklılık aynı kelimelerde de görülür: *ḳılsun* (2a/1), *ḳılur* 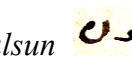 (2a/5), *ʻāşıḳ* 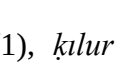 - (7a/4, 26b/12), *ḳıçḳırdılar* (12a/4), *ḳaşıġa* (15b/9), *oyġatġıl* 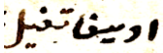 (20a/7), *ḳadın* 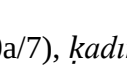 (26b/1), *ḳarıġan* (32b/4), *ḳul-nı* (35a/9), *ḳızġına* (35b/5).

Kelime sonunda her zaman ye (ی) ile kullanılmış ve birkaç istisna dışında yazımda hep gösterilmiştir: *ḳızı* (1b/2), *aydı* (3b/1), *oġlı* (11b/2), *tayaḳnı* (13b/10), *ayttı* (15b/1), *ḳollarını* (22a/10), *taşḳarı* (22b/8), *oḳudı* (26b/6), *ḳarı* (33a/3), *başdaḳı* (38b/5).

***i*:** *i* ünlüsü kelime başında elif (ا) ile gösterilmiştir: *içre* 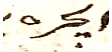 (1b/2), *iḥsān* (3b/8), *encü* (12b/4), *içkü* (13b/7), *işġa* (20b/2), *içim* (21a/3), *iremge* (23a/6), *içeyin* (29b/1), *ėşidip* (31b/1), *ėşikimde* (35a/8).

Kelime içinde genellikle ye (ی) ile gösterilmiştir: *kėlip* (2a/8), *birlen* (2b/8), *birbiridin* (3a/9), *yigit* (9b/9), *kim* (12a/2),

ėşitip (14b/11), *yėtipdür* 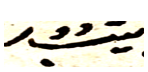 (20b/6), *miṅg* (22b/3), *seçildi* (29a/2), *tėşip* (35b/1).

Kelime sonunda her zaman ye (ى) ile gösterilmiştir: *dėdi* (3a/4), *kördi* (9a/8), *cögeni* (12b/10), *sözlerni* (14b/11), *ėmdi* (18b/5), *kürsī* (22b/9), *sėni* (24b/3), *ölgeni* (31b/3), *köydi* (37b/8), *ėrdi* (38a/11).

***o*:** *o* ünlüsü kelime başında daima elif+vav (و + ا) ile gösterilmiştir: *ol* (1b/5), *oṅg* (3a/1), *oġul* (8a/8), *ornıdın* (11b/8), *oḳuşup* (12b/5), *olturur* (19b/7), *oyġatamadım* (20a/4), *ortasıda* (22b/8), *on* (24b/8), *oḳ* (31b/6)

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: *boldı* (2a/10), *ḳoyup* (4b/5), *ḳolını* (9a/7), *yoḳ* (14a/4), *ḳoşsunlar* (18a/7), *soġursam* (23b/5), *boynuṅġa* (32b/4), *soldurduṅ* (34a/1), *ḳorḳmas* (38b/1), *birçoḳ* (40a/4). Kelime sonunda hiç kullanılmamıştır.

***ö*:** *ö* ünlüsü kelime başında daima elif+vav (و + ا) ile gösterilmiştir: *özini* (1b/9), *ölüm-niṅ* (7b/5), *ötük* (13b/6), *ötken* (16b/9), *öyde* (21a/4), *özge* (26a/11), *öltürmek* (31a/5), *önümde* (35b/8), *özüṅüz* (37b/1), *örgenlerni* (40b/5).

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: *tört* (2a/7), *köṅli* (6a/9), *muḥkem* (6b/9), *yörüp* (10b/1), *sözlerni* (16b/7), *köterip* (22a/1), *bölek* (29a/12), *söyüp* (32b/5), *köçürme* (34b/8), *köp* (40a/1). Kelime sonunda hiç gösterilmemiştir.

***u*:** *u* ünlüsü kelime başında elif+vav (و + ا) ile gösterilmiştir: *uzun* (3b/4), *uladı* (6b/1), *uluġ* (10a/2), *uyḳuġa* (19b/8), *urladı*

(24a/4), *uşaḳ* (26a/9), *unutulmas* : (31a/2), *uçrap* 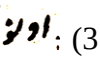 (35b/2), *uşbu* (39b/7), *ufaḳ* (41a/6).

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: *çıḳadurġan* (2b/7), *bolup* (4a/2), *olup* (14b/3), *mundaġ* (17b/2), *şundaġ* (21b/11), *otunçı* (25a/6), *oḳup* (29a/4), *ḳaranġuluḳ* (31b/2), *ḳul* (35a/4), *altun* (40b/6).

Kelime sonunda her zaman vav (و) ile gösterilmiştir: *bu* (2a/10), *ḳulu* (6b/6), *azu* (8b/11), *yoḳ mu?* (15b/1), *su* (20a/10), *işbu* (21a/1), *yıḳılġu* (23b/9), *ayru* (26a/9), *alġu* (32b/3), *uşbu* (39b/7).

***ü*:** *ü* ünlüsü kelime başında elif+vav (ا + و) ile gösterilmiştir: *üstige* (4a/8), *ükre* (13b/4), *ünini* (23a/3), *üçün* (31a/5), *üstünġge* (35b/1).

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: *yüz* (2a/7), *gül* (4a/10), *körüp* (4b/2), *kün* (7a/6), *ėrüp* (13a/6), *töküp* (19a/7), *dėdürġan* (20b/3), *tükel* (26b/8), *kögsümdeki* (32a/2), *yörüşi* (39a/1).

Kelime sonunda her zaman vav (و) ile gösterilmiştir: *ėgrü* (13b/9), *içkü* (23b/10), *hem-çü* (37a/7), *bilür mü?* (37b/4), *özü* (39b/10), *kėrü* (39b/10).

3.1.1.2. Ünsüzlerin Yazımı

b-p: *b* sesi genellikle be (ب) ile yazılmıştır: *ṣāḥib* (1b/6), *başını* (2a/5), *berāber* (11a/8), *buba* (15a/3), *dumbaḳ-nı* (21a/12), *bėlim-ni* (24b/2), *bolsa* (29b/9), *bėrmey* (30b/2), *bağlaġalı* (32a/5), *lebidin* (37a/10)… pe (پ) ile gösterildiği örnekler de mevcuttur: *bilmey* (7b/6), *bilen* (9a/3), *bilgeni* (13b/6), *bile* (23b/5), *bėrilüpdür* (26a/10), *bizlerni* (36b/2), *bilür* (37b/4), *biz* (38b/4), *bilmedim* (40a/5). *Pe* (پ) sesi de genellikle be ile gösterilmiş, yalnızca

birkaç örnekte pe ile yazılmıştır: *pür-ḫūndur* (7a/6), *peyġāmber* (12a/6), *pāy-dār* (13a/2), *tapaġay* (15b/8), *pür* (32a/9), *pīr-i gedā* (33b/6).

c-ç: *c* sesi ile yazılan tüm kelimeler cim (ﺟ) ile gösterilmiştir: *cevāb* (2a/2), *munca* (4a/4), *cemāli͡ng-ni* (8a/7), *mevc* (11a/3), *cübbeni* (13b/5), *cevāhirāt* (18a/5), *cihān* (23a/7), *müneccim* (25a/3), *genc* (36a/4), *meclis* (40b/7)… *Ç* (ﭽ) ile başlayan kelimelerin ise birçoğunda cim kullanılmış, az kelimede bu ses çe ile gösterilmiştir: *çaġlap* (6b/9), *çıḳanını* (10b/2), *çoruḳ* (16a/7), *çıḳardı* (17b/10), *çıḳtı* (20a/2), *ḳıçḳıra͡nglar* (23a/8), *üçün* (31a/5), *çehre* (35b/10), *yançuḳda* (36b/10), *alġunça* (38b/1).

/h/-/ḥ/-/ḫ/: Metinde bazı kelimelerde (ه /ح/خ) seslerinin aslına uygun yazılmadığı görülür:

Tablo 1.

Metindeki Yazım	**Doğru Yazım**
ḫayrāndur	ḥayrāndur (8a/7)
ḥāḳān	ḫāḳān (13b/2)
müḫrdār	mührdār (14b/4)
pāk-rūḥluḳ	pāḳ-rūḫluḳ (14b/8)
ḥayāl	ḫayāl (15b/10)
ḥoşyār	hoşyār (16b/8)
Ḫażret	Ḥażret (26b/4)
Ḫalīm	Ḥalīm (26a/5)
Ḥıżır	Ḫıżır (26b/7)
aḥīr	aḫīr (8a/3)

/z/- /ż/- /ẕ/: Metinde (ز /ض /ذ) seslerinin aslına uygun yazılmadığı kelimeler mevcuttur:

Tablo 2.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
zerre	ẕerre (8a/1, 34a/10, 38b/1)
zü'-l celāl	ẕü'-l celāl (10b/7)
ārżū	ārzū (15a/2)
nezr	neẕr (18b/2)
ḫizmet	ḫiẕmet (21b/7)
ʻAżīz	ʻAzīz (25a/11)
ḥāzır	ḥāẕır (25b/3)
ḥāẓim	ḥāzim (25b/6)
zevḳ	ẕevḳ (29b/2)
rāzī	āżī (35a/2)

/k/-/ḳ/: Bir kelimede (ك) yerine (ق) sesi yazılmıştır:

Tablo 3.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
pāḳ-rūḫluḳ	pāk- rūḫluḳ (14b/8)

/t/-/ṭ/: (ت / ط) sesleri beş kelimede aslına uygun yazılmamıştır:

Tablo 4.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
ṭavsıp	tavsıp (4a/5
tarīḳ	ṭarīḳ (15a/1)
muḥītide	muḥīṭide (17a/5)
tābūs~tāvūs	ṭābūs~ṭāvūs (22a/12, 22b/1)
taraf	ṭaraf (34a/6)

/s/-/ṣ/: (ث / ص) sesleri altı kelimede aslına uygun yazılmamıştır:

Tablo 5.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
ṣa’ālīk	ṣa‘ālīk (8a/4)
nāḳısdı	nāḳışdı (21b/10)
şovta	sovta (26a/4)
ḥiṣṣiyyet	ḥissiyyet (29b/10)
müşaḫḫas	müşaḫḫaṣ (31a/7)
bi’ṣ- şevāb	bi’ṣ- ṣevāb (41a/3, 41b/12)

Metinde ünsüzlerin yazımındaki hatalar, hem müstensihin yazım ve imla konusundaki yetersizliği hem de konuşma dilinin özelliklerini metne yerleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Metin incelendiğinde en fazla hatalı yazılan sesin he (ح / خ /ه) olduğu fark edilmektedir.

Metinde daimi olarak b (ب) ile gösterilen (-X)p zarf-fiil ekini transkripsiyonda /p/ ile gösterdik. Bunun yanı sıra yanlış yazılan tüm kelimeleri asıllarına uygun şekilde yazarak metni tamir etme yoluna gittik.

3.1.1.3. Eklerin Yazımı

Metinde Uygur imla geleneğine bağlı olarak bitişik yazılması gereken bazı eklerin ayrı yazıldığı görülmüştür.

3.1.1.3.1. Hâl Eklerinin Yazımı

3.1.1.3.1.1. Bulunma Hâl Ekinin Yazımı

+de/+da bulunma hâl eki çoğunlukla kelimeye bitişik yazılmıştır. Ek, birkaç kelimede ayrı yazılmıştır: *muḥīti-**de** (17a/5), ṣureti-**de** (17b/5), kūşe-**de** (30b/6), cihān-**da** (31b/11), tenim-**de** (37b/8), meclis-**de** (40b/7).*

3.1.1.3.1.2. Ayrılma Hâl Ekinin Yazımı

Ayrılma hâl eki +dın/+din çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *çıġ-**dın** (3b/3), süt-**din** (10a/1), aḳl-**dın** (14a/1), iş-**din** (16a/2), kürsī-**din** (29a/9), lebi͡ng-**din** (31a/1), ḳaşım-**dın** (31a/4), hişşesi-**din** (38a/8-9), taḫt-**dın** (40a/2), baş-**dın** (40b/4).*

3.1.1.3.1.3. Yönelme Hâl Ekinin Yazımı

+ġa/+ge yönelme hâl eki çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *ṭaraf-**ge** (5a/8), ḳısmın-**ġa** (9a/1), şehri-**ge** (11b/4-5), ḳaşı-**ġa** (15b/9), yol-**ġa** (19a/7), kişi-**ge** (22a/3), irem-**ge** (26a/9), lebi͡ng-**ge** (33b/3), içi͡ng-**ge** (34a/4), taḫt-**ge** (36a/10).*

3.1.1.3.1.4. Belirtme Hâl Ekinin Yazımı

+nı/+ni belirtme hâl eki çoğunlukla bitişik yazılmıştır. Bazı kelimelerde ayrı yazıldığı görülmüştür: *yürekim-**ni** (6b/10), aṭım-**nı** (7a/3), Behrām-**nı** (9b/4), ḳafaḳ-**nı** (13b/9), ölüm-**ni** (15a/2), dumbaḳ-**nı** (21a/12), beyt-**ni** (22a/6), özi-**ni** (22b/2), lebim-**ni** (31a/4), başım-**nı** (34a/2).*

3.1.1.3.1.5. İlgi Hâli Ekinin Yazımı

İlgi hâli eki +nIn͡g çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *baġ-**nın͡g** (4b/8), yigit-**nin͡g** (7b/4), dumbaḳ-**nın͡g** (13a/5), anası-**nın͡g** (17b/4), Gülendām-**nın͡g** (19a/6), künün͡g -**nin͡g** (24a/6), yazı-**nın͡g** (26b/5), ʻaşḳ-**nın͡g** (29a/10), bubam-**nın͡g** (30a/11), saç-**nın͡g** (38a/8).*

3.1.1.3.2. Bildirme Ekinin Yazımı

Bildirme eki +dur/+dür çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *kėlip-**dür** (3a/4), asıp-**dur** (9a/9), açılmab-**dur** (9b/10), tayatıp-**dur** (13b/10), bolmay-**dur** (16b/2), sünnet-**dür** (18a/2), yėtip-**dür** (20b/6), yigit-**dür** (33a/4), ḳul-**dur** (35a/3), bülbül-**dür** (37a/8).*

3.1.1.4. Türkçeleştirme Yapılan Kelimeler

Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin bazılarında, kelimelerin yazılışlarında yer almayan ye (ى) ve vav (و) sesi gösterilmiştir: hergiz (18a/2), ṭabl (2b/10), ‘āşıḳlıḳ (9a/3), ḫuşūnet (10a/3), ṭaleb (11a/2), ‘acāyib (13a/6), melā’ik (16b/1), ẓālim-lıḳı (20b/2), ṭābūs-ı mest (22a/13), furāḳ (25b/11).

Farsça tamlamalarda yazılmayan izafet kesresi, birkaç kelimede (ى) ile gösterilmiştir: ōt-ı firāḳ (6b/10), ḳadd-i nihāl (8a/6), devr-i ḳıyāmetġıça (31a/2), pīr-i gedā (33b/6).

3.1.2. Ses Bilgisi

3.1.2.1. Ünlü Değişmeleri

3.1.2.1.1. Kapalı e (ė)

Çağatay Türkçesinde dokuzuncu ünlü olarak kabul edilen kapalı e (ė) sesinin nasıl yazılması gerektiği konusunda araştırmacılar arasında birlik yoktur. Bazı araştırmacılar bu sesi /i/ ile gösterirken bazıları /ė/ olarak göstermiştir. Timur Kocaoğlu; Çağatay Türkçesinde e > i değişimi olmadığını, metinlerde (ى) ile yazılan ve yazılmayan kelimelerin bir yazım (imla) meselesi olduğunu, bu döneme ait bir ses değişimi olmadığını belirtir.[41]

Metinde kapalı e (ė) hususunda belirli bir kural yoktur. Türkçe kelimelerin ilk hecesinde bulunan bu ses, bazen elif+ye (ى+ا) ile yazılırken bazen yalnızca elif (ا) ile yazılmıştır: *ėşitip* (2b/1), *ėken* (7a/4), *bėrgil* (11b/2), *nėçe* (13a/6), *yėrge* (18a/2), *kėtsünler* (20a/4), *dėp* (25a/1), *yėtipdür* (32b/9), *ėşikimde* (35a/8), *sėn* (40b/3). Aynı kelimenin hem (ى) ile gösterildiği hem de gösterilmediği yazım da mevcuttur: *ėşitip* (2b/1), *ėşitildi* (6a/6). Biz metinde (ى) ile yazılmayan kelimeleri de dönemin özelliğini dikkate alarak kapalı ė ile göstermeyi uygun gördük.

3.1.2.2. Ünlü Uyumu

3.1.2.2.1. Kalınlık-İncelik (Damak) Uyumu

Metinde genel olarak kalınlık-incelik (damak) uyumu kuralına uyulmuştur. Hem Türkçe hem de Arapça- Farsça asıllı kelimelere gelen ekler bu uyumu bozmuştur. Metinde kalınlık-incelik (damak) uyumunu bozan ekler şunlardır:

[41] Timur Kocaoğlu, Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi, **Türk Kültürü**, 483-484, 2003, 266-281.

3.1.2.2.1.1. Türkçe Kelimelerdeki Uyumsuzluk

3.1.2.2.1.1.1. Yönelme Hâli Eki: *özütķ**a*** (4a/6), *tiliġ**a*** (6b/3), *nėmeķ**a*** (14a/2), *künleriñg͡**a*** (15b/3), *işiġ**a*** (20b/1), *işġ**a*** (20b/2), *tilġ**a*** (30b/10), *üstüñg͡**a*** (40a/8).

3.1.2.2.1.1.2. II. Teklik Şahıs Emir Kuvvetlendirme Eki: *aşınma**gil*** (34b/9), *dėdürġ**ıl*** (41b/11).

3.1.2.2.1.1.3. Sıfat-Fiil Eki: *dėdürġ**an*** (20b/3).

3.1.2.2.1.2. Alıntı Kelimelerdeki Uyumsuzluk

3.1.2.2.1.2.1. Yönelme Hâli Eki: *kürsīġ**a*** (4b/4), *ṭaraf-**ge*** (5a/8), *kūşeġ**a*** (15b/4), *naẓarım**ge*** (32a/10), *ṭarafıñ͡g-**ge*** (34a/6), *Arab-**ge*** (35b/7), *taḫt**ge*** (36a/10).

3.1.2.2.1.2.2. Belirtme Hâli Eki: *ḫayāl-**ni*** (15a/5).

3.1.2.2.1.2.3 Bulunma Hâli Eki: *sā'at**de*** (40b/2).

3.1.2.2.1.2.4. +lıġ İsimden İsim Yapım Eki: *tekebbür**lıġ*** (21b/9).

3.1.2.2.1.2.5. +kı Aitlik Eki: *evvel**ķı*** (3b/2).

3.1.2.2.1.2.6. +ġına Küçültme Eki: *dervīş-**ġına*** (35b/11).

3.1.2.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu

Metinde düzlük-yuvarlaklık (dudak) uyumuna giren kelimeler azdır. Özellikle sadece düz ya da yuvarlak biçimleriyle kullanılan ekler, dudak uyumu aranmamasına neden olmuştur. Metinde düzlük-yuvarlaklık (dudak) uyumunu bozan ekler şunlardır:

3.1.2.2.2.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler

3.1.2.2.2.1.1. -DUr- Fiilden Fiil Yapma Eki: *as**tur**ur mėn*** (2a/6), *ķıl**dur**dı*** (2a/6), *yan**dur**up*** (3b/9), *yan**dur**ġıl*** (18a/1), *öl**tür**di*** (20b/2), *kėy**dür**üp*** (22b/6).

3.1.2.2.2.1.2. +DUr Bildirme Eki: *ķan**dur*** (7a/10), *kim**dür*** (9a/3), *ķalġand**ur*** (21a/4), *ġam**dur*** (32a/9), *yigit**dür*** (33a/4), *bar**dur*** (35a/8), *yaķın**dur*** (36a/2), *eñg͡lik**dür*** (38b/13), *teñg͡lik**dür*** (39a/1), *keklik**dür*** (39a/1).

3.1.2.2.2.1.3. -dük 1. Çokluk Şahıs Görülen Geçmiş Zaman Eki: *bėr**dük*** (12b/9).

3.1.2.2.2.1.4. +ġu Fiilden İsim Yapma Eki: *yıķılġ**u*** (23b/9), *alġ**u*** (32b/3).

3.1.2.2.2.1.5. -günçe Zarf-Fiil Eki: *açġunça* (11b/4), *almaġunça* (15b/7), *alġunça* (38b/1).

3.1.2.2.2.1.6. -ġur- Fiilden Fiil Yapma Eki: *azġuralmaydur* (29a/3).

3.1.2.2.2.1.7. -ġuz- Fiilden Fiil Yapma Eki: *olturġuzup* (40b/7).

3.1.2.2.2.1.8. mU Soru Eki: *bar **mu**?* (5a/7), *kėlermiş **mü**?* (15b/1), *nā-ḫōş ėmes **mü**?* (18a/3), *bėremėn **mü**?* (19a/11), *bolmas **mu**?* (20a/11), *mundaġ **mu**?* (24b/4), *hergiz **mü**?* (34a/7), *ḳılmas **mu**?* (41b/8).

3.1.2.2.2.1.9. -sun 3. Teklik Şahıs Emir Eki: *ḳıl**sun*** (2a/1), *ḳılma**sun*** (18b/10).

3.1.2.2.2.1.10. -sUnlAr 3. Çokluk Şahıs Emir Eki: *al**sunlar*** (18a/9), *kėt**sünler*** (20a/4), *kėl**sünler*** (20a/5).

3.1.2.2.2.1.11. -Ur Geniş Zaman Eki: *ḳıl**ur** mėn* (2a/5), *köter**ür*** (8b/1), *yıḳıl**ur*** (8b/5), *bar**ur*** (9b/1), *al**ur** mėn* (19a/1), *bol**ur** mėn* (24a/11), *kėl**ür*** (26b/3), *ḳutul**ur** mėn* (29b/4), *tutul**ur*** (30b/8), *bil**ür*** (37b/4).

3.1.2.2.2.1.12. -(I-U)pdUr Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: *kėy**ipdür*** (3b/5), *as**ıpdur*** (9a/9), *kėl**ipdür*** (13a/4), *bürke**pdür*** (13b/5), *kės**ipdür*** (14a/9), *kėlme**pdür**miş* (14b/2), *bar**ıpdur*** (19b/8), *yėt**ipdür*** (20b/6), *bėril**üpdü**r* (26a/10), *ḳıl**ıpdur*** (40a/5).

3.1.2.2.2.1.13. -Up Zarf-Fiil Eki: *ḳıyabil**üp*** (9a/11), *bolup* (9a/11), *ėr**üp*** (13a/4), *çevir**üp*** (21a/7), *kėy**üp*** (22a/12).

3.1.2.2.2.1.14. -UncA/-GUnçA Zarf-Fiil Eki: *açġunça* (11b/4), *almaġunça* (15b/7), *kir**ünce*** (36a/7), *alġunça* (38b/1).

3.1.2.2.2.2. Düz Ünlülü Ekler

3.1.2.2.2.2.1.+dIn Ayrılma Hâli Eki: *süt-**din*** (10a/1), *ölüm-**din*** (10a/8), *zülfüng**din*** (32a/5), *mun**dın*** (33a/7).

3.1.2.2.2.2.2. -GIl 2. Teklik Şahıs Emir Eki: *oḳuġıl* (7a/4), *tanuġıl* (12a/6), *yörüġil* (12a/9), *turġıl* (15a/10), *yandurġıl* (18a/1), *ḳoyġıl* (18b/4), *olturġıl* (24b/6), *ḳutulġıl* (39b/7-8), *tutġıl* (40b/1).

3.1.2.2.2.2.3. +nI Belirtme Hâli Eki: *mu**nı*** (2b/1), *özüm**ni*** (6b/8), *söz**ni*** (7b/6), *ölüm-**ni*** (15a/2), *kümüş**ni*** (18a/8-9), *sözün͡g**ni*** (32a/11), *ḳolum**nı*** (32b/4), *ḳul-**nı*** (35a/9), *özün͡g-**ni*** (36b/2), *ḫātūn**nı*** (41a/6).

3.1.2.2.2.2.4. -DI Görülen Geçmiş Zaman Eki: *oltur**dı*** (4a/9), *kör**di*** (9a/8), *ölüt**ti*** (10b/2), *bol**dı**lar* (12a/2), *ur**dı*** (13b/11), *sor**dı*** (19a/9), *öltür**di*** (20b/6), *oḳu**dı*** (29a/5), *öl**di*** (33b/8), *köy**di*** (37b/8).

3.1.2.2.2.2.5. -(X)n͡gIz 2. Çokluk Şahıs Eki: *astur**un͡gız*** (21b/6), *ölt**ün͡giz*** (37b/6).

3.1.2.2.2.2.6. +(X)n͡gIz 2. Çokluk Şahıs İyelik Eki: *özü**n͡giz**ni*** (21b/8), *közü**n͡giz*** (37b/1), *sözü**n͡giz*** (37b/2).

3.1.2.2.2.2.7. +I Teklik 3. Şahıs İyelik Eki: *oġl**ı*** (6b/7), *'ömri-**ni*** (9a/1), *özi**ni*** (12a/7), *tarturı**nı*** (13b/6), *ḳofuş**ı*** (14b/7), *burnı**dın*** (16a/8), *közi*** (19b/8), *kön͡gli**de*** (29b/2), *yüzi*** (37a/8), *orun**ı*** (40a/2).

3.1.2.2.2.2.8. +lI İsimden İsim Yapma Eki: *tür**li*** (37a/10).

3.1.2.2.2.2.9. +nIn͡g İlgi Hâli Eki: *ḳutulur**nın͡g*** (26b/2), *mu**nın͡g**dın*** (26b/4).

3.1.2.3. Ünlü Olayları

3.1.2.3.1. Ünlü Düşmesi

Metinde iki heceli bazı kelimelerde, özellikle vurgusuz orta hece ünlüsünün düştüğü görülür: *şehrlerde* (1b/8), *oġlı* (2b/1), *ornıdın* (5a/9), *aġzıdın* (6a/10), *kön͡gli* (6b/1), *uyḳuda* (13a/2), *burnıdın* (16a/8), *ḳarnın͡gnı* (20a/9), *kögsün͡gge* (31b/6), *boynun͡gġa* (32b/4).

Bir başka ünlü düşmesi olayı da birleşme yoluyla gerçekleşmiştir. Ünlü ile biten bir kelime, ünlü ile başlayan başka bir kelimeyle birleştiğinde iki ünlüden biri düşer: oḳuşalmay (oḳuşa almay) (2a/9), *nėrse-lerni* (ne erse-lerni) (19a/8), *niçük* (neçe+ok) (19b/6).

3.1.2.3.2. Ünlü Yuvarlaklaşması

Çağatay Türkçesinde sık görülen yuvarlaklaşma olayı, gerileyici ve ilerleyici benzeşme dışında dudak ünsüzlerinin (b, m, p, v) etkisiyle de ortaya çıkmıştır.

3.1.2.3.2.1. Gerileyici Benzeşme

İki heceli kelimelerde, ilk hecede yer alan /a/-/e/ düz-geniş ünlüleri, ikinci hecede yer alan dar-yuvarlak /u/-/ü/ ünlülerinin etkisiyle geniş-yuvarlak /o/-/ö/ ünlülerine dönüşür:[42] *ötük* (etük > ötük) (3b/4).

3.1.2.3.2.2. İlerleyici Benzeşme

İki heceli kelimelerde, ikinci hecesinde düz ünlü bulunan /ı-i/ düz ünlülerinin /u/-/ü/ yuvarlak ünlülerine dönüşmesidir: *yörüdi* (yöri- > yörü-) (9a/7), oḳup (oḳı- > oḳu-), uyḳuġa (uyḳı > uyḳu) (20a/3), tamurları (tamar > tamır > tamur) (30a/10).

3.1.2.3.2.3. Dudak Ünsüzlerinin Etkisiyle Benzeşme

/b/, /m/, /p/ dudak ve /v/ diş dudak ünsüzleri, yanlarında bulunan düz ünlüleri yuvarlaklaştırmıştır: sėvünçi (seb- > sew- > sėv-), (3a/8), obdān (ābādān > abdān > obdān) (14b/9), bubaġa (baba > buba) (17a/9), öyde (eb > ew > öw > öy) (21a/4), tėmürci (temir > tėmür) (25a/9).

/m/ ve /p/ ile biten fiillerden sonra yuvarlaklaşma olmaz:[43] tam-ıp (9a/10), tap-almay (15b/8).

3.1.2.3.3. Ünlü Düzleşmesi

Çağatay Türkçesinde sık görülen /u/, /ü/ ve /o/ yuvarlak ünlülerinin, /a/, /e/ ve /i/ seslerine dönüşerek düzleşmesi olayıdır: *köterip* (kötür-> köter) (11b/7), *beri* (berü > beri) (18a/7), *ortasıda* (ortu > orta) (22b/8), töpege (töpü > töpe) (23a/10), (*tola* (tolu > tola) (24a/7), *bölek* (bölük > bölek) (29a/12).

3.1.2.4. Ünsüz Değişmeleri

3.1.2.4.1. b- > m- Değişimi

Esi Türkçede kullanılan kelime başındaki /b-/ sesi, kelime ortasındaki ya da sonundaki /n/ ve /n͡g / ünsüzlerinin etkisiyle /m-/'ye dönüşmüştür. Muharrem Ergin de bu duruma uzak nazal benzeşmenin sebep olduğunu belirtir.[44] *mėnin͡g* (2a/3), *min͡g* (7a/8), *mun͡gluġlarnın͡g* (10b/8-9), *mėni* (21b/2), *mėnim* (26b/10), *man͡ga* (30b/11), *munçaḳı* (38b/11).

[42] Serkan Çakmak, "Uygurca Yazılmış Meslek Risalelerinin Ses Özellikleri", **Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi,** S.10, 2017, s. 81-103
[43] Janos Eckmann, **Çağatayca El Kitabı**, çev. Günay Karaağaç, Ankara, TDK, 2017, s.37
[44] Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, 2012, s. 90.-91

"Bu" işaret zamiri yalın hâlde kullanıldığında /b/ sesini korumuştur: *bu* (29a/8), *bu kün* (7a/8), *uşbu bāġda* (12b/3), *uşbu emr* (21a/1). Hâl eki ve *dėg* edatı aldığında ise /m-/'ye dönmüştür:[45] *munca* (4a/4), *mun͡ga* (15a/3), *mundın* (20b/11).

"Biz" zamiri ek almadığında ya da sadece hâl eklerini aldığında başındaki /b/ sesini korumuştur: *bizge* (1b/9), *biz* (23a/5), *bizlerni* (36b/2). Fiil çekimlerinde bu ses *m*'ye döner: *aladur miz* (3a/8), *ḳılġay miz* (9a/2), *ala miz* (20b/3), *köre miz* (24b/10), *ėşitir miz* (24b/11).

Bu sesler, Eski Türkçenin Köktürk döneminden itibaren birlikte kullanılmıştır. Köktürk döneminde daha çok /b-/ sesi kullanılırken Uygur dönemi metinlerinde /m-/ sesi ağırlıktadır.[46]

3.1.2.4.2. Kelime Başı /b/ Sesi

Eski Türkçede ve Doğu Türkçesinde görülen *bol-* fiili ve Oğuz Türkçesinde karşımıza çıkan *ol-* fiili bir arada kullanılmıştır. Toplam 119 tane *bol-* fiili, 5 tane de *ol-* fiiline rastlanmıştır: *bolup* (4b/6), *bolmas* (10a/2), *olup* (14b/3), *bolsa* (19b/5), *bolupdur* (21a/5), <o>ldı (23a/7), *olanın͡g* (31b/2-3), *olsam* (32b/5), *bolunca* (36a/5), *olsa* (38a/4), *boladur* (39b/4).

3.1.2.4.3. -b- > -w- > -v- Değişimi

Eski Türkçede kelime ortasında ve sonunda bulunan /b/ sesi, Karahanlı ve Harezm Türkçesinde çift dudak ünsüzü /w/'ye, Çağatay Türkçesinde ise diş dudak ünsüzü /v/'ye dönmüştür: *sėvünçi (*seb- > sew- > sėv-) (3a/8), su (sub > suv~su) (20a/10), *ėvlengenim* (eb > ėw > ėv) (20b/6), *Dėve* (tebe > tėwe > tėve > deve) (25a/3), *yavaş* (yabaş > yawaş > yavaş) (41a/7).

3.1.2.4.4. -b > -w > -v > -y Değişimi

Eski Türkçede kelime sonunda bulunan /b/ sesi bazı kelimelerde *y* sesine dönüşebilir. Metinde yalnızca bir kelimede görülmüştür: *öyde* (eb > ėw > ėv > öy) (21a/4).

3.1.2.4.5. -d-/ -d > - d̲- / -d̲ > -y-/-y Değişimi

Eski Türkçede kelime ortasında ve sonunda bulunan /d/ sesi Karahanlı ve Harezm Türkçesinde /d̲/; Çağatay Türkçesinde /y/ olmuştur. Muharrem Ergin'e göre bu değişiklik ilk olarak Eski Türkçenin sonlarında ortaya çıkmış, *d* sesi önce peltek *z*'ye, daha sonra *y* sesine

[45] Mustafa Argunşah, **Çağatay Türkçesi**, İstanbul, Kesit Yayınları, 5. Baskı, 2018, s.108
[46] **a.g.e**

dönmüştür.[47] *toyġan* (tod- > toḏ- > toy) (3a/4), *kėyipdür* (ked-> keḏ-> kėy-) (3b/3), *ḳoyup* (ḳod- > ḳoḏ~ ḳoy-) (10a/5), *ayaġlarıġa* (adaḳ > aḏaḳ > ayaḳ ~ ayaġ) (12a/8), *ayırıp* (adır- > aḏır- ayır-) (14a/9), *kėyin* (kedin > keḏin > kėyin) (20b/11), *uyḳuġa* (udı-> uḏı-> uyḳı > uyḳu) (19b/8).

3.1.2.4.6. t- > d- Değişimi

Eski Türkçede kelime başında bulunan /t-/ sesi, Çağatay Türkçesinde genellikle korunmuştur. Bunun yanı sıra OğuzTürkçesinin etkisiyle /d-/ ile yazılan kelimeler de mevcuttur. Metinde kelime başında her iki ünsüz de kullanılmıştır: *dėdi* (3b/10), *tüşüp* (4b/2), *dėk* (4b/6), *dilimni* (16a/3), *töküp* (19a/7), *dėp* (20a/7), *daġlap* (24b/3), *Deve* Saray (25a/3), *tamurları* (30a/10), *tağ* (37b/9).

Geniş-şimdiki zaman ek-fiili olarak kullanılan *turur* /t-/ sesini korurken sonundaki hecenin düşmesiyle ekleşen –dUr tonlu şekildedir. Ek hem isimlerde hem de fiillerde kullanılmıştır: *kėyip**dür*** (3b/3), *kėlip**dür*** (13a/4), *buba**dur*** (13b/4), *kėle**dür*** (23b/12), *yigit**dür*** (33a/4), *açıla**dur*** (33a/6), *yoḳ**dur*** (36b/5), *aḳ**dur*** (36a/7), *bülbül**dür*** (37a/8), *bola**dur*** (39b/4).

Bir yerde ekleşmemiş şekilde görülür: peyġamber ***turur*** mėn (12/6).

3.1.2.4.7. -G > -K Değişimi

Bazı kelimelerin sonunda ve birtakım eklerde bulunan /g/, /ġ/ ünsüzleri bu dönemde tonsuzlaşarak /k/, /ḳ/ ünsüzlerine dönüşmüştür: *çirāylı**ḳ*** (3b/3), *ötü**k*** (3b/4), *ḳısḳa* (3b/4), *ḳutlu**ḳ*** (12b/7), *tayaḳnı* (13b/10), *uyḳulu**ḳ*** (16b/8), *taşḳarı* (22b/8), *edepli**k*** (35b/7), *başlı**ḳ*** (37b/3).

İki kelimede +lIG sıfat yapma ekinin hem tonlu hem tonsuz biçimi kullanılmıştır: *çirāylı**ḳ**~çirāylı**ġ*** (3b/3-21b/4), *başlı**ḳ**~başlı**ġ*** (37b/3-39a/4).

3.1.2.4.8. -ḳ > -ġ Değişimi

Bu dönemde bazı kelimelerin sonunda bulunan /ḳ/ sesi tonlulaşarak /ġ/ sesine dönüşmüştür: *aya**ġ**larıġa* (12a/8), *acı**ġ**lay siz* (16a/3), *ḳuça**ġ**lap* (31b/1), *tofra**ġ**ı* (37a/8).

Metinde bu değişimin görülmediği, aslî şeklini koruyan örnekler de vardır: uluġ (10a/2), artuḳı (23a/9), ḳatıġ (38a/7)

[47] Ergin, **a.g.e**., s. 93-94

3.1.2.4.9. -ḳ-/-ḳ > -ḫ-/ -ḫ Değişimi

Kelime içinde ve sonunda bulunan /ḳ/ ünsüzünün /ḫ/ sızıcı ünsüzüne dönüşmesidir: *oḫşatay-ġa* (4a/10), *toḫtamay* (7a/5), *toḫtan͡glar* (9b/7), *toḫluḳ* (20b/9), *oḫşaydur* (21b/12), *toḫmaydur* (29a/2), *toḫtaġan* (30b/1), *yaḫşıġına* (33b/8), *oḫşay* (35a/4).

Kelime başındaki /ḳ-/ sesi de bir kelimede /ḫ-/ şeklindedir. Bu değişim, Oğuz Türkçesinin başlarında ortaya çıkmış, Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinin başlarında bu iki ses birlikte kullanılmıştır.[48] *ḫanı* (ḳan > ḫan) (25a/11).

3.1.2.4.10. -z > -s Değişimi

Bu değişim, geniş zamanın olumsuzu olan *–mAz* ekinde görülür. Ekin sonundaki /z/ sesi tonsuzlaşarak /s/ sesine dönüşür: *bilmes* (5a/3), *yėtmes* (8b/4), *bolmas* (10a/2), *körmes* (17a/10), *kėlmes* (21a/2), *pes ėtmes* (22a/7), *bolmas mėn* (32a/1), *almas mėn* (35a/9), *tėgmes mėn* (36b/6), *ḳılmas mu?* (41b/8). Metinde yalnızca bir kelimede bu değişim görülmez: *yanma**z*** (8b/11).

3.1.2.4.11. p- / -p- / -p > f- /-f- / -f Değişimi

Bazı kelimelerdeki /p/ sesinin /f/ sesine dönüşmesidir. Kelimenin başında, ortasında ve sonunda bulunabilmektedir. “Bu değişim, Türkçe kelimelerde muhtemelen b-/-b- > p-/-p > f-/-f- şeklinde bir seyir izlemiştir.”[49]

töfesi-ge (töpü > töfe) (2b/10), *ofranıp* (opra > ofra-) (10b/4), *fādişāhzādeni* (pādişāh > fādişāh) (20b/1), *tafsam* (tap- > taf-) (20b/11), *ḳafaḳını* (ḳapak > ḳafaḳ) (22b/11), *futıġa* (but > fut) (23b/10) *fotacı* (botu~pota > fota) (25a/10), *ferīşā*n (perīşān > ferīşān) (32b/8), *tofraġı* (toprak > tofrak) (37a/8), *ferde* (perde > ferde) (38b/8).

Metindeki *fut* kelimesi, Yeni Uygur Türkçesinde *put* şeklindedir. Kaşgar ve Yarkend ağızlarında ikili biçimde (fut/put) kullanılmıştır.[50]

[48] Ergin **a.g.e.**, s. 89-90.

[49] Muhsin Uygun, “Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Ḳâbûs-Nâme Tercümesi (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Dizin-Ekler Dizini)”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

[50] **a.g.e**.

3.1.2.5. Ünsüz Olayları

3.1.2.5.1. Ünsüz Düşmesi

3.1.2.5.1.1. Kelime Başında /b/ Düşmesi

Bu ses olayının tek örneği, *bol-* fiilindeki /b/ sesinin düştüğü örnektir: *olup* (14b/3), *olanın͡g* (31b/2-3), *olsam* (32b/5), *olsa* (38a/4).

3.1.2.5.1.2. Kelime sonunda /b/ Düşmesi

Eski Türkçede *sub* olarak karşımıza çıkan kelimenin sonundaki /b/ sesi bu dönemde düşmüştür: *su* (sub > suv > su) (20a/10).

3.1.2.5.1.3. /G/ Düşmesi

/G/ sesi klasik sonrası dönemde Oğuz Türkçesinin tesiriyle düşme eğilimindedir. Metinde ikili kullanım söz konusudur: kėrek (kergek > kėrek) (1b/1), ḳulaḳıdın (ḳulḳaḳ > ḳulġaḳ > ḳulaḳ) (3a/1).

Metinde *isimden sıfat yapma [+lIG], yönelme [+GA] ve –GAn sıfat-fiil* eklerindeki /G/ sesi genellikle korunurken birkaç kelimede bu sesin düştüğü görülür: *tįġa* (9a/9), *kėten* (17a/5), *meydāna* (23b/4), *atıma* (29a/8), *türli* (37a/10).

3.1.2.5.1.4. /r/ Düşmesi

" *er-* yardımcı fiili Oğuz Türkçesine geçerken *–r*'si düşmüş ve *e-* ünlüsü de *i-*'ye dönmüştür."[51] *ėken* (15b/5), *ėmes* (18a/3), *ėdi* (37a/1). Metinde /r/ sesinin düşmediği örnekler de mevcuttur: *ėrdi* (8a/10), *ėrmes* (36b/3).

Birle bağlama edatı da hem *r*'si düşmüş hem de korunmuş şekilde karşımıza çıkar: *birlen* (2b/8), *bilen* (birlen) (9a/3), *birle* (11a/1), *bile* (23b/5).

Bunların dışında *kivürürde* (kirgür- > kigür- > kivür-) (15b/9), *ḳutulġıl* (ḳurtul- > ḳutul-) (39b/7-8) kelimelerinde de *r* sesinin düştüğü görülür.

[51] Aslı Uygun, "Karışık Dilli Bir Kur'an Çevirisi Yazmanın 144b-183a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

3.1.2.5.2. Ünsüz Türemesi

3.1.2.5.2.1. /y/ Türemesi

Kelime başında /ı/ ve /i/ sesi olan bazı kelimelerin ön sesinde /y/ türemesi meydana gelmiştir: *yıġladı kim* (ıġla- > yıġla-) (5b/6), *yıġaç* (ıġaç > yıġaç) (26a/2), *yipni* (ip > yip) (39a/3), *yildem* (ildem > yildem) (41b/6).

3.1.2.5.3. Ünsüz Benzeşmesi

Sedasız ünsüzle biten bir sözcüğe sedalı ünsüzle başlayan bir ek getirildiğinde ekin sedalı ünsüzünün sedasız ünsüze dönüşmesidir: *ḳaḳtı kim* (3a/1), *ayttı* (5b/8), *tutaştı* (10b/3), *yaşḳa* (16a/4), *kėtti* (16b/8), *tüşti* (19a/4), *taşḳarı* (22b/8), *çıḳḳanlıḳ* (23b/2), *baḳtı* (24a/2), *çıḳtı* (37a/10).

3.1.2.5.4. /n͡g / Nöbetleşmesi

/n͡g/ sesi kendisine yakın olan /g/ sesine dönüşmüştür. Metinde yalnızca bir kelimede görülmüştür: *yalġuz* (yalın͡guz > yalġuz) (21a/4).

3.1.3. Biçim Bilgisi

3.1.3.1. İsim Çekim Ekleri

3.1.3.1.1. Çokluk Ekleri

Metinde çokluk eki *+lAr* ekiyle sağlanmıştır: *şehr**ler**de* (1b/8), *ḳol**lar**nı* (4a/4), *ḳız**lar*** (9b/7), *padişāh**lar**nı* (15a/6), *kişi**ler**ge* (18b/6), *yigit-**ler**ni͡ng* (21b/6), *usta**lar**dın* (25a/5), *söz**ler*** (31a/6), *çöl**ler**de* (34b/3), *bāġ**lar**da* (38b/3).

3.1.3.1.1.1. Farsça Çokluk Eki

Cansızları gösteren isimlerin sonuna hâ (ها) eki getirilmek suretiyle çoğul elde edilir. (Kanar, 2018).

Zülüf-**hā**ları (1b/4).

3.1.3.1.2. İyelik Ekleri

3.1.3.1.2.1. I. Teklik Şahıs [+m, + (X)m]: *aṭı**m*** (6b/7), *bende**m*** (11a/7), *Melı̄ke**m*** (17b/10), *iç**im*** (21a/3), *yürek**im**-ni* (24b/3), *köz**üm*** (29a/12), *kögs**üm**deki* (32a/2), *saḳal**ım*** (36a/7), *yüz**üm**ni* (39b/9).

3.1.3.1.2.2. II. Teklik Şahıs [+n͡g, +(X)n͡g]: *özün͡ge* (5b/7), *yüzün͡gni* (8a/5), *başın͡gnı* (11b/6), *ḳarnın͡gnı* (20a/9), *künün͡g-nin͡g* (24a/6), *tilin͡g* (30b/8), *boynun͡gġa* (32b/4), *terin͡gni* (34b/10), *soḥbetin͡ge* (38b/6).

3.1.3.1.2.3. III. Teklik Şahıs [+I, +sI]: *başını* (2a/9), *arḳasıġa* (4a/7), *ḳulaḳıġa* (6a/6), *ḳolını* (9a/7), *özini* (12a/7), *anasının͡g* (17b/4), *arasıdın* (21b/7), *ḳabilesidin* (24a/10), *közige* (31b/2), *yürekidin* (38a/8).

3.1.3.1.2.4. Çokluk Şahıs [+mIz, +ımız]: *tīġımız* (8b/11), *bāzūmız* (8b/11), ėkimiz (36a/6)

3.1.3.1.2.5. III. Çokluk Şahıs [+lArI]: *saçları* (1b/3-4), *ayaġ-larını* (4a/3), *özlerige* (12b/6), *közleri* (13b/2), *ḳolları* (16a/9), *orunlarıdın* (21a/6), *yüzlerige* (22b/7), *beyt-leridin* (26b/5), *tillerini* (39b/12), *birbirlerini* (40b/9).

3.1.3.1.3. Hâl Ekleri

3.1.3.1.3.1. Yalın Hâl: Yalın hâl ismin teklik, çokluk, bildirme ve iyelik durumlarını ifade eder. Bunların dışında eksizdir: *kişi* (1b/9), *açıġ* (6a/10), *babadur* (13b/4), *yigit* (15b/10), *ʻömrüm* (20b/5), *kenīzek-ler* (23a/10), *uluġ* (26a/9), *yėtipdür* (32b/9), *bülbüldür* (37a/8), *ḳızlar* (37b/3).

3.1.3.1.3.2. Yükleme Hâli Eki: Yükleme hâli eki *+I, +nI ve +n* biçimindedir: *bezni* (3a/6), *belimni* (6b/9), *başın͡gnı* (11b/6), *sözlerni* (16b/7), *sėni* (24b/3), *beyt-ni* (26b/6), *ayaġın* (32b/9), *kėteni* (33a/4), *zebānı* (34b/7), *ḥaddin* (36a/9). Yalnızca bir kelimede eksiz kullanılmıştır: *yakan͡g* (32b/10).

3.1.3.1.3.3. Yönelme Hâli Eki: Yönelme hâli eki *+KA ve +a* biçimindedir: *töfesi-ge* (2b/10), *tīġa* (9a/9), *künlerin͡gġa* (15b/3), *yaşḳa* (16a/4), *yigit-ke* (21b/8), *meydāna* (23b/4), *yėrge* (29a/9), *aġzıġa* (32b/9), *üstün͡gge* (35b/1), *yüzige* (40a/3).

3.1.3.1.3.4. Bulunma Hâli Eki: Bulunma hâli eki *+dA* biçimindedir: *arasıda* (5b/4), *içide* (11a/1), *bāġda* (12b/3), *ṣureti-de* (17b/5), *aldıda* (18b/2), *öyde* (21a/4), *ortasıda* (22b/8), *kön͡glide* (29a/2), *çöllerde* (34b/3), *meclisde* (40b/7).

3.1.3.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki: Ayrılma hâli eki *+dIn* biçimindedir: *atasıdın* (2b/3), *aġzıdın* (6a/10), *ölümdin* (10a/8), *ʻaḳldın* (14a/1), *kellesidin* (16b/7), *arasıdın* (21b/7), *bubadın* (26b/2), *kürsīdin* (29a/9), *Allāhdın* (32b/10), *aldıdın* (38b/12).

3.1.3.1.3.6. İlgi Hâli Eki: İlgi hâli eki *+nIn͡g,+In͡g , +nI* biçimindedir: *bāġ-**nın͡g*** (4b/7), *ḳılġan**ın͡g*** (8a/4), *dumbaḳ-**nın͡g*** (13a/5), *padişāhlar**nı*** (15a/6), *anası**nın͡g*** (17b/4), *Mel*ɨ*ke**ni*** (19a/1*), adam-lar**nın͡g*** (26a/10), *bubam-**nın͡g*** (30a/11), *mėn**in͡g*** (30b/5), *saç-**nın͡g*** (38a/8).

3.1.3.1.3.7. Yön Hâli Eki: Yön hâli eki *+KarI ve +rA* biçimindedir: *iç**re*** (1b/2), *be**ri*** (18a/7), *taşḳarı* (22b/8).

3.1.3.1.3.8. Vasıta Hâli Eki: Yön hâli eki *+n ve +lA+n* biçimindedir: *Melike birle**n*** (2b/8), *mėnin͡g bile**n*** (9a/3), *öyle**n*** (41a/1). Bu eklerin yanı sıra bile˜birle edatı vasıta hâli eki olarak kullanılmıştır: *hükm bile* (23b/5), *lafẓ birle* (30a/12).

3.1.3.1.3.9. Eşitlik Eki: Eşitlik eki *+çA* ile sağlanmıştır: *bar**ça*** (7a/9), *ḳan**ça*** (19b/5), *mun**ça*** (20b/6), *nė**çe*** (26b/1).

3.1.3.1.3.10. Aitlik Eki: Aitlik eki *+KI* ile sağlanmıştır: *evvel**ḳı*** (3b/2), *munda**ki*** (17b/2), *ḫunda**ḳı*** (19a/6), *kögsümde**ki*** (32a/2), *kögsünde**ki*** (32a/4), *başda**ki*** (37b/7), *munça**ḳı*** (38b/11).

3.1.3.1.4. Soru Eki: Soru eki *+mU* ile sağlanmıştır: *bar **mu**?* (5a/6), *bolsam **mu**?* (14b/4), *yoḳ **mu**?* (15b/1), *ėmes **mü**?* (18a/3), *alsalar **mu**?* (18a/9), *mėni **mü**?* (22a/6), *mundaġ **mu**?* (24b/4), *hergiz **mü**?* (34a/7), *bilür **mü**?* (37b/4), *ḳılmas **mu**?* (41b/8).

3.1.3.2. Fiil Çekim Ekleri

3.1.3.2.1. Şahıs Ekleri

Metinde zamir ve iyelik kökenli şahıs ekleri bir arada kullanılmıştır.

3.1.3.2.1.1. 1. Teklik Şahıs: *ḳılur **mėn*** (2a/5), *bėrdi**m*** (6a/7), *bolur **mėn*** (6b/7), *kördü**m*** (9b/9), *öttü**m*** (10a/2), *an͡gladı**m*** (14b/2), *ala **mėn*** (15a/5), *kėtmes **mėn*** (20a/9), *ḳoyar **mėn*** (35b/1), *dėse**m*** (39a/6).

3.1.3.2.1.2. 2. Teklik Şahıs: *ėyledin͡g* (7b/2), *ḳılsan͡g* (10a/3), *tanumasan͡g* (12a/5), *boldun͡g* (15b/10), *kėldin͡g* (24a/5), *azıp **sėn*** (32a/11), *bilmey **sėn*** (34b/2), *bilür mü **sėn**?* (37b/4), *yėtkey **sėn*** (40b/3).

3.1.3.2.1.3. 3. Teklik Şahıs: *ḳaḳtı* (3a/1), *dėdi* (7a/5), *kėldi* (12b/3), *ḳılma**sun*** (18b/10), *oḳudı* (22a/6), *olturdı* (24b/8), *bildi* (29a/2), *yandı* (31b/5), *sordu* (37b/12), *kėter* (39a/8).

3.1.3.2.1.4. 1. Çokluk Şahıs: *aytsa**ķ*** (4a/1).

3.1.3.2.1.5. 2. Çokluk Şahıs: *astur**ungız*** (21b/6), *körmedi**ngiz*** (21b/9), *baķa**ngız*** (38b/7).

3.1.3.2.1.6. 3. Çokluk Şahıs: *kirdi**ler*** (9b/8), *aydı**lar*** (11b/6), *ķıçķırdı**lar*** (12a/4), *tüşsün**ler*** (18a/7), *kėlsün**ler*** (20a/5), *dėse**ler*** (29a/8), *ķalmasın**lar*** (38a/4), *sorsa**lar*** (39a/8), *boldı**lar*** (40b/10), *bėrdi**ler*** (41a/2).

3.1.3.2.2. Bildirme Kipleri

3.1.3.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman: Metinde görülen geçmiş zaman eki olarak *–DI/-DU* kullanılmıştır. Ekin olumsuzu *–mA* ekiyle yapılmıştır.

1. Teklik Şahıs: *bėr**dim*** (6a/7), *kör**düm*** (9b/9), *kėl**dim*** (12b/1), *tėgme**dim*** (18b/5), *oyġatama**dım*** (20a/4), *tur**dum*** (20b/7), *al**dım*** (24b/9), *al**dım*** (24b/9), *ķoy**dum*** (36a/5), *bilme**dim*** (40a/5).

2. Teklik Şahıs: *ėyle**ding*** (7b/2), *bol**dung*** (15b/10), *bėrme**ding*** (19a/9), *törü**düng*** (25b/9), *soldur**dung*** (34a/1), *öltür**düng*** (34a/2), *al**dıng*** (36b/3), *sözleş**ting*** (40a/9).

3. Teklik Şahıs: *öt**ti*** (3a/2), *tur**dı*** (4b/1), *oķıma**dı*** (5a/8), *tutaş**tı*** (10b/3), *ķaķ**tı*** (21a/9), *oltur**dı*** (22b/12), *bėrme**di*** (24a/3), *tüş**ti*** (29b/11), *köy**di*** (37b/8), *sor**du*** (37b/12).

2. Çokluk Şahıs: *tėgme**dingiz*** [nezaket] (21b/8), *körme**dingiz*** [nezaket] (21b/9).

3. Çokluk Şahıs: *kir**diler*** (9b/8), *ķıçķır**dılar*** (12a/4), *bol**dılar*** (12a/2), *ġayb bol**dılar*** (40b/10), *kėl**diler*** (40b/2), *bėr**diler*** (41a/2).[52]

3.1.3.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman: Öğrenilen geçmiş zaman eki *–(X)pdur, -ġandur ve –p + şahıs zamiri* ile yapılmıştır. Ekin olumsuzu *–mAp+şahıs zamiri* şeklindedir.

1. Teklik Şahıs: *uçra**p mėn*** (35b/2), *ķılı**pdur mėn*** (40a/5).

2.Teklik Şahıs: *kėli**p sėn*** (4b/10), *içi**p sėn*** (30b/7), *azı**p sėn*** (32a/11), *oķuma**p sėn*** (34b/5)

---

[52] Görülen geçmiş zamanın 2. ve 3. çokluk şahsı metinde genellikle nezaket ifadesi olarak kullanılmıştır: *Şunca yigit-lerniŋ arasıdın çirāylıġ ḫizmetiŋizge obadan yėr ayururġan bir yigit-ke tėgmedi**ŋiz.*** (21b/6-8). *Ėy kenîzek! Aġıçanıŋ-ġa aytġıl, obdan yasınıp körünüş ķılsun, derḥāl kirgil." dėp aydı**lar***. (14b/9-10)

3.Teklik Şahıs: *kėy**ipdür*** (3b/4), *as**ıpdur*** (9a/9), *kėl**ipdür*** (13a/4), *tayat**ıpdur*** (13b/10), *bar**ıpdur*** (19b/8), *bol**updur*** (21a/5), *ḳal**ġandur*** (21a/4), *tut**updur*** (21b/4), *bėril**üpdür*** (26a/10), *yėt**ipdür*** (32b/9).

3.1.3.2.2.3. Geniş Zaman: Geniş zaman eki metinde *-r, –Ar ve –Ur* şeklinde görülür. Ekin olumsuzu *–mAs* ile sağlanır.

1. Teklik Şahıs: *ḳıl**ur mėn*** (2a/5), *astur**ur mėn*** *(2a/6), bol**ur mėn*** (6b/7), *al**ur mėn*** (19a/1), *kėt**er mėn*** (19a/2), *ḳutul**ur mėn*** (29b/4), *tut**ar mėn*** (31a/5), *öltür**ür mėn*** (31a/7), *ḳoy**ar mėn*** (35b/1), *tėg**mes mėn*** (36b/6).

2. Teklik Şahıs: *ḳıl**ur sėn*** (9a/1), *bol**ur sėn*** (24a/5), *al**ar sėn*** (31a/4).

3. Teklik Şahıs: *aç**ar*** (10b/7), *pes ėt**mes*** (22a/7), *yaraş**mas*** (30a/9), *seç**er*** (36a/2), *tut**ar*** (37a/6).

1. Çokluk Şahıs: *ėşit**ir miz*** (24b/11).

2. Çokluk Şahıs: *at**ar siz*** (21a/11).

3.1.3.2.2.4. Şimdiki Zaman: Şimdiki zaman *–AdUr, -ydUr* ekleriyle sağlanmıştır. Ekin olumsuzu *–mAydUr* ile yapılmıştır.

3. Teklik Şahıs: *ḳıl**maydur*** (4a/1), *tėg**meydür*** (10a/7), *tura**dur*** (13a/10), *bol**maydur*** (13b/6), *kėl**edür*** (17b/6), *alma**ydur*** (19b/1), *oḫşa**ydur*** (21b/12), *carla**ydur*** (23a/11), *azġural**maydur*** (29a/3), *bėr**edür*** (32a/6).

1. Çokluk Şahıs: *al**adur miz*** (3a/8).

3.1.3.2.2.5. Gelecek Zaman: Gelecek zaman *–GA, -GAy* ekleriyle sağlanmıştır. Ekin olumsuzu *–mA* ile yapılmıştır.

2. Teklik Şahıs: *yėt**key sėn*** (40a/10).

3. Teklik Şahıs: *tafalma**ġay*** (23a/9), *tutul**ġa*** (33a/2), *körer**ge*** (36b/8).

1. Çokluk Şahıs*:* *ḳıl**ġay miz*** (9a/2).

3.1.3.2.3. Tasarlama (Dilek) Kipleri

3.1.3.2.3.1. Emir Kipi: Emir kipi her şahsa göre farklı çekimlenmiştir.

1. Teklik Şahıs: *–y, -Ay, -AyIn* ekleriyle yapılmıştır. Olumsuzluk *–mA* ekiyle sağlanmıştır.

*an͡glat**may*** (3b/9), *toḫtama**y*** (7a/5), *al**ay*** (14b/6), *baḳ**ay*** (15a/4), *alma**y*** (20a/9), *ḳılma**y*** (21b/5), *ḳıl**ay*** (24a/7), *iç**eyin*** (29b/1), *tur**ay*** (30a/12), *bėrme**y*** (30b/2).

2. Teklik Şahıs: *-GIl* ekiyle ve eksiz yapılmıştır.

*yėt**kil*** (10b/10), *yörü**gil*** (12a/9), *bėr**gil*** (17b/9), *oyġat**ġıl*** (20a/7), *ayt**ġıl*** (24a/8), *ḳılma* (33a/2), *çal* (32b/9), *yıġla* (33b/6), *köçürme* (34b/8), *yat* (38a/11).

3. Teklik Şahıs: *-sUn* ekiyle yapılmıştır.

*ḳabūl ḳıl**sun*** (2a/1), *ḳılma**sun*** (18b/4), *tutulma**sın*** (30b/10), *yol bol**sun*** (33b/9), *ḳılma**sın*** (38a/4).

1. Çokluk Şahıs: *-AlI* ekiyle yapılmıştır.

köreli (23a/5).

2. Çokluk Şahıs: *-(I/U)n͡g,-(I/U)n͡gız, -(I/U)n͡glar* ekleriyle yapılmıştır.

*ass**ın͡glar*** (9a/6)**,** *acıġlay siz* (16a/3), *kėl**in͡g*** (19b/9), *astur**un͡gız*** (21b/6),

3. Çokluk Şahıs: *-sUnlAr* ekiyle yapılmıştır.

*al**sunlar*** (18a/9), *tüş**sünler*** (18a/7), *kėt**sünler*** (20a/4), *kėl**sünler*** (20a/5).

3.1.3.2.3.2. Şart Kipi: Şart kipi *–sA* ekiyle oluşturulur. Olumsuzluk *–mA* eki ile sağlanır.

1. Teklik Şahıs: *ḳıl**sam*** (16b/2), *al**sam*** (18b/8), *bol**sam*** (20b/4), *taf**sam*** (20b/11), *soġur**sam*** (23b/5), *kėsme**sem*** (30b/2), *tat**sam*** (31a/1), *soy**sam*** (32a/12), *öl**sem*** (36b/6), *dė**sem*** (39a/6)

2. Teklik Şahıs: *sor**san͡g*** (6b/5-6), *ḳıl**san͡g*** (10a/3), *tanuma**san͡g*** (12a/5), *yan**san͡g*** (15b/4), *bol**san͡g*** (24a/6), *dėrsen* (34a/11), *unama**san͡g*** (39b/6-7).

3. Teklik Şahıs: *oḳu**sa*** (2a/3), *yaraş**sa*** (16b/5), *yarama**sa*** (19a/1), *yörü**se*** (20a/10), *kėl**se*** (23b/4), *baḳ**sa*** (29a/12), *tėg**se*** (29b/9), *bol**sa*** (30b/11), *ol**sa*** (38a/4), *ḳıl**sa*** (41b/10).

1. Çokluk Şahıs: *ayt**saḳ*** (4a/1).

2. Çokluk Şahıs: *yandurur**san͡gız*** (3b/9)

3. Çokluk Şahıs: *al**salar** mu?* (18a/9), *dė**seler*** (29a/8), *sor**salar*** (39a/8), *ḳıl**salar*** (41b/7).

3.1.3.2.3.3. İstek Kipi: İstek kipi *–GAy ve –A+ şahıs zamiri* ile sağlanmıştır.

1. Teklik Şahıs: *bil**e mėn*** (7a/5), *al**a mėn*** (15a/5), *çıḳ**a*** (15b/8), *kėt**e mėn*** (16b/5), *baḳ**a mėn*** (16b/4).

2. Teklik Şahıs: *bol**a sėn*** (35b/5).

3. Teklik Şahıs: *bol**ġay*** (13a/8), *kėt**key*** (15a/4), *kelme**gey*** (20a/1).

1. Çokluk Şahıs: *al**a miz*** (20b/3).

2. Çokluk Şahıs: *ayt**a siz*** (17b/1).

3. Çokluk Şahıs: *kės**eler*** (19b/4)

3.1.3.2.3.4. Gereklilik Kipi: Gereklilik kipi *kėrek* ile yapılmıştır: *ėşitmek **kėrek*** (23a/1).

3.1.3.3. Birleşik Çekim

3.1.3.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Metinde yalnızca öğrenilen geçmiş zamanın ve geniş zamanın hikâyesi kullanılmıştır. "Bunlar *ė-, ėr-* ek-fiillerinin görülen geçmiş zamanında çekimlenmektedir."[53]

3.1.3.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, *–p* öğrenilen geçmiş zaman ekine eklenen *ė-, ėr-* yardımcı fiilinin görülen geçmiş zamanda çekimlenmesiyle oluşmuştur:[54]

*dė**p ėrdiler*** (2a/1), *yıġla**p ėrdi*** (6a/4), *açıl**ıp ėdim*** (34a/1), *çıḳar**ıp ėrdi*** (39b/12).

3.1.3.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

"Geniş zaman ekinin üzerine gelen *ėr-* yardımcı fiilinin görülen geçmiş zaman çekimiyle yapılır."[55]

*bil**mes ėrdi*** (5a/3), *köter**ür ėrdi*** (8b/2), *yėt**mes ėrdi*** (8b/4), *yıḳıl**ur ėrdi*** (8b/5), *bar**ur ėrdi*** (9b/1), *baḳ**ar ėrdi*** (9a/11), *çıḳaral**mas ėrdi*** (23a/3), *kės**mes ėdin͡g*** (34a/2).

[53] Mustafa Argunşah, **Çağatay Türkçesi**, 5. Baskı, İstanbul, Kesit Yayınları, 2018, s.204.
[54] Argunşah, **a.g.e.**, s. 205
[55] Argunşah, **a.g.e.**, s. 205

3.1.3.3.2. Rivayet Birleşik Çekim

3.1.3.3.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş zaman ekinin üzerine gelen *ėr-* yardımcı fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimiyle yapılır. Metinde geniş zamanın olumsuzu, 3. teklik şahıs ile yapılmıştır.

Kėl**mes ėrmiş** (21a/2-3).

3.1.3.4. Ek-Fiiller

Türkçenin esas yardımcı fiilleri *ėr-/ ė- / tur-*'dur. *ėr-* ek-fiili hem asıl hâliyle hem de *r* sesi düşmüş hâliyle karşımıza çıkar. Metinde bu yardımcı fiil üç zamanda çekimlenmiştir. Bunlar; görünen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve geniş zaman çekimleridir.[56]

3.1.3.4.1. Ėr-

Metinde *ėr-* ek-fiili ile oluşturulan kelimeler şunlardır:

bar ***ėr****di* (2b/2), *bilmes* ***ėr****di* (5a/2), *yıḳılur* ***ėr****di* (8b/5), *çıḳar ėmes* ***ėr****ür* (13a/6), *mest* ***ėr****di* (16b/8), *kėlmes* ***ėr****miş* (21a/2-3), *ol* ***ėr****di* (22a/2), *çıḳaralmas* ***ėr****di* (23a/in3), *ḳayda* ***ėr****dim* (35b/2), *ni'met* ***ėr****ür* (38b/3).

3.1.3.4.2. Ė-

Metinde *ė-* ek-fiiliyle oluşan tek bir örnek vardır:

bolur ***ė****ken* (15b/5).

Özbek Türkçesindeki *ekan* biçimi aynı anlamı vermesine rağmen kullanılış biçimi farklıdır. Çağatay Türkçesinde ve Türkiye Türkçesindeki *ėken*/*iken* ek-fiilleri, yüklemde belirtilen hareketin, cümledeki diğer hareketin yapıldığı zamanda gerçekleştiğini belirtir. Özbek Türkçesinde ise yüklemdeki hareket, uzun bir zaman diliminde gerçekleşen bir diğer hareketin belli bir kesitinde gerçekleşmiştir.[57]

Bubanıng͡ sözi cöng bolur **ėken** : "Ėy buba! Ḥüsn ḳıla." dėdi. "Babanın sözü değerliyken ey baba, iyilik yap! dedi."

Men Toshkentdan **qaytar ekanman**, juda to'lqinlanib ketdim. "Ben Taşkent'ten döner**ken** çok duygulandım."

[56] Aslı Uygun, **a.g.e**., s. 41
[57] Zilola Khudaybergenova, **a.g.e**. s.161

3.1.3.4.3. +turur, +dUr

*ḳan**dur*** (7b/1), *peyġamber **turur mėn*** (12a/6), *sünnet**dür*** (18a/2), *yigit**dür*** (33a/4), *bar**dur*** (35a/8), *yaḳın**dur*** (36a/2), *aḳ**dur*** (36a/7), *yoḳ**dur*** (36b/5), *bülbül**dür*** (37a/8), *keklik**dür*** (39a/1).

3.1.3.5. Birleşik Fiiller

3.1.3.5.1. İsim ve Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller *ėt-, ėyle-, ḳıl-, bėr-, ḳıl-* yardımcı fiilleriyle yapılmıştır:

cevāp bėrdi (2a/2), *ġalebe ḳıladur* (3a/7), *revā ḳılıp* (10b/10), *naẓar ḳıldı* (13a/10), *ḳabūl ḳılsam* (22a/3), *pes ėtmes* (22a/7), *fāyide bėrmedi* (24a/3), *ḳabul ėtmes* (35a/6), *muḥtāc ėyler* (36b/2), *ġayb boldı* (40b/1).

3.1.3.5.2. Sıfat-fiil ve Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Bu gruptakiler, fiil kök ve gövdelerinden kurulan farklı zaman kalıbı içindeki sıfat-fiillerin, ol- yardımcı fiili ile birleşmesinden oluşmuştur.[58] *Karmaşık fiiller* olarak da adlandırılan bu birleşik fiiller, sıfat-fiillerin zamanına göre *öncelik fiilleri*, *alışkanlık fiilleri* ve *niyet fiilleri* olarak sınıflandırılır. Metinde üç yerde *–GAn bol-* öncelik fiiline rastlanmıştır. Öncelik fiilleri, öğrenilen geçmiş zaman fiiliyle kurulur.[59] *ḫarīdār bol**ġan bol**sa*** (3b/8), *kėl**gen bol**sang͡*** (24a/7), *dė**gen bol**adur*** (39b/8).

3.1.3.5.3. İki Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

3.1.3.5.3.1. Süreklilik Fiili

Asıl fiil ile yardımcı fiil birbirine zarf-fiillerle bağlanır. Metindeki süreklilik fiilleri, *–A, -p, -y* zarf-fiil eklerinden sonra gelen *tur- ve kal-* fiillerinin birleşiminden oluşmuştur:

*ḳaḳı**p tur**adur*** (3a/6), *uḳu**ydur**ġan*** (5a/6), *tamı**p tur**adur*** (9a/10), *südreli**p tur**adur*** (13b/8), *azġuralma**ydur*** (29a/3), *ḳara**p tur**adur*** (34a/6).

---

[58] Zeynep Korkmaz**, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 4. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014, s.700

[59] Ümit Eker & Yusuf Avcı, Son Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazıolmış Bir Siyer Nüshasında Birleşik Fiiller (İnceleme-Çevriyazı-Türkiye Türkçesine Aktarım), **International Journal of Languages Education and Teaching**, C.7, S.1, (Mart 2019), s.428

3.1.3.5.3.2. Yeterlilik Fiili

Metinde yeterlilik ifadesi, genellikle -a zarf-fiil ekine gelen *al-* fiili ile yapılmıştır: *oḳuşalmadı* (2a/8-9), *oḳuş**almay*** (2a/9), *tut**almay*** (8b/3), *tap**almay*** (15a/2), *çıḳar**almas*** (23a/3), *taf**almaġan*** (23a/9), *taf**mal**dı* (24a/2), *azġur**almay**dur* (29a/3), *azġur**almay**durġan* (29a/3-4), *tut**almas*** (39b/9-10). Bir kelimede *–geli bol-* şeklindedir: *öl**geli bol**madı* (31b/3). İki kelimede *-ġalı tur-* şeklindedir: *yıḳıl**ġalı tur**dı* (21a/10), *tart**ġalı tur**dı* (30a/10). Bir kelimede *–p bol-* şeklindedir: *öte**p bol**mas* (38a/9).

3.1.3.6. Fiilimsiler

3.1.3.6.1. İsim-fiiller: İsim-fiiller *-mAK* eki ile yapılmıştır:

*ėt**mek*** (1b/1), *sun**maḳ*** (16a/5), *ḳıl**maḳ*** (18a/1), *ėşit**mek*** (23a/1), *öltür**mek*** (31a/5), *uzat**maḳ*** (31a/10), *uşat**maḳ*** (31b/7), *as**maḳ*** (34b/10), *aş**maḳ*** (36a/9), *sözle**mek*** (36a/10).

3.1.3.6.2. Sıfat-fiiller:

Sıfat-fiiller *–GAn* ve *–an* ekleriyle yapılmıştır: *kėy**gen** adam* (3b/7), *kės**gen** kişi* (7b/9), *çıḳ**an**ı-nı* (10b/2), *bil**gen**i* (13b/6), *çal**ġan** yigit* (15b/10), *öl**gen** yigitlerning͡* (17b/3), *ayurur**ġan*** (21b/7), *oḳuş**ġan**ını* (24b/11), *yaşa**ġan*** (32a/7), *körme**gen*** (34b/4).

3.1.3.6.3. Zarf-fiiller:

Zarf-fiiller *-ıp, -argA, -GAlI, -ganda, -gandın, -gunça, -may* ekleriyle yapılmıştır: *al**ġalı*** (2a/3), *uḳuyal**may*** (5b/3), *tam**ıp*** (9a/10), *aç**ġunça*** (11b/4), *alma**ġunça*** (15b/7), *sözleş**geli*** (18a/3), *ḳaçar**ġa*** (24a/2), *ḳıl**ġandın*** (31b/2), *bağla**ġalı*** (32a/5), *tur**ġanda*** (36a/6).

3.1.4. Metin İçinde Yeni Anlam Kazanan Kelimeler

uçrat- (Mo.): *karşılaştırmak, rastlamak* anlamındaki kelime, metinde *kurtarmak* anlamında kullanılmıştır:

*“Anası ḫuşūnet bolup, derḥāl çıḳıp, cellādlar ḳolıdın Şeh-zāde Behrām-nı **uçratıp**, alıp, ḳoyup bėrdi.” (Anası bir hışımla çıkıp, cellatların kolundan Şehzade Behram’ı kurtarıp yoluna gönderdi.)* (10a/3-4-5)

ḳam-: *kamaşmak, parlamak* anlamlarına gelen *ḳam-* fiili, cümle içinde *içine çekmek, büzüştürmek* anlamlarını kazanmıştır:

*“Yana evvelde ḳarnın͡gnı **ḳamıp**, tenaḥḥī yörüse, berāber kėtkip ṭ ahāretige su bėrsebolmas mu?”*

(Yine önceki gibi karnını büzüştürüp, [benden] uzak yürüse, beraber gidip taharetim için [bana] su getirse olmaz mı?) (20a/9-10-11)

ẖūn (Far.): *kan, öldürme, öc* anlamlarındaki *ẖūn* kelimesi *âh, beddua* anlamlarında kullanılmıştır:

"*Yigit-lerning* ***ẖūnı*** *tutupdur."*

([Öldürdüğünüz] yiğitlerin ahı tutmuştur.) (21b/3-4)

ẖuşūnet (Ar.)**:** *kabalık, sertlik, hışım* anlamlarına gelen kelime; bir duyguyu yoğun, şiddetli yaşamaktan hareketle *çok sevinmek, bir duyguyu aşırı yaşamak* anlamlarında kullanılmıştır. Burada anlam iyileşmesi ortaya çıkmıştır.

"Şeh-zāde Behrām bu maẕlūm bile ẖūblaşıp, ölüm-din ḳutulġanıġa ***ẖuşūnet*** *bolup, Allāh'u Te'ālāġa şükr-i ṣenā'lar ėtip yolġa revān boldı."*

(Şehzade Behram, bu masum [süt anne] ile helalleşip, ölümden kurtulduğuna sevinip, Allah'a övgü ile) şükürler ederek yoluna devam etti.) (10a/7-8-9-10)

3.1.5. Metinde Ulaşılan Yeni Kelimeler

pāy-zede-pāy: "ayak basılan basamak, merdiven"

pây (Far.): ayak

-zede (Far.) vurulmuş

İkinci kez geçen *pāy* kelimesini; *ayak basılan, adım atılan yüzey, basamak* anlamlarında genişleterek *pāy-zede-pāy* kelimesini *merdiven* olarak tanımladık.

"Ol Melīke-ning resmī ḳā'idesi ol ėrdi ki atmış tört ***pāy-zede-pāy*** *birlen çıḳadurġan bir revāḳ bar ėrdi." (Melike'nin resmi kuralı şu idi: Altmış dört basamak ile çıkılabilen bir çardak vardı.)* (2b/5-6-7)

çėkit- : "ihtiyarlıktan gözlerin içe doğru çekilmesi, çökmesi"

"Kördi kim bir ḳūẖluḳ hest buba közlerini ***çėkitip****, çilelerni munca yėtip, ėşitigraḳ, şimāl çıḳsa yıḳılġu dėk bolup titrep turadur."*

(Gördü ki dağ gibi bir dede gözleri içine doğru çekilip, bunca çile çekip, [kulakları ağır] işitip, rüzgar çıksa yıkılacak gibi olup, titreyip durmaktadır.) (23b/7-8-9-10)

terik-: "**-** toparlanmak, hazırlanmak"

"Melīke ***terikip*** *Ḥażret-i Ḫıżır 'aleyhi's-selām-ġa bu beyt-ni oḳudı*."

(Melike toparlanıp Hazreti Hızır aleyhisselama bir beyit okudu.) (31b/5-6)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

Aa

‘acāyib (Ar.) çok fazla, aşırı

a. 13a/6

[=1]

‘aceb (Ar.) 1. madem, madem öyle, öyleyse

a. 29b/11

2. hayret!

a. 39a/1

[=2]

acıġ acı; öfke

a. 6a/10, 17a/1, 25b/2

a.+ı 23b/6, 41a/10

[=5]

acıġla- acınmak, gücenmek, öfkelenmek

a.16a/3

[=1]

‘acīb (Ar.) çok fazla, aşırı.

a. 23a/4

[=1]

‘āciz (Ar.) yetersiz, zayıf

a. kėl- 26b/3, 39a/8

a. ḳıl- 30b/1

[=3]

aç- açmak

a.-ġıl 8a/5

a.–ar 10b/7

a.-ġunça 11b/4, 12b/2

a.-ıp 38b/8

[=5]

açıġ öfke

a.+ı 32b/6, 36b/4

[=2]

açıġla- açıklamak

a.-p 34a/11, 34b/1, 39b/8

[=3]

açıl- açılmak

a.-adur 33a/6, 33a/7

a.-ġan 4a/10

a.-ıp 34a/1

a.-mabdur 9b/10

[=5]

açuḳ açık

a. 38a/9

[=1]

açur- açtırmak

a.-masa 19b/4

[=1]

adam insan, erkek

a. 3b/7

a.+larnıng͡ 26a/10

[=2]

ādem (Ar.) insan, beşer

a. 17b/7, 18a/3, 21b/9, 23a/1

a.+ining͡ 7b/9

a.+lerning͡ 9a/8

[=6].

ādemü’l-ḳıṣṣa (Ar.) insanoğlunun hikâyesi

a. 23a/1

[=1]

‘ādet (Ar.) alışkanlık, huy

a.+i 8a/10

[=1]

‘ādil (Ar.) adaletli

a. 1b/1, 31b/3

[=2]

‘Ādil Şāh (ö.a) padişah, Melike’nin babası

A. 1b/1, 31b/3

[=2]

āftāb-ı ṭal‘at (Far.+Ar.) güneş gibi güzel yüz

a. 1b/3

[=1]

aġanaḳ küpe

a. 38b/11

[=1]

Aġıça Melike Sanem Agıça, hikâyedeki ana karakter.

A. 26a/2, 41a/9

A.+nın͡gġa 14b/9

[=3]

aġır ağır, zor, güç

a. 41b/11

[=1]

aġırlıḳ ağırlık

a. 33a/9

[=1]

aġrı- acımak

a.-p 21a/3

[=1]

aġz ağız

a.+ı 16a/8

a.+ıdın 6a/10

a.+ıġa 32b/9

a.+ını 19b/4

[=4]

āh (Far.) 1. acı, ızdırap

a. 29a/5, 29a/10, 38b/10, 38b/10

a. tart- 12a/6

a. tar- 40a/3-4

2. beddua etmek

a. ur- 35b/8

[=7]

Aḥmet (Ar.) özel isim

A. 25b/7

[=1]

āḫir (Ar) sonunda, akıbet, nihayet

a. 8b/10

[=1]

aḫīr (Ar.) son, sonuncu

a., 39a/10, 8a/3,

[=2]

‘aksī geçimsiz, ters, aksi

a. 7a/8

[=1]

al- almak

a.-a 41b/6

a.-a mėn 15a/5, 16b/5, 17a/6, 18b/3, 20b/10, 24b/3

a.-a miz 20b/3

a.-adur 3a/8

a.-arsın 31a/5

a.-ay 14b/6

a.-dı 8b/6

a.-dım 24b/9

a.-ġalı 14b/1, 14b/4, 19b/1, 19b/2, 20a/6, 21b/1, 2a/3

a.-ġıl 13a/4

a.-ġu 32b/3

a.-ıp 10a/5, 11b/2, 11b/3, 12b/1, 12b/3, 12b/5, 12b/10, 15b/8, 16b/3, 17b/9, 18a/6, 18b/10, 21b/1, 2b/3, 5b/6, 9a/4, 9a/7, 9b/1, 9b/5

a.-maġan 19a/9

a.-maġunça 15b/7, 34a/12, 38b/1

a.-mas 34a/10, 35a/9, 36b/9

a.-may 17a/7, 20a/9

a.-maydur 19b/1

a.-salar 18a/9

a.-sam 18b/8, 20b/10, 36b/6

a.-sunlar 18a/9

a.-ur mėn 19a/1

[=57]

Ala Ḳum (y.a.) bir yer adı

A. 25a/4

[=1]

albastı korkutucu bir peri

a. 22b/5

[=1]

aldara- heyecanlanmak

a.-p 13a/8

[=1]

aldaraş- karşılıklı sevinmek

a.-ıp 3a/9

[=1]

aldı yan, karşı, ön

a.+da 17b/10, 18b/2

a.+dın 38b/12

a.+ġa 10b/2, 13b/4, 23b/3, 4b/3, 9b/1

a.+n͡g 36b/3

[=9]

aldır- aldırmak

a.-ap 38a/12

[=1]

a'lem (Ar.) âlim

a. 17a/2, 25a/2

[=2]

'ālem (Ar.) yeryüzü, dünya; tüm insanlar, herkes

a. 14a/5, 17a/2, 32a/10, 35a/3, 7a/9

a.+ge 14a/10, 20b/2, 2a/10

a.+ni 14a/1

a.+nin͡g 38a/1

[=13]

'ālem-i şāh u dānā (Ar.+Far.) alemlerin şahı ve bilgini

a. 14a/5

[=1]

'aleyhi's-selām (Ar.) "Allah'ın selamı üzerine olsun." anlamında bir söz

a. 11b/3, 12a/4, 12a/8, 14a/3, 15a/9, 15b/6, 18b/7, 20a/5, 21a/12, 23a/12, 24a/9, 24b/6, 26b/7, 27a/5, 27b/3, 28a/1, 28a/11, 29b/7, 30a/4, 30b/9, 31a/8, 32a/3, 32b/1, 33a/1, 33a/10, 33b/10, 34a/8, 34b/6, 34b/11, 35b/4, 36a/3, 36b/1, 36b/7, 37a/4,

38a/2, 38a/5, 38a/11, 38b/2, 39a/11, 39b/3, 39b/11, 40a/6, 40b/8

a.+ġa 11a/5, 31a/3, 31b/5, 32a/8, 32b/6, 33a/5, 33b/5, 34a/3, 35a/5, 35a/10, 35b/9, 36a/8, 36b/4

a.+nıng͡ 12a/7

a.+nı 39b/13

[=58]

‘Alī (ö.a.) Hz. Ali

A.+yiz 37a/7

[=1]

Allah (Ar.) Tanrı, yaratıcı

A.+dın 32b/10

[=1]

Allāhu Te‘ālā (Ar.) yüce Allah

A. +dın 11a/4-5

A.+ġa 10a/9

A. +nı 21b/11-12

[=3]

alma elma

a.+larıng͡ġa 31a/10

[=1]

altun altın

a. 17b/8, 18a/5, 18a/8, 18b/8, 22b/9, 22b/10, 37a/1, 38b/11, 40b/6, 4a/8

[=10]

ama (Ar.) zıtlık bağlacı

a. 14a/4

[=1]

amān (Ar.) eminlik, korkusuzluk

a. bėr- 30b/2

[=1]

‘amiy (Ar.) avam

a. 34b/8

[=1]

amraḳ kıymetli, değerli

a. 17b/7

[=1]

ān (Ar.) 1. an, kısa bir zaman

a. 3a/2

2. and

a. iç- 29b/1

[=2]

ana anne

a. 10a/1

a.+n͡gġa 40a/7

a.+sı 10a/3, 9b/3

a.+sıdın 17a/4

a.+sınıng͡ 17b/4

[=6]

anda orada

a. 17b/2

[=1]

andaġ öyle, o şekilde

a. 10b/5, 11a/2, 11a/6, 12b/7, 13a/1, 13a/10, 13b/11, 16a/5, 17b/7, 1b/3, 1b/6, 21a/8, 2a/2, 37a/2, 3a/1, 5b/7, 6a/6, 7a/2

[=18]

andın ondan sonra

a. 22b/12

[=1]

andır- benzetmek, çağrıştırmak ?

a.-maġa 4b/1

[=1]

an͡ga ona

a. 18b/7, 20a/7, 38a/6, 38a/7, 3b/8

[=5]

anı onu

a. 22a/5

[=1]

anın͡g onun

a. 21b/11, 36b/10, 9a/1

[=3]

[=2]

an͡gla- anlamak, öğrenmek, idrak etmek, fark etmek

a.-dım 14a/5, 14b/2, 20b/9, 21a/3

a.-p 6b/8, 14a/6, 17a/5, 24b/1

a.-sam 21a/2

[=9]

an͡glan- anlaşılmak

a.-dı 20b/3

[=1]

an͡glat- anlatmak

a.-ıp 14b/1

a.-may 3b/9

[=2]

aḳ ak, beyaz

a. 11b/7, 29b/6

a.+dur 36a/7

a.+tur 37b/6

[=5]

Aḳ Saray (y.a.) bir yer adı

A. 25a/3

[=1]

aḳ- akmak

a.-arġan 13b/1

[=1]

aḳar- ağarmak, beyazlaşmak

a.-ıp 33a/3

[=1]

‘āḳil (Ar.) akıllı

a. 1b/7

[=1]

‘aḳl (Ar.) anlama, kavrama, idrak

a. 24a/4

a.+dın 14a/1, 21b/13

a.+ı 8b/4

a.+ıdın 8b/7

a.+ıġa 14a/2

[=6]

aḳsaḳal yaşlı kimse

a. 18a/1

[=1]

‘aksī (Ar.) aksi, huysuz, hırçın, geçimsiz

a. 7a/8

[=1]

‘ār (Ar.) **1.** ahlaklı

a**.** 25a/10

2. utanma, utanç

a.34a/10

[=2]

ara ara, iç

a.+sıda 35a/4, 5b/5

a.+sıdın 21b/7

[=3]

‘Arab (Ar.) Arap kavminden olan kimse

A. 24a/10, 26b/3, 29a/4, 30a/2, 30b/8, 32a/9, 34a/5, 34a/11, 34b/4, 34b/8, 35a/7, 35a/11, 36a/9, 37b/4, 37b/11

A.+da 37b/2

A.+ge 35b/7

[=17]

‘araḳ (Ar.) rakı

a. 38b/10

[=1]

‘āriż (Ar.) yanak

e.+in͡g 7a/8

[=1]

ārī (Ar.) evet, elbette

a. 7a/11

[=1]

‘ārif (Ar.) bilgili, bilgi sahibi

a.+in͡g 7a/11

[=1]

arḳa arka, sırt

a.+sıġa 22b/7, 4a/7, 9a/11

[=3]

ārmān (Far.) hasret, arzu, özlem

a.+ım 32b/5

[=1]

artuḳ artık, fazla

a.+ı 23a/9

[=1]

arzı- değmek, layık olmak

a.-ımda 14b/7

a.-p 14b/5

[=2]

ārzū (Far.) istek, dilek

a. ḳıl- 15a/2, 23a/8-9

[=2]

as- asmak, sallandırmak

a.-ıpdur 13b/9, 9a/9

a.-maḳ 34b/10

a.-sın͡glar 9a/6

[=4]

āsānlıḳ (F+T) kolaylık

a. 32a/1

[=1]

asanraḳ (Far.+T) daha kolay, basit, öz

a.+ı 15b/2

[=1]

‘asel (Ar.) yumuşak (huylu), sakin

a. 41a/11

[=1]

aṣıl (Ar.) gerçek, hakiki

a. 35a/7

a. +ı 36b/6

[=2]

aṣın- uzaklaştırmak, uzak tutmak

a.-magil 34b/9

[=1]

aṣlā hiçbir şekilde, kesinlikle

a. 41a/5, 4a/1

[=2]

ast alt, aşağı

a.+ıda 31b/7

[=1]

āstāne manevi büyüklerin eşiği, merkezi

a. 37a/5

[=1]

astur- astırmak

a.-un͡gız 21b/6

a.-ur mėn 2a/6

[=2]

aş aş, yemek

a.25a/8

a.+ta 41b/6

[=2]

aş-bāy aşçı

a.25b/1

[=1]

aş- aşmak, sınırı geçmek

a.-maḳ 36a/9

[=1]

‘āşıḳ (Ar.) birine veya bir şeye karşı yoğun sevgi besleyen kimse

a. 26b/12, 7a/4, 7b/9

a.+lar 9a/5

[=4]

‘āşıḳlık (Ar.+T) aşık olma durumu

a. 21b/6, 2a/5, 14a/8, 15b/2, 9a/3

[=5]

‘aşḳ (Ar.) yoğun sevgi, tutku

a. 10b/3, 17a/5, 28a/8, 37a/9

a.+nın͡g 29a/10, 29a/11

[=6]

‘aşḳzede (Ar.+Far.) aşka tutulmuş kimse

a.+m 27a/3

[=1]

aṭ isim

a.+ım 37a/2, 6b/7, 7a/2

a.+ıma 29a/8

a.+ımnı 12a/3, 37a/3, 7a/3

a.+ını 14a/10, 1b/5, 36b/9

[=10]

at at

a.+ın͡gnı 31a/5

[=1]

at- atmak

a.-ar 21a/11

a.-mak 31b/6

[=2]

ata baba

a. 17a/4, 17b/4, 29b/2, 30a/12, 40a/7

a.+sı 31b/3

a.+sıdın 2b/3

[=11]

atlan- ata binmek

a.-ıp 23a/5

[=1]

aṭlıġ adlı, bir ada sahip olan

a. 2b/2

[=1]

atmış tört altmış dört (64)

a. 2b/6

[=1]

‘aṭṭār (Ar.) aktar

a. 25a/8

[=1]

āvāz (Far.) yüksek sesle bağırma

a. 13a/7, 23a/4, 6a/6, 6a/8

a.+ı 13a/1, 14a/1, 24b/8

a.+ını 13a/5

[=8]

‘avret (Ar.) vücudun mahrem yerleri

a. 38a/6

[=1]

ay Dünya’nın uydusu, ay

a. 33a/2, 3a/7, 7a/9

[=3]

ay- söylemek, demek

a.-dı 8a/8, 9a/2, 10a/5, 10b/6, 12a/1, 12a/5, 14a/2, 14a/4, 15a/4, 15a/9, 16a/1, 17a/1, 17a/10, 17b/6, 18a/4, 18a/6, 19a/9, 19b/6, 19b/9, 20a/2, 20a/5, 20a/11, 21a/10, 21a/12, 21b/3, 22a/1, 23a/2, 23a/10, 23a/11, 24a/4, 24b/4, 24b/6, 29a/8, 29b/3, 37b/11, 37b/13, 37b/13, 38a/2, 38a/5, 38a/10, 39a/4, 39a/7, 39a/9, 39a/11, 39b/1, 3b/1, 3b/5, 3b/10, 40a/4, 4b/7, 5a/1, 5a/6, 6b/5, 7a/2, 8a/8, 8b/10, 9b/8

a.-dılar 11b/6, 14b/10, 19a/3, 21b/2, 24a/10, 29a/2, 29b/10, 30a/9, 30a/10, 31a/3, 40a/6

a.-dım 22a/4

a.-ġanı 37a/10

[=70]

ayaġ ayak

a. 32a/5

a.+ıda 16a/8

a.+ıġa 13b/7

a.+ını 40a/3

a.+ın͡g 32b/9

a.+larıġa 12a/8

a.+larını 4a/3

[=7]

āyāt (Ar.) ayet kelimesinin çoğulu, ayetler

a.+ıdın 29b/1

[=1]

‘ayb (Ar.) kusur, eksiklik

a.+ı 19a/1

[=1]

ayır- ayırmak

a.-ıp 14a/9

[=1]

aylat- döndürmek

a.-ıp 21b/13

[=1]

Aymaḳ (y.a.) Aymak

A.+ları 26a/8

[=1]

aymaḳ oymak, kabile

a. 26a/7

[=1]

‘aynī (Ar.) gözle ilgili

a. 29a/6

[=1]

ayru ayrı, başka

a. 26a/9

[=1]

‘ayş (Ar.) yaşama, yaşayış

a. 30b/5

[=1]

‘ayş-ı hezl yaşam[la ilgili] şaka

a. 31a/6

[=1]

ayt- söylemek, demek

a.-a siz 17b/1

a.-adur 13a/7, 18b/2

a.-adur 7b/6

a.-ġıl 14b/9, 19b/7, 20a/6, 24a/8, 29a/8

a.-ın͡g 14a/3, 20a/8

a.-ıp 18a/1, 21a/8, 6b/4

a.-saḳ 4a/1söz

a.-tı 10a/1, 15b/1, 15b/6, 15b/9, 16a/2, 19a/10, 19b/1, 37b/3, 39a/9, 39b/3, 3a/3, 5a/4, 5b/1, 5b/9, 9b/6

a.-tılar 40a/10

a.-ur 32a/11

[=32]

aytış- karşılıklı söyleşmek

a.-ġalı 2b/8

a.-ma 14a/8

[=2]

ayur- bir yeri birinin hizmetine sunmak, vermek

a.-urġan 21b/7

[=1]

az az, çok olmayan

a. 22a/6, 22a/7, 41b/9

[=3]

az- azmak, sapmak, yoldan çıkmak

a.-ıp 14a/2, 32a/11, 8b/7

[=3]

a‘żā’ (Ar.) vücut, vücudun organları

a.+ları 13b/3

a.+larıġa 19a/3

a.+larını 23a/12

a.+sı 38a/6

[=4]

azġural- yoldan çıkarabilmek

a.-maydur 29a/3

a.-maydurġan 29a/3

[=2]

‘āzim (Ar.) ilerleyen, çalışan, üreten

a. 25b/3

[=1]

Bb

bā (Ar.) Arap alfabesinin ve Türklerin İslamiyet’i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9-10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin ikinci harfi ve bu harfin adı [Ebced hesabında değeri 2’dir. (ﺏ) harfi, eski tarihlerde seneyi bildiren rakamdan sonra recep ayını gösteren bir rumuz olarak kullanılırdı.]

badır yiğit, bahadır

b. 16b/2

[=1]

baġ bağ, düğüm, kök, alaka

b. 29b/9, 29b/9, 37b/9, 37b/9, 37b/9

[=5]

bāġ (Far.) bağ, büyük bahçe

b.+da 12b/3

b.+ı 26a/9, 4a/8

b.+ıġa 25a/1

b.+larda 38b/3, 38b/3, 4a/10

b.+nın͡g 4b/7, 4b/8

[=14]

bağ-ı çėrik (Far.+T.) asker bağı, asker bahçesi

b.+e 12b/2

[=1]

bāġ.-ı irem (Far.) cennet bahçesi

b.+ge 26a/9

[=1]

bağla- bağlamak

b.-ġalı 32a/5

b.-p 24b/2, 6b/10, 9a/7

[=4]

bağlan- bağlanmak, kapanmak

b.-dı 20b/4

[=1]

bağlaş- bağlamak, iki şeyi birleştirmek

b.-ıp 4b/1

[=1]

bağlı bağlılık

b.+n͡gdın 24a/7

[=1]

bağır bağır, ciğer, yürek

b.+ım 38b/9

[=1]

bāġ-ı irem cennet bağı, cennet bahçesi

b.+ge 23a/6

[=1]

bahāne (Far.) gerçekle ilgisi olmayan, sözde sebep

b. ḳıl- 20a/6

[=1]

baha (Far.) değer, kıymet, bir şeyin karşılığı

b. 32a/2

[=1]

baḫīl (Ar.) hasis, cimri

b. 41b/12

[=1]

ba'llāh (Ar.) vallah, vallahi, Allah'a and olsun ki

B. 33b/4

[=1]

baḳ- bakmak

b.-a mėn 16b/4

b.-an͡gız 38b/7, 38b/8, 38b/8

b.-ar 9a/11

b.-ay 15a/4, 20b/4, 26b/6

b.-ġan 9b/2

b.-ġıl 3a/3

b.-ıp 4b/6, 5a/4, 5a/8

b.-sa 29a/12

b.-tı 24a/2

[=15]

bala yavru, çocuk

b.+larıdın 18b/1

b.+larıġa 18b/1

[=2]

bā-naẓar (Far.+Ar.) itibarlı

b. 29b/3

[=1]

bar var, mevcut

b. 14a/3, 19a/1, 1b/2, 22a/2, 29a/4, 2b/2, 2b/7, 36b/9, 37a/1, 5a/7, 8a/9, 9b/3

b.+dur 35a/8

[=13]

bar- varmak, ulaşmak, çıkmak

b.-adur 18b/9

b.-ġan 38a/10

b.-ıp 14b/5, 20a/3

b.-ıpdur 19b/8

b.-ur 9b/1, 9b/5

[=7]

barça bütün, hepsi

b. 2a/10, 7a/9, 7b/10

[=3]

bārek'allāh (Ar.) Allah mübarek etsin, hayırlı olsun

B. 40a/7

[=1]

bārī (Far.) bari, hiç olmazsa, en azından

b. 36a/1

[=1]

bāriḳa (Ar.) yıldırım, şimşek

b. 6a/9

[=1]

baş baş, kafa

b.+daki 37b/7

b.+daḳı 38b/5, 38b/7, 38b/9

b.+dın 10b/3, 40b/4

b.+ı 13b/1, 17a/8, 21b/13

b.+ıdın 14a/9, 5b/6

b.+ıġa 13b/4, 22a/12, 24a/3, 3b/3

b.+ımnı 34a/2

b.+ını 10b/5, 11b/7, 15a/7, 17a/7, 19b/4, 21b/5, 22a/1, 2a/5, 2a/9, 30b/2, 6a/2, 6a/8, 7b/9, 9a/4, 9a/6

b.+ın͡g 35b/3

b.+ın͡gnı 11b/6, 32a/12, 6a/7

2. amir, yönetici

b. 25b/10, 25b/10

[=37]

başla- başlamak

b.-dı 25a/2, 26a/1, 26a/8

b.-p 26a/2

[=4]

başlıġ başlı, bir topluluğun başında olan kişi, baş, reis, başkan

b. 39a/4

[=1]

başlıḳ başlı, bir topluluğun başında olan kişi, baş, reis, başkan

b. 37b/3

[=1]

bay bey, efendi

b. 25a/8, 25b/1, 25b/1, 25b/2, 25b/2, 25b/2, 25b/3, 25b/3, 25b/3, 25b/3

b.+lardın 25b/1

[=11]

ba'żı (Ar.) bazı, birtakım

b. 8b/4

[=1]

bāzū (Far.) güç, kuvvet

b.+mız 8b/11

[=1]

be Arap alfabesinin ikinci harfi

b.+ning͡ 39b/2, 39b/4, 39b/5

[=3]

bed (Far.) kötü, fena

b. 8a/4

[=1]

bedī‘ (Ar.) sözün yerine uygun, güzel olması

b.+ni 34b/2

[=1]

beg bey, efendi

b. 26a/4, 26a/4, 26a/5, 26a/6

b.+i 25a/4

[=5]

Behrām özel isim, hikâyedeki bir diğer ana karakter

B. 10a/8, 10b/4, 11b/6, 12a/5, 12a/6, 12b/3, 2b/2, 2b/9, 40b/2, 4b/2, 5a/1, 5a/3, 5a/9, 5b/2, 5b/5, 6a/6, 6a/8, 7a/11, 7b/7, 8b/6, 9a/7

B.+dur 6b/7

B.+ġa 4b/5, 11b/2

B.+nı 10a/5, 9b/4

B.+nıng͡ 11b/5, 12a/9, 6a/3, 6a/5, 9a/7

[=31]

Behrām Şāh (ö.a.) hikâyedeki bir diğer ana karakter

B. 7a/5

[=1]

bek sağlam, dik, kararlı

b. 16b/5

[=1]

bėl bel

b.+i 13b/1

b.+ige 13b/8, 24a/1

b.+imni 24b/2, 6b/9

[=5]

belā (Ar.) dert, sıkıntı

b.+ga 35b/2

[=1]

bėlir- belirmek, ortaya çıkmak, göstermek

b.-e 4a/6

[=1]

bende (Far.) kul, köle, hizmetkâr

b. 38a/4

b.+m 11a/6, 11a/7, 11a/8

[=4]

bendī köle

b. 21a/12

[=1]

bėr- vermek

b.-di 10a/5, 15a/8, 17a/8, 2a/2

b.-diler 41a/2

b.-dim 6a/7

b. edür 32a/6

b.-egeli 12b/1

b.-e mėn 19a/10

b.-gen 10a/1

b.-genni 19b/6

b.-gil 11b/2, 17b/9, 38b/10, 39b/7

b.-ip 22a/9, 30b/4, 40b/5

b.-medi 24a/3

b.-medi͡ng 19a/9

b.-mey 30b/2

b.-se 20a/10

b.-ürse͡ng 33b/3

[=23]

berāber (Far.) birlikte

b. 11a/8, 15a/7, 15a/8, 15a/10, 17a/7, 20a/10, 22a/3, 2a/3, 2a/5, 2a/8, 40a/9

[=11]

berāberlik (Far.+T.) birlikte olma, birliktelik

b. 22a/4

[=1]

ber- güzīde-i muṭlaḳ (Far.+Ar.) kesin olarak seçilmiş

b. 40a/4

[=1]

beri beri, öte, bu taraf

b. 18a/7

[=1]

berī (Ar.) temiz, açık, belirgin

b. 16a/7

[=1]

beril- verilmek

b.-üpdür 26a/10

[=1]

ber-kemāl (Far.+Ar.) tam, kusursuz, mükemmel

b. 10b/7

[=1]

ber-mücāz (Far.+Ar) bir işi yapmaya uygun, elverişli

b. 16a/5

[=1]

bes (Far.) yeter, yetişir, elverir

b. 36a/1, 37a/1

[=2]

beyābān (Far.) çöl, sahra

b. 11a/1

b.+ġa 40b/2

[=2]

beyān (Ar.) açıklama, anlatma

b. ḳıl- 4b/10

[=1]

be-yek-bār (Far.) birlikte, hep birlikte, tamamen

b. 6a/3

[=1]

beyhūde (Far.) boş, boş yere, gereksiz

b. 14b/3, 18b/4

[=2]

beyt (Ar.) beyit, şiir

b. 11b/1, 12b/5, 14b/6, 15a/7, 16b/4, 17a/6, 17a/7, 24b/11, 26b/5, 29a/4, 29b/4, 2a/3, 2a/5, 2a/8, 2a/9, 30a/1, 36a/5, 37a/3, 40a/9, 7a/3

b.+i͡ngge 36a/5

b.+leridin 26b/5

b.+ni 22a/6, 23b/3, 26b/11, 26b/6, 26b/7, 27a/5, 27a/9, 27b/3, 27b/8, 28a/1, 28a/6, 28a/11, 28b/3, 29a/5, 29a/10, 29b/4, 29b/7, 30a/1, 30a/4, 30b/4, 30b/9, 31a/4, 31a/8, 31b/6, 31b/10, 32a/3, 32a/8, 32b/1, 32b/6, 33a/1, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34b/1, 34b/6, 34b/9, 34b/11, 35a/5, 35a/10, 35b/4, 35b/9, 36a/3, 36a/8, 36b/1, 36b/4, 36b/7, 37a/5, 37b/5, 38a/12, 38b/2, 7a/6, 8a/10

[=79]

bez kumaş parçası

b.+ni 12b/10, 13a/7, 13b/11, 21a/9, 21a/11, 2b/10, 3a/6

b.+ning͡ 23a/3, 24b/8

[=9]

bī-çāre (Far.) çaresiz

b.+lerning͡ 10b/8

[=1]

bīdar (Far.) uyanık

b. bol- 16b/9

[=1]

bī-edeb (Far.+Ar.) edepsiz

b. 3b/6

[=1]

bī-edeplik (Far.+Ar.+T.) edepsizlik

b. 35b/7

[=1]

bī-hūş (Far.) aklı başında olmayan, kendinden geçmiş

b. 8b/7

[=1]

bī-kes (Far.) kimsesiz, yalnız

b. bol- 36a/4

[=1]

bil- bilmek

b.-di 39b/13

b.-dim 35a/3

b.-e 37b/4

b.-ey 7a/5

b.-edür 33a/8

b.-geni 13b/6

b.-medim 40a/5

b.-mes 35a/7, 5a/1, 5a/3

b.-mey 34b/2, 34b/3, 34b/5, 7b/6

b.-meydür 26a/11

b.-ür 37b/4

[=16]

bile ile

b. 10a/8, 15a/9, 22a/2, 23b/5, 23b/7, 25a/4, 25a/5, 25a/5, 25a/6, 25a/6, 25a/7, 25a/7, 25a/8, 25a/8, 25b/2, 25b/2, 25b/3, 25b/3, 25b/4, 25b/4, 25b/5, 25b/5, 25b/6, 25b/7, 25b/7, 25b/9, 25b/9, 25b/10, 25b/11, 25b/11, 26a/2, 26a/3, 26a/3, 26a/3, 26a/4, 26a/4, 26a/5, 26a/5, 26a/5, 26a/6, 26a/6, 26a/7, 26a/7, 26a/8, 31b/8, 33b/1, 34a/1, 34a/2, 34b/7, 34b/7, 34b/8, 8a/6

[=52]

bilen ile

b. 30b/5, 33a/2, 33b/2, 40a/9, 9a/3

[=5]

bi'llāhi Allah için, Allah hakkı için

b. 29a/7

[=1]

bī-ḳarār (Far.+Ar.) kararsız

b. 31b/4

[=1]

bir tek, bir

b. 17b/8, 18a/5, 22b/9, 22b/9, 31a/1, 32b/5, 37a/1, 38a/9, 39b/4, 40b/2, 40b/5, 40b/5, 9b/6,

b.+i 9b/10

b.+ni 39a/6

2. herhangi bir

b. 11b/7, 12b/7, 12b/7, 12b/9, 13a/9, 13b/5, 13b/9, 15a/3, 15a/6, 16a/3, 16a/4, 16a/4, 16b/3, 17a/3, 18a/9, 18b/4, 19b/7, 20b/4, 20b/10, 20b/11, 21b/8, 21b/13, 22a/2, 23a/12, 23b/7, 23b/10, 23b/11, 24a/8, 24b/7, 25a/1, 26b/2, 2a/2, 30b/1, 31a/11, 31b/1, 32b/2, 33b/3, 34a/10, 35b/8, 36a/12, 34b/9, 35a/9, 36a/6, 37a/8, 37b/1, 38b/1, 38b/7, 38b/8, 38b/8, 39a/8, 39b/9, 40a/1, 40b/7, 41a/1, 1b/1, 1b/2, 2b/1, 2b/7, 3a/5, 3b/1, 6a/10, 6b/2, 9b/2, 9b/4, 9b/9

[=80]

birbiri birbiri, karşılıklı olarak bir diğeri

b.+ning͡ 5b/3-4

b.+din 3a/9

[=2]

birbirleri birbirleri

b.+ni 40b/9

[=1]

biri biri, birisi, herhangi biri

b. 20b/7, 21a/1

[=2]

birle ile

b. 11a/1, 11a/7, 11b/1, 11b/4, 13a/7, 13b/11, 14a/8, 15a/7, 15a/10, 17a/6, 17b/4, 18a/3, 18a/5, 21a/1, 21a/8, 22b/3, 23b/2, 24b/5, 24b/11, 25a/3, 25a/9, 25a/9, 25a/10, 25a/10, 25a/11, 25a/11, 29a/4, 2a/3, 30a/13, 32a/1, 3a/7, 5b/3, 6a/9

[=33]

birlen ile

b. 2b/6, 2b/8

[=2]

bismillāhi'r-raḥmāni'r raḥ[į]m (Ar.) rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

b. 1b/1

[=1]

bisyār (Far.) çok

b. 7a/6

[=1]

biz biz, 1. Çokluk şahıs eki

b. 23a/5, 36a/6, 38b/4, 39a/1

b.+ge 1b/9, 21b/12, 38b/5

b.+lerni 36b/2

[=8]

bīzār (Far.) bıkmış, usanmış, küskün

b. bol- 17a/1

[=1]

bizgek sıtma, humma, titreme

b. 19a/4

[=1]

boḫaḳ yaranın üzerine koyulan bağ

b. 25b/6

[=1]

bol bu

b. 29a/8

[=1]

bol- olmak

b. 7b/9, 15b/7

b.-a 35b/5, 35b/6, 35b/8

b.-adur 15a/3, 17b/8, 38a/6, 39b/4, 39b/6, 39b/8

b.-ay 21a/5

b.-aydur 3b/9

b.-dı 10a/10, 11a/6, 11b/3, 11b/5, 12b/8, 13a/2, 13a/6, 16b/8, 16b/9, 17a/1, 23a/4, 2a/10, 31b/2, 37a/6, 40a/1, 40b/1, 6b/2, 6b/3

b.-dılar 12a/2, 40b/9, 40b/10

b.-dun͡g 15b/10

b.-ġan 13b/4, 15a/10, 19a/4, 24b/10, 3b/8, 41b/14

b.-ġay 13a/8, 18a/4

b.-madı 31b/3

b.-mas 10a/2, 20a/11, 32a/1, 36a/11, 36a/12, 36b/6, 38a/9

b.-maydur 13b/6, 16b/2, 20a/8, 34a/4, 34a/5, 34a/7, 14b/8, 19b/5, 20b/9, 21a/3, 22a/5, 29b/9, 30b/11, 32b/5, 37a/2, 37b/9, 38b/6, 3b/8, 6a/7, 7a/2

b.-sam 14b/4, 20b/4, 20b/10, 21a/5, 33a/3

b.-san͡g 24a/7

b.-sun 19b/5, 2a/4, 33b/6, 33b/7, 33b/9

b.-up 9a/11, 10a/4, 10a/9, 12b/9, 14b/1, 14b/5, 17b/5, 17b/5, 19a/8, 20b/5, 20b/7, 20b/11, 21a/2, 21a/4, 22b/5, 22b/12, 23b/9, 24a/4, 24a/8, 31a/3, 31b/4, 36a/6, 40a/1, 4a/2, 4b/6, 5b/5, 6a/9, 6b/4, 8b/7

b.-updur 17a/9, 21a/5, 41a/4, 8b/10

b.-ur 15a/2, 15b/5, 24b/5

b.-ur mėn 6b/7, 24a/11

b.-ur sėn 24a/5

[=121]

Bostān Şeyh Sadi Şirazi'nin mesnevi türündeki eseri

B. 34b/8

[=1]

boy boy

b.+ı 35a/11

[=1]

boyun boyun

b.+un͡gġa 32b/4

[=1]

bölek ayrı, farklı, başka (biri)

b. 29a/12

[=1]

bu bu

b. 10a/6, 10a/8, 10b/9, 13a/6, 14a/4, 14b/11, 15b/4, 16a/2, 16b/7, 17b/1, 18a/8, 18b/1, 18b/2, 19a/8, 21a/12, 21b/13, 22a/6, 22a/8, 23a/2, 23a/3, 23a/4, 23b/3, 24a/7, 26b/11, 26b/6, 26b/7, 27a/5, 27a/9, 27b/3, 27b/8, 28a/1, 28a/6, 28a/11, 28b/3, 29a/3, 29a/5, 29a/10, 29b/2, 29b/4, 29b/7, 29b/10, 2a/10, 2b/8, 30a/1, 30a/4, 30a/12, 30b/4, 30b/6, 30b/9, 31a/4, 31a/8, 31b/1, 31b/6, 31b/10, 31b/11, 32a/2, 32a/3, 32a/8, 32b/1, 32b/6, 33a/1, 33a/2, 33a/2, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/7, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34a/10, 34b/1, 34b/6, 34b/8, 34b/9, 34b/10, 34b/11, 35a/5, 35a/6, 35a/10, 35b/2, 35b/4, 35b/9, 36a/1, 36a/3, 36a/8, 36b/1, 36b/4, 36b/7, 36b/9, 36b/9, 37a/4, 37b/5, 38a/12, 38b/2, 39a/5, 39a/6, 39b/13, 40a/3, 40a/7, 40a/8, 41a/4, 4b/9, 5a/6, 7a/5, 7a/6, 7a/6, 7a/7, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 7a/10, 7a/11, 7b/1, 7b/2, 7b/3, 7b/3, 7b/4, 7b/4, 7b/5, 7b/7, 7b/7, 7b/8, 7b/10, 8a/1, 8a/2, 8a/3, 8a/4, 8a/7, 8a/7, 8a/8, 9a/4, 9a/9

[=133]

buba dede, büyükbaba, ihtiyar [kimse]

b. 12b/8, 12b/9, 13a/10, 14a/2, 15a/2, 15a/3, 15a/5, 15b/2, 15b/6, 16a/4, 16b/1, 17b/5, 18a/6, 20a/3, 21a/10, 23a/11, 23b/7, 24a/4, 24b/5, 29a/7, 29b/2, 29b/11, 30b/5, 30b/7, 31a/5, 32a/11, 37a/2, 37b/1, 37b/4, 37b/11, 37b/12, 38a/1, 38a/10, 39b/2, 39b/10

b.+dın 26b/2

b.+dur 13b/4

b.+ġa 17a/9, 19b/2, 30a/12, 33b/9, 36a/2, 38b/7, 39a/6, 39b/7

b.+mnın͡g 30a/12

b.+nı 16a/6, 17a/10, 21b/11, 23a/9, 29a/3

b.+nın͡g 15b/5, 19b/4

[=53]

buġ duman

b. 29b/5, 29b/5, 37b/6, 37b/6, 37b/6

[=5]

buġanaḳ testiden boşanırcasına yağan yağmur

b. 38b/12

[=1]

bul- bulmak

b.-may 32a/11

b.-up 20a/2

[=2]

burun **1.** burun

b.+ıdın 16a/8

b.+ını 9a/8

b.+un͡g nı 35b/1

[=3]

2. önce

b. 41b/10

burun͡g burun

b.+nı 31b/9

[=1]

būse (Far.) öpücük

b. 31a/1

[=1]

buş[u]r- can sıkmak, hiddetlenmek

b.-raḳ 21a/11

[=1]

buy yukarı, yüksek

b.+ıġa 19b/6

[=1]

buyur- buyurmak

b.-up 38a/13

[=1]

buzcı buzcu

b. 25a/9

[=1]

bühtān (Ar.) iftira**,** kötülük

b. 37a/6

[=1]

bülbül (Ar.) bülbül

b.+dür 37a/8

b.+i sėn 4b/8

[=2]

bürke- başına bir şey örtmek, giymek

b.-pdür 13b/5

[=1]

büzürgvār (Far.) saygıdeğer, hürmete lâyık

b. 12a/1

[=1]

Cc

cān (Far.) **1.** can, hayat, yaşam

c.+dın 3a/4

c.+ımı 33b/4

2. ruh

c. 29b/5, 37b/6

c.+ım 36a/4, 36b/8

3. kişi, kimse, fert

c.+dın 32b/2

c.+ım 32b/2

[=8]

cār odalık, cariye

c.+ın͡g 37a/5

[=1]

carla- yüksek tonla bağırmak, seslenmek

c.-ydur 23a/11

[=1]

cāz yufka pişirmeye yarayan saç

c. 35b/1

[=1]

cefā' (Ar.) sıkıntı, eziyet

c. 38b/5

[=1]

celeb koyun ticareti ile uğraşan

c. 25a/10, 25a/10

[=2]

cellād (Ar.) cana kıyıcı, can alıcı kimse

c. 8b/8, 8b/9

c.+lar 10a/4, 10b/2, 9a/6, 9a/11, 9b/3, 9b/5, 9b/6, 9b/8

[=10]

cem' (Ar.) toplama, toplanma, bir araya gelme

c. bol- 17b/5

[=1]

cemāl (Ar.) güzellik, yüz güzelliği, güzel yüz

c.+i 3a/7, 3b/2

c.+in͡gni 8a/5

[=3]

ceng (Ar.) savaş, harp

c.+in͡gde 34a/9

[=1]

cennet (Ar.) cennet

c. 31a/10

c.+din 7a/8

[=2]

cevāb (Ar.) cevap, yanıt

c. bėr- 2a/2, 41a/2

[=2]

cevāhirāt (Ar.) mücevherler, değerli taşlar

c.+larnı 17b/9, 18a/5, 19a/7

[=3]

cevāzcı (Ar.+T.) yol gösterici, yol gösteren kişi

c. 25a/5, 25a/7

[=2]

cevvāl (Ar.) canlı, çok hareketli

c. 26a/1

[=1]

cırga- (Mo.) eğlenmek, zevk sürmek

c.-nap 22b/4

[=1]

ciger (Far.) ciğer, bağır, iç

c. 7a/10

[=1]

cihān (Far.) dünya, yeryüzü, kâinat

c. 23a/7

c.+da 31b/11

[=2]

cilve (Ar.) cilve, çekici tavır

c. 7a/11, 7a/11

c. ḳıl- 22b/2

[=3]

cin (Ar.) cin

c. 22b/5

[=1]

çoġ alev

c. 37b/6, 37b/6, 37b/6

[=3]

coruḳ cahil, görgüsüz

c. 25b/6

[=1]

cögen çubuk, değnek

c.+i 12b/10, 21a/7

[=2]

cöng halk şairlerinin şiirlerini topladıkları kitap

c. 15b/5

[=1]

cū (Far.) akarsu, ırmak, çay, dere

c. 29b/8, 29b/8

[=2]

cul değersiz, adi kumaş

c. 13b/5

[=1]

cübbe (Ar.) elbise üstüne giyilen, bedeni uzun ve bol, yenleri geniş, düğmesiz giyecek

c.+ni 13b/5

[=1]

cüdā (Far.) ayırmak

c. ḳıl- 2a/9

[=1]

cüft-i enār (Far.) bir çift nar

c. 38b/8

[=1]

cüre (Far.) arkadaş, eş, dost

c. 37b/8, 37b/8, 37b/8

[=3]

Çç

çaġ (Mo.) zaman, vakit

ç.+da 32b/4

ç.+ım 29a/4

ç.+larda 38b/4

[=3]

çaġan beyaz

ç. 16a/4

[=1]

çaġla- gibi düşünmek, gibi hissetmek, zannetmek

ç.-p 21b/8, 24b/2, 6b/9

[=3]

çal hem beyaz hem kara olan, karışık renkli, alaca (sakal)

ç. 32b/9

[=1]

çal- (bir müzik aleti) çalmak

ç.-dı 13a/7

ç.-ġan 15b/10

[=2]

çaḳıl tepe, sırt

ç. 16b/3

[=1]

çāre (Far.) çare, çıkar yol

ç. tap- 15b/8

ç.+m 22a/5

ç.si 10b/8

[=4]

çėçek çiçek

ç. 38b/3

[=1]

çehār (Far.) dört, dört bir taraf, her taraf

ç. 25a/1

[=1]

çehārşenbih (Far.) çarşamba

ç. 41b/13

[=1]

çehre (Far.) yüz, surat

ç.+si 32b/3, 7b/4

[=2]

çek- çekmek, bir şeyi kendine doğru yaklaştırmak

ç.-e 22a/10, 22a/10, 4a/4, 4a/4, 9a/9, 9a/10

[=6]

çėkit- ihtiyarlıktan gözlerin içe doğru çekilmesi, çökmesi

ç.-ip 23b/8

[=1]

çep (Far.) sol

ç. 3a/2

[=1]

çerāġ (Far.) mum

ç. 20b/11, 6b/1

ç.+nı 20b/12

[=3]

çėrik asker

ç.+e 4a/8

ç.+i 4a/5

[=2]

çevir- çevirmek, döndürmek

ç.-üp 21a/7, 21a/7

[=2]

çıġ hasır

ç.+dın 3b/3

[=1]

çın doğru, gerçek

ç. 41b/4

[=1]

çıḳ- **1.** çıkmak, ortaya çıkmak

ç. 13a/3

ç.-anını 10b/2

ç.-ġanıġa 24a/2

ç.-ıp 10a/7, 19b/3, 6b/1

ç.-sa 23b/9

2. gitmek, ayrılmak, dışarı çıkmak

ç.-a 15b/8

ç.-ġıl 18b/10, 21b/2

ç.-ıp 10a/4, 13a/9, 17b/9, 18a/6, , 23a/5, 39a/8, 3a/3, 3a/5, 9a/4

ç.-madı 37a/11

ç.-tı 20a/2, 37a/10, 38b/12, 38b/12

3. yüksek bir yere çıkmak, yukarı çıkmak

ç. -adurġan 2b/7

ç.-ıp 12b/10, 19b/7, 22b/10, 24b/7, 2b/10, 36a/10, 38a/11, 4a/9

4. sınırı aşmak

ç.-ıp 23a/4

[=34]

çıḳan çıban, yara

ç. 13b/2

[=1]

çıḳar- çıkarmak, ortaya çıkarmak

ç. 13a/6

ç.-dı 17b/10

ç.-ıp 39b/12

[=3]

çıḳaral- çıkarabilmek

ç.-mas 23a/3

[=1]

çıḳımcı çiftçi

ç. 41a/11

[=1]

çıḳḳanlıḳ ürkeklik

ç. 23b/2

[=1]

çida mızrak

ç. 21a/8

[=1]

çile (Far.) çile, sıkıntı, zorluk

ç.+lerni 23b/8

[=1]

çileger (Far.) çile çeken

ç. 25a/11

[=1]

çemen (Far.) çimen, yeşillik

ç.+ning͡ 4b/8

[=1]

çīn (Far.) kıvrım, büklüm

ç. 1b/4, 1b/4

[=2]

Çīn Çin ülkesi

Ç.5a/2, 5b/2, 7a/1

Ç.+ning͡ 11b/2, 2b/1

[=5]

çīnī (Far.) kadeh, kâse

ç.38b/10

[=1]

çirāy (Mo.) yüz, çehre

ç.+ı 19a/6

[=1]

çirāylıġ (Mo+T) yüzlü

ç. 21b/4, 21b/7

[=2]

çirāylıḳ (Mo.+T.) yüzlü

ç. 3b/3

[=1]

çoġ ateş kesilmiş kömür, kor

ç. 29b/6, 29b/6

[=2]

çolaḳ topal, aksak

ç. 25b/11

[=1]

çolfan çolpan, sabaha karşı doğan yıldız

ç. 37a/7, 37a/9, 37a/11, 37b/2, 38b/13, 39a/2, 39a/4

[=7]

çomaḳ değnek

ç. 13b/10

[=1]

çoruḳ ayakkabı

ç. 13b/7, 23b/10

[=2]

coruḳ gelişmemiş, büyümemiş

c. 16a/8

[=1]

çöl (Mo.) çöl

ç.+lerde 34b/3

[=1]

çuḳur çukur

ç. 13b/2, 13b/2, 16a/7, 16a/7, 35b/3, 35b/3

[=6]

Dd

dā (Ar.) hastalık

d.+dur 37b/1

[=1]

dāġla- (Far.+T.) dağlamak, yaralamak

d.-p 24b/3, 6b/10

[=2]

dān (Far.) ev

d.+ında 10b/7

[=1]

dānā (Far.) bilen, bilgili

d. 14a/6, 1b/7, 21b/8

[=3]

dāne "itaat etti, boyun eğdi, aziz oldu" manasında fiil

d. 37a/7

[=1]

dār (Far.) idama mahkûm olanların asıldığı darağacı

d.+ġa 9a/6

[=1]

darġan- daralmak, sıkılmak

d.-ıp 4a/2

[=1]

da'vā (Ar.) çözülmesi gereken mesele, sorun, dert

d.+sını 9a/3

[=1]

da‘vā-yı muḥabbet (Ar.) aşk derdi

d. 33b/7

[=1]

dė- demek, söylemek

d.-di 3b/10, 10a/3, 10a/7, 12a/4, 12a/6, 13a/8, 14a/3, 15a/4, 15a/8, 15b/6, 15b/8, 16b/6, 17a/9, 17b/6, 18b/6, 19a/9, 19b/5, 19b/9, 20a/1, 20a/5, 21a/11, 21b/12, 23a/11, 24a/9, 24b/4, 29b/2, 30a/12, 33a/1, 33b/5, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34a/12, 34b/9, 34b/11, 35a/5, 35b/9, 36a/3, 36a/8, 36b/1, 37a/1, 37b/3, 37b/13, 38a/2, 38a/4, 39b/2, 39b/8, 39b/9, 3a/4, 3b/5, 40a/10, 4a/2, 5a/5, 5b/3, 7a/1, 7a/5, 9a/2, 9a/6, 9b/11

d.-diler 15b/1, 41a/5, 41a/9

d.-dür 18b/6, 19b/2, 39a/7, 41a/6, 41a/7, 41a/8, 41a/8, 41a/10, 41a/11, 41b/1, 41b/2, 41b/3, 41b/3, 41b/4, 41b/5, 41b/6, 41b/6, 41b/7, 41b/8, 41b/8, 41b/9, 41b/10, 41b/11, 41b/12

d.-dürġan 20b/3

d.-dürġıl 41b/11

d.-gen 22a/6, 36b/6, 39b/4, 39b/6, 39b/8

d.-genge 20a/8

d.-genini 40a/1

d.-genlering͡ 22a/1

d.-me 17b/7

d.-megil 36b/3

d.-p 2a/6, 10b/10, 11b/2, 11b/6, 12b/1, 12b/6, 13a/8, 14b/2, 14b/8, 14b/10, 14b/11, 15a/5, 15b/10, 16b/5, 17a/3, 17a/6, 17b/10, 18a/4, 18a/4, 18b/3, 19a/2, 19b/9, 1b/1, 20a/7, 20a/8, 20b/5, 20b/9, 21a/1, 21a/3, 21a/6, 21a/6, 21b/2, 22a/3, 22a/5, 22a/8, 23a/5, 23a/9, 23b/6, 24b/3, 24b/5, 24b/6, 24b/10, 25a/1, 26b/6, 29a/2, 29a/5, 29a/8, 29a/9, 29b/4, 29b/10, 2a/1, 30a/1emdi, 30a/9, 30a/10, 30b/3, 31a/3, 31b/4, 34b/8, 36b/9, 36b/10, 37a/4, 37b/4, 37b/5, 37b/10, 37b/11, 37b/13, 38a/10, 38a/11, 38b/2, 39a/4, 39a/7, 39a/8, 39a/10, 39b/1, 39b/10, 40a/5, 40b/1, 40b/3, 4b/10, 5a/8, 6a/1, 6a/7, 8a/8, 8a/9, 8b/8, 9b/7

d.-r 1b/5

d.-rsen 33a/9, 34a/11

d.-seler 29a/8

d.-sem 39a/6

[=189]

dėk gibi

d. 10a/6, 10b/9, 12a/2, 13a/1, 13b/1, 19a/4, 22a/12, 22b/1, 22b/1, 22b/2, 22b/5, 22b/11, 23b/2, 23b/9, 32b/3, 33b/9, 34a/1, 34a/7, 35a/9, 36a/2, 4b/6, 6b/1, 6b/4, 6b/9

[=24]

dem (Far.) zaman, an

d.+ni 2a/4

[=2]

dem-dār (Far.) arkadaş

d.+nıng͡ 29b/5

[=1]

demī (Far.) bir an, bir zaman, bir soluk

d.+de ḳıl-

[=1]

derāz (Far.) uzun

d. 35a/11

dergāh (Far.) bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzuru, eşiği

d.+ımġa 35b/10

[=1]

dergāh-ı haḳḳ Allah’ın katı, huzuru

d.+ġa 21b/10

[=1]

der-ġażab (Far.+Ar.) öfkeli, kızgın

d. bol- 31a/3

[=1]

derḥāl (Far.+Ar.) o anda, hemen, acilen

d. 10a/4, 14b/10, 23a/10

[=3]

der-üftād (Far.) atışma, ağız dalaşı

d. bol- 15a/10

[=1]

dervāze-i Beḥār (Far.) Behar şehrinin giriş kapısı

d.+ 34b/10

[=1]

dervāze-i merg (Far.) ölüm kapısı

d. 33a/6

[=1]

dervīş (Far.) tarikata girip bir şeyhe bağlanan kişi

d.+ġına 35b/11

[=1]

deryā (Far.) 1. deniz

d.+ġa 10b/4

d.+sınıng͡ 10b/1

2. bir şeyin bolluğunun sınırsız derecede olduğunu anlatır

d.+sı 11a/3, 6a/5

[=4]

destār (Far.) sarık

d.+nı 13b/5

[=1]

dest-i gül-gūn (Far.) pembe renkli el

d. 12b/8

[=1]

deşt-i ṣaḥrā' (Far.+Ar.) ova ve çöl

d. 7b/1

[=1]

devā' (Ar.) çare, ilaç, şifa

d. 38b/6

d. ḳıl- 24a/8

[=2]

Deve Saray (y.a.) bir yer adı

D. 25a/3

[=1]

devlet (Ar.) devlet

d.+im 7b/10, 8a/1

[=2]

devr-i ḳıyāmetġıça (Ar.+T.) kıyamet gününe kadar

d. 31a/2

[=1]

dil (Far.) gönül

d.+im 36b/8

d.+in͡gni 16a/3

[=2]

dilber (Far.) gönlü kendine çeken, güzel

d.+im 7b/7

[=1]

dīvāne (Far.) çılgın, deli, mecnun

d. 7b/6

[=1]

dōst (Far.) yakın arkadaş

d. 37a/6

d.+un͡gġa 34b/9

[=2]

du‘ā’ (Ar.) dua, yakarış

d. ḳıl- 18b/3, 20b/12, 40b/3

d.+sını 11a/4

[=4]

dūçār (Far.) uğramış, tutulmuş, yakalanmış

d. bol- 30b/11

[=1]

dumbaḳ davul

d.+nı 21a/12

d.+nın͡g 13a/5

[=2]

dumbe kuyruk, beli

d.+si 13b/3

[=1]

dūzaḫ (Far.) cehennem

d.+lar 26a/10

[=1]

dük eğri, kambur

d. 12b/9, 13a/9, 13b/1, 13b/3, 16a/4, 21b/11

[=6]

dünyā (Ar.) dünya

d. 11a/7, 18b/1, 31b/2

d.+da 20b/7

d.+dın 9a/2

d.+ġa 17b/7

d.+nı 41a/4

[=7]

dürr-i cān (Ar.+Far.) canın incisi, değerli can

d.+ın͡g 40b/4

[=1]

Ee

ė- imek, olmak, ek-fiil

ė.-di 16b/9, 37a/1

ė.-dim 34a/1

ė -din͡g 34a/2

ė.-ken 15b/5, 16b/1, 20a/3, 29b/3, 29b/3, 29b/11, 31b/4, 37b/11

ė.-genini 39b/13

ė.-in͡gni 7a/4

ė -mes sėn

ė.-miş 21a/3

[=15]

Ebābekr (ö.a.) Hz. Ebubekir

E.+i 37a/7

[=1]

ebrū (Far.) kaş

e. 36b/8

[=1]

ecel (Ar.) ömrün sonu, ölüm zamanı

e. 36a/2, 3a/3

e.+i 13a/4, 8b/10

[=4]

efyūn (Far.) afyon

e.+dur 7b/5

[=1]

efzūn (Far.) daha iyi, çok, fazla

e.+dur 7a/8

[=1]

eger (Far.) eğer, şayet

e. 2a/5, 31a/1, 38a/7, 39b/6

[=4]

ėgin elbise, kıyafet

ė. 22a/11, 3b/7, 4a/2

ė.+lerge 22b/6

ė.+lerni 3b/4, 4a/9

[=6]

ėgrü eğri

ė. 13b/9, 13b/10, 21a/8

[=3]

ehl (Ar.) bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemaat

e.+i 40b/6

[=1]

ehl-i dūz (Ar.+Far.) dikme ustası, terzi

e. 25a/7

[=1]

ėki iki (2)

ė. 20b/6, 22b/3, 23b/1,38b/11, 41a/1, 6b/9

ė.+miz 36a/6

[=7]

ėlçi elçi, aracı

ė.+lerge 2a/2

[=1]

elif Arap alfabesinin birinci harfi

e.+ning͡ 39b/2, 39b/3

[=2]

ėllig elli (50)

ė 16a/4, 20b/5, 24a/11

[=3]

elma elma

e. 12b/4

[=1]

el-ḳıṣṣa (Ar.) sözün kısası

e. 22b/12, 2a/7, 2b/9, 4b/1, 5b/3, 9b/2

[=6]

ėmdi şimdi

ė. 12a/5, 18b/5, 20a/9, 30a/1, 30a/13, 31a/5, 31a/5, 31a/7, 8a/5

[=9]

ėmes değil

ė. 6a/9, 13a/6, 18a/3, 18b/8, 36a/9, 36a/10

ė. +sin 15a/8

[=7]

emīn (Ar.) emin, güvenilir, güvenilen

e.+ig 26a/7

[=1]

emit- emzirtmek

e.-ip 9b/2

[=1]

emr (Ar.) bir şeyin yapılması veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk

e. 21a/1

e. ḳıl- 23a/8

e.+i 9a/1

[=3]

en‘ām (Ar.) deve, sığır, koyun vb. hayvanın çoğul şekli

e. 18a/8, 3b/8

e. ḳıl- 24a/7

[=3]

enār (Far.) nar

e. 32a/2

e.+ın͡gdın 32a/4

[=2]

encām-ı seḥer (Far.+Ar.) seher vaktinin sonu

e. 32b/8

[=1]

encīr (Far.) incir

e. 12b/4, 32a /4

[=2]

ėn͡glik yanağa kırmızı rengi veren madde, allık

ė.+dür 38b/13

ė.+lerni 22a/10

ė.+ni 4a/3

[=3]

ėr erkek

ė. 36b/9

ė.+ke 10a/7

ė.+nin͡g 36b/5

[=3]

ėr- ermek, olmak, ek-fiil

e.-di 13a/2, 16b/8, 1b/2, 1b/8, 22a/2, 22b/10, 23a/3, 2b/2, 2b/6, 2b/7, 2b/9, 36b/10, 37a/4, 37b/4, 37b/10, 38a/10, 38a/11, 39a/7, 39a/11, 39b/1, 39b/12, 5a/2, 5a/3, 6a/4, 8a/10, 8b/2, 8b/4, 8b/5, 9a/11, 9b/1, 9b/3

ė.-diler 1b/6, 2a/1

ė.-dim 35b/2

ė.-medi 20b/8

ė.-mes 36b/3

ė.-ür 13a/6, 38b/3

[=38]

erkān (Ar.) bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenler, devletin, ordunun sayılı kimseleri, peygamber

e.+larnı 40b/5

[=1]

erkān-ı devlet (Ar.) devletin ileri gelenleri

e. 23a/2

[=1]

ėrkek erkek

ė 10a/6, 36b/3

[=2]

ėrte bir sonraki günün sabahı, ertesi gün

ė. 20a/7

[=1]

ėrtence sabahleyin

ė. 20a/4

[=1]

ervāḥ (Ar.) ruhlar

e.+lar 17b/4

[=1]

eski eski

e. 41a/4

[=1]

ėşik kapı, eşik, huzur

ė.+imde 35a/8

[=1]

ėşit- işitmek

ė.-igraḳ 23b/8

ė.-ip 2b/1, 14b/11, 16b/7, 21b/13, 31b/1

ė.-ir miz 24b/11

ė.-mek 23a/1

ė.-tin 10b/9

[=9]

ėşitil- işitilmek

ė.-di 6a/6

[=1]

ėt- etmek, eylemek

ė.-ip 10a/10, 38b/9, 40b/4

ė.-mek 1b/1

ė.-mes 22a/7, 22a/7, 35a/6

[=7]

ėvlen- evlenmek

ė.-genim 20b/6, 24b/1

[=2]

evvel ilk, önce

e. 26b/4, 28a/2, 28a/4

e.+de 20a/9

[=4]

evvelḳı önceki

e. 3b/2

[=1]

ėy ey, seslenme edatı

ė. 10a/1, 10a/5, 10b/6, 10b/7, 10b/8, 10b/8, 11a/6, 11b/6, 12a/1, 12a/5, 12b/3, 13a/3, 14a/2, 14a/4, 14b/9, 15a/2, 15a/5, 15a/9, 15b/2, 15b/5, 15b/9, 16a/2, 17a/1, 17a/10, 18a/6, 19b/2, 20a/3, 21a/10, 21a/12, 23a/2, 23a/11, 23b/4, 24a/4, 24a/10, 26b/8, 28b/1, 29a/7, 29b/11, 30a/2, 30b/5, 30b/7, 30b/8, 31a/7, 31a/9, 32a/7, 32b/7, 33a/2, 33b/2, 33b/6, 34a/1, 34a/2, 34a/5, 34a/11, 35a/1, 35a/7, 35a/11, 35b/5, 36a/9, 36a/11, 36b/2, 36b/8, 37a/2, 37b/4, 37b/11, 37b/12, 37b/13, 38a/1, 38a/5, 38a/10, 39b/2, 3b/1, 3b/5, 40a/7, 40a/11, 40b/2, 41a/4, 4b/7, 5b/9, 6a/6, 6b/5, 7a/6, 7b/9, 8a/5, 8b/10, 9b/6, 9b/8

[=86]

ėyle- eylemek, yapmak, etmek, yardımcı fiil

ė.-di͡ng 7b/2

ė.-gil 30b/6, 30b/5

ė.-megil 34b/9, 38b/5

ė.-r 36b/2, 36b/2, 36b/3

[=8]

ėz- ezmek, üstesinden gelmek

ė.-ip 30b/7

[=1]

Ff

fādişāhzāde padişahın oğlu

f.+ni 20b/1

[=1]

faġfūr-i Çīn (Far.) Çin imparatoru

f. 7a/7

[=1]

fāḫir -i ḥāl (Ar.) yüce hâl, üstün tavır

f. 8a/3

[=1]

Fārisī (Far.) İran diliyle ilgili olan

F. 30a/1

F.+ni 30b/7

[=2]

farḳ (Ar.) fark, başkalık

f. 34b/9

[=1]

Farsça Fars dili

F. 30a/2, 30a/3

[=2]

farż (Ar.) İslam dininde müslümanların uymak zorunda olduğu, Allah'ın kesin hükümleri

f. 25a/8

f.+dur 38a/7

[=2]

fāsid (Ar.) bozulmuş, bozuk, kötü, faydasız, boş

f. 15a/5

[=1]

fāyide (Ar.) fayda, işe yaramak, yarar

f. bėr- 24a/3

f. bol- 6b/2

[=2]

fehm (Ar.) anlama, anlayış, idrak

f. 1b/7, 29b/3

[=2]

feraset (Ar.) hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, iz'anlı

f.+in 29b/3

[=1]

ferde (Far.) perde

f. 38b/8

[=1]

fermān (Far.) emir, buyruk

f. 11b/4

f. al- 11b/3

f. bol- 11a/6

[=3]

ferseng (Far.) üç millik yer

f. 10a/10

[=1]

fertūt (Far.) pek ihtiyar, kocamış, bunak

f. 16a/3

[=1]

feryād (Far.) feryat, bağırma

f.+ınġa 10b/10

[=1]

ferzend (Fars) çocuk, oğul, evlat

f.+e 20b/10

[=1]

feşīmān (Far.) pişman, pişmanlık

f. ḳıldır- 24a/3

[=1]

fetīle (Ar.) uzun, yumuşak ve parlak (saç)

f. 1b/4, 1b/4

[=2]

fikr- i ḫayāl (Ar.) hayalin fikri

f. ḳıl- 26b/1

[=1]

firāḳ (Ar.) ayrılık, ayrılma, ayrı düşme

f. 38b/10

[=1]

Fireng (Far.) Avrupalı

F. 4a/5

[=1]

fotacı yavru hayvan satıcısı (?)

f. 25a/10

[=1]

Furāḳ (Ar.) Burak, Hz. Muhammed'in, üzerine binerek miraca çıkması için emrine verilen semavi binek

F. 25b/11

[=1]

fut bacak, ayak

f.+ ıġa 23b/10

[=1]

Gg

ġalebe (Ar.) üstün gelme, üstün olma, bastırma

ġ. ḳıl- 3a/7

[=1]

ġam (Ar.) kaygı, tasa, keder, iç darlığı

ġ. 33a/2, 33b/1, 34a/1, 34a/4

ġ.+dur 32a/9

ġ.+ıġa 22a/11

[=6]

gām (Far.) adım, ayak

ḳ.<ur-> 20a/3

[=1]

ġamīn (Ar.+Far.) gam dolu, kaygılı, tasalı

ġ. 20b/10

[=1]

ġamze-i dil u lahẓ gönlü delen bakış

ġ. 35a/2

[=1]

ġarīb (Ar.) kimsesiz, zavallı, biçare

ġ.+ni 10b/9, 12a/3

[=2]

ġavvāṣ (Ar.) çok gayretli, çalışkan

ġ.+la 15a/8

[=1]

ġayb (Ar.) göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey

ġ. bol- 40b/1, 40b/10

ġ.+lar 38a/13

ġ.+lardın 38b/1

[=4]

ġaybāne (Ar.+Far.) gizli, gizlice

ġ. 17a/4

[=1]

ġayblı (Ar.+T.) gizli, saklı

ġ. 16a/8

[=1]

ġażab (Ar.) aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım

ġ. 23b/6, 24a/3, 24b/5

ġ.+ıdın 23a/7

[=4]

gedā (Far.) dilenci, yoksul, fakir, köle

g. bol- 2a/4, 36b/2

[=2]

gedāy (Far.) dilenci

g. 32b/7

[=1]

gel- gelmek

g.-e 38a/3

[=1]

genc canlı, hareketli, dinç

g. 36a/4

[=1]

ger (Far.) eğer

g. 23b/5

[=1]

gerd (Far.) keder, tasa

g.+ ini 23b/5

[=1]

gevher (Far.) cevher, mücevher

g.+i sėn 4b/9

[=1]

ġıyāṣ (Ar.) yardım, yardımcı

ġ. 25b/11

[=1]

ġıybet (Ar.) bir kimsenin arkasından aleyhinde bulunma, duyacağı zaman üzüleceği bir sözü arkasından söyleme, çekiştirme, koğuculuk

ġ. 41a/9

[=1]

giryān (Far.) ağlayan, ağlayıcı

g. 35b/6, 35b/8

[=2]

gūh (Far.) pislik

g. 25a/10

[=1]

ġulaç halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık, kulaç

ġ. 23b/11

[=1]

ġusl-ı ṭahāret (Ar.) gusül abdesti, boy abdesti

ġ. 10b/4

[=1]

gūş (Far.) ses

g. 13a/1

[=1]

ġūy (Far.) söyleyen, konuşan

ġ. 41a/9

[=1]

gūyā (Far.) söyleyen, söyleyici

g. 13a/1

g. bol- 6b/3

[=2]

gūyā (Far.) sözde, sanki

g. 7b/8, 8b/11

[=2]

gül (Far.) gül

g. 31b/12, 34a/1, 4a/10

g.+dür 37a/8

g.+i sėn 4b/8

g.+nüṅg 9b/10

g.+üyüm 7a/8

[=10]

Gül ‘Azīz (ö.a.) özel ad

G. 25a/11

[=1]

güldürle- gürüldemek

g.-p 13b/11

[=1]

Gülendām (Far.) Melike’nin cariyesi

G. 13a/3, 13a/8, 13a/10, 14a/1, 14b/11, 15b/1, 15b/8, 16a/2, 17a/1-2, 17a/10, 18a/4, 19a/4, 19a/9, 19b/1, 20a/1-2, 21a/10, 21b/2

G.+dın 16b/6

G.+ġa 15b/9

G.+ın͡g 19a/3, 19a/6

[=21]

gül-gūn (Far.) gül renkli, kırmızı

g.+dur 7a/11, 7b/4

[=2]

gül-nihāl (Far.) gül fidanı

g. 10b/7

[=1]

gülşen (Far.) gül bahçesi

g. 7a/8

[=1]

gümān (Far.) zan, şüphe

g. 17b/3

[=1]

günāh (Far.) Allah’ın emirlerine aykırı olan davranış

g.+dur 38a/7

g.+ını 10a/2, 9b/11

[=3]

Hh

ḫaber (Ar.) haber

ḫ.al- 13a/4

ḫ.+in͡g 16a/2

ḫ+in͡gizler 41a/5

[=3]

ḥabīb (Ar.) sevilen kimse, sevgili, dost

ḥ.+im 39b/5

[=1]

ḫacālet (Ar.) utanma, utanç

ḫ. bol- 31b/4, 40a/1

[=2]

Haccac (Ar.) zalim lakabıyla meşhur Emevi valisi

H. 7b/3

[=1]

ḥācet (Ar.) gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç, dert

ḥ.+igiz 14a/3

ḥ.+im 14a/4

ḥ+in͡g 24a/8

ḥ+ni 10b/10

[=4]

ḥadd (Ar.) sınır

ḥ.+in 36a/9

[=1]

ḫafā’ (Ar.) 1**.** utanma, çekinme

ḫ. bol- 19a/8

2. daralma, yürek sıkışması

ḫ bol- 21a/4

3. gizlenme, saklanma

ḫ. bol-5b/5

[=3]

ḫāh … ḫāh (Far.) ister … ister

ḫ. 2a/4

[=2]

ḥaḳḳ (Ar.) hukukun veya geleneğin bir kimseye tanıdığı şey, hisse, pay

ḥ.+ını 34b/9

ḥ.+nı 30b/6

[=2]

ḫāḳān hakan, Türk hükümdarlarına verilen unvan

ḫ. 5b/3

ḫ.+dın 6a/8

ḫ.+ı 2b/1

[=3]

ḫāḳān-ı Çīn Çin hakanı

ḫ.+ning̃ 11b/1-2, 40a/11, 6b/6

[=3]

ḥaḳīr (Ar.) değersiz, itibarsız, küçük

ḥ.+ig 26a/6

[=1]

ḥāl (Ar.) bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum

ḥ.+iġa 6a/4

[=1]

ḥālā (Ar.) bu zamana kadar, daha

ḥ. 17a/8, 36b/3

[=2]

ḥālet (Ar.) hāl, nitelik

ḥ.+idin 29a/10

[=1]

ḥalīm (Ar.) yumuşak huylu, yumuşak

ḥ. 41a/8

[=1]

Ḥalīm Bėg (ö.a.) özel ad

Ḥ. 26a/4, 26a/5

[=1]

ḥalḳa (Ar.) ortası boş bir daire biçiminde olan şey, ortası boş yuvarlak, kıvrım

ḥ. 1b/4, 1b/5

[=2]

Ḥamīm Bėg (ö.a.) özel ad

Ḥ. 26a/4

[=1]

ḫāne-i mātem (Far.+Ar.) matem evi

ḫ.+dür 32a/10

[=1]

hani nerede, ne oldu?

h. 36b/6

[=1]

ḥanīf (Ar.) Allah'ın birliğine inanan, İslam'a tabi olarak şirk ve dalaletten kurtulan kimse

ḥ.+ig 26a/6

[=1]

ḫalāyıḳ (Ar.) hizmetçi

ḫ.+lar 25a/1

[=1]

ḫalḳ (Ar.) halk, ahali

ḫ. 26b/3, 37b/10, 5b/5

ḫ.+ı 6a/3, 14a/5, 29b/10, 39a/5, 39a/6, 39b/1

[=9]

ḫalḳ -ı ‘ālem (Ar.) alem halkı

ḫ.+i 35b/10

[=1]

ḫalta kese, torba

ḫ.+larnıng͡ 36b/9

[=1]

ḫām (Far.) yeterince olgunlaşmamış

ḫ. 25a/11

[=1]

ḫan han, hükümdar

ḫ. 41b/4, 41b/5, 41b/5

ḫ.+ı 25a/4

[=4]

ḫāne-i Ka‘be (Far.) Kâbe

ḫ.+de 38a/2

[=1]

ḫanım kadın

ḫ. 16a/2, 17a/10, 37a/2

[=3]

ḫār (Far.) diken

ḫ. 41b/5

[=1]

ḫarāb (Ar.) perişan, hüzünlü, kederli, gamlı

ḫ. ḳıl-37a/9

[=1]

ḫarāret (Ar.) sıcaklık, ateş

ḥ.+idin 29a/11

[=1]

ḫarc (Ar.) gider, harcama

ḫ.ḳıl- 41b/11-12

[=1]

ḫarcla- harcamak

ḫ. 41b/11

[=21]

ḫarīdār (Far.) alıcı, müşteri

ḫ. 20a/7

ḫ. bol- 14b/1, 14b/4, 20b/5, 20b/7, 21a/2, 24b/10, 3b/8

[=8]

ḥāṣıl (Ar.) olan, ortaya çıkan

ḥ. ḳıl- 41a/1

[=1]

ḫāṣṣiyyet (Ar.) bir şeye has nitelik, o nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir, hassa

ḫ.+imdür 7a/7

[=1]

ḫaṭā’ (Ar.) hata, kusur, yanlış

ḫ.ḳıl- 40a/5

[=1]

ḫāṭır (Ar.) bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, itibar

ḫ.+ıng͡ġa 34b/10

[=1]

ḫātūn (Far.) kadın

ḫ. 41a/8, 41a/10

ḫ.+nı 41a/6, 41a/6, 41a/7, 41a/8, 41a/9, 41a/10, 41a/11, 41b/1, 41b/1, 41b/2, 41b/3, 41b/4, 41b/5

[=15]

ḫayāl (Ar.) hayal, gerçekleşmeyecek istek, arzu, düşünce

ḫ. bol- 15b/10

ḫ. ḳıl- 18b/10, 21b/2

ḫ.+i 8a/9

ḫ.+ni ḳıl- 15a/5

[=6]

ḥayāt (Ar.) hayat, canlılık

ḥ. 37b/13

[=1]

ḥayrān (Ar.) çok beğenmek

ḥ. +dur 7b/3

ḥ. bol- 35b/5, 4b/6

ḥ.+dur 8a/1, 8a/7

ḥ. ḳal- 29b/10, 36b/10, 37b/3, 37b/10, 39a/5, 39b/1

[=10]

ḥāżır (Ar.) bir yerde mevcut olan, bizzat bulunan, hazır

ḥ. bol- 11b/5

[=1]

ḫāẕır (Ar.) emek sarfetmeden erişilen (şey]

ḫ. 25b/3

[=1]

ḥāzim (Ar.) uzak görüşlü, akıllı (kimse)

ḥ. 25b/6

[=1]

ḫazīne (Ar.) toplu hâlde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddi değeri yüksek şeylerin bütünü

ḫ.+ning͡ 4b/9

[=1]

ḥażret (Ar.) saygı ifade eden söz

ḥ.+leri 12a/2

[=1]

Ḥażret-i Ḫıżır (ö.a.) abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat

Ḥ. 11a/5, 11b/3, 12a/4, 15a/9, 20a/5, 24a/9, 24b/6, 31a/8, 31b/5, 32a/3, 32a/8, 32b/1, 33a/1, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34b/11, 35a/5, 35a/10, 35b/4, 35b/9, 36a/3, 36a/8, 37a/4, 38a/2, 38a/5, 38a/11, 38b/2, 39b/3, 39b/11, 39b/12, 39b/13, 40a/6, 40b/8

Ḥażret-i < Ḫıżır> 36b/1

[=38]

Ḥażret-i Muḥammed (ö.a.) Hz. Muhammed

Ḥ. 39b/5

[=1]

Ḥażret-i Sulṭān Şeyḫ Şeh Şanem (ö.a.) Melike Sanem Agıça

Ḥ. 26b/4

[=1]

hele (Far.) “biraz bekle, dur bakalım “

h. 20a/4

[=1]

hem (Far.) ayrıca, aynı zamanda, bununla birlikte, bunun yanı sıra

h. 18b/1, 1b/7, 20b/4, 20b/9, 21b/8, 23a/5, 32b/6, 33a/3, 34a/4, 35a/9, 37a/8, 39a/4

[=12]

heme (Far.) bütün, cümle, hepsi

h. 37b/3, 37b/10, 39b/1

[=3]

hemān (Far.) derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden

h. 34b/10, 41a/7

[=2]

hemçü (Far.) gibi

h. 37a/7

[=1]

hemrāh (Far.) yol arkadaşı, yoldaş

h. bol- 21a/5

[=1]

henūz (Far.) daha şimdi, yeni

h. 24a/11, 9b/9

[=2]

her (Far.) her, hepsi, bütün, cümle

h. 14a/7, 14a/7, 15a/6, 17a/2, 17a/3, 18a/9, 18b/4, 19b/5, 1b/8, 24b/9, 2b/7, 30b/11, 38a/3, 38a/13, 3a/2, 3b/10, 3b/10, 40b/7, 7a/11, 7b/6, 8a/10, 8b/2, 9a/10

[=23]

her-çend (Far.) her ne kadar

h. 34a/9

[=1]

her nė (Far.+T.) her ne

h. 19a/6, 29a/8, 6a/7

[=3]

hergiz (Far.) asla, hiçbir şekilde

h. 18a/2, 20a/9, 30b/10, 30b/11, 31a/2, 34a/7, 35a/6

[=7]

ḥesāb (Ar.) bir iş için önceden plan kurma, tasarlama, tasavvur

ḥ. 17b/2

[=1]

hest (Far.) var, belli bir özelliği kendinde barındıran, o özelliğe sahip

h. 12b/7, 13a/11, 23b/7, 37b/12

[=4]

heybet (Ar.) heybet, etkili görünüş, ululuk

h. 12b/7, 13a/11

h.+i 16a/10

[=3]

heyhāt (Ar.) ses taklidi

h. 14b/11, 14b/11

[=2]

hezl (Ar.) şaka, eğlenme amacıyla söylenen söz

h. 31a/6

h. ḳıl- 31a/9

[=2]

Ḫızır (ö.a.) abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat

Ḫ. 11a/6, 12a/6, 12a/7, 12a/8, 14a/3, 15b/6, 18b/7, 21a/12, 23a/11, 26b/7, 27a/5, 27b/3, 28a/1, 28a/11, 29b/7, 30a/4, 30b/9, 31a/3, 32b/6, 33a/1, 34b/6, 36b/4, 36b/7, 39a/11

[=24]

Ḫızır peyġāmber (Ar.) abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil

ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat

Ḫ. 12a/6, 39b/13

[=2]

hīç (Far.) hiç

h. 10a/1, 11a/7, 11a/8, 14a/4, 14b/1, 17a/8, 20b/8, 21a/2, 21b/9, 22a/4, 30b/10, 34b/5, 36b/6, 38a/3, 5a/9, 8b/4

[=16]

ḥikāyet (Ar.) hikâye

ḥ. ėt- 1b/1

[=1]

ḫilāf (Ar.) ters, aykırı

ḫ.+nı 41b/4

[=1]

ḥīle (Ar.) hile, yanıltmak, kandırmak

ḥ. 20a/1

[=1]

himmet (Ar.) yardım, destek, güç, cesaret

h. bėr- 30b/3

[=1]

Hindūstān (y.a.) Hindistan

H. 26b/3

[=1]

ḥiṣṣe (Ar.) bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay, kat

ḥ. 3b/3

h.+si 38a/9

h.+sidin 38a/8-9

[=3]

ḥissiyyet (Ar.) hislilik, duygululuk

ḥ.+ke tüş- 29b/10

[=1]

ḫiẕmet (Far.) iş görme, hizmet

ḫ.+in͡gizge 21b/7

[=1]

Ḫōca Maḥmūd (ö.a.) özel ad

Ḫ. 25b/11

[=1]

Ḫocend (y.a.) Türkistan'ın Fergana vadisinde, Sirderya kıyısında eski bir şehir

Ḫ. 2b/3

[=1]

ḫōr (Far.) değersiz, aşağı

ḫ. 15a/1

[=1]

ḫōş (Far.) güzel, iyi

ḫ**.** 1b/7, 6b/4

ḫ. bol- 13a/8, 18a/4

[=4]

ḫōş-ḫūy (Far.+Ar.) iyi huylu

ḫ. 14a/6

[=1]

ḫōş-rūy (Far.) güzel yüzlü

ḫ. 1b/6

[=1]

ḫōş-ṭab' (Far.+Ar.) iyi tabiatlı, iyi huylu

ḫ. 1b/7

[=1]

hoşyār (Far.) akıllı, uyanık

h. 16b/8

[=1]

höl ıslak, yaş

h. 33b/7

ḫūb (Far.) güzel, hoş, iyi

ḫ. 32a/4, 32a/5, 32a/7, 33b/2, 36a/7, 36a/9, 36a/10

[=7]

ḫūblaş- (Far.) sevinmek

ḫ.-ıp 10a/8

[=1]

ḫubūr-ı bī-melāl (Ar.+Far.+Ar.) dertsiz sevinç

ḫ. 10b/6

[=1]

Ḫudā (ö.a.) Tanrı, Allah

Ḫ. 39b/4

Ḫ.+dın 26a/11

[=2]

Ḫudā Te'ālā (ö.a.) yüce Allah

Ḫ. 40a/7

[=1]

Ḫudāy (ö.a.) Tanrı, Allah

Ḫ.+nıng͡ 22a/4

[=1]

Ḫudāy Te'ālā (ö.a.) yüce Allah

Ḫ.+ġa 6b/3

Ḫ.+nıng͡ 11a/2, 6a/4

[=3]

ḫumār (Ar.) içkiden sonra gelen baş ağrısı, içki mahmurluğu

ḫ. 41b/2

ḫ.+ı 37a/11

[=2]

ḫumārī (Ar.+Far.) içki mahmurluğuyla ilgili

ḫ. 7b/4

[=1]

ḫūn (Far.) ah, beddua

ḫ.+ı tut- 21b/3

[=2]

ḫunda kese, torba

ḫ. 17b/8, 18a/5

ḫ.+daḳı 19a/6

[=3]

ḫūn-ı nā-ḥaḳḳ (Far.+Ar.) haksız yere öldürme

ḫ. ėyle- 7b/2

ḫ. ḳıl- 21b/10

[=2]

ḫūrşīd (Far.) güneş

ḫ. 8a/6

[=1]

ḫuşūnet (Ar.) kabalık, sertlik, hışım

ḫ. bol-10a/3

2.sevinmek, huzurlu olmak

ḫ. bol- 10a/9

[=2]

ḫuṭbe-i nikāḥ (Ar.) nikâh hutbesi

ḫ. oḳu- 40b/8

[=1]

[=1]

hūş (Far.) akıl, şuur

h.+ı 16b/7

h.+ıdın 8b/5

[=2]

ḥükm (Ar.) hüküm, emir, buyruk

ḥ. 23b/5

[=1]

ḥüsn (Ar.) iyi, iyilik

ḳ. ḳıl- 15b/6

[=1]

ḥüsn-i cemāl (Ar.) yüz güzelliği, güzel yüz

ḥ+i 3a/6, 3b/2, 14b/6

ḥ.+in͡gni 8a/7

[=4]

ḥüsn-ü rāz gizli iyilik, yetenek

ḥ. 29b/11

[=1]

Iı

ırġan- ırgalanmak, sallanmak

ı.-ap 22b/4

[=1]

İi

iber- göndermek

e.-diler 1b/9

i.-genge 21b/12

[=2]

iç **1.** iç, iç kısım, dahil

i.+ide 11a/1, 16a/6

i.+inde 36b/9

i.+in͡gge 34a/4

2. gönül, kalp, yürek, vicdan

i.+im 21a/3

[=5]

iç- içmek

i.-eyin 29b/1

i.-ip 30b/7

i.-mesin 37a/10

[=3]

içkü keçi

i. 13b/7, 23b/10

[=2]

içre içinde, içine

i. 1b/2, 37b/1

[=2]

iḫlāṣ (Ar.) bağlılık, doğruluk, samimi dostluk

i. 25b/9

[=1]

iḥsān (Ar.) bağışlama, bağışta bulunma

i. ḳıl- 18a/8, 3b/8-9

i.+dur 8a/2

[=3]

iḳlīm (Ar.) bir şeyin kuvvetle hakim olduğu ortam, yer

i. 32a/2

[=1]

‘ilāc (Ar.) çare

i. bul- 20a/2

i.+ı 30b/3, 31b/3

i.+ını ḳıl- 26b/2

[=4]

ĭlāc (Ar.) girdirme, içeri sokma

i. +ınıng͡ 22a/8

[=1]

i‘lām (Ar.) bildirme, anlatma

i. 41a/6, 41a/7, 41a/7, 41a/8, 41a/11, 41b/1, 41b/2, 41b/2, 41b/3

[=9]

İlyās (ö.a.) özel isim

İ. 25b/10

[=1]

īmān (Ar.) iman, inanç

i. tile- 32b/10

i. ėt- 40b/4

i.+ġa 6b/1

[=3]

inek süt ninesi

i. 9b/2, 9b/3

[=2]

irāde (Ar.) buyruk, takdir

i.+si 22a/4

[=1]

işābet **(**Ar.) değme, ulaşma, kabul etme

i. ḳıl- 11a/4

[=1]

ise ise

i. 41b/9

[=1]

İskender (ö.a) Makedonya kralı Filip’in oğlu olup milattan önce 356-323 yılları arasında yaşamış büyük İskender

İ. 13a/1

[=1]

‘işmet (Ar.) masumiyet, günahsızlık

i. 1b/2

[=1]

ism-i A‘ẓam (Ar.) en büyük isim (İsm-i Azam duası)

İ. 12b/6

[=1]

iste- istemek, talep etmek

i.-gil 35a/2

i.-p 4a/7

[=2]

iş iş, davranış, hareket, tavır

i. 10a/1, 20b/4, 36a/12, 41b/10, 41b/10

i.+din 16a/2

i.+ġa 20b/2

i.+iġa 20b/1, 24a/5

i.+ning͡ 15b/2

[=10]

iştiyāḳ (Ar.) büyük arzu duyma, aşk

i.+ı 7a/9

[=1]

‘işve-nāz (Ar.+Far.) işveli, cilveli

i. 25b/5

[=1]

iyge sahip, mülkü olan, asıl

i.+lerni 40b/7

[=1]

‘izzet (Ar.) hürmet, saygı, ikram

i. ḳıl- 18a/1

[=1]

Kk

ḳabīle (Ar.) aynı soydan gelen ve bir başkasının yönetiminde yaşayan göçebe topluluk, boy

ḳ.+din 24a/5

ḳ.+sidin 24a/10

[=2]

ḳabūl (Ar.)

ḳ. 29a/9,

ḳ. ḳıl- 22a/3, 2a/1, 2a/4-5, 4a/1

ḳ. ėt- 35a/6

ḳ. tut- 40b/1

[=7]

ḳaç- kaçmak

ḳ.-arġa 24a/2

[=1]

ḳaçan ne zaman

ḳ. 3b/10

[=1]

ḳaçur- kaçırmak, kaybetmek

ḳ.-anda 36b/3

[=1]

ḳadd-i nihāl (Ar.+Far.) taze vücut, taze beden

ḳ +i 8a/6

[=1]

ḳadd (Ar.) boy

ḳ.+i 31b/12

[=1]

ḳadın kadın

ḳ. 26b/1

[=1]

ḳāḍī-yi ẕü'l-celāl (Ar.) büyüklük sahibi

ḳ. 10b/7

[=1]

ḳafaḳ **1**. örtü, peçe

ḳ.+ını 22b/11

2. kapak

ḳ.+nı 13b/9

[=2]

ḳafes (Ar.) kafes

ḳ. 37a/8

[=1]

ḳāfiye (Ar.) uyak

ḳ 29a/7

[=1]

kāfūr (Ar.) cennette bir kaynak ismi

k. 13b/1

[=1]

ḳā'ide (Ar.) kanun, kural

ḳ +ni 34b/3

ḳ.+si 2b/5

ḳaḳ - vurmak

ḳ.-ar 2b/9

ḳ.-ıp 3a/6

ḳ.-tı 13a/1, 21a/9, 3a/1

[=5]

[=2]

ḳal- **1.** olduğu hâlde durmak, kalmak

ḳ.-dı 10a/7

ḳ.-ġandur 21a/4

ḳ.-masınlar 38a/4

ḳ-sa 38a/9

2. olmak veya bulunmak

ḳ.–dı 29b/10, 36b/10, 37b/3, 37b/10, 39a/5, 39b/1

ḳ.-maydur 19b/3

3. geride kalmak, arta kalmak

ḳ-sa 20b/11

ḳ-ur 18b/1

[=13]

ḳam- içine çekmek, büzüştürmek **(**?)

ḳ.-ıp 20a/9

[=1]

kām (Far.) arzu, amaç, maksat, gidilecek yol

k.+dur 15b/4

[=1]

kām-ı dil (Far.) gönül mutluluğu

k. 41a/1

[=1]

ḳāmet (Ar.) boy, endam

ḳ.+im 31b/12

[=1]

ḳan kan

ḳ. 23a/8, 9a/5, 9a/10

ḳ.+dur 7a/10, 7b/1

ḳ.+ım 32b/3

[=6]

ḳança 1. ne kadar

ḳ. 19b/5,

2. kim

ḳ. 3b/10

[=2]

ḳara siyah, kara, esmer

ḳ. 36a/7

[=1]

ḳara- bakmak, nazar etmek

ḳ.-dı 23b/7

ḳ.-maḳ 38a/6

ḳ.-p 34a/6

[=3]

ḳarala- bakmak, dikkati bir şeye çevirmek, ikide bir bakmak

ḳ.-p 34a/5

[=1]

ḳaranġuluḳ karanlık

ḳ. bol- 31b/2

ḳ.+lıdı 23a/7

[=2]

ḳargaş- karşılıklı beddua etmek

ḳ.+ı 17b/4

[=1]

ḳarı yaşlı, ihtiyar

ḳ. bol-

ḳ. 14b/4, 16a/3, 17a/9, 18a/3, 18b/5, 20b/4, 21b/11, 30a/12, 31a/7, 32b/7, 32b/9, 33a/3, 33b/9, 35a/9, 36a/2, 36a/11

ḳ.+sı 17b/7

[=17]

ḳarı- yaşlanmak, ihtiyarlamak

ḳ.-ġan 32b/4, 38b/4

[=2]

ḳarıla- ihtiyarlamak, yaşlanmak, olgunlaşmak

ḳ.-sı 20b/8

[=1]

ḳar- (Mo.) gitmek, gidici olmak, yaşlanmak, ölmek üzere olmak

ḳ.-ıp 29b/2

[=1]

ḳarın karın

ḳ.+ın͡gnı 20a/9

[=1]

ḳaṣṣāb (Ar.) koyun, kuzu, sığır, dana gibi eti yenecek dört ayaklı hayvanları kesen veya kesilmiş hayvanları parçalayarak satan kimse

ḳ. 25a/8

[=1]

ḳaş yan, birliktelik

ḳ.+ıġa 11b/5, 15b/9, 19a/5, 21b/3, 3a/9, 9b/8

ḳ.+ımda 15a/10

ḳ.+ımdın 31a/4

ḳ.+ımġa 16b/3

[=9]

ḳaşla- kaşımak

ḳ.-p 32a/6

[=1]

ḳat **1.** yan, huzur

ḳ. 16b/3

2. kat, derece

ḳ. 21a/9

[=2]

ḳatıġ çok, pek çok

ḳ. 38a/7

[=1]

ḳatıġlıḳ sertlik, katılık, zorluk

ḳ.+ıdın 24a/6

[=1]

ḳavġunçı kavuncu, kavun satan kimse

ḳ. 25a/6

[=1]

ḳap- kapmak, tutmak, almak

ḳ. 18b/9

[=1]

ḳayda nasıl

ḳ. 35b/2

[=1]

ḳaydaġ **1.** hangi

ḳ. 13a/4

2. her ne

ḳ. 22a/5

3. nasıl

ḳ. 29b/3, 41a/1, 5a/6, 8b/2

[=6]

ḳaydaḳ nasıl

ḳ. 23b/11

[=1]

ḳaydın nereden

ḳ. 22a/8

[=1]

ḳayı hangi

ḳ. 3a/3

[=1]

ḳaymaḳ kaymak, sütün üzerindeki ince perde

ḳ. 32a/6

[=1]

ḳaysı **1.** hangi

ḳ. 24a/5, 4b/7, 4b/8, 4b/8, 4b/9

2. kimse, biri ?

ḳ. 22a/4

[=6]

ḳayta tekrar, yeniden, yeni baştan

ḳ. 10b/3

[=1]

ḳazancı kazancı, kazan yapan ya da satan kimse

ḳ. 25a/9

[=1]

ḳāżī (Ar.) kadı

ḳ. 25a/2

[=1]

kec (Far.) eğri, çarpık, büklüm, kıvrım

k. 41b/8

[=1]

keç- vazgeçmek

k.-ip 17a/4, 32b/2

[=2]

kėç geç

k. 37b/12

[=1]

kėçe gece

k. 21a/3

k.+si 11a/1

[=2]

keçe keçe, eski palas, kilim

k.+ge 10b/5

[=1]

keff (Ar.) ayak tabanı, ayak

k. sür- 20b/9

[=1]

keklik keklik

k.+dür 39a/1

[=1]

kėl- gelmek

k.-di 12b/3, 23a/6, 23b/1, 2b/5, 35b/10, 6a/8, 7b/8, 8b/9, 9b/6

k.-digüm 17b/6

k.-diler 40b/2

k.-dim 12b/1, 14b/8, 19b/2, 20b/5, 21a/1, 21a/3, 21a/6, 24b/4, 7a/1

k.-di͡ng 14a/2, 24a/5

k.-e 26a/1, 26a/8, 41b/9

k.-edür 17b/6, 19a/7, 23b/12

k.-e 15a/8

k.-ermiş 15b/1

k.-ey 12b/5

k.-gen 13a/5, 19a/2, 21b/1, 23a/2, 24a/7

k.-genleridin 3b/2

k.-gil 33a/4, 33a/9

k.-i͡ng 19b/9, 20a/7, 20a/8

k.-ip 11b/5, 14a/2, 14a/8, 17a/1, 17a/4, 17a/7, 20a/7, 23a/6, 23a/10, 23b/3, 23b/6, 25a/2, 2a/8, 32b/6, 32b/7, 36b/4, 39a/8, 3a/6, 4a/8, 4b/3, 6a/3

k.-ipdür 13a/4, 16a/5, 21b/11, 3a/4, 3b/1

k.-ip sėn 4b/10

k.-medim 19b/1

k.-megey 20a/1

k.-mepdürmiş 14b/2

k.-mes 14b/4

k.-mey 21a/2

k.-meydür 17b/2

k.-se 22a/3, 23b/4, 2a/3, 2b/8

k.-sünler 20a/5

k.-ür 26b/3

[=81]

kelām (Ar.) Kur'an-ı Kerim, Kur'an

k. 34b/7

[=1]

kelāmu'llāh (Ar.) Kur'an-ı Kerim

k.+dın 39a/7

[=1]

kelle (Far.) baş, kafa

k.+sidin 16b/7

[=1]

kelte kısa, kuyruksuz, alçak

k. 41b/1

[=1]

kem (Far.) az, eksik

k.+dür 32a/12

[=1]

kenīzek (Far.) cariye

k. 14a/4, 14b/9, 15a/9, 19b/1, 20a/5

k.+ler 23a/10, 3b/10, 7a/10

k.+lerge 3a/2

k.+leri 3a/5

k.+lerige 22b/5

k.+lerini 4a/6

k.+lerni 3a/7

[=13]

kėrek gerek, lazım

k. 1b/1, 23a/1, 36b/5

[=3]

kėrü geri

k. 39b/10

[=1]

kės- kesmek

k.-eler 19b/4

k.-gen 7b/9

k.-ip 2a/5, 32a/12, 9a/5, 9a/8

k.-ipdür 14a/9

k.-mesem 30b/2

k.-mey 34a/2

[=9]

kėstür- kestirmek, koparmek

k.-üp 21b/5

[=1]

kėt- **1.** gitmek, terk etmek, ayrılmak

k.-e 16b/5

k.-eni 33a/4

k.-er 39a/8

k.-er mėn 19a/2

k.-ey 14b/8

k.-geli 17a/9

k.-genin 14b/3

k.-gil 31a/4, 34a/11

k.-ip 20a/1, 24b/9, 9b/1, 9b/5

k.-key 15a/4

k.-kip 20a/10

k.-mes mėn 20a/9, 34a/12

k.-mey 15b/7

k.-sünler 20a/4

k.-ti 16b/8

2. bir şeyi belli şekilde sürdürmek, devam ettirmek

k.-en 17a/5

3. bitmek, tükenmek, kaybolmak

k.-ip 8b/5

4. çıkmak, kurtulmak

k.-eriṅgni 33a/8

5. ulaşmak, yetişmek

k.-ti 36a/1

[=24]

kėy- giymek

k.-gen 3b/7, 7a/10

k.-ip 22a/11, 4a/3, 4a/10

k.-ipdür 13b/6, 13b/7, 23b/11, 3b/3, 3b/4, 3b/5

k.-üp 22a/12

[=12]

kėydür- giydirmek

k.-üp 22b/6

[=1]

kėyik geyik

k. 22b/2

[=1]

ḳıçḳır- seslenmek, bağırmak

ḳ.-aṅglar 23a/8

ḳ.-dı 13a/3, 8b/8

ḳ.-dılar 12a/4

[=4]

ḳıl- kılmak, etmek, yapmak

ḳ. 18a/1, 32b/10, 35b/7

ḳ.-a 15b/6

ḳ.-a mėn 17b/3

ḳ.-adur 23a/4, 33a/9, 3a/7

ḳ.-aġıl 8a/3

ḳ.-am 33b/4

ḳ.-amadı 22a/4

ḳ.-arsın 3b/6

ḳ.-asın 20a/6

ḳ.-ay 14a/3, 24a/7, 24a/8, 26b/2

ḳ.-dı 11a/2, 11a/4, 12a/1, 12b/7, 13a/10, 18a/8, 23a/8, 29b/2, 2a/10, 37a/9, 6a/2

ḳ.-dılar 40a/6

ḳ.-ġan 9a/4

ḳ.-ġandın 31b/2

ḳ.-ġanıṅ 8a/4

ḳ.-ġanıṅgız 21b/10

ḳ.-ġay 9a/2

ḳ.-ġıl 10a/3, 4b/10

ḳ.-ıp 10b/5, 10b/6, 10b/10, 14a/9, 15a/2, 15a/3, 15b/4, 20a/11, 20b/4, 21b/9, 22b/2, 22b/2, 23a/9, 23b/6, 24a/1, 26b/1,

26b/2, 29a/10, 2b/4, 31a/6, 3b/9, 40b/3, 40b/6, 40b/10, 41a/1, 4b/4, 5b/9, 9a/9

ḳ.-ıpdur mėn 40a/5

ḳ.-ma 15a/6, 21b/2, 33a/2

ḳ.-maġıl 18a/2

ḳ.-maḳ 31a/9

ḳ.-mas 41b/8, 41b/12

ḳ.-masun 18b/4, 18b/10

ḳ.-may 21b/5

ḳ.-maydur 4a/1

ḳ.-sa 38a/3, 41b/10, 41b/10

ḳ.-salar 41b/7

ḳ.-sam 16b/2, 22a/3

ḳ.-sa͡ng 10a/3

ḳ.-sun 14b/10, 2a/1, 40a/8

ḳ.-sunlar 18b/3

ḳ.-ur mėn 20b/12, 2a/5, 30b/1, 9a/1

[=91]

ḳıldır- kıldırmak, yaptırmak

ḳ.-ır 24a/3

[=1]

ḳıpḳızıl kıpkızıl, çok kızıl

ḳ. 7b/1

[=1]

ḳırḳ kırk (40)

ḳ. 11a/1

[=1]

ḳısm (Ar.) tür, çeşit, kısım

ḳ. 26b/1

ḳ.+ınġa 9a/1

[=2]

ḳısḳa kısa

ḳ. 3b/4, 3b/7

[=2]

ḳıyalca geriye döner gibi, geriye dönercesine

ḳ. bol- 9a/11

[=1]

ḳız kız, kız çocuk

ḳ. 11b/1, 18a/9, 31a/9, 32a/7, 33b/2, 36b/10, 40a/7, 40a/11

ḳ.+ı 1b/2

ḳ.+ım 10a/6, 9b/8

ḳ.+lar 37b/3, 9b/7

ḳ.+nı 4a/7

ḳ.+nın͡g 39a/2

[=15]

ḳız kızıl-yeşil (renk)

ḳ. 4a/9

[=1]

ḳızart- kızartmak, kırmızı duruma getirmek, utanmak

ḳ.-ıp 22b/3

[=1]

ḳızġına kızcağız, zavallı kız

ḳ. 34a/1, 35b/5, 36b/2

[=3]

ḳızıl kızıl, kırmızı

ḳ. 22b/6, 38b/13, 7a/10, 7a/10

[=4]

ki bağlama edatı

k. 10a/1, 13b/4, 14a/5, 15a/4, 15a/4, 15a/9, 15b/1, 15b/6, 15b/9, 16a/2, 17a/9,

17b/6, 19a/10, 19b/1, 19b/6, 20a/1, 20b/7, 21a/1, 21a/10, 22a/2, 23a/4, 27b/1, 2b/6, 33a/9, 35a/3, 36b/3, 37a/1, 37b/3, 37b/11, 37b/12, 37b/13, 38a/2, 38a/5, 38a/10, 38a/13, 38b/6, 39a/9, 39a/11, 39b/1, 39b/3, 39b/9, 3a/3, 3a/5, 3b/5, 3b/10, 40a/4, 40a/7, 40a/10, 4b/7, 5a/4, 5a/6, 5b/1, 5b/9, 7a/8, 7b/8, 7b/10, 8a/1, 8a/10, 8a/5, 8a/8, 9b/6

[=61]

kibi gibi

k. 31b/11

[=1]

kim bağlama edatı, ki

k. 10b/6, 11a/2, 11a/6, 11b/7, 12a/1, 12a/2, 12a/5, 12b/8, 13a/1, 13a/3, 13a/9, 13a/10, 13b/11, 14a/2, 14a/4, 15b/2, 17a/1, 17a/10, 18a/6, 18a/9, 18b/2, 19a/5, 19a/8, 19a/9, 19b/9, 1b/9, 20a/2, 20a/5, 21a/9, 21a/12, 22a/1, 23a/2, 23a/8, 23b/7, 24a/4, 24a/10, 26a/8, 29a/2, 29a/3, 29b/2, 2a/2, 30a/12, 36b/10, 3a/1, 3b/1, 5b/7, 6a/6, 6b/5, 7b/4, 8a/10, 8b/10, 9a/2, 9a/8, 9b/4, 9b/8

[=55]

kim soru zamiri

k. 12a/2, 30b/11, 31b/8, 33a/8

k.+dür 9a/3

k.+ning͡ 8b/10

[=6]

kimse kimse, herhangi bir kişi

k. 14b/2

[=1]

kīn (Far.) kin, gizli düşmanlık

k. 22a/1

[=1]

kin arka, art

k.+idin 38b/12

[=1]

kint (Sogd.) köy, kale, şehir, yerleşim yeri

k. 24b/9, 24b/9

[=2]

kir- **1.** girmek

k.-di 15b/9, 19a/5, 21b/3, 3b/1,

k.-diler 9b/8

k.-gil 14b/10, 18b/9, 21b/1

k.-ip 15b/4, 20a/6, 3a/2, 3a/8, 8b/9

k.-ünce 36a/7

2. ulaşmak, erişmek

k.-dim 24a/11

k.-gen 16a/4

3. dahil olmak, katılmak

k.-di 4b/7, 6b/5

[=18]

kirişme naz, cilve

k.+ler 22b/3

[=1]

kişi kişi, insan

k. 11b/8, 19a/4, 1b/9, 21a/2, 21b/1, 22a/2, 2a/2, 2b/7, 36a/11, 36b/5, 38a/3, 3a/4, 5a/2, 5a/7, 5a/9, 7b/9

k.+ge 18a/1, 19a/10, 22a/3, 36b/6

k.+lerge 18b/6

k.+lerni 22a/7

k.+ni 21b/9, 7b/2

k.+ning͡ 20b/8, 38a/6, 38a/8

[=27]

kivür- içeriye sokmak, koymak

k.-ürde 15b/9

[=1]

ḳof- **1.** kovmak

ḳ.-mas 38b/1

2. çıkmak,kalkmak, bulunduğu yerden ayrılmak

ḳ.-up 12a/1, 13a/3, 21a/6, 22a/8, 31b/4, 5a/10

[=7]

ḳofural- kovabilmek, uzaklaştırabilmek

ḳ.-mas 38a/12

[=1]

ḳofuş kalkış

ḳ.+ı 14b/7

[=1]

ḳol kol, el

ḳ. 31a/10, 4b/1

ḳ.+ıda 9b/3, 9b/9

ḳ.+ıdın 10a/4

ḳ.+ıġa 12b/10, 13b/9

ḳ.+ını 12a/9, 9a/7

ḳ.+ları 16a/9

ḳ.+larıdaḳı 21a/8

ḳ.+larını 22a/10

ḳ.+larnı 4a/4

ḳ.+umnı 32b/4

ḳ.+un͡gnı 31b/7

[=15]

ḳoldaş arkadaş, dost, yardımcı

ḳ. bol- 40b/9

[=1]

ḳomuş kamış

ḳ.+ġa 39a/3

[=1]

ḳonaḳ konuk, misafir

ḳ. 36b/9

[=1]

ḳorḳ- korkmak

ḳ.-mas 38b/1

ḳ.-tı 8a/9

ḳ.-up 9a/10

[=3]

ḳorḳaḳ korkak

ḳ. 41b/3

[=1]

ḳoş **1.** saban

ḳ. 25a/4

2. çift

ḳ. 32a/2, 32a/4

[=3]

ḳoş- **1.** koşmak

ḳ.-sunlar 18a/7

2. kullanmak, yazmak, şiir söylemek

ḳ.-up 37a/3, 7a/3

[=3]

ḳoy- koymak

ḳ.-ar 35b/1

ḳ.-dum 36a/5

ḳ.-ġıl 18b/2

ḳ.-may 19b/6

ḳ.-up 10a/5, 10b/5, 17b/10, 22b/9, 31a/11, 31a/11, 31b/6, 31b/7, 4b/5, 6a/2

[=14]

ḳoycı çoban

ḳ. 25a/10

[=1]

ḳozaḳ dokuyucu

ḳ.+ġa 31b/9

[=1]

ḳozı kuzu

ḳ. 25b/2

[=1]

köçür- geçirmek, aklına getirmek, aklından geçirmek

k.-me 34b/8

[=1]

kögüs göğüs

k.+ümdeki 32a/2

k.+üng͡deki 32a/4

k.+üng͡ge 31b/6

[=3]

köhne (Far.) eski, eskimiş, zamanı geçmiş

k. 21a/9

[=1]

köl göl

k. 33b/6

[=1]

köng͡ül gönül

k. 7b/9, 21a/4, 29b/9, 32a/9, 33b/9, 37a/6, 37b/9

k.+de 34b/8

k.+i 6a/9, 6b/1

k.+ide 29a/2, 29b/2, 30a/10

k.+üm 22a/7, 33a/2, 33a/4, 36b/5

k.+ümge 14b/5, 14b/7

[=19]

köp çok fazla, pek çok, birçok

k. 35b/5, 36a/10, 40a/1, 41b/7, 41b/8, 7b/2

k.+ler 32a/9

[=7]

kör- görmek

k. 32b/9

k.-di 11b/7, 13a/9, 19a/5, 23b/7, 26a/8, 29a/3, 3a/5, 9a/8, 9b/4

k.-düm 9b/9

k.-e miz 24b/10

k.-eli 23a/5

k.-erge 36b/8

k.-ey 19a/1, 8a/5, 8a/6

k.-genim 16a/6

k.-medin͡giz 21b/9

k.-megen 34b/4

k.-mes 17a/10

k.-üp 14a/1, 14b/5, 24a/1, 4b/2, 8b/3, 8b/7

[=27]

körel- görebilmek (köre+almak)

k.-mey 33b/8

[=1]

körset- göstermek

k.-ey 39b/9

[=1]

körünüş görünüş, göstermek

k. ḳıl- 14b/10

[=1]

körüş- görüşmek, karşılıklı konuşmak

k.-ür 38b/4

[=1]

kös (Far.) büyük davul

k. 13b/8

[=1]

köter- 1. kaldırmak, yükseltmek

k. 6a/7

k.-gil 11b/6

k.-işi 6a/9

k.-ip 11b/7

2. bir eşyayı üzerinden çıkarmak

k.-di 39b/11

k.-ür 8b/1

3. kendini bir düşünceden kurtarmak

k.-ip 22a/1

4. almak, bulunduğu yerden çıkarmak

k.-ip 18a/6

[=8]

köy- yanmak, tutuşmak

k.-di 29a/11, 29b/8, 37b/8

[=3]

köz göz

k. 11b/4, 12b/2

k.+e 9a/10

k.+i 13b/2, 19b/8, 20a/3

k.+ige 23a/6, 31b/2, 4a/4

k.+leri 13b/2, 16a/6, 16a/9, 37a/7, 37a/9, 37a/11, 37b/2, 38b/13, 39a/2, 39a/3

k.+lerini 23b/7

k.+ler͡ing 7a/7

k.+lerni 16b/1

k.+üm 29a/12

k.+ün͡g 35b/3

k.+ün͡giz 37b/1

[=25]

közlük gözlü

k. 37b/7, 38b/5, 38b/7, 38b/9

[=4]

ḳuçaġla- kucaklamak

ḳ.-p 31b/1

[=1]

ḳuçaḳlaş- kucaklaşmak

ḳ.-ıp 31b/8

[=1]

ḳudret (Ar.) kuvvet, güç

ḳ.+luġ 16a/5

[=1]

ḳuḫluḳ (Far.+T.) dağlık; dağ gibi

ḳ. 13a/11, 12b/7, 23b/7

[=3]

ḳul kul, köle; insan, kişi

ḳ. 35a/4, 35a/4, 35a/8

ḳ.+dur 35a/3

k.+nı 35a/9

ḳ.+u 6b/6

[=6]

ḳulaḳ kulak

ḳ. 9a/8

ḳ.+ıdın 3a/1, 3a/2

ḳ.+ıġa 6a/6

[=4]

ḳuldaş kul, mürit

ḳ. 25b/4

[=1]

Ḳur'ān (Ar.) İslam dininin temel kitabı, Kur'an-ı Kerim

Ḳ. 34b/7

[=1]

ḳuruḳ kuru, soğuk, donuk, tazeliğini yitirmiş, yaşlanmış

ḳ. 13b/3, 16a/9

[=]

ḳuruḳluḳ kuru, cansız

ḳ. 16a/10

[=1]

ḳuṣūr (Ar.) eksiklik, noksan

k. 25b/3

[=1]

kūşe (Far.) köşe

k.+de 30b/6

k.+ġa 15b/4

[=2]

ḳut kut, talih, baht, saadet

ḳ.+ını 5a/10

[=1]

[=1]

ḳutul- kurtulmak

ḳ.-ġanıġa 10a/8

ḳ.-ġıl 39b/7

ḳ.-mas 30b/11

ḳ.-ur 29b/4

ḳ.-urnın͡g 26b/2, 30b/2

[=6]

ḳuvvet (Ar.) askerî güç, silahlı güç

ḳ. 8b/11

[=1]

ḳużāt (Ar.) kadılar

ḳ. 25a/2

[=1]

kümüş gümüş

k. 12b/10, 17b/8, 18a/5, 21a/7, 22b/9, 24b/7, 29a/9, 4b/4

k.+leri 18b/8

k.+lerni 18b/7

k.+ni 18a/8

[=11]

kün gün

k. 11a/1, 13a/6, 18a/9, 23a/4, 33a/2, 33b/7, 34b/9, 40a/8, 7a/6, 7a/7, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 7a/11, 7b/1, 7b/2, 7b/3, 7b/4, 7b/5, 7b/7, 7b/7, 7b/8, 7b/10, 8a/1, 8a/2, 8a/4, 8a/7

k.+dür 7b/10

k.+i 41b/13

k.+lerde 14a/4

k.+leriṅ͡gġa 15b/3

k.+üṅ͡gniṅ͡g 24a/6

2. gün ışığı, aydınlık

k.+ge 3a/7

[=33]

kün memleket, yurt

k.+deki 38a/1

[=1]

künde kötü, fena, çirkin (kadın)

k.+ler 3b/6

[=1]

kürsī (Ar.) kalabalığa karşı konuşanların üstüne çıktığı yüksekçe yer

k. 22b/9, 22b/9

k.+din 29a/9

k.+ġa 22b/10, 24b/7, 4b/4

[=6]

Ll

lāf (Far.) konuşma, laf, söz

l.+a 15a/1

l.+ını 15b/3

[=2]

lāġ (Far.) şaka, latife

l. 29b/5, 29b/5, 37b/5, 37b/5, 37b/5

[=5]

lafẓ (Ar.) söz, kelime

l. 29a/4, 30a/13, 37b/4

[=3]

lāle-zār (Far.) lale bahçesi

l. 31b/11

[=1]

la'l-i cevāhirāt (Ar.) kırmızı renkli mücevherler

l.+larnı 17b/8-9,

[=1]

la'l-i leb (Ar.+Far.) kırmızı dudak

l.+in͡g 7a/6, 7b/8

l.+in͡g din 31a/1, 32b/5

l.+in͡g ge 33b/3

[=5]

laṭīf (Ar.) nazik, hoş, güzel, değerli

l.+ig 26a/6

[=1]

lāzım (Ar.) gerekli, lüzumlu

l. 31a/9, 31a/10, 31a/11, 31b/1, 31b/6, 31b/7, 31b/8, 31b/9, 32a/6, 34b/10, 35a/4

[=11]

leb (Far.) dudak

l. 35a/11

l.+idin 37a/10

l.+imni 31a/11

l.+in͡gge 31a/11, 33b/3

[=5]

lerze (Far.) titreme, titreyiş

l. 19a/3

[=1]

lete kumaş, kumaş parçası

l.+din 3b/4

[=1]

lev' (Ar.) yanma, yakma, alev

l. 37b/8, 37b/8, 37b/8

[=3]

leylek (Far.) leylek

l. 26a/5

[=1]

līkin (Far.) ama, ancak, fakat

l. 22a/2, 36b/5

[=2]

luh alev (?)

l. 29b/8, 29b/8

[=2]

luṭf (Ar.) iyilik, ihsan

l. 8a/1

[=1]

Mm

maḥall (Ar.) yer, mekân

m.+de 40b/1

[=1]

ma‘lūm (Ar.) herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey)

m. 15a/3

[=1]

ma‘nā (Ar.) anlam

m.+sı 39b/2, 39b/4, 39b/5

[=3]

mā‘nī (Far.) anlam, mana

m.+si 34b/7

[=1]

man͡g- salınarak yürümek, edalı bir şekilde gezmek

m.salar 41b/6, 41b/7

[=2]

man͡ga bana

m. 16a/3, 16b/5, 17a/4, 18a/3, 19b/5, 20a/6, 20b/11, 30b/11, 31a/6, 35a/4, 36b/3, 36b/5, 37b/9, 38b/6, 3b/7, 3b/9, 4b/10, 7a/4

[=18]

man͡gış naz ile salınarak yürüme, yürüyüş

m. 14b/6

[=1]

ma‘ḳūl (Ar.) akıllıca, akla uygun, mantıklı, iyi, güzel

m.bol- 20a/8

[=1]

māş-bāy kedi beyi

m. 25b/2

[=1]

māye-i dıraḫşān (Far.) parlak cevher

m. 22b/11

[=1]

maymaḳ sendeleyerek yürüyen kimse, topal

m. 25b/8

[=1]

māżī (Ar.) geçmiş, geçmiş zaman

m.+g 26a/5

[=1]

maẓlūm 1. (Ar.) haksızlığa uğramış, zulüm görmüş

m. 32a/7, 38a/5, 38a/7

m.+lar 26a/9

2. uysal, iyi niyetli, masum

m. 10a/8

[=5]

meclis (Ar.) toplantı yeri, mekân

m.+de 40b/7

[=1]

mecnūn (Ar.) aşk yüzünden aklı başından gitmiş, delice sevmiş, kara sevdaya tutulmuş (kimse)

m.+dur 7b/6

[=1]

medār (Ar.) baş, merkez

m.+ın͡g 37b/5

[=1]

meger (Far.) meğer, halbuki, oysaki

m. 7b/6

[=1]

mektep (Ar.) okul

m. 34b/4

[=1]

melā'ik (Ar.) melekler

m. 16b/1

[=1]

Melih Bėg (ö.a) özel ad

M. 26a/6

[=1]

Melīke (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

M. 13a/2, 14a/8, 15a/7, 15a/9, 15b/8, 15b/9, 16b/6, 16b/9, 17b/6, 19a/5, 19a/5, 19a/8, 19a/10, 19b/2, 19b/2, 19b/6, 1b/5, 1b/9, 20b/8, 22a/6, 22a/7, 22a/8, 22b/10, 23b/12, 24a/10, 24b/4, 26a/11, 26b/11, 26b/6, 27a/9, 27b/8, 28a/6, 28b/3, 29a/2, 29a/8, 29b/1, 29b/2, 29b/10, 2a/1, 2b/8, 31a/3, 31b/1, 31b/5, 31b/10, 32a/8, 33a/5, 33b/5, 34a/3, 34b/1, 34b/9, 35a/5, 35a/10, 35b/9, 36a/8, 37a/1, 37b/3, 37b/11, 37b/13, 38a/5, 38a/10, 39b/1, 39b/12, 3a/9, 3b/1, 3b/5, 40a/3, 4a/2, 4b/5, 5a/6, 7a/1, 7a/8, 7b/3, 7b/10, 8a/8, 8a/9, 8b/6, 8b/8, 8b/10, 9a/2, 9b/11

M.+din 3a/8

M.+ge 14b/1, 20a/6, 20b/7, 21a/2, 31a/8, 32a/3, 33a/1, 33a/10, 33b/10, 34a/8, 35b/4, 36b/1, 36b/7, 5a/3

M.+m 17b/10, 18a/7, 18b/2, 19b/8, 21a/3, 23a/11, 37b/3, 6b/5

M.+mge 21a/5, 21a/5, 24b/10

M.+mnin͡g 23b/6

M.+ni 12b/1, 12b/4, 15a/5, 15b/7, 15b/7, 16b/2, 18b/8, 18b/9, 19a/1, 20a/8, 20b/3, 39b/7, 8b/6, 9b/2

M.+nin͡g 14b/2, 1b/5, 20a/3, 20b/2, 2b/4, 2b/5, 30a/9, 30a/10, 32b/6, 36b/4, 3a/1, 4b/3, 8a/9-10, 8b/3, 9b/7

[=136]

Melīke Ḫūnrīz (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

M. 1b/5

M.+ni 14a/10

[=2]

Melīke Ḫanım Aġıça (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

M. +dur 37a/2

[=1]

Melīke Ṣanem Aġıça (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

M. 14a/5, 14a/9-10

M.+nın͡g 14a/5

[=3]

Melīke Ṣanem Ḫan (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

M. 29b/8, 37b/8

[=2]

Memet (ö.a.) özel ad

M. 25b/7, 25b/9, 25b/10

[=3]

mėn **1.** ben, 1. teklik şahıs zamiri

m. 10b/9, 12b/4, 14a/3, 14a/9, 18b/3, 18b/4, 19a/1, 19b/1, 21a/4, 24a/10, 29a/3, 29a/3, 2a/4, 31b/11, 32a/1, 32a/1, 33a/9, 34a/9, 34a/12, 35a/2, 35b/2, 35b/7, 36a/4, 37b/1, 37b/2, 38b/1, 38b/4, 38b/7, 40a/5, 41b/8, 7a/5

2. 1. teklik şahıs eki

m. 12a/6, 15a/5, 15b/7, 16b/4, 16b/5, 16b/5, 17a/6, 17b/3, 18b/3, 18b/6, 19a/1, 19a/2, 19a/10, 20a/9, 20b/10, 24a/11, 24b/3, 29b/4, 29b/5, 2a/5, 2a/6, 30b/1, 31a/5, 31a/7, 34a/9, 34a/10, 34a/12, 34b/7, 34b/7, 34b/7, 34b/8, 34b/10, 35a/6, 35a/7, 35a/9, 35b/1, 35b/2, 35b/8, 36b/5, 36b/6, 36b/6, 37b/4, 37b/5, 38b/1, 40a/5, 6b/7,

m.+i 12a/5, 17a/3, 18b/10, 21b/2, 22a/6, 22a/7, 30a/13, 33b/1, 33a/2, 33b/8, 34a/1, 34a/1, 34a/2, 38a/12, 3b/6, 6b/5, 8a/8

m.+im 26b/12, 26b/12, 26b/12, 26b/10, 26b/10,

m.+in͡g 12a/2, 14a/4, 16b/2, 17a/2, 17a/6, 17a/8, 22a/2, 22a/2, 22a/7, 30b/5, 30b/10, 31b/8, 35a/8, 36b/5, 40a/8, 2a/2, 2a/3, 7a/2, 7a/7, 7a/10, 9a/3

[=120]

menār (Ar.) minare

m.+dın 23b/1, 4b/2

m.+ġa 21b/6, 2a/6

m.+ıġa 9a/5

m.+ınıng͡ 12b/9, 13a/9

m.+nıng͡ 2b/10, 23a/10

[=9]

menzil (Ar.) varılacak yer, şehir

m. 2b/3

[=1]

merāḥil (Ar.) menziller, konaklar

m.+lerni 2b/4

[=1]

merdāne (Far.) mert, cesur, yiğit

m. 7b/9

[=1]

merhem (Ar.) ilaç, çare, teselli

m. ėt- 38b/9

[=1]

mertebe (Ar.) yüksek bir yer

m. 19b/7

[=1]

merze renkli örtü

m.+sini 5b/6

[=1]

mesḫare (Ar.) maskara, alay

m. ḳıl- 3b/6

[=1]

mes'ele (Ar.) soru

m.+lerge 41a/2

[=1]

mest (Far.) sarhoş, kendinden geçmiş (kimse)

m. 16b/8, 22b/1, 22b/1

[=3]

mestān (Far.) sarhoş, kendinden geçmiş (kimse)

m. 37a/6

[=1]

mest-i efyūn (Far.) afyon sarhoşu

m. 7b/5

[=1]

mestūr (Ar.) örtülü, kapalı, gizli, saklı

m. 41b/4

[=1]

meşhūr (Ar.) yayılmak, ün kazanmak

m.bol- 2a/10

[=1]

metā‘ (Ar.) kumaş, elbise vb. giyilen, kullanılan veya herhangi bir şekilde kendisinden faydalanılan eşya, mal

m.+lardın 22a/11

[=1]

mevc (Ar.) dalgalanma, coşma, çoğalma

m. ur- 11a/3, 6a/5

[=2]

meydān (Ar.) meydan, alan, ortalık

m. 23b/4

m.+ġa 23b/1

m.+nıng͡ 22b/8

[=3]

meygūn (Far.) şarap renkli, kırmızıya çalan

m.+dur 7a/6, 7b/8

[=2]

mıṣrā‘ (Ar.) mısra, dize

m. 7a/3

[=1]

miḥaffe (Ar.) mahfe, katır veya develerin sırtına konulan ve iki kişinin oturabileceği büyüklükte olan seper

m.+ge 40b/6

[=1]

miḥancı (Ar.+T.) sıkıntı veren

m. 25a/6

[=1]

ming͡ bin (1000)

m. 24a/2, 32b/2, 35a/4, 7a/8

[=4]

mīr (Far.) baş, başkan, reis, amir, emir, bey

m. 37a/3

[=1]

miz biz

m. 20b/3, 24b/10, 24b/11, 3a/8, 9a/2

[=5]

molla (Ar.) kadı, büyük bilgin, hoca

m. 25b/8, 34b/7

[=2]

muḥkem (Ar.) sağlam, dayanıklı

m.bağla- 6b/9

[=1]

mu soru edatı

m. 14b/4, 15a/2, 15b/1, 18a/9, 20a/11, 24b/4, 24b/5, 36b/9, 41b/8, 5a/7

[=10]

mu bu, işaret zamiri

m.+nı 14a/1

m.+nıng͡dın 26b/4

[=2]

mucu yaşlı, kocamış kişi

m. 15a/1

[=1]

Muemmān Fuzuli’nin Risâle-i Mu‘ammeyat adlı eseri (?)

M.34b/8

[=1]

muḥabbet (Ar.) sevgi

m.+imni 17a/5

[=1]

muḥīṭ (Ar.) yöre, şehir

m.+ide 17a/5

[=1]

muḥtāc (Ar.) bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan

m. ėyle- 36b/2

[=1]

muhtesib (Ar.) emniyet ve belediye ile ilgili işlere bakan memur

m. 25a/3

[=1]

mundın kėyin bundan sonra

m. 20b/11

[=1]

munca bunca

m. 20b/6, 22a/10, 23b/8, 4a/4

[=4]

munçaḳ kolye veya kolye taşı, boncuk

m.+ı 38b/11

[=1]

munda burada

m. 17b/1

[=1]

mundaġ böyle, bu şekilde

m. 15a/1, 15a/5, 17b/2, 18b/3, 24b/4

[=5]

mundın buradan

m. 33a/7, 33a/8

[=2]

munı bunu

m. 23b/12, 2b/1, 4b/2, 5a/7

[=4]

mung͡ sıkıntı, dert, tasa

m. 13b/4

[=1]

mung͡a buna

m. 15a/3, 39b/6

[=2]

mung͡daş sıkıntılı , kederli

m. 41a/9

[=1]

mung͡luġ dertli, çaresiz

m.+larnıng͡ 10b/8

[=1]

murād (Ar.) istek, dilek

m.+ıng͡ġa yėt- 40a/10, 40b/3

[=2]

muṣliḥ (Ar.) ıslah eden, iyileştiren, düzeltici

m.+i 36a/12

[=1]

müze-dūz (Far.) çizme onaran, ayakkabı tamircisi

m. 25a/7

[=1]

mü soru edatı

m. 15b/1, 18a/3, 19a/10, 21a/4, 22a/6, 34a/7, 37b/4, 37b/12, 37b/12

[=9]

mübārek-bādlıḳ (Ar.+Far.) kutlama, tebrik etme

m. ḳıl- 40b/10

[=1]

müftī (Ar.) fetva veren, müftü

m. 25a/2

[=1]

mülūkāne (Ar.+Far.) hükümdar gibi, hükümdarlara yakışır şekilde

m. 4b/4

[=1]

mümtāz (Ar.) özel olan, sevilen (kimse)

m.+ım 35a/1

[=1]

münācāt (Ar.) Allah'a yalvarıp yakarma, dua ve niyazda bulunma

m. 10b/6, 5b/8

[=2]

münādī (Ar.) bir haberi yüksek sesle duyuran, ilan eden kimse, tellal

m.ḳıldur- 2a/6

[=1]

müneccim (Ar.) yıldız falına bakan, falcı, astrolog

m. 25a/3

[=1]

münḳaṭi' (Ar.) arkası kesilen, devam etmeyen, son bulan, sona eren

m.ḳıl- 9a/2

[=1]

müslümān (Ar.) müslüman

m. 40b/5

m.+lar 41a/4

[=2]

müşaḫḫaṣ (Ar.) mutlaka, kesinlikle

m. 31a/7

[=1]

müşkil (Ar.) zor, güç, çetin

m. 41a/2

[=1]

müştāḳ (Ar.) özleyen, can atan

m. 36b/8

[=1]

müşterī -i sa'ādet (Ar.) saadet gezegeni

m. 1b/3

[=1]

mütevellī (Ar.) vakıf memuru

m. 25a/4

[=1]

müyesser (Ar.) kolay, kolay gelen, kolaylıkla yapılan, kolayca

m. 32a/1

[=1]

Nn

nā-çār (Far.) çaresiz

n. 21b/2

[=1]

nā- ḥaḳḳ (Far.+Ar.) haksız, haksız yere, boşuna

n. ḳıl- 21b/10

n. ėyle- 7b/2

[=2]

nā- ḫōş (Far.) hoşa gitmeyen, hoş olmayan

n. 18a/3

[=1]

naḳāra (Far.) davul

n.+nı çal- 15b/10

n.+nı 2b/9

[=2]

nāḳış (Ar.) tam olmayan, eksik, noksan

n.+dı 21b/10

[=1]

naḳīb (Ar.) bir kabilenin reisi veya vekili

n. 25a/3

[=1]

nāle-i zār (Far.) inleyici feryat

n.+lar ḳıl- 6a/2

[=1]

nām (Far.) isim, ad, lakap

n.+ı 4b/10

[=1]

nā-maḥrem (Far.+ Ar.) mahrem olmayan

n. ḳıl- 33a/2

[=1]

namāz (Far.) namaz

n. 37b/12, 38a/9

[=2]

nāmūs (Ar.) ar, edep, haya, utanma

n. ḳıl- 24a/1, 31b/2

[=2]

nāmūslu (Ar.+T.) edepli, terbiyeli

n. 26b/1

[=1]

nān (Far.) ekmek

n. 32b/7, 41b/9

[=2]

nān-bāy (Far.) ekmek yapan, fırıncı

n. 25a/8

[=1]

nār (Far.) nar

n. 12b/4

[=1]

Nāsūr Ḫōca (ö.a.) özel ad

N. 25b/11

[=1]

naẓar (Ar.) bakma, bakış, göz atma

n. ḳıl- 13a/10

n.+ımge 32a/10

[=2]

nāze (Far.) naz, eda

n. 22b/3

[=1]

nė ne

n. 26b/12, 26b/12, 33b/8, 38a/1

[=4]

nebāt (Ar.) bitki, ot

n. 41b/1

[=1]

nėçe nice, çok, birçok

n. 10a/10, 15b/10, 26b/1

n.+si 15a/6, 19b/3

[=5]

nėçük ne

n.19b/6, 36b/3

[=2]

nefīs (Ar.) herkes tarafından beğenilen, çok hoşa giden, çok güzel

n. 22a/11

[=1]

nek işte, şimdi

n. 30a/12

[=1]

neḳābet (Ar.) bir şeyin, bir işin başında olma

n.+dür 8a/4

[=1]

nėme **1.** ne, nesne, şey

n.10a/2, 13a/6, 14a/3, 19a/1, 20b/1, 23a/4, 24a/5, 26b/2, 39b/2

n.+ge 14a/4

n.+ni 34b/5

2. çok, çok sayıda

n. 16b/1

3. nasıl

n. 17a/9

4. neden, niçin, sebep

n. 20a/6, 20b/2, 36b/9

n.+ge 19a/9, 19a/10

[=18]

nėrse nesne, şey

n.+lerni 19a/8

[=1]

neseb (Ar.) soy, sop, atalar, dedeler silsilesi

n.+i͡ngni 4b/10, 35a/7

[=2]

nė't- ne etmek, ne yapmak

n.-ey 29a/10

[=1]

nev-civān (Far.) delikanlı, genç

n. 15a/6, 21b/5

[=2]

nev' (Ar.) çeşit, tür, cins

n. 36b/9

[=1]

nez̲r (Ar.) şarta bağlı vaat, adak, bağış

n.+ni 18b/2

[=1]

nigāh (Far.) bir şeyin uç kısmı

n.+ı 34a/2

[=1]

nigār (Far.) resim gibi güzel sevgili

n.+ım 23b/4

[=1]

nige neye, ne için

n. 5a/4

[=1]

nihān (Far.) gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış

n. 37b/13

[=1]

nihāyet (Ar.) **1.** ölüm, son

n. 7b/2

2. bir şeyin sonu

n.+i 16a/10

[=2]

niḳāb (Ar.) peçe, yüz örtüsü

n. 22b/7

n.+ını 39b/11, 8b/1, 8b/6

[=4]

ni'met (Ar.) Allah'ın kullarına bağışı olan yiyecek, içecek vb.

n. 38b/3

[=1]

nėmeḳa neden, niçin

n.+ 14a/2

[=1]

nīst (Far.) yok, bir şeyi yapmama durumu

n. 37b/12

[=1]

nişāne (Far.) **1.** hedef, odak

n. 31b/6

2. iz, belirti

n.+si 16a/7

[=2]

niyāz (Far.) dua, yalvarma

n. 41b/10

n.+ınıng͡ 25b/7

[=2]

nūr (Ar.) nur, parlaklık, ışık

n.+ung͡ 8a/6

[=1]

nūrānī (Ar.+Far.) nurlu, mübarek

n. 11b/7

[=1]

nümāyān (Far.) görünen, meydanda olan

n.+dur 7b/1

[=1]

nöker (Mo.) kul, köle, hizmetçi

n. 41b/5

[=1]

Oo

o o, işaret sıfatı

o. 29b/6

[=1]

obdān (Far.) iyi, hoş, güzel

o.+ 14b/9, 21b/7

[=2]

ofran- yıpranmak, parçalanmak, üzüntüden perişan olmak

u.-ıp 10b/4

[=1]

oġul oğul

o. 8a/8

o.+ı 11b/2, 2b/1, 40a/11, 6b/7

o.+um 10a/6

oḫşa gibi, benzer

o. 35a/8

[=1]

oḫşa- **1.** benzemek, övmek

o.-y 35a/4

2. cezalandırmak

o.-ydur 21b/12

[=2]

oḫşat- benzetmek

o.-ayġa 4a/10

[=1]

[=6]

ol o, işaret zamiri

o. 11a/6, 13a/4, 15b/2, 1b/5, 1b/9, 20b/7, 21a/1, 22a/2, 34b/4, 2b/5, 2b/5, 8a/10

[=12]

ol o, işaret sıfatı

o. 11b/1, 17a/10, 19b/2, 2a/1, 2b/2, 2b/8, 38a/4, 40b/1, 9b/9

[=9]

ol- olmak

o.-anın͡g

o.-dı

o.-sa 38a/4

o.-sam 32b/5

o.-up 14b/3

[=5]

olar onlar

o.+dın 24b/9

[=1]

oltur- oturmak

o.-adur 11b/8

o.-dı 22b/12, 24b/8, 4a/9, 4b/5, 5a/8

o.-ġıl 24b/6

o.-up 14b/7, 16b/4, 17b/1, 5b/7

o.-ur mėn 19b/7

[=12]

olturġuz- oturtmak, yerleştirmek

o.-up 40b/7

[=1]

on beş on beş (15)

o. 24b/8

[=1]

on sekiz min͡g on sekiz bin (18.000)

o. 38a/1

[=1]

on tört on dört (14)

o. 23b/2, 33a/4, 9b/10

o.+nı 39a/6

[=4]

on͡g sağ, sağ taraf

o. 3a/1

[=1]

oḳ ok

o. 31b/6

[=1]

oḳı- okumak

o.-madı 5a/9

[=1]

oḳıl- çağrılmak

o.-dı 40a/2

[=1]

oḳu- okumak

o.-dı 22a/6, 26b/11, 26b/6, 26b/7, 27a/5, 27a/9, 27b/3, 27b/8, 28a/1, 28a/6, 28a/11, 28b/3, 29a/5, 29a/10, 29b/5, 29b/7, 30a/1, 30a/4, 30b/4, 30b/9, 31a/4, 31a/8, 31b/6, 31b/10, 32a/3, 32a/8, 32b/1, 32b/7, 33a/1, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34b/1, 34b/6, 34b/9, 34b/11, 35a/5, 35a/10, 35b/4, 35b/9, 36a/3, 36a/8, 36b/1, 36b/4, 36b/7, 37a/5, 37b/5, 38a/12, 38b/2

o.-dılar 23b/3, 40b/8

o.-ġıl 37a/3, 7a/4

o.-map 34b/5

o.-p 12b/6, 26b/5, 29a/4

o.-sa 17a/7, 8b/1

o.-y 29b/4, 30a/1

[=64]

oḳuş okuyuş

o.+ı 14b/6

[=1]

oḳuş- okumakta yarışmak

o.-ġanını 24b/11

o.-mas 11a/8

o.-sa 2a/3

o.-up 11b/1, 12b/5, 16b/4, 17a/6, 40a/9

[=8]

oḳuşal- karşılıklı okuyabilmek, söyleyebilmek

o.-madı 2a/8

o.-may 2a/9, 15a/7

[=3]

oḳuşul- karşılıklı okuyabilmek, söyleyebilmek

o.-masa 2a/5

[=1]

oltural- oturabilmek

o.-mas 38a/13

[=1]

orta orta

o.+sıda 22b/8

[=1]

orun **1.** yer, mekân

o.+ıda 21b/9

o.+ıdın 11b/8, 22a/8, 5a/9

o.+ıġa 2b/4

o.+larıdın 21a/6

o.+un͡g 25a/4

2. doğru, uygun, makul

o.+ı 22a/2

[=8]

‘Oṯmān (ö.a.) Hz. Osman

O. 37a/7

[=1]

ōt ateş

o.+ı 10b/3, 37a/9

o.+un͡gda 24b/2

[=3]

otāġa (Far.) sorguç

o. 37b/7, 38b/5, 38b/7, 38b/9

[=4]

ōt-ı firāḳ (Far.+T) ayrılık ateşi

o.+ın͡gda 6b/10

[=1]

otunçı oduncu

o. 25a/6

[=1]

otuzunçı otuzuncu

o. 41b/13

[=1]

oyġat- uyandırmak

o.-amadım 20a/4

o.-ġıl 20a/7

[=2]

Öö

ödür- seçip ayırmak

ö.-en 41b/5

[=1]

öl- ölmek

ö.-di 33b/8

ö.-er 7b/9

ö.-erimni 33b/2

ö.-geli 31b/3

ö.-gen 17b/3

ö.-sem 36b/6

ö.-tün͡giz 37b/6

ö.-ü mėn 36b/6

[=8]

öltür- öldürmek

ö.-di 20b/2

ö.-dün͡g 34a/2

ö.-gen 9b/5

ö.-mek 31a/5

ö.-mes 36a/7

ö.-ür 31a/7

[=6]

ölüm ölüm

ö. 23a/9, 34a/6

ö.+din 10a/8

ö.+ge 17a/8

ö.+ni 15a/2, 23a/8

ö.+nin͡g 7b/5

[=7]

ölüt- birbirini öldürme

ö.-ti 10b/2

[=1]

‘ömr (Ar.) ömür, yaşam

ö.+i 14b/3

ö.+idin 17a/1

ö.+üm 16a/6, 20b/5

[=4]

ön ön

ö.+ümde 35b/8

[=1]

ön͡g ön, ileri

ö.+re 13b/4

[=1]

öt- geçmek, gitmek, yaşanmak

ö.-ken 15b/3, 16b/9

2. affetmek, bağışlamak

ö.-tüm 10a/2

[=4]

öt- ötmek, yankılanmak

ö.-ti 3a/2

[=1]

öte- ödemek, karşılığını vermek, eda etmek

ö.-p bol- 38a/9

[=1]

ötük geçmiş

ö. 3b/4, 13b/6

[=2]

öy ev

ö.+de 21a/4

[=1]

öy gitmiş olan

ö.+len 41a/1

[=1]

öz **1.** kendi

ö. 10a/6, 22a/6, 2a/4, 5a/3, 5b/8

ö.+i 13b/2, 20a/11, 20b/9, 30b/3

ö.+ige 22a/9, 30b/3

ö.+ini 12a/7, 1b/9, 22b/2, 4a/5

ö.+leri 19b/3

ö.+lerige 12b/6, 18a/7

ö.+ü 39b/10

ö.+üm 19a/2, 20b/10, 33a/3, 33b/1

ö.+ümge 32a/6

ö.+ümni 22a/3, 24b/1, 6b/8

ö.+ünge 5b/7

ö.+üngge 40a/8

ö.+üngizni 21b/8

ö.+üngni 36b/2, 40a/11

ö.+üngüz 37b/1

2. temel, asıl, soy

ö.+i 16a/9

[=34]

özge başka, ayrı

ö. 11b/1, 26a/11, 32b/2

ö.+ge 29a/12

[=4]

özüt can, ruh, kendi

ö.+ ḳa 4a/6

[=1]

Pp

pā (Far.) ayak

p. 23b/11

[=1]

pādşāh (Far.) padişah, hükümdar

p. 17a/3

p.+ıdın 23a/1

p.+larnı 15a/6

p.+nıng 1b/1

[=4]

pādşāh-zāde (Far.) padişah çocuğu, hükümdar oğlu

p.+ler 2a/8

p.+lerdin 1b/8

p.+lerġa 18b/5

[=3]

pāklik (Far.+T.) temizlik, kutsallık

p.+idin 38a/8

[=1]

pāk-rūḫluḳ (Far.+Ar.+T.) iyi, temiz yürekli

p. 14b/8

[=1]

pāy-dār (Far.) iyice yerleşmiş, sürekli

p. bol-13a/2

[=1]

pāy-zede pāy (Far.) ayak basılan basamak

p. 2b/6

[=1]

perde (Far.) bir şeyin doğrudan doğruya görülmesini, duyulmasını önleyen şey

p.+si 1b/2

[=1]

perī (Far.) tabiat üstü bir güce sahip bulunduğuna inanılan cin taifesinin çok alımlı ve çok güzel olanlarına verilen isim

p.+leri 22b/5

[=1]

pes (Far.) yeter, kâfi

p. et- 22a/7

[=1]

peyġāmber (Far.) Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebî, resul

p. 40a/3

[=1]

peyġāmber-i ber-ḥaḳ (Far.+Ar.) peygamber üzere

p. 40a/4

[=1]

pīr-i ʻArab (Far.+Ar.) Arap [kavminin] piri

p. 30b/8, 34a/5, 34a/11, 35a/7, 35a/11, 36a/4, 36a/9, 36a/11, 37b/11

p.+da 37b/2

p.+ge 35b/7

p. sėn 34b/4

[=12]

pīr-i gedā (Far.) dilencilerin piri

p. 33b/6

[=1]

pul (Far.) eskiden kullanılan küçük mâdenî para, kuruşun küsûrâtından biri

p.+ġa 35a/9

[=1]

pür (Far.) dolu

p. 13a/10, 13a/11, 32a/9, 8b/11

[=4]

pür- ḫūn (Far.) kan dolu, kanlı

p.+dur 7a/7

[=1]

Rr

raḥm (Ar.) merhamet, acıma

r**.** ėt- 22a/7

r. ḳıl- 21b/5

[=2]

raḥme (Ar.) merhamet, acıma

r.+si 6a/3, 9b/6

[=2]

raḥmet (Ar.) Allah'ın yarattıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi

r. 11a/3, 40a/8

r. ḳıl- 40a/8

[=3]

raḥm-ı ṭayyib (Ar.) evlilik için himayesine alma (?)

r.+a 14b/3

[=1]

raʻnā (Ar.) güzel, hoş

r. 34a/2, 41b/3

[=2]

rāst (Far.) geçerli, uygun

r. 7a/4, 17b/2

[=2]

rāvī (Ar.) rivayet eden, anlatan, nakleden kimse

r. 26a/2

[=1]

rāżī (Ar.) kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren

r.+ig 26a/5

r.+yim 35a/2

[=2]

receb (Ar.) Arabî ayların cemâziyelâhir ile şaban arasında kalan yedincisi, üç ayların ilki

r.+ning͡ 41b/13

[=1]

reşk-i serv-ü mevzūn (Far.+Ar.)servileri kıskandıracak kadar ölçülü

r. 7b/7

[=1]

reftār (Far.) gidiş, salınarak yürüyüş

r. ḳıl- 22b/2

[=1]

reng (Far.) renk

r. al- 32b/3

r.+ge 4a/9

[=2]

resmī (Ar.+Far.) resmi, teklifli

r. 2b/5

[=1]

Resūlu'llāh (Ar.) Allah'ın resulü, Hz. Muhammed

r. 39b/5

[=1]

reşk-i perī-i māh-veş (Far.) perileri kıskandıracak güzellikte

r. 36b/8

r.+im 35a/1

[=2]

revā (Far.) layık, uygun, yerinde

r. ḳıl- 10b/10, 14a/3

r. bol- 38b/6

[=3]

revān (Far.) yürüyen, giden

r. bol- 10a/10

[=1]

revāḳ (Ar.) üstü örtülü önü açık yer, çardak

r. 2b/7

[=1]

rişte-i 'ömr (Far.+Ar.) yaşam bağı

r.+ini 9a/1

[=1]

rūḥ (Ar.) can, ruh, his, duygu

r.+ı 30a/13

r.+umġa 20b/12

[=2]

Rūm (y.a.) Anadolu

R. 10b/1, 11b/4, 29b/10, 5a/2, 6a/3, 6b/2

R.+nıng͡ 5a/1

[=7]

rūşenālıḳ (Far.+T.) aydınlık

r. 6b/2

[=1]

ruḫsār (Far.) yüz

r. 31b/12

r.+ıdın 23b/5

[=2]

ruḫṣat (Ar.) izin, müsaade

r. 2b/3

[=1]

rūy (Far.) yüz, çehre

r.+ı 31b/3

[=1]

rūzī (Far.) nasip, kader, kısmet

r.25b/5, 25b/6

[=2]

Rüstem (ö.a.) İranlı meşhur pehlivan

r. 6b/9

[=1]

Ss

sa‘ādet (Ar.) mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, bahtiyarlık

s. +dür 38a/3-4

[=1]

ṣa‘ālīk -i neḳābet (Ar.) dilencilerin başı

ṣ.+dür 8a/4

[=1]

sā‘at (Ar.) saat, vakit, zaman

s. 9b/6

s.+de 40b/2

[=2]

saç saç

s.+ın͡g 36a/7

s.+ları 1b/3-4

s.+nın͡g 38a/8

[=3]

saç- saçmak, serpmek, dağıtmak

s.-ıp 9a/5

[=1]

saçra- sıçramak, yerinden kalkmak

s.-p 11b/8, 21a/6

[=2]

ṣāḥib-cemāl (Ar.) güzel, güzellik sahibi

ṣ. 17a/3, 1b/6

[=2]

ṣāḥib-cemāllıḳ (Ar.+T.) güzel yüzlü

ṣ.+nı 14a/6

[=1]

ṣaḥn-u rāz (Ar.+Far.) gizli yer

s. 37b/11

[=1]

sal- salmak, bırakmak

s.-ıp 10b/2, 22a/11, 22b/7, 32b/4, 4a/5, 4a/8, 9b/1

[=7]

saldur- sarkıtmak

s.-up 40b/6

[=1]

ṣalla’allāhu ‘aleyhi ve sellem (Ar.) Allah’ın selamı üzerine olsun

ṣ. 39b/5

[=1]

san- sanmak, tahmin etmek, dikkate almak, düşünmek

s.-ġan 13b/9

[=1]

ṣan‘at-ger-i dest-i gül-gūn (Ar.+Far.+Ar.+Far.) sanatkâr eli gibi pembe el

ṣ. 12b/8

[=1]

Ṣanem (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

Ṣ. 38b/6, 38b/10, 38b/13, 39a/2, 39a/4, 7a/3, 7a/6, 8a/5

Ṣ.+im 37a/7, 37a/9, 37a/11, 37b/2

[=12]

Şanem Ağıça (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

Ş.+dur 7a/2-3

[=1]

sa͡nga sana

s. 12b/1, 12b/5, 31a/9, 32a/1, 33b/4, 34a/5, 35a/3, 35a/8

[=8]

saḳ sağ

s. 33a/8

[=1]

saḳal sakal

s. 33a/3

s.+ı 11b/7, 13a/11

s.+ım 29b/6, 36a/7, 37b/7

[=6]

sarı taraf, tarafına, yanına, tarafı, -e doğru

s. 33a/6, 33a/7

s.+dın 23b/4

[=3]

satmaḳ satmak

s. 31b/9

[=1]

şayfun͡g <cu> (Ar.+T.) gezen, çalışmayan

ş. 25a/5

[=1]

seç- seçmek

s.-er 35b/10, 35b/11, 36a/2

[=3]

seçil- seçilmek

s.-di 29a/2

[=1]

sedd-i bāġ (Ar.+Far.) bahçenin duvarı

s. 7a/11

[=1]

segir- adım atmak, hareket etmek, koşmak

s.-ip 23a/12, 23b/1, 24b/7

[=3]

selām (Ar.) selam, merhaba deme

s. ḳıl- 12a/1

[=1]

selim (Ar.) sağlam, kusursuz, doğru

s.+ig 26a/6

[=1]

sėn **1.** sen, 2. teklik şahıs zamiri

s. 12b/3, 15a/8, 21a/12, 24a/5, 29b/11, 31a/6, 31b/8, 33b/3, 38a/10, 38a/12, 38b/6, 40a/11

s.+din 11a/8, 29a/12, 32a/7

s.+i 24b/3, 31a/7, 34a/12, 38b/1

s.+in͡g 22a/1, 24b/1, 24b/2, 33a/6, 33a/7, 33a/8, 33a/9, 33b/9, 34a/6, 34a/7, 35a/9, 36a/2, 39b/5, 6b/7, 7b/3bu, 8a/7

s.+ni 40a/5

2. sen, 2. teklik şahıs şahıs eki

s.15a/8, 19b/7, 24a/5, 30b/7, 32a/11, 32a/11, 34b/2, 34b/2, 34b/3, 34b/4, 34b/5, 34b/5, 35b/5, 35b/6, 35b/8, 36b/2, 36b/2, 36b/3, 36b/9, 37b/4, 38a/12, 38a/13, 40a/10, 40b/3, 41b/10, 9a/1

[=61]

serv-i mevzūn (Far.+Ar.) servi ağacı gibi ölçülü

s.+dur 7a/9

[=1]

setr (Ar.) gizleme, örtme, kapama

s. 35a/11

[=1]

sevünç sevinç

s.+i 3a/8

[=1]

sīne (Far.) göğüs, bağır

s.+mni 31a/11

s.+n͡g-ge 31a/11

[=2]

siyāh (Far.) kara, kötü

s. 41a/10

[=1]

siz siz, 1. çokluk şahıs

s. 16a/3, 17b/1, 21a/11

s.+ni 20a/6

[=4]

soġur- çıkarmak, sıyırmak, ayırmak

ṣ.-sam 23b/5

[=1]

ṣoḥbet (Ar.) sohbet, görüşüp konuşma

ṣ.+ige 22a/6

ṣ.+in͡ge 38b/6

[=2]

soldur- soldurmak

s.-dun͡g 34a/1

[=1]

sor- sormak

s.-dı 19a/8, 37b/12

s.-salar 39a/8

s.-san͡g 6b/5

[=4]

sovta (Far.) medrese talebesi

s. 26a/4

[=1]

soy- soymak, çıkarmak

s.-sam 32a/12

s.-up 34b/10

[=2]

söy- sevmek

s.-üp 32b/5

[=1]

söz söz

s. 23a/1, 2a/10, 39a/8, 40a/1, 4a/1, 5a/6, 5a/6

s. ḳıl- 15a/3, 18a/2,

s.+ge 19b/3, 4b/6, 6b/5

s.+i 15b/5

s.+ini 5b/4

s.+lerni 14b/11, 16b/7, 17b/1, 17b/10, 18b/4, 21b/13

s.+lüg 15a/1

s.+ni 31b/1, 7b/6

s.+ümge 36a/1

s.+ün͡giz 37b/2

s.+ün͡gni 32a/11, 35a/6, 8a/3

[=28]

sözle- söylemek, demek

s.-me 35b/5

s.-megil 14a/1

s.-mek 36a/10

s.-p 5b/8

s.-rsen 31a/6

[=5]

sözleş- karşılıklı söz söylemek, söyleşmek

s.-geli 18a/3

s.-tin͡g 40a/9

[=2]

su su

s. 20a/10, 33b/3

[=2]

suçdār (T.+Far.) suç işleyen kimse, suçlu

s. 25a/7

[=1]

ṣūfī (Ar.) tasavvuf ehli, sofu

ṣ. 25a/11, 25b/8, 25b/8

ṣ+g 26a/4

[=4]

ṣūfī-nāz (Ar.) tasavvuf ehli, sofu**,** ağırbaşlı

ṣ. 25b/5

[=1]

sulṭān (Ar.) sultan, hükümdar

s. 25b/4

[=1]

sun- sunmak, arz etmek

s. -maḳ 16a/5

[=1]

ṣūret **1.** biçim, görünüş

ṣ. 13a/11

ṣ.+ide 17b/5

2. yüz

ṣ.+ni 40a/3

[=3]

südrel- **1.** uçuşmak, dalgalanmak, hareketlenmek

s.-ip 13b/8

2. sürülmek, gidip gelmek

s.-ip 23b/12

[=2]

sünnet (Ar.) Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz, sünnet, töre, kanun

s.+dür 18a/2

[=1]

sür- sürmek, dokundurmak, değdirmek

s.-di 37b/7

s.-dün͡g 25b/9

s.-üp 20b/9

[=3]

sürt- sürtmek, sürmek

s.-üp 22a/10, 4a/4

[=2]

süt süt

s.+din 10a/1, 38b/11

[=2]

süz- ayırmak, açmak, aralamak

s.-üp 22b/11

[=1]

süzüklük berraklık, saflık

s.+i 7a/9

[=1]

Şş

şāh (Far.) şah, padişah

ş. 2a/4

ş.+ınıng͡ 6b/6

[=2]

şeh-i ṭūṭī (Far.) tuti kuşuna benzeyen şah

ş. 6b/4

[=1]

şeh-süvār (Far.) çok usta binici

ş.+ım 23b/4

[=1]

şā'ir (Ar.) şiir söyleyen ya da yazan kimse

ş. 1b/7, 21b/8, 8b/2

[=3]

şā'ir -i 'āḳil (Ar.) akıllı şair

ş. 20b/8

[=1]

şā'irlıḳ (Ar.+T.) şairlik

ş.+ımnı 17a/2

[=1]

şākk (Ar.) şüpheci, şüphe eden

ş.+da 26a/10

[=1]

şarāb (Ar.) şarap, içilecek şey

ş. 37a/10

[=1]

şāyed (Far.) şart bildirir, eğer

ş. 15a/4, 20a/1

[=2]

Şebistān Muhammed b. Yahyâ Sîbek'in yazdığı Şebistân-ı Nikât ve Gülistân-ı Lugat ve Şebistân-ı Hayâl adlı eserleri

Ş. 34b/8

[=1]

şehr (Far.) il, kent, belde, ülke

ş. 14a/7, 25a/2

ş.+de 4b/5

ş.+din 17a/2, 25a/2

ş.+ge 31b/5

ş.+ide 5a/2

ş.+ige 11b/4

ş.+lerde 1b/8

[=9]

şeh-zāde (Far.) hükümdar oğlu

ş. 10a/4, 10a/7, 2b/2, 2b/2, 2b/9, 40a/11, 6b/7, 9b/4

ş.+lerġa 21b/5

ş.+leri 14a/7

[=10]

şerḥ-i molla (Ar.) mollayı anlatan (kitap)

ş. 34b/7

[=1]

şermendelik (Far.+T.) utanmışlık, utangaçlık

ş.+ing͡din 35b/6

[=1]

şimāl (Ar.) rüzgâr, hava, yel

ş. 23b/9

[=1]

Şimşād (Far.) şimşir ağacı

Ş. 22a/12, 31b/12

[=2]

şi‘r (Ar.) şiir

ş. 11a/8, 14a/8, 16a/5, 2b/8

[=4]

şīrīn (Far.) şirin, tatlı, sevimli

ş. 17b/10

[=1]

şol şu, o

ş. 11a/4, 8b/9, 9b/10

[=3]

şu şu

ş. 24b/2, 24b/5, 5a/5

[=3]

şunca şunca

ş. 21b/6

[=1]

şundaġ böyle, şöyle, bu şekilde

ş. 21b/4, 21b/11, 22a/3

[=3]

şükr-i şenā' (Ar.) şükür ve övgü

ş. ayt- 6b/3

ş.+lar ėt- 10a/9-10

[=2]

şürb (Ar.) içme, içilme **tas.** Allahâ ibadet etmenin zevki, hazzı; manevi sarhoşluk

ş.7b/4

[=1]

Tt

tā (Far.) –a kadar, -ıncaya kadar, kadar

t. 20a/8, 31a/2, 34a/12

[=3]

ṭab‘-ı ferīşān (Ar.+Far.) perişan hâl

ṭ. 32b/8

[=1]

tāb.-ı Allāh (Far.+Ar.) Allah’ın kudreti

t. 36a/1

[=1]

ṭabl (Ar.) davul

ṭ.12b/10, 13a/7, 13b/11, 21a/8, 21a/10, 23a/3, 24b/8, 2b/10, 3a/6

[=9]

ṭābūs-ı mest (Ar.+Far.) sarhoş tavus kuşu

ṭ. 22a/12

[=1]

tāc (Far.) **1.** taç

t. 7b/10, 22a/12

2. şah, hükümdar

t. ėyle- 36b/2

[=3]

taf- **1.** bulmak

t.-maldı 24a/2

2. sahip olmak

t.-sam 20b/11

[=2]

tafal- bulabilmek

t.-maġan 23a/9

[=1]

taġ dağ

t. 29b/9, 29b/9, 37b/9, 37b/9, 37b/9

t.+ı 34a/4

[=6]

ṭahāret (Ar.) temizlenme, temizlik, büyük abdest

ṭ.+ige 20a/10

[=1]

taḫt (Far.) hükümdarların üzerine oturdukları koltuk

t. 4a/8

t.+dın 40a/2

t.+ım 7b/10

t.+ge 36a/10

[=4]

ṭaleb (Ar.)

ṭ. 30b/5

ṭ. ėyle- 30b/6

ṭ. ḳıl- 11a/2

ṭ.+ing 6a/7

[=4]

tam tüm

t. 26a/10

tam ev, dam, çatı, duvar

t.+lar 21a/9

[=2]

tam- akmak, damlamak

t.-ıp 9a/10

[=1]

tamām (Ar.) tüm, bütün, hepsi

t. 14a/10, 17a/2, 35a/3, 38a/6, 39a/2, 41b/14, 7a/10

t.+ı 20b/2

[=8]

tāne adet, tane

t. 41a/5

[=1]

tanı hayret, garip, acayip, şaşma

t.+ı 32b/6

[=1]

tan͡gla sabahleyin, ertesi gün, yarın

t. 19b/8, 20a/7, 32b/7

[=3]

tanu- tanımak, bilmek

t.-ġıl 12a/6

t.-masan͡g 12a/5

[=2]

tapal- 1. tapabilmek, bağlı olabilmek, bir düşünceyi benimsemek

t.-may 15a/2

2. bulabilmek

t. 15b/8

[=2]

ṭāḳ (Ar.) süslü kemer, kubbe

ṭ. 36b/8

[=1]

ṭāḳat (Ar.) güç, kuvvet

ṭ. tut- 39b/9, 8b/3

[=2]

taḳvā (Ar.) dinin yasakladığı şeylerden kaçınma

t.+yı 35b/11

[=1]

tamur nefes

t.+ları 30a/10

[=1]

tar- kötü söz söylemek, beddua etmek

t.-ıp 40a/4

[=1]

ṭaraf (Ar.) yan, yön

ṭ. 7a/11

t.+dın 25a/1

t.+ge 5a/8

t.+ın͡gge 34a/6

[=4]

ta‘rif **(**Ar.) tanımlama, ayrıntılarıyla anlatma

t.+in͡gni 24b/1

[=1]

ta‘rif (Ar.) tanımlama, ayrıntılarıyla anlatma

t. 6b/8

[=1]

ṭarīḳ (Ar.) takip edilen yol, usul

ṭ. 15a/1

[=1]

tarmahlıḳ kabul etmek, boyum eğmek (?)

t.+ġa 22a/5

[=1]

tart- **1.** çekmek, ah çekmek, inlemek

t.-ġalı 30a/10

t.-ıp 12a/7

2. ötmek, bir şeyi kapatmak

t. 22b/7

3. sıkıntı çekmek

t. 24a/6

[=4]

tartur başlık

t.+ını 13b/6

[=1]

taṣadduḳ (Ar.) sadaka olarak verme, bağışlama, feda etme

t. ḳıl- 33b/4

[=1]

taş taş

t. 24b/9, 31b/7

[=3]

taş-bāy taş beyi

t. 25b/1

[=1]

taşġarı dışarı

t. 13a/3

[=1]

taşla- **1.** fırlamak, yerinden kalkmak,

t.-dı 12a/8, 40a/2

2. fırlatmak, atmak

t. 21a/7, 21a/7

3. gitmek, girmek

t.-p 10b/4

4. aklından çıkarmak

t. 15b/3

5. üzerinden çıkarmak

t . 5b/6

6. vazgeçmek

t. 8a/3

[=8]

taşḳarı dışarı

t. 22b/8

[=1]

tat- tatmak

t.-sam 31a/1

[=1]

tatlıġ tatlı

t. 25b/2, 41a/10

[=2]

tav- hazırlanmak, süslenmek

t.-sıp 4a/5

[=1]

ṭavāf **(**Ar.) lutsal sayıp etrafını dolaşma, ziyaret etme

ṭ. ḳıl- 38a/3

[=1]

tavṣīf (Ar.) vasıflarını, niteliklerini sayma

t.+in͡gni 6b/8

[=1]

ṭāvūs-ı mest (Ar.+Far.) kendinden geçmiş tavus kuşu

ṭ. 22b/1

[=1]

tayaḳ değnek, destek, asa, sopa

t. 13b/10

t.+nı 13b/10

[=2]

tayat- dayamak, yaslamak

t.-ıp 23a/12

t.-ıpdur 13b/10

[=2]

ṭayy (Ar.) aşma, üzerinden geçme, katetme

ṭ. ḳıl- 2b/4

[=1]

taz kel, dazlak, daz

t. 13b/1, 16a/10, 16b/1, 35b/3

[=4]

tażarru‘ (Ar.) yalvarmak, kendini hiçe sayarak yakarma

t. ḳıl- 40a/6

[=1]

tāze (Far.) taze, körpe, genç

t. 7a/7

[=1]

ta‘ẓīm (Ar.) saygı göstermek, hürmet etmek

t. ḳıl- 23b/6, 29a/9

[=2]

ta‘ẓīm-i şāhāne vü tebessüm (Ar.+Far.+Ar.) şahlara has saygı ve tebessüm

ş. 4b/3

[=1]

te‘allüm (Ar.) ders alarak öğrenme, belleme

t. bėr- 40b/5

[=1]

teferrüc (Ar.) gezme, gezinti

t. 24b/10

[=1]

tėg- değmek, ulaşmak, dokunmak

t.-medim 17a/8, 18b/5

t.-medin͡giz 21b/8

t.-mes 36b/6

t.-mey mėn 18b/6

t.-meydür 10a/7

t.-se 29b/9

[=7]

tegrü doğru, gerçek

t. 25b/3

[=1]

tehī (Far.) boş, boş yere

t. 16a/3

[=1]

tek tek, sadece, yalnız

t. 37b/9

[=1]

tekebbürlıġ (Ar.+T.) kibirlilik

t. ḳıl- 21b/9

[=1]

tekür (Erm.) tekfur, Bizans İmparatorluğu'nda valilik derecesindeki idari hizmetlerde bulunanlara verilen isim

k. 25b/7, 25b/7, 26a/1

[=3]

temāşā (Far.) bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme

t. 23a/5

[=1]

temennā (Ar.) eli başa götürülerek verilen selam

t.+sını ḳıl- 14a/8-9

[=1]

tėmürçi demirci

t. 25a/9

[=1]

ten ten,vücut, beden

t.+de 29b/6, 36b/2, 37b/6

t.+idin 2a/9

t.+im 29b/8

t.+imde 37b/8

[=6]

tenaḫḫī bir yana çekilme, alarga durma, ırak olma

t. 20a/10

[=1]

teng̃iz deniz

t. 29b/6

[=1]

teng̃lik **1.** denklik

t.+dür 39a/1

2. sıkıntı, darlık, zorluk

t.+te 24a/6

[=2]

Teng̃ri Tanrı

T.+ning̃ 29b/1

[=1]

tėpre- titremek, hareket etmek, kımıldamak

t.-di 21a/9

t.-r 8b/11

[=2]

tepret- titretmek, hareket ettirmek

t.-ip 21a/11

[=1]

tere teri

t.+si 23b/10

t.+side 13b/7

[=2]

tereg bir tür hakaret kelimesi, cahil

t. 34b/2

[=1]

tėri deri

t.+ n͡gni 32a/12, 34b/10

[=2]

terik- toparlanmak, hazırlanmak

t.-ip 31b/5

[=1]

tesbīḥ tespih, Allah'ı eksik sıfatlardan tenzih etme, ululama

t. ḳıl- 9a/8

[=1]

tėş- delmek, deşmek

t.-ip 31b/9, 35b/1

[=2]

tevbe (Ar.) tövbe

t. ḳıl- 24b/4, 40a/5

t. ḳıl- 15b/3-4, 32b/10

[=4]

tevfīḳ (Ar.) uygun duruma getirme, uydurma

t. 38a/3, 38a/3

[=2]

taḳ- takmak, bağlamak, iliştirmek, kavuşturmak

t.-r 34b/10

[=1]

tīg (Far.) kılıç

t. 37b/1

t.+a 9a/9

t.+ı 33a/2, 33b/1, 7b/1

t.+ımız 8b/11

t.+ın 34a/2

t.+larıdın 9a/9

[=8]

til 1. dil, lisan

t.+ġa 30b/10

t.+iġa 6b/3

2. dil, ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan, etli, uzun ve hareketli organ

t.+im tutul- 30b/10

t.+in͡g tutul-30b/8

t.+lerni 39b/12

[=5]

til- dilmek, kesmek, delmek

t.-e mėn

[=1]

tile- **1.** dilemek, istemek, arzu etmek, temenni etmek

t.-ġanın͡gnı 34a/10

t.-gen 3a/3, 36b/5

t.-gil 32b/7, 32b/8, 32b/10

t.-mėn 33b/1

2. bağışlamak, affetmek

t.-yin 9b/11

[=8]

titre- titremek

t.- p 19a/5, 19a/6, 23b/9

[=3]

tofraġ toprak

t.+ı 37a/8

[=1]

toġ toz

t. 29b/6, 29b/6, 37b/7, 37b/7, 37b/7

[=5]

toḳuz dokuz (9)

t. 8b/9

[=1]

tol- dolmak

t.-ġan 13a/4

[=1]

tola- dolaşmak, dolanmak

t.-ġıl 41b/11

t.+ya 41b/9

[=2]

tola çok, fazla, bolca

t. 18a/7, 18b/10, 22a/10, 24a/7, 35b/6, 35b/7, 41b/7, 5b/5

[=8]

tolalıḳ çokluk, fazlalık, bolluk

t.+ını 26a/11

[=1]

toldur- doldurmak

t.-dun͡g 34a/1

[=1]

tomaḳ başlık (?)

t. 3b/3

[=1]

toḫluḳ tokluk

t. 20b/9

[=1]

toḫta yerleşmiş, yerli

t. 25b/4, 25b/8

[=2]

toḫta- (Mo.) **1**. yolundan alı koymak, fikrinden caydırmak

t.-durġan 8a/8

2. dinlenmek

t.-ġan 30b/1

t.-may 7a/5

3. beklemek, durmak

t.-dın͡g 25b/7

t.-n͡glar 9b/7

[=5]

toy- doymak

t.mas 34a/9

t.-ġan 3a/4

[=2]

töfe tepe

t.+side 13a/9

t.+sige 12b/9, 2b/10

[=3]

tök- dökmek

t.-üp 19a/7

[=1]

töpe tepe

t.+ge 23a/10

[=1]

tört dört (4)

t. 37a/3

t. 38a/8, 5a/8, 7a/3

37a/3

[=4]

tört yüz dört yüz (400)

t. 4a/7

[=1]

tört yüz ḳırḳ tört dört yüz kırk dört (444)

ḳ. 20b/1

[=1]

tört yüz seksen tört dört yüz seksen dört (484)

t. 2a/7

[=1]

törü- yokken hasıl olmak, icat olmak **?**

t.-düng͡ 25b/9

[=1]

tur- durmak

t.-adur 13a/10, 13b/8, 16b/6, 23b/9, 34a/6, 3a/6, 9a/10

t.-ay 30a/13

t.-dı 21a/10, 23b/6, 30a/10, 4b/1

t.-dum 20b/7

t.-ġanda 36a/6, 5b/4

t.-ġıl 12b/4, 15a/10

t.-maydur 20b/1

t.-up 5a/10

t.-ur 38a/1, 38a/3

t.-ur mėn 12a/6

[=22]

ṭurfe yeni, görülmemiş

ṭ. 7b/4

[=1]

turuş duruş, durma

t.+ı 14b/7, 39a/2

[=2]

tut- tutmak

t. 16a/3, 32b/10

t.-adur 14a/1

t.-ar 37a/6

t.-ar mėn 31a/5

t.-ġıl 40b/1

t.-up 12a/3, 12a/9, 38b/10

t.-updur 21b/4

[=10]

tutal- tutabilmek, dayanabilmek

t.-mas 39b/9

t.-may 8b/3

[=2]

tutaş- tutuşmak, alevlenmek

t.-tı 10b/3

[=1]

ṭūṭī (Far.) işittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen, papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu

t. 4b/6

[=1]

tutul- **1.** tutulmak, bir derde kapılmak

t.-ġa 33a/2

2. dil tutulması, hareketin kısıtlanması

t.-masın 30b/10

t.-ur 30b/8

3. kapılmak, sevdalanmak

t.-sam 30a/12

[=4]

tuzcı tuzcu

t. 25a/9

[=1]

tüg tüy, saç

t.+leri 13b/7

[=1]

tülfüngcü (T.) çalışan, üreten, işçi

t. 25a/5

[=1]

tüng (Far.) testi

t.+ni 4b/4

[=1]

Türk **1**. Türk

T. 29a/7

2. Türk dili, Türkçe

T. 29b/4, 30a/13

[=3]

Türkī Türkçe, Türk'e ait olan

T. 5a/1

T.+ge 30b/8

[=2]

türli türlü, çeşitli

t. 37a/10

[=1]

türüş dürüş, katlayış, büküş

t.+i 39a/3

[=1]

tüş düş, rüya, hayal

t.+ining 36a/12

[=1]

tüş- **1.** düşmek, bir durumun içine düşmek

t.-se 34a/4, 37a/8

t.-ti 19a/4

2. bir fikre kapılmak

t.-ti 29b/11

3. çok beğenmek, hayran olmak

t.-ti 23a/6

4. yüksek bir yerden aşağı düşmek

t.-üp 23b/1, 29a/9, 4b/2

[=8]

tütün tütün, duman

t. 6a/10

[=1]

Uu

u (Far.) ve

u. 14b/7, 1b/6, 22b/6, 29a/5

[=4]

uça sırt

u.+mnı 32a/6

[=1]

uçra- (Mo.) karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek

u.-p 35b/2

[=1]

uçrat- kurtarmak

u.-ıp 10a/5

[=1]

uçur- uçurmak, duyurmak, yaymak

u.-up 14a/10

[=1]

ufa yüz pudrası

o. 4a/3, 22a/9

[=2]

ufaḳ ufak, boyutları gerekenden veya olağandan küçük

u. 41a/6

[=1]

uḳ- anlamak, idrak etmek

u.-uydurġan 5a/6

[=1]

uḳuyal- anlayabilmek

o.-may tur- 5b/4

[=1]

ula- ağlamak, yalvarmak

u.-dı 6b/1

[=1]

‘ulemā’-yı Rūm (Ar.) Anadolu alimleri

u. 39a/5, 39a/6

[=2]

uluġ ulu, yüce, büyük, değerli

u. 10a/2, 26a/9, 37a/5

[=3]

una- inanmak, razı olmak, kabul etmek

u.-masan͡g 39b/6

[=1]

unutul- unutulmak

u.-mas 31a/2

[=1]

ur- **1.** vurmak, çarpmak, zarar vermek

u. 30a/13

u.-dı 13b/11

u.-un͡g 21a/11

u.-up 34a/2, 5a/10

2. söz söylemek

u.-a 35b/8

3. yardımcı fiil, olmak

u.-up 11a/3, 6a/5

[=8]

urla- öfkelenmek

u.-dı 24a/4

[=1]

uruḳ kuru, zayıf

u. 13b/3, 16a/10

[=2]

uruş vuruş, kavga, savaş

u.+ı 39a/3

[=1]

uruş- savaşmak, vuruşmak, mücadele etmek

u.-ḳaḳ 41a/10

[=1]

usta (Far.) usta, hoca

u.+lardın 25a/5

[=1]

uşaḳ çocuk, küçük çocuk, hizmetkâr

u. 26a/9

[=1]

uşat- ufalamak, kırmak, parçalamak

u.-maḳ 31b/7

[=1]

uşbu işte bu

u. 12b/3, 21a/1, 39b/7

[=3]

uyḳu uyku

u.+da 13a/2

u.+ġa 19b/8, 20a/3

[=3]

uyḳuluḳ uykulu

u. 16b/8

[=1]

uzat- uzatmak

u.-maḳ 31a/10

[=1]

uzun uzun

u. 3b/4, 3b/7, 41a/6

[=3]

Üü

ü (Far.) ve

ü. 14a/7, 14a/9, 1b/7, 1b/7, 1b/7, 22b/4, 29a/6, 2b/3

[=8]

üçün için

ü. 21b/11, 31a/5, 36b/10

[=3]

ün ses

ü.+ini 23a/3

[=1]

üng̃ le- seslenmek

ü.-yip 17a/2

[=1]

üst üst, üzeri, yukarı

ü.+ige 4a/8

ü.+üng̃ ġa 40a/8

ü.+üng̃ge 35b/1

[=3]

üzümci üzümcü

ü. 25a/6

[=1]

Vv

va‘de (Ar.) vade, zaman, bir işin yapılması için verilen süre

v. ḳıl- 20a/11

v.+sing̃ 20a/11

[=2]

vaḥşet (Ar.) vahşilik

v.+ing̃din 7b/1

[=1]

vaḳār (Ar.) ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma, temkin

v. 41a/5

[=1]

vaḳt vakit, zaman

v. 37b/9, 37b/12, 6b/4

v.+iġa 23a/2

v.+larda 38b/4

[=6]

va’llāhu’l- ‘ālem bi’ṣ- ṣevāb (Ar.) en doğrusunu Allah bilir

b. 41b/12

[=1]

va’llāhu ‘ālem bi’ṣ-ṣevābü’l-kitāb (Ar.) en doğrusunu Allah’ın kitabı söyler

b. 41a/3

[=1]

vaṣl (Ar.) sevdiğine kavuşma, vuslat

v.+ın͡ġa

[=1]

vay (ses taklidi) şaşkınlık, kızgınlık, şikayet, esef, telaş, acı, sevgi vb. çeşitli duygularda anlamı kuvvetlendirir

v. 24b/4

[=1]

ve ve, bağlama edatı

v. 1b/8, 21b/4, 28a/7, 40a/8, 40a/10, 4b/8, 4b/8, 4b/9, 5a/5, 5b/2, 8b/4

[=11]

vebāl (Ar.) günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek olan ağır sorumluluk

v. bol- 21a/5

v.+i 19b/5

[=2]

vech (Ar.) sebep, neden

v.+din 20b/6

[=1]

vehm (Ar.) korku

v.+idin 7b/5

[=1]

ver (Far.) ve

v. 7b/6

[=1]

vilāyet (Ar.) il, memleket, ülke

v.+idin 7a/1

v.+lerni͡ng 14a/7

[=2]

vü (Far.) ve

v. 8b/11, 14a/6, 14a/8, 4b/3

[=4]

Yy

yā (Ar.) yoksa

y. 15b/1, 37b/12

[=2]

yā (Far.) ya da

y. 7a/7

[=1]

yā… yā (Far.) karşılaştırma edatı

y. 7a/7-8, 7b/4-5, 7b/5-6

[=3]

yād (Far.) anma, hatırlama

y.+ın͡ġa 36b/9

[=1]

yādlat- tanımak, tanıtmak, hatırlatmak

y.-ıp 12a/3

[=1]

yut- yutmak, kapmak

y.-ġan 41b/7

[=1]

yalġuz yalnız, tek

y. 21a/4

[=1]

yamaġ yama, paça

y. 13b/5

[=1]

yaman kötü, fena

y. bol- 34a/7

[=1]

yan yan, taraf, yakın, cihet, yön

y. 24a/1

y.+da 24b/2

y.+ıġa 22b/4

[=3]

yan- **1.** bir yerden dönmek, geldiği yere dönmek

y.-dı 31b/5

y.-ġıl 10a/6

y.-ıp 14b/8, 15a/4, 16b/5, 19a/2, 20a/1, 20a/4

y.-maz 8b/11

2. kararından dönmek, vazgeçmek

y. 24a/8

y.-sa͡ng 15b/4

[=11]

yan- yanmak

y. 6a/10

yana yine, tekrar

y. 1b/8, 14a/2, 19a/2, 19b/7, 19b/9, 20a/2, 20a/7, 20a/9, 21a/1, 39b/1, 40a/10

[=11]

yançuḳ çanta, kese

y.+da 36b/10

[=1]

yandur- döndürmek, geri çevirmek

y.-ġıl 18a/1, 19b/9

y.-ursa͡ngız 3b/9

[=3]

yandur- yandırmak, yakmak

y. –up 20b/12

[=1]

manṭuḳlu mantıklı

y.36a/12

[=1]

yaḳ- yakmak

y. 38b/9

[=1]

yāḳa taraf

y.+n͡g 32b/10

[=1]

yaḳın yakın, uzak olmayan

y.+dur 36a/2

[=1]

yār (Far.) sevgili

y. 25b/9, 37a/8

y.+i 37a/11

y.+iġa 8a/2

y.+nın͡g 7b/8

[=5]

yar- yarmak, parçalamak

y.-ıp 21b/1

[=1]

yara- yaramak, uygun gelmek, layık olmak

y.-mas 31b/4

y.-masa 19a/1

y.-sa 19a/1

[=3]

yaradış- uygun olmak, yaramak

y.-sa 16b/5

[=1]

yaraş- yaraşmak, uygun düşmek

y.-mas 30a/9

y.-sa 16b/5

[=2]

yasa- **1.** süslemek

y.-p 18b/9,

2. hazırlamak

y. 4a/6

[=2]

yasan- süslenmek

y.-ıp 22a/12, 22b/1

[=2]

yasın- süslenmek

y.-ıp 14b/9

[=1]

yaş **1.** yaş, genç

y. 14b/4, 33a/9, 36a/11

y.+ın͡g 33a/9

2. yaş, insanın yaşı

y.+ġa 24a/11

y.+ıġa 20b/6

y.+ḳa 16a/4

3. yaş, göz yaşı

y.+ın͡g 33b/6

[=8]

yaşa- yaşamak, ömür sürmek

y.-ġan 32a/7

[=1]

yaşar yaş, yaşında, yaşına ulaşmış

y. 23b/2, 33a/4

[=2]

yat- yatmak, uzanmak

y. 38a/11

y.-ġıl 30b/6

y.-ıp 21a/4

y. maḳ 31a/11, 31b/1, 31b/8

[=6]

yavaş yavaş

y. 41a/7

[=1]

yav- yaklaşmak, yakına gelmek

y.-maḳ 38a/7

[=1]

yaruḳ parlak, aydınlık

y. 23a/7

[=1]

yavruḳ hayvan yavrusu, yavru

y. 16a/9

[=1]

yaḫşı güzel, iyi

y. 21b/4, 38b/3

y.+ġına 33b/8

[=3]

yazı yazı, metin

y.+nın͡g 26b/5

[=1]

yė - yemek

y.-mesdür 41b/9

y.-p 12b/4

[=2]

yėg yeğ, daha iyi

y. 14a/7, 24b/2, 24b/2

[=3]

yen͡gi yeni, taze

y. 39a/2

[=1]

yer **1.** yer, mekân

y. 16a/3, 21a/9, 21b/7, 24a/2

y.+de 16b/3, 23b/11, 30b/1, 30b/1, 31a/11, 31b/1, 36a/6, 38a/1

y.+ge 4b/9, 5a/10, 6a/2, 18a/2, 24b9, 29a/9

2. yeryüzü

y. 32b/3

3. taraf

y.+din 6b/9

4. şey

y.+ge 8b/4

[=21]

yeşil yeşil renk

y. 22b/6

[=1]

yėt- **1.** yetmek, erişmek, ulaşmak

y.-ip 23a/5

y.-ipdür 20b/6

y.-mes 23b/11, 8b/4

y.-ti 10b/1

2. kavuşmak

y.-key sėn 40a/10, 40b/3

3. yetişmek, karşılık vermek, yardım etmek

y.-gil 10b/10

4. başına kötü bir durum gelmek

y.-ip 23b/8

5. yaş almak

y.-ipdür 20b/6

[=10]

yėti yedi (7)

y. 21a/9

[=1]

yıġ- yıkmak, yıkılmak, yere düşmek

y. 39b/10

[=1]

yıġac ağaç

y. 26a/2

[=1]

yıġıl- yıkılmak

y.-dı 29b/5

[=1]

yıġla- ağlamak

y. 33b/6

y.-dı 37b/5, 5b/7

y.-p 10b/5, 11a/1, 11a/2, 12a/7, 40a/3, 6a/4

[=9]

yıḳ- yıkmak, yenmek, üstün gelmek

y.-a 29a/5

[=1]

yıḳıl- yıkılmak, devrilmek, çökmek

y.-dı 8b/8

y.-ġalı 21a/9

y.-gu 23b/9

y.-ur 8b/5

[=4]

yırt- yırtmak, parçalamak

y.-ıp 13a/7

[=1]

yigit yiğit, genç, delikanlı

y. 15b/10, 16b/1, 23b/2, 33a/9, 3a/5, 3b/1, 40b/9, 4b/7, 9a/4, 9b/9

y.+dür 33a/4

y.+in͡g 9b/9, 9b/11

y.+ke 21b/8

y.+ler 13a/5, 14b/4, 15a/6, 17a/3, 23a/3, 24b/11, 33b/8, 8b/2, 8b/4

y.+lerni 21b/4

y.+lerning͡ 17b/3, 20b/3, 21b/3, 21b/6, 36b/6

y.+ni 9b/4

y.+ning͡ 7b/4

[=31]

yildem hızlı

y. 41b/6

y. bol- 15b/7

[=2]

yip ip

y.+ni 39a/3

[=1]

yol yol

y. 10a/10, 19a/2, 33b/9, 39a/1

y.+ġa 10a/10, 19a/7

y.+ı 20b/4

y.+ıġa 10b/1

y.+ung͡da 33b/2

[=9]

yoldaş yol arkadaşı

y. 25b/4

[=1]

yoḳ yok

y. 14a/4, 15b/1, 16a/3, 16a/6, 20b/6, 22a/5, 24b/1, 30b/3, 31b/3, 32b/2, 32b/3, 32b/5, 36a/12, 41a/5

y.+dur 36b/5

y.+tur 31b/11

[=16]

yorġa rahvan, çifte koşma, yürüme

y. 41b/2

[=1]

yör- yürümek, hareket etmek

y.-gen 15a/3

[=1]

yörü- yürümek, gitmek

y.-di 9a/7

y.-gil 12a/9

y.-n͡gler 23a/4

y.-p 10b/1, 34b/3

y.-se 20a/10

[=6]

yörüş yürüyüş

y.+i 39a/1

[=1]

yu- yıkamak, temizlemek

y.-ġan 41b/4

[=1]

yum- kapamak, yummak, sıkıp kapamak

y.-up 11b/4, 12b/2

[=2]

yumġaḳ yuvarlak, yuvarlak olan her şey, yumak

y. 39a/2

[=1]

yurt yurt, ülke, memleket

y.+un͡gġa 10a/6

[=1]

yut- yutmak, kapmak, dolmak

y.-up 23a/8

[=2]

yutal- öksürmek, yütelmek

y.-alap 12b/2

[=1]

yürek yürek, kalp, gönül

y.+e 39a/5

y.+idin 38a/8

y.+im 29a/11

y.+imni 24b/3, 6b/10

[=5]

yüz yüz, surat, çehre

y. 4a/3

y.+i 13b/2, 16a/7, 37a/8, 38b/11, 38b/13

y.+idin 39b/10, 8b/1, 8b/6

y.+ige 22a/10, 40a/3

y.+lerige 22b/7

y.+ni 8b/3

y.+üm 7a/9

y.+ümni 39b/9

y.+ün͡g 35b/3

y.+ün͡gni 36b/8, 8a/5

2. üst, üzeri

y.+ide 11a/7

3. bir şeyin görüntüsü, bir nesnenin dış tarafı

y.+ini 34b/4

[=20]

yüz yüz sayısı (100)

y.3b/3, 7b/3, 32a/7, 41a/5

[=4]

yüz ėllig yüz elli (150)

y. 16a/4

[=1]

yüz ėllig altı yüz elli altı (156)

y. 20b/5, 24a/11

[=2]

yüz min͡g yüz bin (100.000)

y. 22b/3, 35a/8, 7b/8

[=3]

zāce-keş (Far.) dert çeken, acı çeken

z. 38a/4

[=1]

zāde (Far.) doğmuş olan kimse, çocuk, yavru, evlat

v. 7b/6

[=1]

zaġar gülen, güler, neşe

z.+ig 26a/4

[=1]

zāhid (Ar.) dünyayı terk edip dinin emirlerine çok titizlikle riayet eden, züht ve takva sahibi, dindar, müttakî (kimse)

z. 35b/11

[=1]

ża‘īf (Ar.) zayıf, güçsüz, takatsiz

z. 11a/7

[=1]

zā’il (Ar.) devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan

z. bol- 24a/4

[=1]

ẓālimlıḳ (Ar.) zulüm ve haksızlık yapan (kimse)

ẓ.+ı 20b/2

[=1]

zamān (Ar.) zaman, vakit

z. 11a/4, 8b/9

[=2]

zebān (Far.) dil, lisan

z.+ı 6b/2, 34b/7

z.+ıda 5a/3, 5b/8

z.+ıġa 26b/3

z.+ını 5a/1, 5a/2

z.+lıḳ 8a/4

[=8]

zebir sıkıntı, mihnet

z.+ig 26a/3

[=1]

zen (Far.) kadın

z.+in͡gge 34b/9

[=1]

zencīr (Far.) zincir

z. 32a/5

[=1]

zeng (Far.) pas, kir

z. 41b/8

[=1]

zer (Far.) altın

z. 36a/10

[=1]

zer-ger (Far.) kuyumcu

z. 25a/6

[=1]

ẕerre (Ar.) çok küçük parçacık

ẕ. 8a/1, 34a/10, 38b/1

[=3]

ẕevḳ (Ar.) hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu

ẕ. ḳıl- 29b/2

[=1]

zīb (Far.) süz, bezek

z. 22a/9

[=1]

zībā (Far.) süslü, güzel

z. 9b/4, 22a/11

[=2]

zeynī (Ar.) süslü, bezekli

z. 40a/2

[=1]

zībālıḳ (Far.+T.) güzellik

z.+nı 14a/6

[=1]

ẕikr (Ar.) söylemek

ẕ.+üm 22a/2

[=1]

zīnet (Ar.) süs, bezek

z.+ler 22a/9

[=1]

zinhār (Far.) sakın, aman, asla

z. 34b/9

[=1]

ziyāde (Ar.) üstün, daha iyi

z. 8b/1

[=1]

zorla- (Far.+T.) zorlamak

z.-p 19a/10

[=1]

ẓulm (Ar.) eziyet

z.+üng̀a 7b/3

[=1]

zülf (Far.) saç

z.+üng̀din 32a/5

[=1]

zülüfhā (Far.) saçlar

z.+ları 1b/4

[=1]

SONUÇ

19. yüzyılda yazıya geçirilen Şehzāde Behrām ve Melike Hunrîz Hikāyesi yazım-imla ve gramer hususiyetleri bakımından Geç dönem Çağatay Türkçesi özellikleri gösterir. Geç dönem olması bakımından Batı Türkçesi olarak adlandırılan Oğuzcaya ait pek çok unsur metinde yer almıştır. Oğuz Türkçesine ait özellikler şöyledir:

- Çağatay Türkçesi çoğunlukla kelime başı *t* sesini muhafaza ederken metinde *d* sesi ile birlikte kullanılmıştır.

- Eski Türkçe ve Doğu Türkçesindeki *bol-* fiilinin yanı sıra Oğuz Türkçesindeki *ol-* fiili de kullanılmıştır.

- Kelime başındaki ḳ sesi Oğuz Türkçesinin başlarına doğru ḫ sızıcı ünsüzüne dönmüştür. Metinde bir kelimede kelime başı ḳ > ḫ değişimi görülmüştür.

- Kelime içinde ve bazı eklerdeki *G* sesi düşme eğilimindedir. Metinde ikili kullanım söz konusudur.

- ėr- yardımcı fiilindeki *r* sesi düşmüştür. Metinde bu sesin düşmediği örnekler de mevcuttur.

- Teklik 2. şahıs emir eki eksiz de kullanılmıştır.

- XI.-XIII. yüzyıl arasındaki karışık dilli metinlerde yer alan *+GA* gelecek zaman eki kullanılmıştır.

Eklerin yazımında birlik yoktur. Bitişik yazılması gereken eklerin birçoğu kelimeden ayrı yazılmış, bununla birlikte aynı kelimenin hem ayrı hem de bitişik biçimlerine rastlanmıştır.

Arapça ve Farsça kökenli bazı kelimelere ye (ى) ve vav (و) sesi getirilerek Türkçeleştirme yoluna gidilmiş, böylelikle konuşma dili unsurları edebî metinlere girmiştir.

Karahanlı Türkçesi'nden itibaren örneklerine rastlamadığımız, çoğunlukla Moğolca *maġat* kelimesinden geldiği düşünülen mat/met ek-edatının örneklerine rastlanmıştır.

Metin, genel olarak Çağatay Türkçesi özelliklerini yansıtmakla birlikte Eski Türkçe ve Oğuzcanın ses, biçim ve imla özelliklerini de barındırdığı için, Özbek ve çağdaş Uygur Türkçesine geçiş niteliğinde bir eser olarak kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

Ağca, Ferruh: "Eski Türkçe -gA(y)sUg Eki ve Ekin Tarihî Türk Dili Alanındak Biçimleri Üzerine", **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, 7(1), 2010, 231-250.

Ağca, Ferruh: "Eski Türkçe Metinlerde /n͡g / ~ /g/ Değişkenliği Üzerine", **Türkbilig**, (23), 2012, 69-82.

Arat, Reşit Rahmeti: Kutadgu Bilig, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2008

Argunşah, Mustafa: "Harezm Dönemi Metinlerinde e/i Sorunu", **Dil Araştırmaları**, (6), 2010, 47-60.

Argunşah, Mustafa, Güner, Galip: **Codex Cumanicus**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2015

Argunşah, Mustafa: **Çağatay Türkçesi**, 5.bs., İstanbul, Kesit Yayınları, 2018.

Atalay, Besim: **Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I, II, III, IV** 4.bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998

Sağol Yüksekkaya, Gülden: **Karahanlıca-Harezmce-Kıpçakça Dersleri**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2020.

Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, İstanbul, Baha Matbaası, 1974.

Bekar, Beytullah: "Eski Uygur Türkçesinde Farklı Bir Birleşik Zaman Çekimi", **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (4), 2018, 123-133.

Caferoğlu, Ahmet: **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968.

Clauson, Sir Gerard: **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford, At The Clarendon Press, 1972.

Çağatay, Saadet: "Türkçede 'Kadın' İçin Kullanılan Sözler", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten,** 10, 1962, 13-49.

Çakmak, Serkan: "Uygurca Yazılmış Meslek Risalelerinin Ses Özellikleri", **Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi**, 10, 2017.

Çimen, Feyzi: **Molla Muhammed Timur'un Âsaru'l - İmâmiyye (Çağatayca Kelile ve Dimne Tercümesi) Adlı Eseri- Metin, Notlar, Dizin-Sözlük**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2015.

Çubukçu, Melek: "İslami Döneme Ait Uygur Harfli Türkçe Metinlerin Yazım Özellikleri", **Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, 5(2), 2020, 507-544.

Dankoff, Robert: **Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü**, Çev.Semih Tezcan, İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 37, 2004.

Derleme Sözlüğü: Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1993.

Devellioğlu, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 29. bs., Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 2012.

Durgut, Hüseyin: **Şeyh Süleymân Efendî-i Buhârî Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî (Cild-i Evvel),** Yüksek Lisans, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1995.

Eckman, Janos: **Nehcü'l-Ferādiş (Cennetlerin Açık Yolu),** yay. Semih Tezcan-Hamza Zülfikar, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014

Eckman, Janos: **Çağatayca El Kitabı**, Çev. Günay Karaağaç, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.

Efendi, Mehmet Esat: **Mir'at ül-lugat**, 1876.

Eker, Ümit: Y. A. "Son Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Bir Siyer Nüshasında Birleşik Fiiller (İnceleme-Çevriyazı-Türkiye Türkçesine Aktarım**)," International Journal of Languages' Education and Teaching**, 7(1), 2019, 422-443.

Eker, Ümit: "Çağatay Türkçesi Eserlerinden Garip Senem Şah (Dil İncelemesi-Metin-Aktarım)," **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 6(4), 2017, 2080-2113.

Eker, Ümit: Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Bir Kısâs-ı Enbiyâ Nüshası (Dil İncelemesi-Çevriyazı-Türkiye Türkçesine Aktarma, **ZfWT**, 10(1), 2018, 219-236.

Elmalı, Murat: **Dasakarmapathâvadânamâlâ**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.

Ercilasun, A. Bican, Akkoyunlu, Ziyat: **Dîvânu Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)**, 2.bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

Ercilasun, Ahmet, Bican: **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ, (2012).

Erdal, Marcel: **A Grammar of Old Turkıc,** Leiden-Boston, Brill, 2004, s.344

Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi,** İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Dağıtım, 2012.

Ersoy, Feyzi: "Moğolca ve Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkileri", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, (20), 2006, 81-98.

Grönbech, Kaare: **Kuman Lehçesi Sözlüğü**, çev. Kemal Aytaç, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi

Gülensoy, Tuncer: "Eski ve Orta Türkçe Moğolca Kelimeler ve Moğolca-Türkçe Müşterek Kelimeler Üzerine Notlar" **Türkoloji Dergisi**, 6(1), 1974, 235-259.

Güner, Galip: "Kıpçak Türkçesindeki Meslek Adları Üzerine İçerik ve Yapı Bakımından Bir Sınıflandırma Denemesi" **Turkish Studies**, 5(3), 2010, 1416-1448.

Güzeldir, Muharrem: **Abuşka Lügati (Giriş-Metin-İndeks)**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum, 2002.

İnayet, Alimcan: **Uygur Halk Destanları** II., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.

İpek, Birol: "Divânü Lugâti't-Türk'te Geçen Enklitik Edatları", **Turkish Studies**, 4(3), 2009, 1200-1212.

Kanar, Mehmet: **Büyük Farsça-Türkçe Sözlük**, Birim Yayınları, 1998.

Kara, Funda: "Türk Dili' Çalışmalarında Dizin Meselesi Üzerine" **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,** (55), 2016, 179-207.

Karaağaç, Günay: **Lütfî Divanı**, İnc. Kemal Erarslan, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.

Karahan, Abdülkadir: Fuzûlî, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 13, 1996, 240-246.

Karaismailoğlu, Adnan: Bostân, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 6, 1992, 307-308.

Kargı Ölmez, Zuhal: **Mahbûbü'l-Kulûb** (İnceleme-Metin-Sözlük), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1993.

Kargı Ölmez, Zuhal: Çağatayca Sözlükler, **Kebikeç**, (6), 1998, 137-144.

Kartallıoğlu, Yavuz: "Türkçe ve Moğolcada Çekim Edatlarından Önce Gelen İsim ve Zamirlerin Aldığı Hâl Ekleri", **TÜBAR**, (23), 2008, 131-143.

Khudaybergenova, Zilola: "Türkiye Türkçesindeki ve Özbek Türkçesindeki Ek-Eylemler Üzerine", Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 17(2), 2020, 146-165.

Kocaoğlu, Timur: "Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi", **Türk Kültürü,** 483-484, 2003, 266-281.

Korkmaz, Zeynep: "Yazılı Devirlerdeki Gelişmelere Göre Eski Türkçenin Yaşı," **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten,** 37, 1989, 353-370.

Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 4.bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.

Köse, Nerin, İnayet, Alimcan: "Aşık Garib"in Türkmen ve Uygur Varyantları Üzerine," **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,** (1), 1996, 43-57.

Köse, Salih: "Eski ve Orta Türkçe Metinlerinde Ad Aktarmasına Dayalı Kıyafet Adları", **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergis**i, (48), 2019, 245-268.

Kubbealtı Lugati: (Çevrimiçi) **http//www.lugatim.com/**

Küçük, Salim: "Tarihî Türk Lehçelerinde Renk Adlandırmaları," **Turkish Studies**, 5(1), 2010, 556-577.

Mutçalı, Serdar: **Arapça- Türkçe Sözlük**, İstanbul, Dağarcık Yayınları, 1995.

Nalbant Özkan, Bilge: "Moğolca-Türkçe Bir Enklitik (Ek-Edat) magat>mAt", **International Journal of Central Asian Studies**, 11(1),2007, 37-51, 2007.

Nalbant Özkan, Bilge: "Çağatay Dönemi Giyim Kuşam ve Süslenme Terimleri", **X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu**, Eskişehir, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 2019, 1196-1210.

Okçu, Naci: **Şeyh Gâlib Dîvânı**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, (tarih yok).

Özkan, Mustafa, Tören Hatice: **Osmanlı Türkçesi I**, 4.bs., İstanbul, Akademik Kitaplar, 2011.

Özkan, Mustafa, Tören Hatice: **Osmanlı Türkçesi II**, 1.bs., İstanbul, Akademik Kitaplar, 2012

Özdemir, Hakan: "Eski Türkçede İlgi ve Belirtme Durum Ekleri Üzerine" **Dil Araştırmaları**, (16), 2015, 121-132.

Öztürk, Jale: "Türkiye Türkçesinde Kökü Açık Olarak Görülmeyen Kelimeler" **Kafdağı**, 4(2), 2019, 107-133.

Öztürk, Seyfullah: **Fazlullâh Han Lûgati (İnceleme-Metin-Dizin)**, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Samsun, 2020.

Özyalçıner, Adnan: **Âşık Garip ile Şah Senem**, İstanbul, Doğan Egmont, 2014.

Rahimi, Farhad: **Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü,** Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalım Türk Dili Blim Dalı, Ankara, 2016.

Sami, Şemsettin: **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2015.

Şahin, Erdal: **Tarihî ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Üleştirme Sayıları**, Dil Araştırmaları, (12), 2013, 97-116.

Şeyh Süleymân Efendî-i Buhârî: **Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmânî (Cild-i Evvel),** İstanbul, Mihrân Matbaası, 1298.

Taymas, Abdullah: Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi, **Türkiyat Mecmuası**, c.7, 2010.

Tekin, Talat: **XI. Yüzyıl Türk Şiiri**, Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları, 1989.

Tezcan, Semih, Zülfikar, Hamza: **Nehcü'l-Ferâdîs (Cennetlerin Açık Yolu)**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.

Tokyürek, Hacer: **Eski Türkçede (VIII. YY.-XII. YY.) Yardımcı Fiiller**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2005.

Tokyürek, Hacer: Eski Türk Yazıtlarında ve Eski Uygur Metinlerinde Kadın Hiyerarşisi. **Belleten,** 61(1), 2013, s.119-129.

Tulum, Mertol: **Tarihî Metin Çalışmalarında Usul**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2017.

Turan, Fikret: Geç Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış "Dîvâne Bûrak Kıssası" Metin- Dil ve Üslup İncelemesi, **Türkiyat Mecmuası**, 26(1), 2016, 3311-338.

Türkmen, Fikret: **Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin)**, Ankara, Akçağ, 2018.

Uçar, Filiz, Meltem, Uçar, Erdem: "Çağatay Türkçesinde Tasvir Fiilleri", **Türkbilig**, (32), 2016, 21-56.

Uludağ, Süleyman: Şürb, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 2010, 269-270.

Uygun, Aslı: **Karışık Dilli Bir Kur'an Çevirisi Yazmanın 144b-183a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.

Uygun, Muhsin: **Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Ḳâbûs-Nâme Tercümesi (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Dizin-Ekler Dizini)**, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı , Konya, 2019.

Uzun, Mustafa, İsmet: Aşk. **TDV İslam Ansiklopedisi**, 4, 1991, 18-21.

Ünal, Orçun: **Kodeks Kumanikus 1A-55A (Giriş-Metin-Dizin)**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

Ünlü, Suat: **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Konya, Eğitim Yayınevi, 2013.

Üşenmez, Emek: **Karahanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yüksek Lisans, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kütahya, 2006.

Vardar, Berke: **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2002.

Toparlı, Recep: **İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtin,** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

Vural, Hanifi, Karaatlı, Recep, Toparlı, Recep: **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Yazıcı, Tahsin: Fettâhî, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 12, 1995, 485-486.

Yüce, Nuri: **Orta Türkçe'deki +mAt Eki,** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.7, S.37, 2007, 183.

Zengin, Aslı, Erdoğan, Ümran: **Geç Dönem Çağatay Türkçesi İle Yazılmış Perizad-Senuber Hikâyesi**, İstanbul, Gece Akademi, 2019.

TIPKIBASIM

EKLER

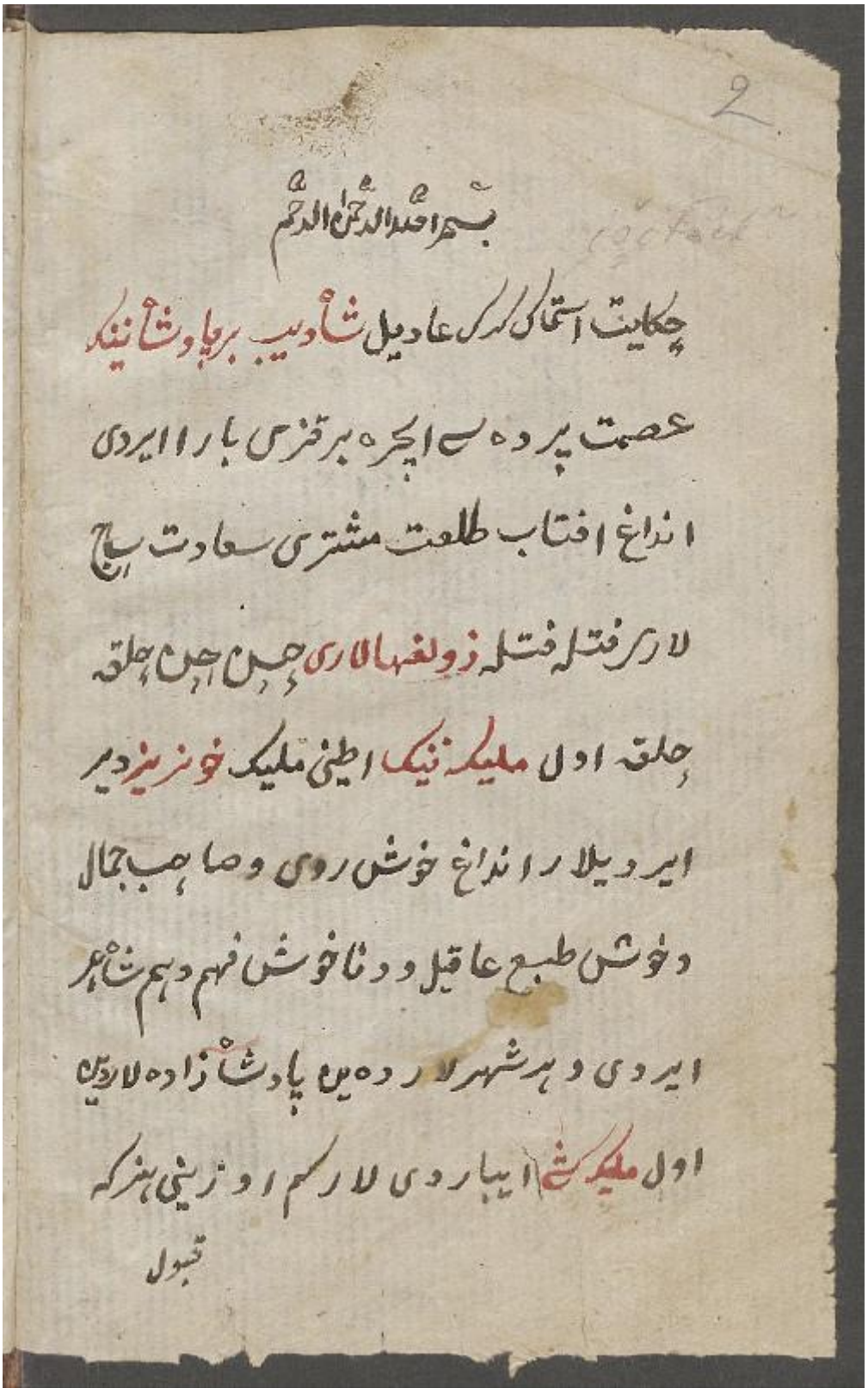

2

بسم الله الرحمن الرحیم

حکایت استماع کرک عادیل شاه دیب برپادشاه نینک
عصمت پرده سی ایچره بر قزی بارا ایردی
انداغ افتاب طلعت مشتری سعادت سیاج
لاری فتله فتله زولفهالاری حسن حسن حلقه
حلقه اول ملیکه نینک اطینی ملیک خونریز دیر
ایردیلار انداغ خوش روی و صاحب جمال
و خوش طبع عاقل و دنا خوش فهم و هم شاهر
ایردی و هر شهرلارده ین پادشاه زاده لاردین
اول ملیکه شی ایباردی لار کم اوزینی هنرکه
قبول

3

قبول قلسون دیب ایردیلار ملیک اول

ایلچی لارکا انداغ جواب بردیکم هر کشی خنیک

الغالی کلسه خنیک برله برابر بیت اوقوشه

خواه شاه خواه کدا بولسون من اوزدمنی قبول

قیلورمن اگر برابر بیت اوقعشولمسه باشینی کسیب عاشق

لق منارغه آستورورمن دیب منادی قیلدور

دی القصه تورت یوز سکسن تورت

پادشاه زاده لار کلیب برابر بیت اوقوشا

لمدی بیت اوقشالمای باشینی تنیدین جدا

قلدی بو هوز بارچه عالمکه مشهور بولدی

مونی ایشیتیب خاقان جین نینک بر اوغلی
بار ایردی شهزاده بهرام اطلیغ اول شهزاده
اتا سیدین رخصت الیب نجند منزل
مراهیل لارنی طی قلیب ملیک نینک اوردسیغه
کالدی اول ملیک نینک رسمی قاعده سی اول
ایردیکه اتیمش تورت پایه زنده پایه برلان
چقاد درغان بر رواق بار ایردی هر کشی
بو ملیکه برلان شعرا یتیشغالی کالسه اول
نقارنی قاقار ایردی القصه شهزاده بهرام
منارنینک توقه سی کا چقیب طبیل بازنی
انداغ

5

انداغ قاقتیکم ملیکه نینک اونک قولاقیدین
کریب جب قولاقیدین هران اوتی کنیزک
لارکا ایتیکه چقیب باقغیل قیسی اجلی یتکان
جاندین تویغان کشی کلیب دور دیدی
کنیزک لاری چقیب کوردیکه بریکیت
کلیب طبیل بازنی قاقیب تورادور حسنی
جمالی اتی برله کونکه غلبه قلادور کنیزک لارنی
کریب ملیکه دینم سیونجی الادور میز
بربریدین الدار اشیب ملیکه قتشیغه

کردی ایدیکم ای ملیکه بر یکیت کلیب
دور اولقی کلکان لاریدین حسنی جمالی
یوز حصه جرایلق باشیغه جیغ دینسه توماقا کیب دور
لته دین اوتوکر کیب دور اوزون قیسقه ایکن
لارنی کیب دور دیدی ملیکه ایدیکه ای
بی ادب کنده لارمنی مسخره قیلام سین
اوزون قیسقه ایکین کیکان آدام منکا
خریدار بولغان بولسه انکا انغام احسان
قلیب منکا انکلاتمای یاندورسانک بولمام دور
دیدی کتیزک لار ایدیکه هر قچان هر قانچه
اسوز

7

سپوز ایتسا قا اصله قبول قیلمایدور

دیدی ملیکه در غضب بولوب ایکین

ایاغ لارینی کیب اوفه انک لیک نی یوز

کوزیکه سپورتوب جکه جکه مونجاقلارنی

سالیب اوزینی طاوس فرنکی جیزیکه

یهساب کنیزک لارینی اوز تقابلیده

اهتساب تورت یوز قزنی ارقه سیفه

سالیب باغ جریکه کلیب التون تخته اوستیکه

چقیب اولتوردی قز رنکه کا ایکین لارنی

کیب باغلاردا اجیلغان کلا اوخشه قتاریفه

اندر صفا قول باغلاشیب توردی القصه

بهرام مونی کوروب منار دین توشوب

ملیکه نینک آلدیغه کلیب تعظیم شاهانه و تسلیم

ملوکانه قلیب کموش کورسیغه قونکنی

قیوب اولتوردی ملیکه شهرده بهرام مغه

بقیب حیران بلوب طوطی دیکه سوزکه

کردی ایدیکه ای یکیت قیسی باغ نینک

کلاسین وقیسی باغ نینک وقیسی چمن نینک بلبلی

سین وقیسی خزینه نینک کوهری سین بویرکا

کلیب سین نام نصیبکنی منکا بیان قیلغیل دیب

ایدی

9

ایدی بهرام روم نیک تورکی زبانینی پلماس

ایردی بجبین زبانینی روم شهریده کشی

پلماس ایردی بهرام اوز زبانیده ملیکا

بقیب ایتیکه نیکاتن دالوشانک لیدی

واکین شوخار لیدی بجبین لیله دیدی

ملیکه ایدیکه بو سوز قایداغ سوز

دورمونا اوقویدورغان کشی بارمونا

دیب تورت طرفکه بقیب اولتوردی

هیچ کشی اوقیمادی بهرام اورنیدین

قوقوب تورو ب قوتینی یرکا اوروب

ایتیکه ده الوز ایچین دامولو مونلا
شانک انانیکز افرخوجین و دامینکز ابهرام
خاقان دیدی القصه بولار بربری
نینک سوزینی اوقویالمای تورغانده
بهرام خلق ارا سید التولا خفا بلوب
باشینی دینه موزه سینی الیب تاشلاب
ذونک اولتوروب انداغ یغلادیکم
اوز زبانیده هوزلاب مناجات
قلیب ایتیکه ای خدای تون دینه
خدا یلدنکزی خدا یلدنکزی خدا
شونیکو

شو نیکو رشورا بو دونکتن خدا دیب
باشینی یرکه قیوب ناله زار لار قلدی
روم خلقی بیکبار رحمه سی کلیب بهرام
نینک چالیغه یغلاب ایردی خدایتعالی نینک
رحمت دریاسی موج اوروب بهرام نینک
قولاقیغه انداغ آواز اشتیلدیکم ای بهرام
هر نه طلینک بولسه بردیم باشینکنی کوتاردیب
هاتف دینه آواز کلدی بهرام باشینی
کوتاریشی برله کونکلی ایچاسی بلوب برقی
یاندی اغز میدینه بر آجیغ توتون

چقیب ایمانغه اولادی کونکلی چراغ دیکر
بر روشنالیق فیدا بولدی زبانی روم
تلیغه کویا بولدی خدای تعالی نعمه شکر ثنا
ایتیب خوشوقت بولوب شه طوطی دیکر
سوزکا کردی ایدیکم ای ملکیم منی بسور
سانک خاقان چین نینک فلوشاهی نینک
اوغلی بلورمن اطیم شهزاده بهرام دورسینک
تعریف توصفنکنی انکلاب اوزدمنی
رستم دیکر جاغلاب بلیمنی ایکی یروین محکمه
باغلاب اوتی فراقینکده یورکیم نی داغلاب
جین

جین ولایتی وین کلدیم دیدی ملیکه

ایدی انداغ بولسه نینک اطیم صنم اغجه

دور صنم اطم نه قشوب تورت مصرابیت

او قوغیل منکا راهست عاشیق ایکا نینکنی

من بیلامی دیدی بهرام شاه تو ختامای بو

بو بیت نی ای صنم لعله لبینک بسیار میکوندور بوکون

کوزلارینک فغفور چین تازه پری خوندور بوکون یا نینک خاصیتم دور

یا که عکس عارضینک کلشن کویوم نینک جنت دین افزوندور بوکون

ملکه ای یوز دوم سوزوکی لیک سرو موزندور بوکون بارچه عالم اشتیاقی

جکری قاندور بوکون بو قزیل کیکان تمام قیزیل کیزلار نینک

جلوه جلوه هر طرف صد جامه کلکوندور بوکون بهرام ارسی عارضنک

تیغی نمایاندور بوکون وحشتنکدین دشت صحرا قبقزیل قاندور

بوکون کوب کشینی بیتهایت خون ناحق ایلادینک

بو سینینک ظلمونکغه یوز حجاز حیراندور بکون ملیک

بو یکت نینک چهره سیکم طرفه کلکوندور بکون ؛ یا خماری ترب دور

یا مست افیوندور بکون ؛ یا اولوم نینک دهمیدین

هر سوزنی بیلمای ایتادور ؛ یا مکر دیوانه مادرزاده مجنوندور

بکون ؛ بهرام دلبریم قدی رشکی سرو موزندور بکون

یارنینک لعل لبینک کویا که میکوندور بکون ؛ کلدی یوزینک

اوتمی نینک بلشنی کسکان کشی ؛ ای کونکل مردانه بول عاشق او

لار کوندور بکون ؛ ملیکه تاج تختم دولتم که بارچه

وحیراندور بکون ؛

حیرانده دربکون ۞ ذرّه لطفنه دولتم که

۞ یار یمغه احسانده دربکون ۞

۞ بو سوزونکنی تا شلا ایمد قیلا غیل فاسد خیال ۞

۞ بدزبانلق قیلغانینک شعلکه نقصانده دربکون ۞

۞ ای صنم اجغیل یوزنکنی ایدیکه جمالینکنی کورای ۞

۞ خورشید نورونک بیله قدی نهالینک نا کورای ۞

۞ بو سپننک حسنه جمالینکنی خیراجهای دوربوکون ۞

دیب ایدی ملیکه ایدیکه بو اوغول منی توختا

دورغان خیالی بار دیب قورقتی ملیکه

ننک عادتی اول ایردیکه هرکیم بیتنی زیاده

زیاده اوقوسه یوزیدین نقابینی کوتا
رور ایردی هر قایداغ شاعر یکیت لار
ملیکه نینکه یوزینی کوروب طاقت توتالمای
عقلی هیچ یرکه یتماس ایردی و بعضه یکیت
لار بهر شیدین کتیب یقلور ایردی
ملیکه یوزیدین نقابنی الدی بهرام ملیکه نی
کوروب عقلیدین ازیب بهوش بلوب
یقلدی ملیکه جلاد دیب قچقردی
شوالزمان توقوز جلاد [illegible] کریب کلدی
ایدیکم ای ملیکه کم نیکه اجلی آخر هلوبدور
تیغمیز تبرازو بانمز کویا بازومیز پر قوت
قسمزغه

قسمزغه امری قیلورسین اننک رشتهٔ عمرینی
دنیادین منقطع قیلغایمز دیدی ملیکه ایدیکم
کم دورمنک بیلان عاشق لیق دعواسنی
قیلغان بویکیت الیب چقیب باشینی
کیسیب عاشق لارمنا ریغه قان بجیب
باشینی دارغه اسینک لار دیدی جلادلار
بهرام نینک قولینی باغلاب الیب یوردی بهرام
کوردیکم آدم لارنینک قولاق بورنینی کیسیب تسبیح
قلیب بونیغه اسیب تیغ لار یدینه جکه
جکه قان تامیب توراودور قورقوب هر کوز
قیالجه بلوب ارقه سیغه بقار ایردی جلادلار

الدیغه سالیب الیب کتیب بارور ایردی
القصه ملیکه نه امتیب باقغان بر اینا که
اناسی بار ایردی بنا که جلادلار قولیده
شهزاده بهرام نه کوروب بکم بر ذیبا یکت
نه جلادلار اولتورکا نه الیب کتیب بارادر
رحمسی کلدی ایتیکه ای جلادلار بر ساعت
توقتانکلار دیب قزلار ملیکه نیک
قاشیغه کردیلار ایدیکم ای قزیم جلادلار
قولیده و یکت کوردوم هنوز اول یکت
نک اون کل نک بری اجلاب دور سول
یکت نیک کناهنی تیلایجن دیدی ملیکه

ایتیکه

ایتکه ای انا هیچ ایش برکان سوت دین
اولوغ بولماسن کناهینی اوتوم نمه
قیلسانکا قتلغیل دیدی اناسا خوشوقت
بولوب درحال جقیب جلادلار قولیدین شهزاده
بهرام نی اجراتیب الیب قویوب بردی ایدی ای
اوغلوم اوزیورتونکنه یانغیل بو قزیم ارکک زردک
جقیب قالدی ایرکه تکماید ور دیدی شهزاده
بهرام بو مظلوم بله خوبلانیب اولوم دین قتول
غمانیغه خوشوقت بولوب الله تعالی غه شکر
ثنالار ایتیب یولغه روان بولدی نجه فرسنک یول

یوروب روم دریاسی نینک بویلغه یتیلی

جلادلار الدیغه سبب جفانی اولوتتی

عشق اوتی قایتا باشدین توتاشتی

بهرام افرینی دریاغه تاشلاب غسل طهارت

قلیب باشینی کسجدکه قویوب یغلاب انداغ

مناجات قلیب ایدیکم ای صبوری بی ملال

دانندهٔ کل حال احد بر کمال ای قاری ذالجلال

ای بیچاره لارینک چاره سازی ای موفکوغه

لارینک پشته پناهی مندیک غریب نی

حاجتنی روا قلیب غریبادیغه بتکل دیب

سامان

بیابان الجیده اقرق کون کیجه سی برله یغلاب
اندرغ یغلاب طلب قیلدیکم خدای تعالی
ننک رحمت دریاسی موج اورب
دعاسنی اجابت قیلدی شول زمان الله
تعالی دین حضرت خضر علیه السلام نه
اندرغ فرمان بولدیکم ای خضر بندم اول
ضعیف بندم برله دونیا یوزیدا هیچ
بندم برابر شوه اوقوشلاهی مکر سندین

اوزکه اول قز برله بیت اوقوشوب خاقان

چنی نینک اوغلی بهرام غه الیب برکیل دیب

فرمان الهی بولدی حضرت خضر علیه السلام

فرمان برله کوز یوموب آچقونجه روم شهری

که کلیب بهرام نینک قاشیغه حاضر بولدی

ای بهرام باشنکنی کوتر کیل دیب ایدیلار

باشنی کوتریب کوردیکم بر اقسقال نورانه

کیشی اولتورادور اورنیدین ساچراب

قغوب

قغوب سلام قلدی ایدیکم ای بزرو کوار
حضرتلاری کم بولدیلار کم منینک دیک
غریب نی یادلانیب اطم نی توتوب
قچقردیلار دیدی حضرت خضر علیه السلام
ایدیکم ای بهرام منی تونومسانک اعدی
تنوغیل خضر پیغمبر ترورمنی دیدی بهرام آه
تارتیب یغلاب اوزینی خضر علیه السلام
نینک ایاغلاریغه تاشلادی خضر علیه السلام
بهرام نینک قولینی توتوب یورکیل

ملیکه نی سنکا الیب براکالی کلدم دیب
یوتالاب کوز یوموب اجقونجه باغ چرمکه
الیب کلدی ای بهرام سنی اوشبو باغدا
الم انا انجریب تورغیل من ملیکه نی
بیت اوقوشوب سنکا الیب کلای
دیب اوزلاریکا اسم اعظم اقوب دمیده
قلدی انداغ برقو قلوقا ست بدمیت
بوبا بولدیکم صفت که رد ست کلکوسز
بردوکی بوبا بولوب منار ننک توقه سیکه
جقیب کموشی جوکه نی قولیغه الیب طبل بازنی
انداغ

انداغ قاقتیکم کویا کوهس اسکندر اوازیدیک
ملیکه اویقودا ایردی بیدار بولدی هاجراب
قفوب قجقر دیکم ای کل اندام تا شقری چیق
خبر الفیل قیداغ اجلی تولغان کلیب دور اول
کلکان یکست لاردو مباقانینک آوازی نی
جقار الماس ایردی بوکون نیمه بولدی عجایب
اواز برله جالدی طبل بازنی یرتیب ایتادور
دیدی کل اندام خوش بولغایدیب الدراب
جقیب کوردیکم منارینک تعرفه سیدا بر دوکی
بابا تورادور کل اندام انداغ نظر قلدیکم بد
هیبت بد صورت قوخلوقاست هسقالی

کافور دیک آقارغان باشی تازبلی دوک
کوزلاری جقان یوزی جغور کوزی جغور اوزی
اوروق اعضالاری قوروق دومبه‌سی دوک
الدیغه موک بابادور که باشیغه اوکره بولغان
دستارنی یورکاب دور برجول یماغ جوبانی
کیب دور اونک تر تورینی بیلکانی بولمایدور
ایاغیغه اچکوتره سیدا جوروق کیب دور توک
لاری سودرالیب تورادور بلیکه کونه
سنغان قفاقانی اسیب دور قولیغه براکرو
تیاقنی تیانیب دور اکرو جوماقا تیاق
برله طبل بازنی انداغ اوردیکم کولدورلاب
اوازی

اوازی

عالم نی پرتو تا دور کل اندام مونی کوروب بکوز لاماکه عقل

ازیب بنه عقلیغه کلیب ایدیکم ای بیا نیمشقه کلدینکز

نمه حاجتکز بار ایتنک من رو اقلای دیدی خضر علیه السلام

ایدیکم ای کنیزک منک هیچ نمکه حاجتم یوق اما بوکون لارده

انکلادیمکه عالم خلقی ملیکه صنم اغجه نینک عالم شاعر

دانا خوشخوی زیبا لقنی و صاحب جمال لقنی انکلاب

هر شهر و هر ولایت لارینک بیک شهزاده لاری

کلیب ملیکه برله شعر ایتشلمانی و عاشق لق تمناسنی

قلیب باشدین ایریلیب کیت دورمش دیلیکه صنم

اغجه اطینی اوجوروب ملیکه خونریز لق اطی تمام عالمکه

انکلاتیب ملیکه که خریدار بولوب الغالی هیچ
کشی کلمابدور میش دیب انکلادیم ملیکه نینک
عمری بیهوده اولوب کلتکانیکه رحم کلیب
الغالی یاش یکیت لار کلمه قری بولسام مو خریدار
بولوب باریب کوروب کونکلوم که ارزیه
الای بیت اوقوشی حسن جمالی منیکش
توروشی اولتوروب قوقوشی کونکلومکه ارزیمه
یاقو خلوق بولسه یانیب کتای دیب کلدیم
ای کنیزک آنجمانک غمی ایتغل اوبدان بیسانیا
کوردونوش قیلسون درحال کوکیل دیب ایدیلار
کل اندام بوسوزلارنی ایشتب هیهات هیهات
موندا غ

موندا غ موجونک سوزلوک لافا خورتریق

جی بابا بولور مو اولوم نی آرضو قلیب تپالمای

یورکلنی بیا معلوم بولا وور مونکا بر سوز قلیب

باقای شاید که یانیب کتکای دیدی ایدیکه

ای بابا ملیکه نی الآمنی دیب موندا غ فاسد خیال

قلمه بر پادشاه لار نه بخشی نوجوان یکت

لار ملیکه برله برابر بیت اوقوشالمای باشنی

بردی سنی غواصله برابر کلالمای بیش دیدی

حضرت خضر علیه السلام ایدیکه ای کنیزک ملیکه یله

در افتاد بولغاغدا قاشمدا برله تورغیل برابر

کلار منمو یا یوقمو دیدیلار کل اندام اتیکه
ای بابا ایشی ننک آسانراقی اولکم عاشق
لتق لاقنی تاشلاب اوتکان کنه لارینکغه توبه
قلیب کوشه غه کریب باتهانک بولمامدور
بابا ننک سوزی جونک بولور ایکان ای
بابا هوس قلمه دیدی خضر علیه السلام اتیکه
ملیکه نی المانمونجه کتمایمن یلدام بول ملیکه نی
الیب چقا دیدی کل اندام چاره تپالمای ملیکه
قاشی غه کردی ملیکه کل اندام غه اتیکه ای کیبو بریده
نیمه خیال بولدونک نقاره نی چالغان یکت دیب
ایدی

ایدی
کل اندام ایتکه ای خنیم بو ایشی دیده خبر ینکر
یوق تخمی منکا اچغلاسی سیز بر فری فرتوت دلم یرتوت
ریوز الله یا شقه کرکان بر حفاق دوکن بو با
کلیب دوسر اندرغ شور سوغاق بدموجاز قورق
لوغ بو باشی عمر دم ایچیده کورکانم یوق کوز
لاری جوقور یوزی جفور نشانه سی بری
اغزی بورینیدیده خیلی نری ایاغیده اجوروق
کوزلاری قوروق قول لاری یوروق اوزی
نهایتی اوروق بدهیبت قورقلوق تاز

تازیبا ایکان این همه ملایحت لیک سوزلارنی
قلسام باور بولمای دور ملکه نی منیک
قاتیمغه فات الیب جقل بر یرده
اولتوروب بیت اوقوشوب بقامن
منکا یراسه الامن یراسه یانیب کتامن دیب بیک
تورا دور دیدی ملکه کل انواع دین
بو سوزلارنی اشتیب هوش کلاسه دین
کتی مهت ایردی خوشیار بولدی اویقولوق
ایردی بیدار بولدی مسلیکه اوتکان عجیبدن
عمر بدن

33

عمرمدن بیدار بولوی اجمع کلیب ایدیکم ای گل
اندام منی علاج شاعر تقصیر تمام عالمکه انقلاب سپهر
بر بر حاجب جمال پادشاه یکت لوازمنی دیب
کلیب اما اناسدین کجیب منیک غایبانه
گلبنک محبتم خه انقلاب عشق محبتم ده
منک برله بیت اوقوشوب الان دیب
کلیب برابر بیت اوقوشا الماسی باشنی
اولوم که بردی هیچ قاشی تکمادیم حالا منکا
نمه بولوب دورکه قری بو باغه تکلالی دیدی
گل اندام ایدیکم آی خنم اول بو باغه کورمای

موندا اولتوروب بو سوزلارنی ایتاسیز
موندا کی حساب اندازه است کلمایدور
کمان قیلامنکه اولکان یکت لارینکا
اتا اناسی ننک قارنغاشی برله ارواح
لارجمع بولوب بو باصورتده ابولوب
کلدیکی دیکوم کلادور دیدی ملیکه ایدیکه
اندانغ دیمه ادم قرداسی دونیانمه امراق
بولادور بر خوندا التون کموش لعله
جواهرات لارنی الیب جقیب اکیل
ملکم جقاردی دیب الویدا قیوب شیرین
سوزلارنی

ایتب یاندر غیل اقتسال کشی که عزت قلماق

سنت دور هر کیز یریکا سوز قیلما غیل

منکا ناهوسی ایما سمو قری ادم برله سوز لاشکالی

دیب الدی کل اندام خوشا بولغا یدیب

بر خوندا التون کموشا لعله جواهرات

لارنی کوتریب الیب جیقب الدیکم ای بوبا

بری توشسون لار ملیکم اوز لاریکه تولا

انعام احسان قیلدی بو التون کموشا

نی التون لار هر کوینکم بر تیز الیه لار مو

هم بو دنیا بلالاریدن بلالاریغه قالور
ملیکم ایتادورکم بو نزرینی الوید اقویغیل
دعا قیلسون نلاسنی الامن دیب موندا غ
یهوده سوزلارنی قیلماسون من هر بر
پادشاه زاده لارغه تیکمادیم امدی قری
کشی لارکه تکمایجن دیدور دیدی حضرت
خضر علیه السلام انکا التون کموش لازم
ایماس ملیکه نی السام التون کموش
لاری قیسان بارادور کرکیل ملیکه نی یساب
الیب جقیغیل منی تولا هیال قیلماسون
ملیکه نی

37

ملیکه نه
نمه عیشی بارمق کوراى یراسه الورمن نیراماسه
کلکان یول اوزوم نیه یانیب کتارمن ذهب
ایدیلار کل اندام نیه اعضالاریغه لرزه
توشتی کل اندام بدنکا بولغان شی دیکا
تتراب ملیکه قیشغه کیردی ملیکه کوردیکم
کل اندام نیه جرایی سیرینه تتراب خونداقی
جواهرات لارنه یول نمه توکوب کلادور
ملیکه خفا بولوب سوردیکم بونرسه لارنه
نمه که رماد نیکا دیدی کل اندام ایدیکم الحفان
شی که زورلاب برامنحو ملیکه ایدیکه نمه که
الحایدور

الماید ور کل اندام ایتکه مدت نزر الفالی کلمادیم
ملیکه الفاش کلدیم دیدور ای ملیکم اول بو باغه
نیجه سوزکار قلمایدور اوزلاری جقیب
بو باغنه اغزینی آچورمایا باشینی کتسه لار
هر قانجه وبالی بولسه منکا بولسون دیدی
ملیکه ایدیکه برکنه خا بو نیغه قویمای نجوک
اولسوردن نیه بر مرتبه جقیب استفیل
ملیکم کوزی اویقوغه باریب دورتنکله
کلینکا دیب یاندور غیل دیدی نیه ایدیکم
حیله یانیب

چله یاتیب کتسه شاید که کلمکای دیدی کل
اندام بی علاج بولوب ینه چقتی ایدیکم
ای بوباکام ملیکه نینک کوزی اویقوغه باریب ایکان
اویغا تالمدیم چله یاتیب کتسونلار ایرته غچه
کلسونلار دیدی حضرت خضر علیه السلام ایدیکم کنزک
منکانمه بهانه قلاسن کریب ملیکه کا ایتغیل بیزنی الغالی
خریدار کلیب ایکان دیب اویغا تغیل تنکلا کلینک ایرته
کلینک دیکانکا مصقول بولمایدور دیب اتینکه تا ملیکه نی
ایمدی الماسی هرکز کتی یمن اولده قونیکنی قیب
تنجی یوریسه برایرکا تیکیب طهارتیکه سوبرسه
بولماسمو اوزی وعده قلیب ایمدی وعده سیکه

نمه ایشیغه تورمایدور تورت یوز قرق تورت فاوشاداده
نمه ایشیغه اولتوردی ملیکه نینک ظالم لیق تمامی عالمکه
انکلاندی ملیکه نی الامیز دیدورغان یکیت لارینک
یولی باغلاندی قری هم بو سام برایش قلیب بقای
دیب خریدار بولوب کلدیم عمروم یوز الملک الته
یاشیغه یتیب دورتنجی اویلانکانم یوق ایکی وجیدیده
ملیکه کا خریدار بلوب توردوم بری اولکه دنیاده
هیچ کشی نینک قزیلاسی ایرزمدی ملیکه شاعر عاقیل
دیب انکلادیم اوزی قوخلوق هم بولسه کف سوزی
اونکلوغی بو سام السام الامیمکی بر فرزنده
تا فسام مندین کین قالسه منکا بر چراغ بولور
چراغمنی یاندوروب رحمتنه دعا قیلورمکی

دیب

41

دیب شبو امید برله کلدیم ینه بری اولکه ۲
انکلا بسام ملیکم کاهیچ کشی خریدار بولوب کلماسی
ایمش دیب انکلادیم اچیم اغریب کلدیم ملیکم کجه بولسه
اویده یالغوز یاتیب کونکل خفا بلوب قالغاندور منمو
بولسام ملیکم کاهمراه بولای ملیکم کاوبال بلوبدور
دیب کلدیم دیب اورانلاریدین سهاجراب قوفوب
کموش جوکنی جوروب تاشلادی جوروب تاشلاب
ایتب قوللاریداقی اکروچسا برله انداغ طبل
بازنی قاقتیکم یته قات یر تبرادی کهنه تاملار قیل
غالی توردی کل انداغم ایدیکه های بو باطبل
بازنی بترتیب اتار هیز بو شراق اورونکه دیدی
خضری علیه السلام ایدیکم ای لندی من بودو مباقنی

یاریب الغالی کلکان کشی کرکیل الیب ۲

چقیغل منی چیالی قیلمه دیب ایدیلار کل اندام ناچار

قشیقه کردی ایدی یکیت لارنیک خونی

تو تو بدور شو نداغ جرایلغ یکیت لارنی و ینخی

نوجوان شهزاده لارغه رحم قیلای باشینی کیستوروب

عاشق لیق منارغه استورونکیز شونجه یکیت لارنیک

اراسیدین جرای یغ خرمتینکز که او بدان یرایدورغان

هر یکیت کاتکمادینکز بیر اوزونکیزنی دعنا شاعر جا غلاب

هیچ کشی نی آدم اورنیده کرمادینکز تکبیر لیغ قلیب

خون ناحق قیلقانکیز درکای چقغه نافهسندی

کلیب دورانیک اچون شو نداغ قری دوکر بو بانی الله

تعالی بیز که ایبارکان که او خشایدور دیدی

بو سوزلارنی اشتیب باشی ایلانیب بر ساعتدین

کین

کین باشینی کوتاریب ایدیکم سینک دیکان لارینک ۲
اورنی بارلکین مینک وعدم اول ایردیکه برکشی مینک سیله ۲
برابر کلسه شو نداغ کشی کا اوزوم نی قبول قلیسام دیب ۲
ایدیم هیچ قیسی برابر لیک قلالمدی خدای ننک ارادیسی ۲
قایداغ بولسه انی تارما اسلیق غم جارم یوق دیب ۲
بو بیت نی اوقودی ملیکه منیمو ازدیکان اوزاصحبتیکه
رحم اتماس ملیکه منی ازدیرکشی لارنی مینک کونکلوم بیسن التماس
دیب ملیکه اورنیدین قوفوق ایلاجی ننک یوقیدین
اوزیکه زیبه زینت لاریب اوفه مدهستان اوسمه
انکلیک لارنی یوزیکه سورتوب جیکه جیکه مونجاق لارینی قولا
غیغه سالیب زیبا نفیس متاعلاردین ایکین کلب ۲
باشیغه تاج قیوب شمشات دکریب انیب تابوسی

مستدلر یبانیب تاوسن مستدلر
رفتار قلیب وکیکدک جلوه قلیب اوزی
قذارتیب یوزمینک نازه کرشمه لاری برله ایکی
یانیغه ایرغناب وجرغناب کوی قاف
پری لاری الباستی جن دک بولوب کنیزک
لاریکه قزیل ویشیل ایکیل لاری کیسدوروب
ارقیسیغه بسالیب یوزلاریکه نقاف تارتیب
تاشقاری میدان نینک اوترسیده
بر آلتون کورسه بر کموش کورسه قویوب
ایردی ملیکه آلتون کورسیغه چقیب
قفاقینی سوزوب مای درخشان دک
بولوب اولتوردی اندینه القصه

ادم

45

ادم القصه سوز اشتماک کرک آدم پادشاهی
دین ایدیکم ای ارکانه دولت بو وقتنجه کلکان
یکیت لار طبل بازینک اوینی جقار الماس اردی بو
بو کون نه بولدیکه عجب اوازی قلادور یورونکلار جقیب
بزم تماشا کورالی دیب اطلانیب جقیب بیتیب
کلدی باغ ارامکا کلیب توشتی کوزیکه
یوروق جهان قرانکسغولوق لدی غضبیدین
قان یوتوب امر قلدیکم قچقرنکلار اولومنی ارضو
قلیب تغالمغان اولوم ارلوقی بو بانی دیب
ایدی کنیزک لار در حال منازینک توبیکا کلیب
ایدی ای بو بامليكم جرلایدور دیدی خضری
علیه السلام عصالارینی تیانیب بر سکریب

ایکی سکریب مناردین توشوب میدانغه کلدی
اون تورت یشاریکیت دیکه چقانیلق برله
آلدیغه کلیب بو بیت نی اوقودی لار
ای نکاریم شهواریم کلسه میدان ساریدین
کرفکم بیله سغورسام کردینی رخساریدین
دیب تعظیم قلیب توردی ملیکم ننک اجغی کلیب غضب
بیله قرادی کوردیکیم بر خوقلوق برست بو باکوز
لارینی جکجتیب بل لارینی موکجایتیب ایتیکه راق
شمال چقسه یقیلغوه یکه بلوب تتراب تورا
دور فوتیغه برا جکوتره سی ده جوروق
کیب دور فایغاق پایتماسی برغولاج یرده
سودرلیب کلادور ملیکه مونی کوروب

کوروب ناموس قلیب یان بلیکه
باقتی قجارغه برتا فمالدی حقفا نیغه منیک
فیشمان قیلدی فایده برمدی غضب باشیغه
اورلادی عقل ذائیل بولوب ایدیکم ای بوبا
سین قیسی قبیله دین بلورسن نیمه اشیغه کلدینک
تنکلیکه تا رتیب کونوئنک نیک قاتیغ لقسیدین
کلکان بولسانک تولا انعام قیلای بو فعلینک
دین یانغیل هر حاجتینک بولسه ایتغیل روا قیلای
دیدی حضرت خضری علیه السلام
ایدیلارکم ای ملیکه من عرب قبیله سیدین
بلورمن یوز اللیک الته یاشغه کردیم هنوز

اولانکانیم یوق پسینک تعرفینکنی انکلاب اوزمنی
یکه یکه جا غلاب بیلم نی شویندا با غلاب سنینک اولتو
نکدا یوراکم نی دغلاب سنی الامن دیب
کالدیم دیدی ملیکم ایدی وای توبه مو نداغ مو
شورامیز سوغاق بابلور مو دیب غضب برله
اولتور غیل دیب ایدی حضرت خضری علیه السلام
بر سکریب کموش کر سیفه چقیب
اولتوردی طبل بازنینک اوازی اون بشی
تاش برکه کتیب ایدی کنت کنت صحرالاردین
تعرّج کورامیز دیب ملیکم کا خریدار بولغان
یکیت لار برله بیت او قوشغانینی ایشتارمز
دیب

دیب هر طرفدین نینک جهار باغیغه خلایق
لار کلب باشلادی شرکدین اعلم مفتی قاضی قضات
آق هریدین منجم برله نقیب دوسریدین محتسب
بیله متوالی آلا قومدین قوشش بیکی اوردینک خنیه
اوسته لاردین تلفک جی بیله صیفونک جوازجی بیله
مجانجی زرکر بیله اولتونجی اوزومجی بیله قوغونجی
جوازجی بیله هوجدار اهلمه دوز بیله موزدوز ۲
نان بای بیله آش فرض قصاب بیله عطار
توزجی برله یوزجی قزانجی برله تمورجی ۲
ارجلاب برله کوه جلاب قویجی برله فتاجی
اوشته کر برله جیله کر کلافض برله سام صوفض

بای لاردین آتش بای بیله تاش بای :
قوزی بیله ماش بای ه تاتلغ بای بیله اجیغ بای
قصور بای بیله تکور بای ه عظیم بای بیله حزیر بای
توختامت بیله یولداشمت سلطانمت بیله قولداشمت
روزی مت بیله قوزی مت عشور تاز بیله صوفی تاز
ملاجروق بیله حظیم قوروق روزی قوخاق باقوزی
جوناق احمت کور بیله ممت تکور نیاز بنکی بیله توخته
دنکی توخته صوفی قاینا ق ملا صوفی مایماق شانیاز
بیله شا اخلاص سودوک بیله توردوک ممت یار
جونده باش بیله ممت شا تونده باش ایلیاس
قوداق بیله غیاث جولاق ابلا خواجه مخور بیله ناصور خواجه
تکور لار کله

تکورلارکله باشلادی جوان جورکان لار
دین باشلاب آغجه ایلا بیله یغاج ایلا راوک
بیله سفینک ایپسک بیله مای سک زبیدیک بیله
زغیدیک صوفیک بیله صوتایک حلیمک بیله حمیکس
ایلاکر بیله لیلک راضیک بیله ماضیک خلیجک بیله
ملیجک سلیمک بیله حنیفک لطیفک بیله حقیدیک
آمنک بیله سفیدیک اناش بیله مناش آیماق
ایلماق لاری بیله کلا باشلادی کوردیکم
باغ ارام که اولوغ اوشاق ایرو مظلوم لار
شاکدا پرلو بدور تام و درخ لار ادام لارینک
تولالقی نی خدادین اوزکه بیلمایدور ملیکه

ناموسلو قدین نجه قسم فکر خیال لارنی قیلب
بو بابدین برنم قیلب قتولورنینک علاجی نی قلای
عرب خلق هندوستان زبانینه عاجز کلور
اول مونینک دین حضرت سلطان شیخ شمس تبریزی
ننک بیت لاریدین بیت اوقوب
بقای دیب ملیکه بو بیت نی اوقودی بیت

حضر علیه السلام بو بیت نی اوقودی

ای توشه غافل غل غل یافت تو کل کل
کرده تو تنزل زل وقت سحر قم قم قم
شکر شکر ریز منم معجزه تبریز منم

ملیکه بو بیت نی اوقودی

من نه منم نه من منم عاشق خونریز وقت سحر منم

کفتکی

به شبستان میرود دلبر ولی با ناز قه قه قدش قهقه رخش مهم لبش چون کرد کل کل له له
خرامان در کف کف کف دلی در نم نمی شب شب کشادم در طلب لب ولی با ناز ده ده

کفتکی تم تم تمی تم وقت سحر قسم قسم قسم

فارغ از غم غم غم وقت سحر قم قم قم

دوس زدم دم دم عشق زدم زدم زم زم

خواجه جم جم جم وقت سحر قم قم قم

خضر علیه السلام بو بیت نی اوقودی

نور شفق فق فق داکه حق حق حق

قولی او فق فق فق وقت سحر قم قم قم

خواجه زند حق حق حق عاشقی مطلق لق لق

ملیکه بو بیت نی اوقودی

اویتو جون رق رق رق خویتو جون رق رق

کفت مرا حق حق حق وقت سحر قسم قسم قسم

منکه عطا طا طا داد عطا طا طا طا

ذولن دو تا طا طا طا وقت بحر قم قم قم

حضر علیه السلام بو بیت نی اقودی

خواجه کران جو جو جو اقت ترو ترو ترو

امده از نو نو نو اقت ترو ترو ترو

بقره بقو زنم بقو اقت تقو تقو تقو

که کهر که رسید مرا اقت ترو ترو ترو

ملیکه بو بیت نی اوقودی

جم جم جم جلا جلا تم تم تم تلا تلا

یم یمه یم یلا یلا اقت ترو ترو ترو

زم زمه زم زلا زلا دم دمه دم یلا یلا

خضر

خضر علیہ السلام بو بیت نے اقودی

ظاہر چی باطن چی اوّل چی آخر چی

لیلہ تو چی میلہ تو چی اقت ترو ترو ترو

اوّل ہُو آخر ہُو ظاہری ہُو باطن ہُو

ہی ہمی ہی بکو بکو اقت ترو ترو ترو

ملیکہ بو بیت نے او قودی

دم دمہ دم و میم فذا ام امہ ام کنم فذا

ولہ ملہ عشق تو من فدا اقت ترو ترو ترو

شقر شقو شقو بقرہ بقو بقو بقو

قم قم قم بانکہ سقو سقو اقت ترو ترو ترو

خضر علیہ السلام بو بیت او قودی

ای خسرو خوبان در عارا بهقیق

شد مملکتی حسن ترا مطلقی

ملیکه بو بیت نی او قودی

از ترلیلا گتر لیلا گتن تن تنه قیقی

از تنه تن تن ترنا زده آند علم هیقیقی

پاکا یکی در رخ یکه بچاره نوازد

ترراگتر راگتنه تن هم را متلقیقی

حقاً حققاً حقه حقاً حقاً حق حققی

دققاً دققاً دق دقاً دقاً دقیقی

لقاً لقاً لق لقاً لقاً لقیقی

در رنگ

57

ذرزنکی رخسن بمینی متلقیقی ۵ ۵ ۵

دیب ایدیلار ملیکه بیلدیکم تو خمایدور کونکلیده

کجوردیکم من بو بو بانی ازغور المایدور من ازغو

رالمایدور غان جاغم بار عرب لفظ برله بیت اوقوب

یتقادیب بو بیت نی اوقودی ۵ آهو من العشق ولا تلهٔ

احر و قلبی بحرارته ۵ ما نظر عینی الی غیرک

بالله اقسموا بایاته ۵ ای بو با ترک قافیه

ایتغیل دیب ایدی منیلک اتم ابول هر نه دیبلار

قبول دیب کموش کرسی دین کیرکه تو شوب تعظم

قلیب بو بیت نی اوقودی ۵ آه نتا عشق نیک حالاتیدین

کویدی یوراکم عشق نیک حرارتیدین ۵ ۵

۵ باقسه کوزوم سندین بلکه اوزکه کا ۵ ۵

آن ایجاری تنکری نیکه آیاتیدین ملیکه

ملیکه زوق قیلدی کونکلیده دیدیکم اتا بو بیا قریب

ایکان فهم فراستیله بنظر ایکان ایمدی قایداغم

قتولورمن ترک بیت اوقوی دیب بو بیت نی

اوقودی دمدارنیکمن لاغ لاغ ۵ یغیلدی جان بوغ بوغ ۵

تنده اوتنکز جوغ جوغ ۵ آق سقالیم توغ توغ ۵ ۵ ۵

خضر علیه السلام بو بیت نی اوقودی

کویدی تنم لوه لوه ملیکه خم خانی جو جو

تکسه منکا باغ باغ بولسه کونکل تاغ تاغ

دیب ایدیلار روم خلقی حیران قالدی ملیکه بو وحشت کا

توشتی ای بو با عجب لولی سخن دراز ایکان سن

ایمدی

اوقودی

ایمدی فارسی بیت اوقوی دیب بو بیت نی

ای فیر عرب تو از کجا آمده ٭ پیرانه بصد تشنه نما آمده ٭

هر حرفک در خاطری ما گفت مراد ٭ معلوم شود بمن چرا آمده ٭

خضر علیه سلام بو بیت نی اوقودی

من پر گدا بر دری شا آمده ام ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥

٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ اندر طلبم روی شما آمده ام ٢ ٥

٥ اوصاف حمیده شما را شنیدم ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥

٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ از بهر بدیعه روبرو آمده ام ٥

دیب ایدیلار ملیکه نینک یر شما سل ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥

٥ ٥ ٥ ٥ ٥ ٥ تمورلاری تارتغالی توردی کونکلیده ٥

دیدیکم بو قری بو باغه تو تو لسام فاک اتا بو بام نینک ٥

روحی منی او رایمدی ترک لفظه بزله تو رای شای ٥

بر یرده عاجز قیلورمن توختهغان یردا
امان برمای باشنی کسمه بسام قتولورنینک
علاجی یوق دیب اوزیکه اوزی همت
بریب بو بیت نی اوقودی

ای بوبا منینک پیلان ایلامکیل عیش طلب
بو کوشه دایا تغیل ایلاکیل حق نی تلاب

فارسینی ایزیب ایجیب سن ای بوبا
تلینک تو تولور ترکیکه ای هر عرب

خضر علیه السلام بو بیت نی اوقودی

هیچ تلغه من مک تلیم تو تولماس هرکیز
هر یم منکا دوجار بولسه قو تولماس هرکیز

بر بولسه

بر بولسه اگر لعله لبنکه دین تار اسلام

تا دوری قیامت غنچه اولنو تولماس هرگز

دیب ایدیلار ملیکه در غضب بولوب خضر علیه السلام غم

بو بیت نی اوقودی کاتکیل بو باقیشیم دین الارسن ایمدی

اولتورمکه اوچون اتینکه نی توتار من ایمدی

سن منکا همیشه هذله قلیب سوزلارسن

ای قری مشخص اولتورور من سنی ایمدی

خضرت خضر علیه السلام ملیکه که بو بیت نی اوقودی

ای قز سنکا هذله قلماق لازیم

جفت المالارنکه قول اوزاتماق لازیم

لبم نی لبنکه کا قیوب بر یرده سینم سینکه قیوب یاتماق لازیم

بر یرده قوجا غلاب یاتماق لازیم ملیکم بو سوزنی اشتیب

ناموس قیلغاندین دونیا کوزیکا قرانکغو یوق بولدی اولار

ننک غلاجی یوق اولکالی بولمادی تاسی عادیل شاروی

خجالت بولوب بولتورار یرایماس ایکان دیب قغوب

شهرکا یاندی ملیکه تریکیب حضرت خضر علیه السلام غه

بو بیتنی اوقودی ٥ کوکبدنکا نشانه قیوب اوق اتماق لازیم ٥

٥ قولونکنی تاش استیدا قیوب اوشاتماق لازیم ٥

٥ سین کم منینک بیله قوجا قلاشیب یاتماق لازیم ٥

٥ بورونکنی تشیب قزاقنه ساتماق لازیم ٥

ملیکه بو بیتنی اوقودی

یوقتور بو جهان دامن کبی لاله عذار

شمشاد قدی قامتم گل رخسار

اسانلق برله

اسانلق برله من سنکا میسر بولماسمن
کوکسمداکی بو اقلیم بهاسی قوش انار

حضرت خضر علیه السلام ملیکه کا بو بیت نی اوقودی

کوکسنکداکی قوش انارینکدین انجر خوب
زلفونکدین ایاغ باغلاغالی زنجیر خوب ۲
اوجامنی قاشلاب اوزومکه قایماق لازیم برادور
سندین ای قیز یوزیشاغان مظلوم خوب

ملیکه حضرت خضر علیه السلام غم بو بیت نی اوقودی

سوب لار عرب کونکل پر غم دور
عالم نظریمکا خانهٔ ماتم دور
ازلیب سین بو باسوزونکنی بولمای ایتور سین
باشنکنی کسیب تیرنکنی سویسام کم دور

حضرت خضر علیه السلام بو بیتنی اوقودی

بر جاندین کیجیب اوزکا مینک جانیم یوق ۲۲

یر چمدسی رنک الغودیک قانیم یوق ۲۲۲

بو بینو نکسفه قولومنی سالیب قریغان جاغوا

۲ بر بولسه لعسل لبینکدین سویوب اولسام ارمانم یوق

ملیکه نینک تخی هم آچغی کاندین خضری علیه السلامغه بو بیتنی

اوقودی ای قری کدای تانکلا کلیب نان تیلاکیل ۲۲

انجام سحر طبع قریشان تیلاکیل

کهراغز سیغه تیب دور ایاغینک قری حال ۲۲۲

قیل توبه یقانک توت آلله دین ایمان تیلاکیل

دیدی

دیدی خضری علیه السلام ملیکه کا بو بیتنی اوقودی ۲

ای آی قیلمه منی بو کون نامحرم غم تغی پیلان تولتو لغوسی بو کونکلوم

هیقال اقاریب اوزوم قری هم بولسام

کلکیل که تخی اون توریشار یکیت دور کونکلوم

ملیکه حضرت خضر علیه السلام منه بو بیتنی اوقودی

دروازهٔ مرکه سینک ساری اچلادور

موندن سینک ساری اچلادور

موندن سینک ساق کتارنیکنی کم بیلادور

کلکل که من باش یکیت درسن مکر یاشینک آغرلق قلادور

حضرت خضری علیه السلام ملیکه کا بو بیتنی اوقودی

غم تیغی بیلا اومنی اوزوم تیلامن

یولونکدا اولاریمنی ای قز خوب بیلان

سن لعل لبینک کامبر سویرور سانک

باالله جانیمنی سنکا تصدق قیلامن

دیدی ملیکه حضرت خضری علیه السلام غه بو بیتانی اوقودی

ای پری کدا ایغلا یاشینک کول بولهون

دعوای محبت بو کون هول بولسون

نه بختی غنه یکیت لارمنی کورالمای اولدی

سینکدیک قری بو باغه کونکلال یول بولسون

دیدی حضرت خضر علیه السلام ملیکه کا بو بیتانی اوقودی

ای قز غنه

67

ای قرغنه غم بیله منی تولدور دونک کالدیکه اجلب ایدیم مکر سولدور دونک

باشم نی کسماک ایدنک ای رغنا تیغنیک نکاهی بیله منی اوروب اولتور دونک

دیدی ملیکه حضرت خضر علیه سلام غم بو بیت نی اوقودی

غم تاغی اجینک کا توتسه هم بولمایدور

ای پر غریب سنکا قرالاب بولمایدور

اولوم سینک ترفنک کا قراب تورادور

هر کیز موسینک دیک یمان بوبا اولمایدور دیدی

دیدی حضرت خضری علیه سلام ملیکه کا بو بیت نی اوقودی

هر جنک سینک دخی کلغه من یتماسمن

بو تیلاغانیکنی بر زره عار الماسمن

آجغلاب ای پر عرب کتکیل دیرسن

تا من سنی آلمغونجه کتماسمن دیدی

دیدی ملیکه آجغلاب بو بیت نی اوقودی

ترکی سن بدیع نی بیلمای سن

جوالارده یوروب قاعده نی بیلمای سن

مکتب یوزینی کورمکان اول پر عرب سن

اوقومابسن هیچ نه نی بیلمای سن

خضر علیه سلام بو بیت نی اوقودی

ملامن کلام ربانی بیلامن شرح ملا معنی قرآن بیلامن

کونکده کوجورمه بو پر عرب عامی دیب بوستان شبستان معمانی بیلامن ۲

دیدی فرق ایلا مکیل حقیقی رسمنکا زنهار اشنا کیل بر کون دوستونکنه ۲

دروازه جهار سوغه لنی اسماق لازیم ترنکی سیوب سمان تیقارمن پوستونکنه

دیدی حضرت خضر علیه سلام بو بیت نی اوقودی

ای رشک عرب

ای رشک

ملیکه بو بیت نی اوقودی

69

ای رشک پری ماه وشم ممتازیم

من غمزه دل لحظه استکیل رازیم

بیلدیمکه سنکا تمام عالم قل دور

منیک قل ارا سید انکا اوخشه بر قل لازیم

دیدی ملیکه حضرت خضر علیه سلام غه بو بیت نی اوقودی

هرکیز بو سوزونکنی قبول اتماس من

اصل نصیبنک نی ای فر عرب بیلماسمن

منیک اشکمو اسنکا اوخشه یوز منیک قل بار دور

سنیک دیک قری قل نی بر بلغه هم الماسمن

ملیکه حضرت خضر علیه سلام غه بو بیت نی اوقودی

ای پر عرب شتر لب لولی دراز ۲

٣ بو رانو نکنی تشیب قویار من اوستونکه جاز ٣ ٣

٣ قایدا ایردیم بو بلاغه من اوجراب من ٣

٣ کوزونک جوقوریوزونک جوقور باشینک تاز ٣ دیدی

حضرت خضری علیه السلام ملیکه کا بو بیت نی اوقودی

ای قزغنه کوب سوزلرمه حیران بولاسین

شرمنده لکینکدین تولا کریان بولاسین

من پر عرب کا تولا بی ادب لیک قیلمه

بر آه اورامن اونومدا کریان بولاسین

دیدی ملیکه حضرت خضر علیه سلام غه بو بیت نی اوقودی

درکاهمغه کالدی خلق عالم بیحد

درویش غنه زاهد تقوای بیحد

بو سوزمکه

71

بو سوزو مکه تاب اللاماسن کتی باری

سنک ویکر قرن بو باغه اجل یقین دور پیچد

دیدی حضرت خضری علیه سلام بو بیت نی اوقودی

من پیر عرب بی کس من جارم کنج

بیتنک کا بیت قویدوم لونجو نکفه لولونج

پز ایکا له میز بر یرده بولوب لوتر غاندا

آق دور سقالم قرا باجیک خوب الوژ ماش کرونج

دیدی ملیکه حضرت خضری علیه سلام مغه بو بیت نی اوقودی

ای پیر عرب حدین آشماق خوب ایماس

زر تخته کا چقیب کوب سوزلامک خوب ایماس

ای پیر عرب قری کشی یاش بولماس

تشی نینک موصلی یوق مانتو فلور اش بولماس

دیری حضرت علیه السلام ملیکه که بو بیت نی اوقودی

ای قیرغنه تندا محتاج ایلارسن پزلارنی کدا اوزونکنی تاج ایلارسن

حالا که منکا ایرکرک ایرماس دیمکیل آلدینک قچشور آندا نچوک ایلارسن

ملیکه نینک آچغی کلیب خضر علیه السلام غه بو بیت نی اوقودی

ایرننک منکا کرکی یوقدور سکی کندوه من لیکین کشی یوقتور منینک کوکلوم علاکانی

آلسام دیکان یکیت لارنینک اصله هبانی بولماس اولسام اولومن هیچ کشیکا تکماسمن

خضر علیه السلام ملیکه کا بو بیت نی اوقودی

ای رشک پری ماوش ابرو طاق یوزونکنی کورارکا دلیم جانیم مشتاق

ایراطینی نمه دیب یادینک غه الماسکن بس خالته لارنینک ایچنده بار مولولغی قوناق

دیب ایردی قیز حیران قالدی اینک اوچونکیم یانچوقدا

برآلتون

73

بر آلتون قتوسی بار ایدی بس ملیکه دیدیکه

ای بوبا انداغ بولسه اطیم ملیکه خنیم آغجه دور

اطیم نی قتوب تورت مهر ابیت اوقوغیل

دیب ایردی حضرت خضر علیه سلام بو

بو بیت نی اوقودی جارنکا اولوغ استانه ۲

بولدی کونکل هستانه دوسته توتار بوستانه ۲

ابابکری عمر عثمانه همچو علی یزدانه کوزلاری جولغانک ضمیم ۲

یاریوزی بر کل دور تغراغی هم بلبل دور توتشه قفس تولغوسیدور

کوزلاری جولغان ضمیم عشقه اوتی قلدی خراب ۲

ایچمین شرنی شرابه لبیدین چقتی ایغاری جقاوی

جقماوی یاری خماری کوزلاری جوغان ضمیم ۲

برقع ایچده اوزونکز من بوبا دادور کوزونکز ۲۳

من پرعرب دا سوزونکز کوزلاری جولفانک صنمیم ۲ ۲

دیدی ملیکه باشلیق هم قزلار حیران قالدی ملیکم ایتیکه ۲

ای بوبا عرب لفظ بیلور موسن دیب ایردی بیلامن ۲

دیب بو بیت نی اوقودی مدارینک من لاغ لاغ لاغ یغلدی

جان بوغ بوغ بوغ تندا اوتونکز جوغ جوغ جوغ آق توتر

سقایم لوغ توغ توغ باشدا کی کوزلوک اوتاغات دیدی

کویدی تنیم وه لوه لوه لوه ملیکه صنم خان جوه جوه جوه

تکسه منکا باغ باغ باغ بولسه کونکال تاغ تاغ تاغ وقت

الحر قم قم قم دیب ایردی همه خلق حیران قالدی

ملیکه ایدیکه ای پرعرب بو بی سخن دراز ایکان دیب

سوردیکه ای بوبا پنج وقت نماز هست مو یا نیست مو

دیب ایردی هست نهاندیدی ملیکه ایدی که ای

ای بوبا

75

ای بوبا اون سکز ینک عالم نینک کندا کی نه یرده ترور ۲
دیدی حضرت خضر علیه السلام ایدیکه خانه کعبه دا
ترور هر کشی توفیق تعفیق هیچ طواف قلسه کمال سعادت
دور اول بنده اوکنه زاده کنه قالماسن لار دیدی
حضرت خضری علیه السلام ایدیکه ای ملیکه مظلوم
کشی نینک تمام اعضاسی عورت بولا دور انکا قراماق
قاتیغ کنه دور انکا یاقماق فرضا دور اکر مظلوم
کشی نینک یوراکیدین یا بکیدین ساچ نینک تورت حصه
دین بر حصه سی اوچوق قالسه نماز اوتاب بولماسن
دیب ایردی ملیکه ایدیمی که ای بوبا هارغان سن
چقیب یات دیب ایردی حضرت خضر علیه السلام
بو بیتنی اوقودی ؛ سن منی آلدرآب قفور الماسن
مرغیب لار که بویروب اولتور الماسن سین ٥٥٥

من بسینی المغونجه قوقماسمن مرغب لاردین بر زره قورقماسمن

دیب حضرت خضری علیه السلام بو بیت نی اوقودی

یخشی حجکه جاغلاردا نعمت ایرور باغلارده

بیز کورالشور جاغلارده من قریغان وقت لارده

باشداقی کوزلوک اوتاغات ایلا مکیل بیز که جفا

سین که صنم منکا دواه صحبت سنکا بولسه رواه

باشداقی کوزلوک اوتاغات من بو باغه بر بقانیکز

جفت انار بر بقانیکز فرده ایچب بر بقانیکز

بالله دلی کوزلوک اوتاغات مرهم اتیه باغریم آق

جین توتوب برکیل عراق آه صنم آه فراق ۲۲

مونجاقی التون اغناق ایکی یوزی سوتدین آق

الدیدین جقتی توخناق کینیدین جقتی بوغناق

کوزلاری جولغانک صنم یوزی قزیل انکیلک دور

بیز که عجب

77

بزکه عجب تانکلیکدور ؛ یول یوراشی کاکلیکدور ؛ ۲

کوزلاری جولغانک صنم ؛ تمام قزینک توراشی ؛ ینکی یومغاق

اوروشی ؛ یغنی قوموشغه توراشی ؛ کوزلاری

جولغانک صنم ؛ دیب ایردی ؛ باشلیغ همه

علمای روم خلقی بوبورکه حیران قالدی ای

علمای روم خلقی بوبوباغه برنی دیپام اون نی

دیدور دیب ایردی ایمدی کلام الله دین

برلوز سوریلار عاجز کلیب چقیب کتار دیب

ایدی ۵ ایتیکه کل نفس ذائقة الموت

انما توفون اجورهم یوم القیامة دیب ۲

ایردی خضر علیه سلام ایدیکه اذا جاء ۲

قضاء رحمن امرا الی رب السموات رضاء

دیب ایردی همه خلقی حیران قالدی ینه ملیکه ایدیکه
ای بوبا الیف نینک ب ننک معنی سی نه دیدی
حضرت خضری علیه السلام ایتیکه الیف نینک
ب ننینک معنی سی خدا بر دیکان بولادور
ب ننینک معنی سی جسیم حضرت محمد رسول الله صلی
الله علیه وسلم دیکان بولادور اکر مونکا اونا
مسانک ملیکه نی اوشبو بو باغه بر کیل قتول
غیل دیکان بولادور دیدی آجغلاب
دیدیکه یوز و منی بر کورستای طاقت تو تال
مسه اوزو بالی کرد سیغه دیب یوز یدین
نقابنی کوتاردی حضرت خضری علیه السلام
تیللارینی چقاریب ایردی ملیکه حضرت خضری
علیه السلام نی بیلدی بو خضری پیغمبر ایکانینی

بولوب کوب

بولوب کوب خجالت بولدی هر سوز دیکانینی
تا شلاب اوزینی تخته دین اوقیلدی شواضع
یغلاب یوزیکا سورتتی پیغمبر ایاغینی بوملیکه آه
تاریب ایدیکه پیغمبری برحق برکندیدهٔ مطلق
من سرنی پیلادیم خطا قلیب دورمن توبه دیب
تضرع قلدی لار خضر خضری علیه السلام ایدی
لار که بارک الله ای قز خدایتعالی اتا انانکه
واوستانکه اوزنکه رحمت قلیسون بوکون مینک
پیلان برابر بیت اوقشوب سوزلاشتینک
مرادینکه یتکای سن دیدی وینه ایتیلار که
ای قز سنی خاقان چین نینک اوغلی شهزاده اوزونکی

قبول توقیل دیب غایب بولدی اول محله دا
بیابانغه بر ساعتدا کلدیلار ای بهرام
مرادینکغه یتکای سن دیب دعا قلیب
درجاینکه باش دین ایمان ادب
ارکانلارنی بر بر متعلم بریب مسلمان
اهل قلیب آلتون مجافه که سالدروب
هر ایکی له لارینی بر مجلسدا اولتورغوزوب
خطبه نکاح اوقودیلار حضرت خضری علیه السلام
یکیت قول داش بولدی لار بر برلارینی
مبارک بادلیق قلیب غایب بولدیلار

ایکی

ایکی اویلان کام دیل حاصل قلیب هر قایداغ
مشکل مسئله لار که جواب بر دیلار
والله اعلم باالصّوابحکم کتاب
ای مسلمان لار بو دنیانی اسکی بولوبدور
دیدیلار اصلا خبری نیکزلار یوق یوز مانه داقرا
خاتون نی اوفاق ایلام دیدور اوزون خاتون
نی غنچه ایلام دیدور یمان خاتون نی یواش ایلام
خاتون دیدور سرانک خاتون نی حلیم ایلام دیدور
غیبت کوی خاتون نی مونکداش آغچه دیدیلار
اجغی یمان خاتون نی تاتلغ خاتون دیدور اورو
شقاق خاتون نی عسل ایلام دیدور چقم جی

خاتون نی نبات ایلام دیدور کالته خاتون نی
یورغه ایلام دیدور جغاق خاتون نی خمار ایلام
دیدور قوقاق خاتون نی رعنا ایلام دیدور
یوغان خاتون نی جنه خان دیدور جلافنی مستور
خان دیدور توکار اودران خاتون نی بسار خان
دیدور یلدام مانکسه لار الاجوتی دیدور آهسته
مانکسه لار یاغ تیغان دیدور تولاکب قلبسه لار ۲
کاجه دیدور کب قلماسه مومس زانکه دیدور
تولایسه کلا دیدور آزیسه نان یماس دور
ایشی قلسه دنیا زسن دیدور ایش قلماسه بوردن
دیدور تولا فل خرج لاسه اوغرا دیدور فل خرج
قلماسه بخل دیدور والله اعلم بالصواب
تمام بولدی

سنه ۱۳۱۹ مارجب ینکی اولونجی چهارشنبه لونی